I. E. TOROUŢIU

STUDII ŞI DOCUMENTE LITERARE

VOL. III

I. E. TOROUȚIU

STUDII ȘI DOCUMENTE LITERARE

VOL. III

I. E. TOROUŢIU

STUDII ŞI DOCUMENTE LITERARE

COLECŢIE DE:

CORESPONDENŢĂ — LITERATURĂ CULTĂ ŞI POPULARĂ TRADUCERI — CONTRIBUŢII ŞI MONOGRAFII BIBLIOGRAFICE — CERCETĂRI LITERARE — STUDII DE LITERATURĂ COMPARATĂ

..*«sosiră asupra noastră cumplite aceste vremi de acmu de nu stăm de scrisoare, ce de grije şi suspinuri. Şi la acest fel de scrisoare, gând slobod şi fără valuri trebuieaşte; iară noi prăvim cumplite vremi şi cumpănă mare pământului nostru şi nouă. Deci, primeaşte această dată atât din truda noastră, ca să nu se uite lucrurile şi cursul ţărei»*...

MIRON COSTIN
Letopiseţul Ţărei Moldovei

PRIMELE PATRU VOLUME VOR CUPRINDE PERIOADA JUNIMII: IN VOLUMELE I—II SI O PARTE DIN III SUNT SCRISORILE ADRESATE LUI IACOB C. NEGRUZZI, IN CEALALTA PARTE DIN III SI IN VOL. IV SE VOR DA SCRISORI DE ALE JUNIMISTILOR SCHIMBATE INTRE EI

I. E. TOROUȚIU

STUDII ȘI DOCUMENTE LITERARE

VOL. III

«JUNIMEA»

SCRISORI DINTRE ANII 1863 — 1929 DELA: ALEX. CIHAC N. XENOPOL — ION GHICA — ANGELO DE GUBERNATIS TH. ALEXI — I. A. CANTACUZINO — FR. DAME — I. SBIERA N. G. PRUNCU — GR. TOCILESCU — N. GANE — M. EMINESCU B. DELAVRANCEA — ST. O. IOSIF — AL. VLAHUȚĂ — ION CREANGĂ — COLO (?) — ZIARUL «TRIBUNA» — I. U. JARNIK TEATRUL NAȚIONAL — I. SLAVICI — A. CHIBICI-REVNEANU I. C. NEGRUZZI — T. MAIORESCU — V. CONTA — G. COȘBUC AL. ODOBESCU — M. POMPILIU — P. P. CARP — D. ONCIUL I. L. CARAGIALE — S. BODNĂRESCU — G. BENGESCU-DABIJA S. HARET — GH. PANU — MATILDA PONI — S. FL. MARIAN ST. G. VĂRGOLICI — N. PETRAȘCU — TH. ROSETTI — MIHAIL SADOVEANU — AL. D. XENOPOL — C. I. ISTRATI — VICENȚIU BABEȘ — VASILE A. URECHE — MITE KREMNITZ

BUCUREȘTI 1932
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE «BUCOVINA»

LUI TITU MAIORESCU
SPIRIT DE INALTA ERUDITIE,
GENEROS PRETUITOR SI
AFECTUOS PRIETEN AL
CREATORILOR UNEI EPOCI
STRALUCITE — ACESTE
PAGINI LUMINATE DE
DISTINCTIA LUI SUPLETEASCA

I. E. T.

UN PAS ÎNAINTE

Cu volumul al III-lea colecţia Studiilor şi Documentelor Literare îşi continuă drumul, fără vre-o renunţare sau abatere dela planul iniţial şi dela linia urmată în primele două volume.

Unele critici şi observaţii făcute în jurul autografelor publicate au adeverit încă odată temeinicia dictonului latinesc: „quot capita, tot sensus", şi dacă natura ne-ar fi înzestrat cu fire şovăitoare, atunci, în ce priveşte selecţionarea şi adnotarea materialului, fiecare volum ar trebui să se prezinte după factura celei din urmă sugestii.

Din varietatea opiniilor exprimate, se desprind totuşi două puncte de vedere, în aparenţă contradictorii: pe de o parte grija pentru elementul informativ pe care o vădeşte istoricul literar, pe de alta preocuparea pentru valoarea estetică a materialului din hârtiile îngălbenite de uitare.

Esteticienii au repetat — zadarnic — şi la volumul al II-lea obiecţiunea că unele scrisori n'ar fi trebuit publicate. „Mărturia unui istoricism absurd înţeles" — zicea Pompiliu Constantinescu într'o critică, dealtcum demnă şi de incontestabilă probitate, combătând cu hotărîre intransigenţa punctului nostru de vedere. Căreia i-am putea opune sfatul, tot atât de categoric, al unui Carlo Tagliavini: ...„aveţi deplină dreptate că materialul trebue publicat integral"..., dacă am fi ezitat un moment măcar în privinţa acestui criteriu.

Am adoptat din capu locului o atitudine şi înţelegem să n'o părăsim, ci s'o urmăm cu aceeaş hotărîre până la sfârşit,

adecă până ne vom fi înfăptuit promisiunea de a da proectatele 12 volume. Bună sau rea, e o atitudine bazată pe un principiu şi nu o vom abandona cât timp aceste două discipline — istorismul şi estetismul — nu se suprapun, nu se contrazic, nu se întretae şi prin urmare n'au un binecuvântat motiv să se simtă jenate că documentul se aşează între ele, cuminte şi inofensiv, lăsând oricui absolută libertate să utilizeze dintr'însul numai partea folositoare sieşi — dacă o găseşte şi mai ales dacă o ştie găsi, sau de unde nu — să-l neglijeze cu totul.

Suntem, aşadar, înţeleşi că asupra acestei laturi ar fi inutil să se insiste şi altă dată.

Pe marginea drumului de ţară care se frânge şi resfrânge melancolic peste coline şi se pierde prin adâncul văilor, trecători vremelnici îşi opresc pasul la cumpăna unei fântâni, unii scoţând apă şi astâmpărându-şi setea, alţii găsind prilej de popas şi odihnă şi în contemplare descoperind cu admiraţie în profundul înconjurat de întunerec oglindirea cerului albastru...

Oare, întru cât plăcerea trezită de frumuseţea unei aristocrate crisanteme cu răceala-i de argint s'ar putea simţi jignită de interesul pentru fiziografia ei?

Alături de aceste consideraţiuni asupra cuprinsului documentelor se adaogă altele care privesc forma lor exterioară.

Dintr'un uz devenit lege, corespondenţa veche se tipăreşte, în literaturile străine, cu ortografia cea mai nouă. Când îmbraci o haină care a stat mai mult timp în garderobă, cu o mişcare de reflex porneşti a o peria. Gestul aparţine celor mai elementare griji din viaţa de toate zilele. Nimeni nu-ţi va lua în nume de rău, dacă vei fi nevoit să ieşi într'o

haină demodată sau străină; ea va fi recunoscută și judecată ca atare, după croiu, culoare și alte semne caracteristice perspectivei de timp și spațiu. Ceea ce însă nu te va dispensa de obligația să îndepărtezi de pe ea păingenișul și praful trecutului.

D. Giorge Pascu, profesor la Universitatea din Iași, se alarma că ...„Muntenii ne strică limba"... Ii răspundem cu omenie și cu respectul cuvenit unui profesor universitar și om de știință: dacă d-sa vrea să scrie „Giorge", „istoriea" și multe asemenea, să permită și altora să se călăuzească de anume principii care în unele împrejurări ar putea fi contrare convingerilor d-sale. Nimeni nu se poate mândri că deține monopolul adevărului absolut. Intre atâtea libertăți cetățenești, cea a omului de știință și litere, supraveghiată fără întrerupere de conștiință și bazată pe o suficientă pregătire, nu aduce nimănui nici un fel de prejudiciu. Iar cât privește a noastră, nu păgubește chiar pe nimeni, deoarece autografelor originale li se arată întotdeauna domiciliul. Rândurile d-lui G. Pascu însă alunecă puțin dincolo de adevăr, pentrucă formele dialectale au fost păstrate pretutindeni cu cea mai mare grijă. Scrisorile Moldovenilor au rămas moldovenești, cele muntenești sau transilvănene sunt aidoma ele, după chip și asemănare.

Când ne-am gândit să întreprindem publicarea autografelor, în intențiunea noastră n'a fost să desgropăm morții cu toate sdrențele care n'au fost ale lor, ci ale timpului în care au trăit. Umutul este zestrea epocii și nu interesează câtuși de puțin simțirea și cugetarea autorului, pentru care ne străduim să câștigăm dragostea și înțelegerea cetitorului. Studii prin esența lor, dar și prin contribuția noastră

care se dovedeşte în modul de a le înfăţişa, lămurite şi luminate prin adnotări, şterse de praf şi desinfectate de baccilul intemperiilor. Aspectul exterior nu trebue să fie sperietoare, ci îndemn cald pentru cetitori. Intră cu neplăcere şi rămâne cu greu mai mult timp oaspele în camera cu atmosferă, în care îi îngheaţă oasele şi i se împietreşte inima...

La orice gospodărie găseşti unghere, unde se îngrămădesc lucruri vechi, netrebnice, mirositoare a mucegaiu sau reliquii cu parfumul amintirilor. Am păstrat pentru căutători de comori, şi câteva specimene subt geam, cu puzderia de umuţi şi alte semne de rătăcire şi dibuire a înaintaşilor noştri, pentru a se ajunge la luminişurile din răscrucile noastre. Dorim din toată inima ca prin acele rezidii să se descopere cât mai numeroase mărgăritare filologice...

Dacă generosul Perpessicius vedea în modestele noastre contribuţiuni „Un Hurmuzachi al Literaturii" — epitet repetat apoi de cei mai mulţi critici şi cronicari ce i-au urmat — şi dacă în linia aceleeaşi generoase aprecieri un Simeon Mehedinţi ridica această colecţie la rangul de „ctitorie a istoriei literaturii române", sau când Octav Şuluţiu asemăna rolul celui ce semnează aceste rânduri cu cel al „săpătorului şi paznicului de vase preistorice" şi un G. G. Longinescu recunoştea în osteneala noastră pilda celui mai înalt sacrificiu, — atunci în sufletul cui oare aceste mari elogii n'ar deştepta un sentiment de supremă satisfacţie întovărăşit însă şi de-o firească jenă, pentrucă suntem cei dintâi cari cunoaştem şi recunoaştem puţinătatea aportului nostru la prezintarea documentelor.

Dar în urechi ne sună mereu cuvintele lui Miron Costin şi ne îndemnăm a le reaminti şi cetitorilor noştri, că iată ...so-

siră asupra noastră cumplite aceste vremi de acmu, de nu stăm de scrisoare, ce de grije şi suspinuri. Şi la acest fel de scrisoare, gând slobod şi fără valuri trebueaşte; iară noi prăvim cumplite vremi şi cumpănă mare pământului nostru şi nouă. Deci, primeaşte această dată atâta din truda noastră, ca să nu se uite lucrurile şi cursul ţărei"...

I. E. TOROUȚIU

24 Decemvrie 1932
Bucureşti, Str. Argentina 39

INTRODUCERE

Paginile care urmează cuprind autografe din șase arhive diferite: **Iacob C. Negruzzi** (Academia Română), **Ioan Slavici** (Arhiva familiei, București), **A. D. Xenopol** (Arhiva familiei, Doamna A. D. Xenopol-Riria, București), **Ioan Urban-Jarnik** (Arhiva familiei, Praga-Cehoslovacia și Prof. Dr. Hertvik Jarnik, Universitatea din Brno, Cehoslovacia), **Artur Gorovei** (Arhiva A. G., Folticeni), **Muzeul Folticenilor** (Folticeni).

Astfel, după terminarea autografelor lui Iacob C. Negruzzi dela Academia Română, am evadat dintre zidurile depozitului oficial, urmărind, după logica lucrurilor, răspunsurile la scrisorile care au fost publicate. Pretutindeni, familiile cu renume în istoria țării și literaturii noastre ne-au întâmpinat cu cea mai mare bunăvoință și desăvârșită înțelegere pentru reinvierea și scoaterea la lumină a tot ce a fost gând inalt, sentiment adânc și frumos, suferință și zbucium, in năzuința inaintașilor spre apogeul de glorie al poporului românesc. Ni s'a arătat cea mai bună dispoziție de a servi o cauză care nu este și nu poate fi numai a celui ce-o semnează. **Doamna A. D. Xenopol-Riria, Doamna Eleonora Slavici** ne-au pus la îndemână aci, în București, tot ce a rămas de preț de pe urma ilustriior lor tovarăși de viață. **Domnul Hertvik Urban Jarnik,** profesor la Universitatea din Brno, a binevoit să ne trimită o parte din autografele defunctului său părinte — marele filoromân și filolog romanist Ioan **Urban-Jarnik,** fost și el profesor, la Universitatea din Praga. In volumele viitoare se vor adăoga altele, numeroase, ema-

nând dela fruntaşi ai scrisului românesc din a II-a jum. a sec. trecut. Deocamdată, în acest volum au intrat, din autogr. lui I. U. Jarnik, numai scrisorile către Ioan Slavici. Şi se cuvine ca în acest loc să vestim cetitorilor noştri mărinimosul gest al Doamnei Jarnik, fostă soţie a fieiertatului Ioan Urban Jarnik şi al fiului lor Domnul Hertvik Jarnik de a ne permite ca autografele, în număr de câteva sute, odată intrate în ţară şi publicate în colecţia noastră, să le dăruim unei biblioteci publice româneşti. Ne-am gândit că ele se vor simţi cel mai bine în tovărăşia suratelor lor dela Academia Română. Din **Arhiva Ioan Slavici** n'au putut încăpea în volumul de faţă decât acele autografe, care prin unele puncte de atingere permiteau clasarea la capitolul „Junimii", fără să ni se poată reproşa adăogarea la activul ei a unui material documentar impropriu. Alte scrisori primite de I. Slavici-Tribunistul, care se mândria că acolo, peste munţi, el cată să fie exponentul „Junimii" de aci —, vor forma cuprinsul unuia dintre viitoarele volume. In cealaltă parte a ţării noastre, în pitorescul orăşel moldovenesc Folticeni, trăeşte scriitorul **Artur Gorovei,** al cărui nume este cunoscut peste hotare asemenea unui **Friedwagner, Tiktin, Weigand.** Ca folklorist şi cercetător istoric literar a avut întinse legături cu oameni de ştiinţă, scriitori, poeţi, români şi străini şi a adunat în casa sa din Folticeni corespondenţă şi alt material documentar, istoric şi literar, atât de bogat încât el însuşi ar fi în stare să înfăptuească o colecţie de zece volume. Mulţumită dărniciei lui Artur Gorovei tot ce am cerut în credinţa că ar avea raţiune să găsească loc şi legătură cu celălalt material de aiurea în cuprinsul acestui volum, şi el cu o anumită limită, — ne-a dat, legându-se cu cuvântul să ne alimenteze colecţia şi în viitor. Tot acolo, în Folticeni, trăeşte şi activează un alt om, al cărui nume va rămâne legat de unul dintre cele mai frumoase

așezăminte românești: este **Vasile Ciurea,** directorul liceului „Nicu Gane". Din Ianuarie 1911, V. Ciurea numit profesor la gimnaziul din Folticeni, astăzi liceu, a desvoltat o activitate extrașcolară care îi asigură merite istorice. Ajutat și înțeles fiind de oamenii de bine ai târgului și țării, împreună cu Artur Gorovei, Vasile Ciurea a făcut să existe Muzeul Folticenilor, cu numeroase secțiuni din istoria civilisației și culturii românești. Prin munca și perseverența lui V. Ciurea îndeosebi, dinainte de războiu și până acum, acest muzeu regional a ajuns să-și aibă și local propriu, în centrul orașului. Dela acest muzeu, prin bunăvoința lui Artur Gorovei și a lui V. Ciurea, am primit autografele Nicu Gane, Mite Kremnitz, Dr. C. I. Istrati ș. a., pe care le publicăm aci, cu indicația cuvenită.

A mărturisi, în acest loc, marele ajutor ce ne-a fost dat de persoanele amintite în paginile noastre, începând cu prof. **I. Bianu, Iuliu Tuducescu** și **Gheorghe Nicolaiasa** dela Academia Română, continuând apoi cu **Doamna A. D. Xenopol-Riria, Doamna Eleonora Slavici, prof. Scarlat Struțeanu, prof. H. Jarnik, Artur Gorovei și V. Ciurea,** și terminând cu secretara noastră d-ra **Ana Eremia,** și exprimându-le recunoștință numai noi, ni s'ar părea prea puțin...

Dacă subsolul patriei închide în sine comori nebănuite, materiale și artistice, și dacă mai există codrii seculari în cari n'a pătruns încă picior de om, subt raportul documentelor istorico-literare țara românească, cu toate furtunile care s'au abătut peste capul ei, a rămas o uriașă arhivă. In orice familie sau cămin, de multe ori umil, descoperi într'un vechiu scrin sau în lada cariată a bunicii hrisoave, care luminează cu atât mai puternic un întunecos colț al trecutului, cu cât sunt mai roase de vreme. In iperculta și civilisata Germanie

de pildă se face mare caz, dacă și când cineva izbutește să descopere un document vechiu. Ajuns la epuizare, materialul a intrat acolo în laboratoarele științei, care-l utilizează, creând sintezele epocilor de cultură, încadrând curentele literare, alcătuind monografii... De-ar fi ca materialul nostru să se publice în vioiciunea ritmului inițial, i-ar trebui totuși câteva decenii pentru a ajunge la sfârșit. Căci, de-un sfârșit al literaturii epistolare, de interes general, se poate vorbi în veacul nostru, când rotativa imprimeriilor, telegraful, telefonul, radio-difuziunea și — riporterul modern, în vocabularul căruia cuvântul discreție a pierit fără urmă, — scotocesc până 'n măruntaele omului și, clipă cu clipă răspândesc știrile în lume cu iuțeala fulgerului. Ce noutate de interes public ar mai putea închide un biet plic! Vechea gazetă — scrisoarea — transportată luni de zile în rădvanul diligenței dela o distanță la alta, distanță pentru care îi trebue azi aeroplanului numai o singură zi, sau undelor lui Hertz o secundă — a dispărut și deodată cu ea s'a stins și justificarea sfătoșeniei bătrânești...

Epoca „Junimii" e vecină cu generația noastră și de aceea nu arareori aduce, în scrisori, lucruri cunoscute, altele bănuite numai. Dacă subt raportul informației nu ne deșteaptă totdeauna un deosebit interes, subt cel al formei ne este destul de agreabil. Adunătorul de documente însă nu-și poate lua rolul de a împăca pe una cu prețul renunțării la cealaltă.

Intima familiarizare cu viața lăuntrică a scrisorilor, a intervenit pentru gruparea lor după înrudirea cuprinsului. Aci se va găsi motivul, pentru care arhivele Slavici, Xenopol, Gorovei și Muzeul Folticenilor s'au amestecat. Nu ne-a interesat proveniența autografului sau depozitul unde se păstrează originalul, ci interiorul. Spiritul de omogenitate a impus

aranjamentul. Astfel, s'au alcătuit nuclee, atmosfere înrudite prin cuprins, ca de pildă cea eminesciană, unde se succed scrisori din diferite arhive. Altădată s'au adunat paginile aceluiaş autor din diferite izvoare, pentruca personalitatea scriitorului să se contureze dintr'un întreg cât mai desăvârşit.

Volumul de faţă îl deschide corespondenţa lui **Alexandru Cihac** († 29 Iulie/10 August 1887) cu Iacob C. Negruzzi. Nu numai faptul că şi-a petrecut cea mai mare parte din viaţă în străinătate (Germania), ci şi întâmplarea că filologul român A. Cihac şi-a tipărit acolo valoroasele sale lucrări („Dictionnaire d'Êtymologie daco-romane: éléments latins comparés avec les autres langues romanes", 1870 şi „Eléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais", 1879), l-au pus în legătură cu lumea şi ştiinţa apuseană. Deschizător de drum filologiei româneşti la începutul desvoltării ei, Cihac a fost în acelaş timp printre cei mai de seamă pioneri ai ştiinţei noastre şi numelui românesc peste hotare. Junimiştii l-au susţinut în ţară pentru a-l opune antagonistului lor înverşunat B. P. Hasdeu, care se ridica vertiginos cu toate învrăjbirile trezite de spiritul său caustic, necruţător. Trăind departe de ţară, nedispunând de izvoarele româneşti, neţinând socoteală de elementele dialectele şi subdialectele daco-rom., lucrând, mai de ales, empiric în afara sferei de pulsaţie a vieţii, A. C. n'a fost în stare să simtă viabilitatea limbii pe care o studia şi astfel laboratorul său ştiinţific luminat numai de gând, dar nu încălzit şi de inimă, a ajuns pe calea speculativă la un rezultat de rigiditate statistică formulată în teoria că limbii româneşti îi lipseşte mult cântata romanitate, de oarece în ea se găsesc numai 1/5 elemente latine, 2/5 cuvinte slave, 2/5 eterogene (maghiare, turceşti, greceşti şi albanese). B. P. Hasdeu se ridică împotriva lui A. Cihac şi emite teoria circulaţiunii cuvintelor,

afirmând că nu puterea numerică a cuvintelor determină caracterul unei limbi ci puterea circulatorie. Un dicționar este statistica vorbelor. Se face numărătoarea poporului de cuvinte, dar dacă China nici nu mai știe exact câte sute de milioane de oameni are, ce înseamnă acest potop de masă amorfă pentru cultura și civilisația omenirii în raport bună oară cu disparent de micile populații ale Elveției, Belgiei, Danemarcei? „Proști, dar mulți" cu privire la oameni, cari au cel puțin ilusia puterii, în epoca noastră de demagogie, se mai potrivește, la cuvinte însă teoria lui Cihac se surpă, tocmai fiindcă elementele slave numeroase, sunt moarte. Pentru a-și ilustra și mai eloquent teoria circulațiunii cuvintelor, B. P. Hasdeu citează „o doină română dobrogiană, culeasă de neobositul Teodor Burada", deci tocmai din Dobrogea, unde Românii au fost cel mai mult expuși influenței slave și turcești:

Vara vine, earna trece,
N'am cu cine mai petrece;
Și cu cine am avut,
Vai de *mine*, l'am perdut!
L'a mâncat negrul pământ
La biserică 'n mormânt!

și, astfel se dovedește că afară de cuvântul **mine**, toate celelalte sunt elemente latine; „dar și acest **mine**", zice B. P. Hasdeu, „deși coincide cu slavicul **mene**, totuși nu se poate despărți de vechiul italian **mene**: Lontano son de gioi, e gioi de **mene**"... Și B. P. Hasdeu conchide: „Ar fi putut oare Cihac să ne găsească tot așa un cântec românesc pe o jumătate mai scurt, sau măcar să compună el însuși în proză o frasă românească de cinci șiruri, în care toate cuvintele să fie numai slavice sau numai turce, sau numai slavice și turce? de vreme ce — după el — elementul turc în limba română este egal la

număr cu cel latin, iar elementul slavic „y entre pour le double“” (**B. Petriceicu-Hasdeu,** Etymologicum Magnum Romaniae I/LI—LII).

Am fi însă nedrepți sau ne-am dovedi necunoscători ai cuprinsului Convorbirilor Literare, dacă le-am atribui Junimiștilor aprobarea lui Cihac. Oricât de îndârjiți s'ar fi arătat în preocupări mărunte și oricât de mare le-ar fi fost dorința de a-i juca o farsă lui Hasdeu, obiectivitatea nu le-a lipsit nici chiar atunci când vederile lor aveau să se împace cu ale adversarilor și împotriva colaboratorului lor. După apariția lucrărilor lui Cihac, coloanele Convorbirilor Literare le umpleau filologii **Burlă și Lambrior,** scriind și ei împotriva lui Cihac, hotărît, energic, încât autorul dicționarelor etimologice adesea se plânge de înjurăturile lui Hasdeu și celorlalți. De fapt nu era nici urmă de coborîre a prestigiului științific în polemicele adversarilor săi. Cihac vedea însă în combaterea sa, ură, dușmănie, injurii. Poate că o singură nedreptate i se făcea lui A. Cihac: aceea de a i se fi atribuit o anumită intenție în sistemul său de lucru. **Titu Maiorescu** n'a întârziat însă cu restabilirea adevărului: „Nouă ...lucrarea lui Cihac nu ne-a făcut impresia unei tendințe preconcepute, ci a unei curate convingeri științifice“ (Conv. Lit. 1887 XXI 647). Cu tot diletantismul care caracterizează în linii generale opera sa filologică, A. Cihac devine uneori autorul unor forme vii, definitive, cum este folosirea lui î inițial în locul artificialului i (în > in, înainte > inainte) sau ă (ăncă, ăndată). Subliniem meritul lui Cihac de a fi atras atențiunea cel dintâiu, argumentând filologicește îndreptățirea la viață a acestei forme, recunoscută și de junimiști și adoptată apoi în toată ortografia română.

Nicolae Xenopol, fratele istoricului, a stat în corespondenţă dela Paris cu Iacob C. Negruzzi. După înapoiere în ţară, legăturile se frâng şi N. Xenopol polemizează chiar cu unii dintre junimişti (Eminescu; cfr. D. Murăraşu „Naţionalismul lui Eminescu XXX, XXXVIII, 9, 88, 255). La Paris N. Xenopol era în bună societate, cu Lambrior şi Panu, primul făcând studii de filologie, celălalt de sociologie. Interesantele informaţii despre evoluţia gândirii lor, în contact cu civilizaţia occidentală, cu refusul de a se închina anticităţii şi entusiasmarea lor pentru arta modernă, ne desvălue procesul devenirii unei noi generaţii. Situaţia politică după revoluţia franceză este zugrăvită în culori vii şi cu acea inerentă decepţie, care se naşte totdeauna în sufletul oamenilor nerăbdători de a vedea imediat efectele bune ale răsturnărilor sociale. Ca şi când o atare prefacere a lumii n'ar fi avut dreptul la timp, pentru ca omenirea să înainteze încet, pe o cale, pe care un gest brutal i-a indicat-o numai. Duioasă este apoi ştirea condamnării la închisoare a unui român, care a furat dela un american — o carte. Oare se mai găsesc specimene de acestea — hoţi, furători de cărţi — o, unde sunt, să vină să fure dela noi acest fel de marfă netrebnică, — ne vom feri cu toţii să nu-i prindem... Hoţia e mai tristă, mai duioasă, mai semnificativă decât cea a mizerabilului lui Victor Hugo, care a furat — o pâne. Pâne sau carte, tot una, şi justiţia burgheză ca şi cea ultrademocrată din proaspăta revoluţie, din al cărei sânge se ridicau încă aburi calzi, sau împuşcarea bătrânei Gorgulof de 70 ani, în Rusia zilelor noastre, pentru că a furat hrană dela o cooperativă — de stat —, pretutindeni şi oricând, tragedia aceleaşi justiţii... Nicolae Xenopol este ca şi fratele său, o minte ageră, sclipitoare. Teoriile sale de estetică literară sunt astăzi atât de actuale, pe cât de anticipate erau în anii 1875—80. Exprimate pentru cercul Juni-

mii și paralel cu afirmarea „Direcției noi", ele însemnau desigur un act de curaj. In general Xenopolenii nu sunt oameni, cari, în fața oricui, ar ezita vr'odată să-și expună și susțină convingerile. L-am văzut pe A. D. X. opunând chiar lui Titu Maiorescu alte opinii și ne întâlnim acum cu N. X. la o reformă școlară luând atitudine hotărîtă și preconizând scoaterea din învățământ a limbii grecești și reducerea importanței celei latinești. Ceea ce regretăm e că nu ne-au rămas decât trei scrisori. Dacă numărul lor s'ar fi ridicat la cel al lui A. D. X., am fi avut un extrem de bogat izvor de informații.

Dela scrisorile protocolare ale lui **Ion Ghica,** dealtfel neîntrecut meșter în literatura epistolară cu V. Alecsandri, trecem la **Angelo de Gubernatis,** care ne destăinuește cum s'a adunat materialul român pentru vestitul Dicționar biografic al scriitorilor contemporani, în ediția întâia și Dicționar internațional al scriitorilor contemporani, în a doua ediție.

Insemnările lui **Dimitrie Sturdza** vor reține atențiunea germaniștilor noștri, pentru traducerea tragediei lui Goethe, Egmont, și intențiunea de a da în tălmăcire românească pagini din filosofia lui Humboldt.

Cu **Theochar Alexi** trecem Carpații și găsim acolo idila lui Iacob C. Negruzzi **Miron și Florica** în versiune germană, o antologie cu bucăți din Alecsandri, Bolintineanu, Cornea, Donici, N. Nicoleanu, I. C. Negruzzi, I. Văcărescu și a. In volumul întâiu al St. D. L. am aflat pseudonimul lui Theodor Șerbănescu: **Dornescu,** într'al II-lea cel al lui Ioan Slavici: **Borlescu,** iar acum îl descoperim pe Th. Alexi în **Düsterblick.** Bibliografii români vor afla prețioase indicațiuni în corespondența lui Theochar Alexi.

Dela singura scrisoare fără însemnătate a lui **M. Kogălniceanu,** la cele spirituale ale lui **I. A. Cantacuzino,** trecând peste **N. G. Pruncu, Gr. Tocilescu, I. Kalinderu** şi sarbădul **Fr. Damé,** ne întâlnim cu **St. O. Iosif,** la cele dintâiu încercări de a publica în Convorbiri Literare.

Cu demisia lui **Eminescu** dela „Timpul" intrăm în atmosfera sa, aşa că scrisorile care urmează până la cele ale lui Ioan Urban Jarnik prezintă oarecare înrudire, fiecare dintre ele aducând unele informaţiuni interesante pentru viaţa poetului.

Ioan Sbiera ne dă amănunte precise din anii de şcoală ai lui Eminescu la Cernăuţi, precum şi motivele plecării sale de acolo împreună cu trupa Fanei Tardini. Dar, rândurile lui Sbiera devin şi instructive mai de ales pentru unii presumţioşi critici şi pretinşi biografi ai poetului, cari, nesocotind cel mai elementar bun simţ că cercetarea vieţii unui scriitor, om de ştiinţă sau bărbat de stat se poate estinde numai în cadrele interesului ce-l deşteaptă şi reclamă luminarea operii sale, au suprimat distanţa de respect dintre creator şi interpret, au forţat toate încăperile subsolului vieţii şi scotocind printre rezidiile omeneşti, le-au folosit ca argument pentru a ne da altă icoană decât aceea care se desprinde din operă.

Iată cari trăsături de caracter şi mai ales cum înţelege să le prezinte publicului Ioan Sbiera, fostul profesor al lui Eminescu: ...„cât a fost în gimnasiu, Eminescu a fost învăţăcelul meu din limba românească şi ne înţelegeam foarte bine împreună, era foarte bun şi blând băiat, dar n'avea gust la studii serioase şi sistematice, lua toate mai pe uşorul, căuta să culeagă floricele, dar nu-i plăcea să-şi înghimpe degeţelele". Câtă deosebire între acest mod de a-l înfăţişa, cu înţelegere şi bunătate, şi, scandaloasa rasputinisare a poetului de critica „înaltă" a zilelor noastre. Parcă toţi călugării Blajului

ar fi reînviat și după ascultarea cursurilor freudiene, ar fi pornit la desgroparea rămășițelor pământești și acum se iau la întrecere să stabilească o diagnoză. Eminescu însă celor din trecut, celor de azi precum și celor cari vor să mai urmeze mâne le-a răspuns tuturora, căci în opera unui geniu găsești totdeauna replici și întrebărilor ce vor să vină:

> .....afară de acestea vor căta vieții tale
> Să-i găsească pete multe, răutăți și mici scandale
> *Astea toate te apropie de dânșii.* Nu lumina
> Ce în lume-ai revărsat-o, ci păcatele și vina,
> Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt
> Intr'un mod fatal legate de o mână de pământ.
> Toate micile miserii unui suflet chinuit
> Mult mai mult îi vor atrage decât tot ce ai gândit"

O altă scrisoare a lui M. Eminescu dela Timpul din 1877. Poetul ne apare plin de energie, senin, clar și cu o îndârjită voință de a-l apăra pe Maiorescu, în momentul când adversarii epuizând toate mijloacele, au aruncat în presă învinuirea de plagiere a unui manual didactic. Biografii moderni bazați nu știm pe ce, au dat a înțelege că raporturile între Eminescu și Maiorescu n'ar fi fost destul de cordiale. Dar o scrisoare a lui Maiorescu adresată poetului convalescent la Döbling, scrisoare prin care Maiorescu se străduește să-i sugestioneze că îmbolnăvirea lui se datoria numai căldurii extraordinare din timpul verii care i-a produs o aprindere a pieliței crierului și că acum este deplin sănătos, cu viitor în față, apoi trimiterea lui în Italia, dovedesc încă odată iubirea părintească a lui Maiorescu pentru poet, iar poetul cu atitudinea sa cavalerească de a-și apăra prietenul protector numai atunci, când era într'adevăr necesar și în măsura în care apărarea nu putea deveni jignitoare pentru cel apărat, denotă caracter, finețe, tact de om matur.

Scrisoarea lui **A. Vlăhuță** din 1884 sfâșietoare pentru soarta omului Eminescu în declin, ca și acea a unuia **Colo** tot din 1884, și altele ale lui Chibici Rêvneanu din 1886 aduc știri tot mai rele despre sănătatea poetului.

Dacă vom răsfoi mai încolo volumul de față, în scrisorile Mitei Kremnitz, pe la pagina 295 îl vom întâlni pe Eminescu fericit și cu proecte de căsătorie. Citâm din acea scrisoare către Gane: „Sper că toamna nu va influența temperamentul Dv.! E mult mai greu să fii curajos când bate vântul și ploaia, mai cu seamă pentru un poet. Astfel, pentru a vă cita un exemplu, Eminescu a fost ieri cu totul disperat, dacă aşi fi răutăcioasă ca Dv., aş spune că absența stăpânei inimei lui i-ar explica melancolia. Bietul băiat! Cred că dânsa a răspuns la declarațiile lui cu un hohot de râs și el, după câte se spun, spera să fie primit de soț. Doamne, pentru ce vă bateți joc de gustul lui! Oamenii sunt inexplicabili, acesta este dreptul lor, sfințit de obiceiu".

Cu scrisorile lui **Creangă** așezate intenționat lângă cele ale lui Eminescu pătrundem în arhiva lui I. Slavici, iar cu el trecem Carpații, în Transilvania, unde se întemeia ziarul Tribuna după îndemnul și cu sprijinul Bucureștilor, pe cât știm și din discursurile parlamentare ale lui Titu Moiarescu. Este inutil, credem, să căutăm atribut pentru caracterizarea scrisorilor lui Creangă. Cine-i cunoaște opera, bănuește forma și spiritul corespondenții.

Ajuns la conducerea celui mai de frunte ziar al fraților de peste munți, **I. Slavici** desfășoară o activitate pe cât de rodnică pe atât de hotărît contrară tendințelor Budapestei, cu simpatii însă pentru Viena. Din bogata sa corespondență dela Tribuna n'au putut încăpea aici decât o parte dintre piesele înrudite cu Junimea. Un viitor volum va fi „Tribuna".

Bucovineanul **A. Chibici** din Revna care a avut fericirea să se bucure de prietenia afectuoasă a lui Eminescu, se dovedeşte informator util pentru istoriografia literară; din raportul său către Slavici înţelegem căderea piesei Gaspar Gratiani. Nuvelistul se găsea pe atunci la „Tribuna", angajat ca director prin actul din Martie 1884 semnat de către Diamandi Manole, George B. Popp şi medicul Neagoe. Acolo la „Tribuna" cultivă vechile prietenii din ţară şi din străinătate; din cercul Convorbirilor Literare cunoscuse pe Ioan Urban-Jarnik, a cărui preţioasă colaborare şi-o asigură la Tribuna. Urmează un bogat şi variat schimb de scrisori. Familia lui I. Slavici, prin profesorul Scarlat Struţeanu, ne-a încredinţat corespondenţa lui Jarnik, iar familia prietenului ceh prin intermediul profesorului Hertvik Jarnik, ne-a pus la dispoziţie scrisorile lui Slavici, aşa încât ele au putut fi conexate, dându-ne un capitol perfect încheiat. Ştiri noi despre Petre Ispirescu, greutăţile lui financiare, vinderea la licitaţie a tipografiei sale pe de-o parte, pe de alta sărăcia cu care avea să lupte omul de ştiinţă Ioan Urban-Jarnik, ne permit să cunoaştem mai temeinic o generaţie de sbucium şi sacrificiu.

Personalitatea lui **Titu Maiorescu** se desprinde dintr'un spirit clar, hotărît, drept şi în aparenţă numai rece. „Ai vorbit cu regele?" — îi scrie lui Slavici — „de câte ori? de 5 ori? Dar D-ta nu presupui că eu voi fi vorbit de 500 de ori?" Altă dată criticul credea că Eminescu ar trebui să modifice cutare strofă, Creangă să suprime un pasagiu oare care. Erau, evident, sugestii. Genialii colaboratori nu s'au supus şi Maiorescu n'a reacţionat. O atare personalitate critică nu-şi putea afirma principiile prin nesocotirea personalităţii altora. Dar grija lui Maiorescu pentru şcoală? „Ai înscris 10.000 franci pentru un edificiu de şcoală?" îl întreabă pe Gane, şi

adaogă apoi cumplitul verdict de care se teme: „Să nu avem, ruşinea când nu vom mai fi la putere, că n'am făcut nimic pentru şcoale"...

Trei scrisori dela **Coşbuc** adresate lui I. Slavici sunt din timpul studiilor sale universitare. Ele ne introduc în laboratorul primitiv al poetului ţărănimii şi ne fac să bănuim talentul înăscut. Printre hârtiile lui Slavici am găsit şi un manuscript al lui Coşbuc intitulat „Dric de teleguţă" — povestire hazlie versificată. Dacă este inedită, va reveni meritul acestor pagini, de a fi scos la lumină şi ferit poate şi de pierdere câteva dintre primele încercări poetice al lui Coşbuc.

Prin frunzişul atât de des al acestui codru din când în când luminişuri, prin care străbat raze de umor şi veselie. **Doctorul Istrati** şi **Nicolae Gane,** altă dată **Samson Bodnărescu** rivalizează în corespondenţă versificată cu acrostihuri, cu prilejul jubileului Junimii, de Sfântul Nicolae sau al unei aniversări dela naştere, cum este duioasa închinare colectivă semnată **Iosif-Sadoveanu-Scurtu.**

Drept consecinţă logică, la scrisorile publicate în primele două volume, ni se impunea obligaţia să căutăm răspunsurile lui Iacob C. Negruzzi. Cum cei cari le-au primit, nu le-au încredinţat Academiei Române, căutarea lor n'a fost uşoară, iar găsirea unora dintre ele nu lipsită de o explicabilă emoţie. Autorii corespondenţei, Titu Maiorescu, A. D. Xenopol, I. Slavici etc. impuneau şi factura răspunsurilor lui Iacob C. Negruzzi, căruia subt raportul informaţiei istorice şi literare trebue să i se cedeze primul loc. Scrisorile sale sunt un adevărat panoptic. Aproape toţi colaboratorii literari ai Convorbirilor şi politici ai Junimii ni se perindă în corespondenţa lui **Iacob C. Negruzzi** către Slavici, Maiorescu, A. Gregoriadi-Bonachi şi A. D. Xenopol. Cine s'a plimbat prin cuprinsul celor două volume din Studii şi Doc. Lit. publicate, se aştepta

desigur la această întâlnire. Și el devine cu atât mai interesant, cu cât scrisorile sunt din primii ani ai Junimii. De aceea pentru a da satisfacție și filologilor le-am publicat în ortografia timpului. Astfel, se rectifică afirmația lui Titu Maiorescu din discursurile sale parlamentare că Junimea ar fi luat ființă la 1865. Adevărat e ceea ce Iacob C. Negruzzi afirmase și altă dată, că Junimea a început să activeze încă din 1863. Anul 1864, procesul lui Titu Maiorescu, a întrerupt continuarea programului. In această privință documentul autentic contemporan înlătură pentru totdeauna echivocul creat prin fixarea începutului Junimii la 1865.

S'a pretins apoi până acum că tipografia Junimii ar fi fost înființată prin subscripție publică. Și această știre nu corespundea realității. Un tânăr basarabean **Cassu** din jud. Soroca achiziționase la Paris o tipografie modernă cu intențiunea de a o instala în Basarabia. Rușii însă n'au încuviințat intrarea tipografiei în Basarabia, deoarece se temeau că funcționarea ei, ar fi putut deveni un perpetuu mijloc de afirmare al Moldovenilor, contrară intențiunilor și intereselor de rusificare a provinciei.

Relatările lui Iacob C. Negruzzi asupra procedurii folosite la anexarea Basarabiei de către Ruși și redobândirea Dobrogei de România sunt de-o importanță deosebită, mai ales în zilele noastre de latent conflict cu Rusia din cauza provinciei românești de peste Prut. Nu mai puțin ne interesează uciderea în duel de către Iancu Racoviță a întemeetorului social-democrației germane Ferdinand Lassalle.

Cu această fugitivă schițare a cuprinsului din volumul de față iată-ne ajunși la paginile **Mitei Kremnitz,** autoarea germană, a cărei cunoștință o făcusem încă dela primul volum. In vreme ce acolo scria lui Iacob C. Negruzzi în limba germană, corespondența de aci cu Nicu Gane este în limba

franceză. Vom neglija deci erorile de ortografie, atât la Kremnitz cât şi la Gane, — atragem numai atenţiunea asupra acestor erori, ca să nu se creadă că sunt de tipar —, şi vom stărui asupra cuprinsului, afirmând, fără greş că scrisorile Mitei Kremnitz sunt cele mai frumoase din întregul volum. Petrecându-şi cei mai fericiţi ani din viaţă în atmosfera caldă a unei distinse societăţi româneşti, după ce a plecat în Germania, Mite Kremnitz s'a simţit acolo o străină şi nostalgia Carpaţilor şi câmpiilor noastre a întovărăşit-o până la sfârşitul vieţii. Hârtiile ei dela Muzeul Folticenilor, unde au fost date de către N. Gane, sunt martore înlăcrămate pentru cine ar vrea să cunoască o delicată inimă de femee, scriitoare şi germană devenită sufleteşte compatrioata noastră.

„Fiul meu şi eu, visăm zi şi noapte „ţara noastră" [România], dorul, mai tare decât o simplă nostalgie, ne devorează, şi dacă v'aş trimite poeziile fiului meu închinate „Patriei sale" [România], ţara sa de naştere, aţi găsi în ele sonurile armonioase ale doinei Carpaţilor. Noi suntem aici [în Berlin] ca nişte exilaţi, şi murim cu binecuvântarea pe buze pentru ţara în care fericirea noastră a fost înmormântată"...

TEXTE ŞI NOTE

Alexandru Cihac cătră Iacob C. Negruzzi

Scrisori din anii 1875 — 1879.

I

Mayence, 12/24 Sept. [18]75.

MON CHER MONSIEUR,

J'ai eu l'honneur de recevoir hier votre aimable missive du 8/20 crt. que vous m'aviez adressée à Costheim — mon séjour de campagne, que j'ai quitté pour habiter la ville.

Je vous remercie infiniment, mon cher Monsieur, de votre gracieuseté de vouloir bien m'envoyer et offrir de votre part les années des «Convorbiri», non encore epuisées — les six premiers n-ros parus de cette année — avec continuation — les oeuvres de Mr. votre père ainsi que les vôtres, dont j'ai entendu parler si avantageusement. J'attendrai votre envoi avec grande reconnaissance et — impatience ! [1].

Je me fais en même temps un grand plaisir de vous adresser aujourd'hui même par la poste f-co mon «Dictionnaire étymologique des éléments latins de la langue roumaine» (édition sur papier vélin qui n'est pas dans le commerce) et je ne manquerai pas de vous faire parvenir la seconde partie «Les Eléments Etrangers» aussitôt parue [2].

Mon ouvrage n'a pu avoir été apprecié en Roumanie que par un très petit nombre de personnes — car la plupart du monde chez nous et je ne parle que du beau monde — ne lit rien ; j'en juge du moins par le petit nombre — presque ridicule — d'exemplaires

vendus en Roumanie. Je me félicite d'avoir abandonné mon idée primitive de faire paraître l'ouvrage *dans son pays*, car j'aurais fait complètement fiasco, tandis que par sa publication à l'étranger où les libraires ont des connexions avec tout l'univers, l'ouvrage a été connu — très bien reçu — je me permets de vous dire cela vu les nombreuses critiques favorables dans les différentes revues littéraires de l'Allemagne, de la France, de l'Italie et de l'Angleterre; l'édition est aujourd'hui presque épuisée, à ce que mon libraire me dit. La seconde partie contenant les «Eléments étrangers» et que je viens de terminer après un travail assidu de plusieurs années, est bien plus difficile encore, vu les éléments tellement hétérogènes dont notre langue est bigarrée. Mais mon travail jettera — je l'espère du moins — bien de lumières sur tout ce pot-pourri et fixera l'orthographie de bien de mots. Je ne parle pas des Etymologies — on en jugera !

Un bon nombre de ces dernières dans la «Columna lui Trajan» et dans «l'Histoire critique» de Mr. Hajdeu me paraissent plus soutenables [3]. Mr. Hajdeu a enormément lu (i dobă de carte, cum zice Moldovanul), a en juger par ses écrits et surtout par son histoire critique a Românilor — mais son histoire me parait être tout ce qu'on voudra, mais pas une histoire critique selon le titre. Si Mr. H. continue de la sorte, je crains fort que «misiunea d-sale a fost înțeleasă pre o scară prea — colosală (voy. sa préface pag. 8) et que nous ne verrons pas d'histoire critique comme on l'entend du moins !

Je suis infiniment flatté, mon cher Monsieur, que vous voulez bien accepter ma collaboration à votre Revue et j'ai l'honneur de vous demander, si quelques critiques sur les étymologies sus dites vous seraient agréables pour le commencement ou non ? [4].

Je suis très impatient de lire les articles polémiques de votre Revue contre l'école Académique — et autre de Bucarest ! [5].

Je vous remercie de votre bonté d'avoir bien voulu faire parvenir ma lettre à Mr. B. Alecsandri, que m'a déjà répondu depuis plusieurs jours.

Veuillez bien recevoir, mon cher Monsieur, l'expression de mes sentiments les plus distingués

Votre très humble serviteur

A. CIHAC

Veuillez bien adresser s. v. p. vos lettres etc. à mon adresse à Mayence, Hessen-Darmstadt, sans autre indication; on saura me trouver.

P. S. J'ai bien goûté le livre de Mr. Majorescu «Critice», surtout ses «Observări polemice» *.

Le livre pesant plus *qu'un demi kilogramme*, je ne puis pas vous l'envoyer *sous bande*, comme j'avais l'intention; il vous parviendra par la *poste à paquets*, ce qui fait un retard de quelques jours. Veuillez bien m'accuser réception de l'envoi.

I

(Traducere)

Mayence, 12/24 Sept. 1875.

SCUMPUL MEU DOMN,

Eri am avut onoarea să primesc amabila D-voastre scrisoare din 8/20 crt., pe care mi-ați adresat-o la Costheim — reședința mea dela țară, pe care am părăsit-o pentru a locui la oraș.

Vă mulțumesc mult, scumpul meu Domn, pentru bunătatea D-voastre de a-mi trimite și oferi anii «Convorbirilor», neepuisați încă, primele șease numere apărute anul acesta — cu continuare — operele tatălui D-voastre și ale D-voastre de care am auzit vorbindu-se atât de favorabil.

Voiu aștepta ceeace îmi veți trimite D-voastre cu recunoștință și cu nerăbdare !

Imi face totdeodată o mare plăcere de a vă adresa chiar astăzi prin poștă franco «Dicționarul etimologic al elementelor latine din limba română» (ediție pe hârtie velină, care nu se găsește în co-

mert) și nu voiu uita de a vă trimite partea a doua: «Elementele străine», deîndată ce va apare.

Opera mea n'a putut fi apreciată în România, decât de un număr foarte mic de persoane — căci cea mai mare parte la noi, — și nu vorbesc decât de lumea bună —, nu cetește nimic; judec cel puțin după numărul mic — aproape ridicol — de exemplare vândute în România.

Mă felicit că am părăsit ideia mea dela început de-a publica opera *în țara sa*, căci aș fi avut un fiasco desăvârșit, în timp ce publicând-o în străinătate, unde librarii au legături cu întreaga lume opera a fost cunoscută — foarte bine primită — îmi permit să vă spun aceasta judecând după numeroasele critice favorabile din diferite reviste literare din Germania, Franța, Italia și Anglia; ediția este astăzi aproape epuisată, după cum îmi spune librarul. Partea a doua conținând «Elementele streine», și pe care am isprăvit-o după o muncă asiduă de mai mulți ani, e cu mult mai grea, având în vedere elementele atât de eterogene cu care este împestrițată limba noastră.

Lucrarea mea va arunca — cel puțin așa sper — o mare lumină asupra acestui pot-pouri și va fixa ortografia multor cuvinte.

Nu vorbesc de Etimologii, se va judeca.

Un mare număr dintre acestea din urmă îmi pare mai de susținut în «Columna lui Traian» și în «Istoria critică» a d-lui Hasdeu.

D-l Hasdeu a cetit enorm (i dobă de carte, cum zice Moldovanul), judecând după scrierile sale și mai ales după Istoria critică a Românilor — dar istoria sa îmi pare a fi orice, numai nu o istorie critică, după cum o arată titlul.

Dacă D-l H. continuă astfel mă tem că «misiunea d-sale a fost înțeleasă pre o scară prea — colosală (vezi prefața pag. 8) și că nu vom vedea o istorie critică, cel puțin după cum se înțelege.

Sunt foarte măgulit, scumpul meu Domn, că binevoiți să primiți colaborarea mea la Revista D-voastre și am onoarea a vă întreba, dacă pentru început v'ar fi plăcute sau nu câteva critici asupra etimologiilor susmenționate.

Sunt foarte nerăbdător de a ceti articolele polemice ale Revistei D-voastre contra şcoalei Academice — şi câte altceva din Bucureşti.

Vă mulţumesc pentru bunăvoinţa D-voastre de a transmite scrisoarea mea D-lui V. Alecsandri, care mi-a şi răspuns de câteva zile.

Bine voiţi a primi, scumpul meu Domn, expresiunea celor mai distinse sentimente

Umilul D-v. servitor

A. CIHAC

Vă rog adresaţi scrisorile D-voastre la Mayence-Hessen Darmstadt, fără altă indicaţiune; vor şti să mă găsească.

P. S. Mi-a plăcut mult cartea D-lui Maiorescu «Critice», mai ales «Observări polemice».

Cartea, cântărind mai mult decât o jumătate kilogram, nu v'o pot trimite *sub bandă,* cum intenţionam; vă va veni prin *poşta de colete,* ceea ce va fi cu o întârziere de câteva zile.

Vă rog a mă anunţa de primirea ei.

II

Mayence, 4 Nov. 1875.

MON CHER MONSIEUR,

Permettez-moi de vous remercier avant tout, mon cher Monsieur, pour le riche envoi de livres, que vous avez eu la bonté de me faire; c'est vraiment de trop !

Je n'ai eu jusqu'aujourd'hui que le temps de jeter un coup d'oeil sur toute cette collection, — mais je n'ai pas manqué de lire sans retard vos «Copii de pe natură» et je ne puis que vous féliciter, mon cher Monsieur, du grand talent d'observation et de définition de caractères, que vous développé dans ce délicieux petit volume [7]. Je me propose de le relire avec plus de loisir. Selon mon avis du 1-er de ce mois, j'ai l'honneur de vous envoyer un article pour vos «Convorbiri» du 1-er Nov. s'il est possible encore [8]; si cela n'est pas le cas, je vous prie de m'en informer pour vous envoyer le complé-

ment, pour faire paraître le tout le 1-er Déc.; si vous pouvez publier ce que je vous envoie le 1-er Nov., *tant mieux !* Veuillez me *dire votre opinion* et celle d'autres personnes compétentes sur l'article, qui sera suivi de quelques autres sur les oeuvres de Mr. Hajdeu [9]. Envoyez-moi, si vous pouvez les *critiques de Bucarest,* car je ne tiens plus la «Columna lui Trajan» pour l'année 1875, je la trouve trop chère *pour ma bourse* et j'ai du payer l'année 1874, que je *n'ai reçu qu'il y a quelques semaines, 30 francs* — n'ayant pas pris d'abonnement au commencement de l'année 1874.

Vous m'obligeriez si vous vouliez m'envoyer les numéros des «Convorbiri», *contenant mes articles* en *3* exemplaires.

Veuillez faire envelopper toujours les livraisons *tout entières* dans du papier fort en rollant le côté — et en laissant ouvert seulement le haut et le bas, pour qu'on puisse voir que c'est un imprimé, car autrement les livraisons — en mettant une simple bande étroite, arrivent ici tout dechirées.

Mr. Alecsandri donne dans son «explicare a cuvintelor vechi» etc. de son théâtre dans le vol. IV pag. 1768 pour le mot *sângeapă* l'orthographie véritable, *cinzeacă,* d'où la prend-t-il ?

Pouvez-vous me donner une explication authentique de la signification du mot et d'où il est pris ? moi j'entends par *sângeapă* une certaine mesure, une certaine quantité — par ex. o sângeapă de rachiu — mais je ne puis trouver son étymologie, parcequ'il me semble qu'il soit mal écrit; l'explication de Mr. Alecsandri ne peut pas me satisfaire non plus — je trouve même l'orthographie *săngeapă plus juste,* d'après mon oreille du moins !

Excusez, mon cher Monsieur, la mauvaise écriture, mais je ne voudrais plus tarder à vous envoyer le manuscrit que vous recevrez je l'espère — lundi prochain, le matin.

Agréez, mon cher Monsieur, en attendant vos prochaines nouvelles, mes sentiments de dévouement.

A. CIHAC

P. S. Veuillez bien avoir la bonté de faire soigner *la correction* — c'est un point essentiel pour l'étymologie des mots. Excusez si j'ai peut-être commis quelques fautes d'écriture. — Je n'aime pas trop à copier !

II
(Traducere)

Mayence, 4 Noemb. 1875.

SCUMPUL MEU DOMN,

Permiteţi-mi înainte de toate a vă mulţumi, scumpul meu Domn, pentru trimiterea bogată de cărţi, pe care aţi avut bunătatea de a-mi face; este într'adevăr prea mult !

Eu n'am avut până astăzi decât timpul să arunc o privire asupra acestei colecţii, — dar n'am întârziat câtuşi de puţin de a ceti «Copii de pe natură» şi nu vă pot decât felicita, scumpul meu Domn, de marele spirit de observaţie şi de definiţie a caracterelor pe care l-aţi desvoltat în acest delicios mic volum. Imi propun să-l recitesc mai pe'ndelete.

După înştiinţarea mea dela 1 a acestei luni, am onoare a vă trimite un articol pentru «Convorbirile» dela 1 Noemvrie, dacă mai este posibil, dacă nu, vă rog a mă informa pentru a vă trimite adaosul, ca să apară întreg la 1 Dec., dacă puteţi publica la 1 Noemb. ceace vă trimit, *cu atât mai bine !*

Spuneţi-mi părerea D-v. şi a altor persoane competente, asupra articolului care va fi urmat de altele câteva, asupra operelor D-lui Hasdeu. Trimiteţi-mi, dacă puteţi *criticele din Bucureşti* căci nu mai am «Columna lui Traian» pe anul 1875, o găsesc prea scumpă *pentru punga mea* şi a trebuit să plătesc — 30 franci — pe anul 1874, pe care nu l'am primit decât de vreo câteva săptămâni — neabonându-mă la începutul anului 1874.

M'aţi obliga, dacă mi-aţi trimite numerele «Convorbirilor», care *conţin articolele mele,* în 3 exemplare.

Inveliţi întotdeauna stocul de cărţi *în întregime* cu hârtie groasă, înfăşurând marginele şi lăsând deschis numai partea de sus şi de jos ca să se poată vedea că este vorba de un imprimat, căci altfel pachetele ajung aici — dacă pui numai o simplă bandă îngustă — complect rupte.

D-l Alecsandri dă în explicarea cuvintelor vechi etc. a teatrului său în vol. IV pag. 1768, pentru cuvântul *sângeapă* ortografia adevărată *cinzeacă*, de unde a luat-o ?

Puteţi să-mi daţi o explicaţie autentică a înţelesului cuvântului şi de unde este luat ? eu înţeleg prin *sângeapă* o oarecare măsură, o oarecare cantitate de ex.: o sângeapă de rachiu, dar nu-i pot găsi etimologia, pentru-că îmi pare a fi rău scris; nici explicaţia D-lui Alecsandri nu mă poate satisface, — găsesc chiar ortografia *sângeapă mai adevărată,* cel puţin după urechea mea !

Iertaţi, scumpul meu Domn, scrisul negligent, dar n'aşi vrea să întârzii cu trimiterea manuscrisului, pe care îl veţi primi — cred — lunia viitoare dimineaţa !

Primiţi, scumpul meu Domn, în aşteptarea viitoarelor ştiri dela D-v., sentimentele mele de devotament,

A. CIHAC

P. S. Aveţi bunătatea să îngrijiţi *corectarea* — aceasta este un punct esenţial pentru etimologia cuvintelor.

Iertaţi dacă am comis poate câteva greşeli de scriere. Nu-mi prea place să copiez !

III

Mayence, 8/20 Nov. 1875

MON CHER MONSIEUR,

J'ai eu l'honneur de vous écrire le 4 Nov. et le 11.

Ma première vous portait mon article, que vous aurez reçu ; ma dernière vous disait, que je voudrais vous envoyer la continuation de cet article, pour publier *le tout* le 1-er Dec. prochain; je vous prie de vouloir bien me répondre de suite là-dessus. Depuis votre carte de poste, dans laquelle vous m'annoncez que mon article sera publié le 1-er Dec. je n'ai plus de vos nouvelles au sujet de ce que je vous demandais et je tenais à savoir, *si vous pouvez publier ce 1-er article tout en entier ? L'article est prêt* et attend votre réponse, il

comprend en tout (avec ce que je vous ai envoyé) *sept* feuilles de poste en 4° c. à. d. 20 pages écrites. Je vous ai envoyé, *je crois,* 3 feuilles ? et j'ai encore 4 feuilles ici — donc 7 en tout; si ce ne sont que 2 feuilles, que je vous ai envoyées cela ne fera que 6 feuilles ou 24 pages en tout. Je n'ai non plus reçu le numéro de *Novembre* de vos «Convorbiri» et nous sommes au *8/20 Nov.* aujourd'hui. Je viens donc vous renouveler ma prière de vouloir bien me répondre *de suite* au sujet de la continuation de l'article et de me dire en même temps si ce que je vous ai envoyé sera publié le *1-er Dec.* ou non? En cas que vous ne trouveriez pas à propos de commencer la publication *le 1-er Dec., veuillez bien me renvoyer dans tout les cas ce que je vous ai envoyé.* Je vous envoie ci-joint une petite introduction à l'article envoyé et vous prie de faire imprimer en cas que vous fassiez la publication de mon article — *tout ce que Mr. Hajdeu dit et que j'ai du répéter pour plus d'entendement,* avec des lettres *plus petites,* afin que ma réfutation resorte mieux ! [10].

Dans l'attente de votre réponse *immédiate,* veuillez bien agréer, mon cher Monsieur Negruzzi, l'assurance de ma considération parfaite, votre tout devoué

A. CIHAC

III
(Traducere)

Mayence, 8/20 Nov. 1875

SCUMPUL MEU DOMN,

Am avut onoarea de a vă scrie la 4 Noemb. şi la 11. Prima scrisoare vă ducea articolul meu, pe care trebuie să-l fi primit; în ultima vă spuneam că aş vrea să vă trimit continuarea acestui articol pentru a-l publica *în întregime* la 1 Dec. viitor; vă rugam să bine voiţi a-mi răspunde deîndată în această privinţă.

După cartea d-v. postală, în care mă înştiinţaţi că articolul meu va fi publicat la 1 Dec. nu mai am ştiri despre ceeace vă întrebam şi ţineam să ştiu, *dacă puteţi publica acest 1 articol în întregime ?*

Articolul este *gata* şi aşteaptă răspunsul d-v., el cuprinde în totul (cu ceeace v'am trimis) *şapte* foi de postă în 4⁰ va să zică 20 pagini scrise. V'am trimis — cred, 3 foi ? şi mai am 4 foi aici — deci 7 în total; dacă nu sunt decât 2 foi în ceeace v'am trimis — nu face decât 6 foi sau 24 pagini în total.

N'am mai primit nici numărul de *Noembrie* al «Convorbirilor» şi astăzi suntem în 8/20 Noem.

Vă reînoesc deci rugămintea de a binevoi să-mi răspundeţi *imediat* în privinţa continuării articolului şi să-mi spuneţi în acelaş timp dacă ceeace v'am trimis va fi publicat la 1 Dec. sau nu? In caz că nu veţi găsi potrivit de a începe publicarea la *1 Dec., binevoiţi a-mi înapoia în tot cazul, tot ce v'am trimis.*

Vă trimit aci alăturat o mică întroducere la articolul trimis şi vă rog, dacă veţi publica articolul meu, să tipăriţi, tot ce spune D-l Hasdeu şi ceeace a trebuit să repet eu pentru mai multă înţelegere, cu litere *mai mici,* astfel ca combaterea să fie mai evidentă.

In aşteptarea răspunsului D-v. primiţi, dragă domnule Negruzzi, asigurarea deplinei mele consideraţiuni.

Al D-v. devotat

A. CIHAC

IV

Mayence, 3 Dec. 1875

MON CHER MONSIEUR,

J'ai eu l'honneur de recevoir votre lettre du 10/22. Vous aurez sans doute fait mettre sous presse mon article tout entier, comme vous avez bien voulu me le promettre et vous aurez la bonté de m'envoyer 3 ex. du n-o du 1-er Dec. J'ai reçu le numéro de Novembre des «Convorbiri» 2 jours après le départ de ma dernière lettre par la voie de *Ploeşti*—le retard s'explique donc. Veuillez bien faire mettre sur l'adresse *par Czernowitz Lemberg.* Je vous remercie pour l'explication du mot *sîngeapă* — mais je ne puis partager l'opinion de ces messieurs — car la composition serait trop docte —

cinci zeci zeacă? on frissone en voyant le mot écrit — et puis à mon avis o *singeapă de rachiu* ne sont pas 50 drames — c'est moins — une demie litre ne se boit pas aussi promptement; peut-être pourriez-vous demander un cabaretier *combien de drames cela est?*

Quant au mot *strugur* je soutiens mon étymologie : Mr. Burla devrait se rappeler, que *tryga*, vin, accusatif du mot grec — τρύξ [11] — *n'est pas un mot latin* et moins encore un mot *populaire* latin; le mot *tryga* n'a été employé que par le grammairien *Festus* et est donc un mot *savant*. La langue roumaine ne contient que des mots de la *lingua rustica* latine; outre cela l'étymologie *tryga* pour *strugur* serait par trop forcée. L'analogie du mot *strugur* avec les autres langues est *très importante* et prouve comment des peuples tout-à-fait différents forment pour un même objet des acceptions tout-à-fait analogues, *sans les copier*.

Vous m'avez mal compris, mon cher Monsieur, ce ne sont ni les critiques de Mr. Majorescu, ni l'histoire de Mr. Hajdeu, ni sa «Columna» (de l'année dernière) — *que j'ai* — que j'ai pris la liberté de vous demander; j'ai eu l'honneur de vous prier, de vouloir bien m'envoyer *les critiques de Bucarest, que mon article soulèvera probablement, n'étant pas à même d'en apprendre quelque chose ici;* car Mr. Hajdeu répondra sans doute ! [12].

Je ne savais pas que la «Columna» ne parait plus depuis quelques mois et pourquoi cela ?

Dans l'espoir de vous lire bientôt, mon cher Monsieur, veuillez bien agréer l'expression de mes sentiments distingués.

A. CIHAC

IV
(Traducere)

Mayence, 3 Dec. 1875

SCUMPUL MEU DOMN,

Am avut onoarea să primesc scrisoarea D-v. din 10/22. Ați pus fără îndoială sub tipar articolul meu în întregime, după cum

mi-aţi promis şi veţi avea bunătatea să-mi trimiteţi 3 exemplare din No. dela 1 Dec. Am primit numărul din Noembrie al «Convorbirilor», 2 zile după plecarea ultimei mele scrisori, via *Ploeşti* — întârzierea se explică deci. Vă rog să menţionaţi pe adresă *via Cernăuţi-Lemberg*. Vă mulţumesc pentru explicaţia cuvântului *singeapă* — dar nu pot împărtăşi părerea acestor domni — căci compoziţia ar fi prea savantă ! — *cinci zeci zeacă !* te apucă fiorii văzând cuvântul scris — şi apoi, cred, *o singeapă de rachiu* nu este 50 drame e mai puţin — o jumătate litru nu se bea deodată; poate aţi putea întreba un cârciumar *câte drame are aceasta ?*

Cât despre cuvântul *strugur* eu susţin etimologia mea; D-l Burlă ar trebui să-şi amintească, că *tryga,* vin, este acusativul cuvântului grecesc — τρύξ — *nu este un cuvânt latin* şi mai puţin un cuvânt *popular* latin; cuvântul *tryga* n'a fost întrebuinţat decât de gramaticul Festus şi este deci un cuvânt *savant*. Limba română nu conţine decât cuvinte din *linqua rustica* latină; afară de aceasta etymologia *tryga* în loc de strugur ar fi prea forţată.

Analogia cuvântului *strugur* cu alte limbi este *foarte importantă,* şi dovedeşte cum popoare cu totul diferite formează pentru acelaş lucru expresii absolut analoage, *fără a le copia.*

M'aţi înţeles greşit, scumpul meu Domn, nu criticile D-lui Maiorescu, nici istoria D-lui Hasdeu, nici «Columna» sa (de anul trecut) — pe care o am — mi-am luat libertatea de-a vă cere ; am avut onoarea să vă rog să-mi trimiteţi *criticele din Bucureşti, pe care le va stârni probabil articolul meu, aci fiind în imposibilitate de a afla ceva;* căci desigur D-l Hasdeu va răspunde !

Nu ştiam că «Columna» nu apare de câteva luni şi de ce ?

In speranţa de a vă ceti cât de curând, scumpul meu Domn, primiţi expresiunea sentimentelor mele cele mai destinse

A. CIHAC

V

Mayence 14/26 Dec. 1875.

MON CHER MONSIEUR,

J'ai reçu votre aimable lettre du 19 ct. et je m'empresse de vous remercier des renseignements que vous voulez bien me donner. Le vieux professeur de Bottoschany — sans doute Mr. Paulini [13] — n'est pas du reste pour la dérivation de *sîngeapă* de *cincizeci* — du moins selon le petit imprimé que vous m'avez envoyé — au contraire, il prétend que d'autres veulent déduire le mot de là, mais qu'il est *d'une autre opinion* — mais il ne dit pas de laquelle — voilà ce qui est à regretter !

Je viens de recevoir les 3 N-ro du 1-er Dec. des Convorbiri le 25 au matin. Ils sont partis de Iassy selon le timbre de la poste le *21* et sont arrivés ici le 24 au soir; votre lettre dans laquelle vous me disiez que vous m'esperez en possession des numéros *depuis quelque temps* était du 19 ct. donc de deux jours avant l'expédition des n-o.

Je vous remercie de votre obligeance. Il y a bien quelques erreurs typograph. et quelques unes même bien fortes, mais enfin que faire, Mr. Burla (à ce que présume selon une de vos lettres) a eu la bonté de me corriger et d'ajouter même par ci par là quelques mots de sa part.

Veuillez me permettre, mon cher Monsieur, de vous donner mon opinion *sur ces corrections*. Elles se rapportent *surtout sur la manie* d'aujourd'hui de faire double emploi de l'article ou plutôt du pronom démonstr. lat. *ille* qui est en même temps pronom et art. chez nous, — même *là, où l'article défini n'est pas du tout employé;* c'est un luxe *d'euphonie imaginaire* — *à la mode* — mais en même temps *très souvent* une faute grammaticale. Je crois que l'on ne s'est pas même bien rendu compte de cet usage, introduit depuis quelques années et importé surtout depuis l'union — car il est — à ce que je crois — essentiellement valaque, en Moldavie on ne le connaissait pas et vous ne le trouverez pas dans les livres imprimés il y a vingt ans seulement ?

Je m'explique: j'ai écrit: Câteva cercetări etymologice *a D-lui Hajdeu;* on me corrige, en mettant *a le D-lui Hajdeu.* Que signifie ce *ale* autre chose que l'article ou pronom postposé et qui n'est pas du tout à sa place dans cette phrase: «cercetări etymologice» — employée dans un *sens indéfini,* au lieu de dire *câteva cercetările* — (ce qui serait *incorrect)* on me fait dire : câteva cercetări ale (=ăle) a Domnului Hajdeu car de ale (grossi en *ale*) *a* on a fait tout court *ale,* en élidant la préposition *a.*

L'article défini est donc ici une *faute grammaticale.*

En disant: *fiul al tatălui,* c. à. d. *fiul ăl* ou *ăla a tatălui,* cela serait seulement correct, si on voulait appuyer d'une manière toute particulière sur ce «fiul», mais autrement la répétition de l'article n'est pas non seulement tout-à-fait superflue, mais même une faute si le substantif désignant le *possédé,* n'est pas *dans un sens défini.*

L'albanais, duquel nous vient cet usage, comme tant d'autres, *ne peut pas* s'exprimer *autrement,* car pour dire «le fils du père» il *doit* dire «le fils, celui du père» ou en allemand «der Sohn, der des Vaters», mais il me semble que le Roumain n'a pas de raison de l'imiter s'il peut dire d'une manière plus courte, plus simple et tout aussi précise «*le fils du père*» *fiul a tatălui* ou même «*fiul tatălui*». Mr. Burla me corrige dans ce sens presque partout; *profesor* al au lieu de *a;* numerul 12 *al Literat.* au lieu de *a.* etc. Collaboratori *ai* Convorbirilor au lieu de *a* etc.

Je l'ai employé moi-même une seule fois, je crois, dans la phrase: *netăgăduitele etymologii ale d-sale,* parceque j'ai voulu appuyer sur la phrase *netăgăduitele etymologii ale* c. à. d. din *cele a domniei sale,* et ainsi de suite.

Dans plusieurs endroits j'ai employé les noms propres avec l'article *défini.* On me corrige en mettant l'art. *indéfini;* je dis par ex.: «a ajuns la noi prin *Illyrii, Serbii* etc., donc par les Illyriens et non par Illyriens — et ainsi de suite. J'ai écrit *însă* (qui est pour *isă)* et non *ânsă,* ce mot étant le lat. *ipse* et le mot *ins-insul* s'ecrivant avec *i* et jamais avec un *a* — n'ayant pas la prononciation nasale et c'est une preuve que l'*i* (avec circonflexe ou nasal) est nécessaire, comme dans d'autres cas je démontrerai en temps

et lieu, — malgré l'opinion contraire de Mr. Majorescu [14]. J'ai écrit *amîndoue* et non *amundoue,* amĕn étant lat. *ambi;* dans *fiind că* il n'y a pas de raison de l'écrire en *un* mot: *fiind că* sont deux mots tout-à-fait séparés — pas plus qu'il n'y a de raison de mettre entre fiind că et i un trait d'union *fiindcă-i* et même sans distinction si *i* est pronome *(dat.)* ou le verbe aux. *i* au lieu de *este.*

J'ai écrit intîmplat et non *intâmplat* — le mot venant de *timp.*

Selon mon opinion le pronom rel. *care* a un pluriel cari — artic. *carii* pour le masc. *cari* — *carile* pour le fem. et si j'ai écrit *carii* — *lesquels* — on n'aurait pas dû me corriger en *care.* J'ai dit: *de cât numai la Turci* — *carii* et non *care* — car vous dites bien *care-le* au sing. J'ai écrit *i dat. du pronom* et non *ei,* cuvînt et non *cuvĕnt* — le mot faisant au plur. *cuvinte* et non *cuvente,* — *sînt* et non *sunt,* forme qui n'existe pas.

Voilà à peu près ce que j'avais à dire. Je vous engage de faire prochainement un petit article sur l'article postposé c. à. d. répété pour prouver l'absurdité de cet usage *illimité.*

Veuillez bien agréer, mon cher Monsieur, l'assurance de ma considération parfaite, votre dévoué

A. CIHAC

Je dois encore faire la remarque qu'il me semble plus juste d'écrire tous les mots étrangers pour nous et tout est étranger ce qui n'est pas dans le fond de la langue populaire — fut-ce latin ou d'une autre origine — comme on les écrit dans la langue respective ou comme l'usage en est généralement reçu; j'ai donc écrit: *professor* et non profesor — *collaboratori* et non colaboratori etc. Iașii, Bucureștii sont des pluriels articulés et doivent être employés ainsi avec l'article, car ce sont des noms, *qui ne peuvent avoir toujours qu'un sens défini.*

V

(Traducere)

Mayence 14/26 Dec. 1875.

SCUMPUL MEU DOMN,

Am primit amabila D-v. scrisoare din 19 ct. şi mă grăbesc să vă mulţumesc pentru informaţiunile pe care aţi binevoit să mi le daţi.

Bătrânul profesor din Botoşani — fără îndoială D-l Paulini — nu este de altfel, pentru derivaţia *sângeapă* din *cincizeci* — cel puţin după micul imprimat pe care mi l-aţi trimis — din contra, el pretinde că alţii vor să deducă cuvântul de acolo, dar că el este *de altă părere* — fără să spună care, — iată ceeace e de regretat !

Am primit 3 n-re dela 1 Dec. a «Convorbirilor», în dimineaţa de 25. Au plecat din Iaşi, după cum arată timbrul postal la *21* şi au ajuns aici la 24 seara; scrisoarea D-v. în care îmi spuneaţi că speraţi că sunt deja în posesiunea numerelor *de câtva timp* era din 19 ct. deci cu două zile înainte de expedierea lor.

Vă mulţumesc pentru bunăvoinţă.

Sunt câteva greşeli tipografice şi unele chiar mari, dar ce să faci ! D-l Burlă (după cum presupun din una din scrisorile D-v.) a avut bunătatea de a mă corecta, şi de a adăuga chiar pe ici pe colo — câteva cuvinte.

Permiteţi-mi, scumpe Domn, să-mi dau părerea *asupra acestor corecturi.*

Ele privesc *mai ales obiceiul* de astăzi de a se face o repetiţie inutilă a articolului, sau mai degrabă a pronumelui demonstrativ lat. *ille* care este în acelaş timp pronume şi art. la noi, — chiar acolo, *unde articolul hotărît nu trebue întrebuinţat;* acesta este un lux de *euphonie imaginară — la modă* — dar totdeodată foarte *adeseori* o greşeală gramaticală.

Cred că nu şi-au dat seamă de această întrebuinţare, întrodusă de câţiva ani şi importată mai ales dela unire — căci este —

după cum cred — în totul valahă. In Moldova nu se cunoaşte şi D-voastră nu aţi fi găsit-o în cărţile imprimate numai acum 20 ani !

Mă explic : am scris : câteva cercetări etimologice a *D-lui Hajdeu;* mi-a corectat punând *a le D-lui Hajdeu.* Ce înseamnă acest *ale,* altceva decât articolul sau pronumele aşezat la urmă şi care nu este de fel la locul său în această frază: «cercetări etimologice» întrebuinţată într'un *sens nehotărît,* în loc să se zică *câteva cercetările* — (ceiace ar fi *necorect)* mi se spune : câteva cercetări a le (=ale) a Domnului Hajdeu căci din *ăle* (evoluat în *ale) a,* s'a făcut scurt *ale,* eliminând prepoziţia *a.* Articolul hotărît este deci aici o *greşală gramaticală.*

Zicând: *fiul al tatălui,* va să zică *fiul ăl* sau *ăla a tatălui,* ar fi corect numai dacă s'ar accentua într'un fel anumit pe acest «fiul» altfel repetarea articolului nu este numai cu totul de prisos, ci chiar o greşală dacă substantivul aratând *posesiunea* nu este în *sens hotărît.*

Albaneza, dela care ne vine această întrebuinţare, ca atâtea altele, *nu se poate exprima altfel,* căci spre a zice: «fiul tatălui» *trebue* să spue: «le fils, celui du père», sau în nemţeşte «der Sohn, der des Vaters», dar mi se pare că România n'are motiv să-o imite, dacă poate zice într'un fel mai scurt, mai simplu şi tot aşa de precis «*le fils du père*» fiul a tatălui sau chiar «*fiul tatălui*». D-l Burlă mă corectează în felul acesta aproape pretutindeni; *professor* al în loc de *a;* numărul 12 *al* Literat. în loc de *a;* collaboratori *ai* Convorbirilor în loc de *a* etc., etc.

L-am întrebuinţat eu însumi o singură dată cred în fraza: *netăgăduitele etimologii ale d-sale,* pentru-că am voit să accentuez asupra frazei *netăgăduitele etimologii ale,* va să zică din *cele a domniei sale,* şi aşa mai departe.

In mai multe locuri, am întrebuinţat numele proprii cu articolul *hotărît.* M'a corectat punând articolul nehotărît; spun de ex.: «a ajuns la noi prin Illyrii, Sĕrbii etc., deci prin Illyrii şi nu prin Illyri şi aşa mai departe.

Am scris *însă* (care este pentru *isă)* şi nu *ânsă,* acest cuvânt fiind latinescul *ipse* şi cuvântul *ins — insul* scriindu-se *i* dar nicio-

dată cu *a* — ne având pronunţarea nasală şi aceasta este o probă că *î* (cu accent circonflex sau nasal) este necesar, caşi în alte cazuri pe care le voi demonstra la timpul şi locul potrivit cu toată părerea contrarie a D-lui Maiorescu.

Am scris *amîndoue* şi nu *amundoue,* amăn. fiind latinescul *ambi;* în *fiind că* nu este motiv de a-l scrie într'un cuvânt: *fiind că* sunt două cuvinte cu totul deosebite şi nici nu este motiv de a pune între fiind că şi *i* o trăsură de unire, *fiindcă-i,* şi chiar fără distincţie dacă *i* este pronume (dat.) sau verbul auxiliar *i* în loc de *este.* Am scris întîmplat şi nu *intâmplat* — cuvântul vine dela *timp.*

După părerea mea, pronumele relativ *care* are pluralul *cari* — articulat *carii* pentru masculin, *cari* — *carile* pentru feminin şi am scris *carii* — *lesquels* — n'ar fi trebuit să mă corigeze în *care.* Am spus: *decât numai la Turci* — *carii* şi nu *care* — căci D-v. spuneţi *care-le la singular.* Am scris *i* dativul pronumelui dar nu *ei, cuvînt* şi nu *cuvĕnt* — cuvântul făcând la plural, *cuvinte* dar nu *cuvente,* — *sînt* dar nu *sunt,* formă care nu există.

Iată cam ceeace aveam de spus. Vă îndemn să faceţi în curând un mic articol asupra articolului post pus adică *repetat,* pentru a dovedi absurditatea acestei întrebuinţări *nelimitate.*

Primiţi vă rog, scumpul meu Domn, asigurarea deplinei mele consideraţiuni.

Al D-v. devotat

A. CIHAC.

Trebue să mai fac observarea, că mi se pare mai adevărat a scrie toate cuvintele streine pentru noi şi este străin tot ce nu este în fondul limbei populare — fie latin sau de o altă origine — cum se scrie în limba respectivă sau cum este obiceiul în general; am scris deci: *professor,* dar nu profesor — *collaboratori,* dar nu *colaboratori* etc. Iaşii, Bucureştii sunt la plural articulat şi deci trebue întrebuinţat articolul, căci acestea sunt numiri cari nu pot avea întotdeauna decât un sens hotărît.

VI

Mayence, 24 Janvier (6 Fevrier), 1876

MON CHER MONSIEUR,

J'ai reçu hier soir, malade au lit, votre très aimable carte postale du 1-er Fevr. ainsi que le n-ro de Janvier de la «Columna»[15]. Je vous remercie infiniment de votre attention et amitié.

Je n'ai pas autre chose à dire pour le moment au sujet du «postscriptum» de Mr. Hajdeu, que l'arrogance est parfois bonne à quelque chose, surtout en Roumanie. Je prends la liberté de vous envoyer ci—inclus une petite réponse que je vous prie de faire publier *dans le numéro prochain de Fevrier de vos* «Convorbiri», faites, je vous supplie, *votre possible que cela se fasse encore*[16].

En même temps veuillez bien prier sans *retard* Mr. Majorescu de vouloir bien engager Mr. Miklosich[17] de Vienne de donner son opinion sur les étymologies de Mr. Hajdeu et sur ma réfutation. Mr. Majorescu *trouvera sans doute un motif quelconque officieux* pour pouvoir demander à Mr. Miklosich ce service !

J'enverrai à Mr. Miklosich d'ici le Nro. de Décembre 1875 des «Convorbiri», contenant ma critique — *mais sans rien lui écrire* — cela ne me va pas, vous le comprenez sans doute, — qu'on lui envoie de Bucarest le No. de Janvier 76 de la *Columna lui Trajan.* Je crois qu'une pareille démarche sera utile sous plus d'un rapport, car on couperait court — je le crois du moins — à toutes les prétentions plus que ridicules de Mr. Hajdeu ! Je n'y ai aucun autre intérêt, car quant à moi — l'opinion de Mr. Hajdeu m'est plus qu'indifférente — et celle des gens *compétents* s'est prononcée, en ma faveur sans que je l'eusse cherché d'aucune manière.

J'en ai de nombreuses preuves en main !

J'attends avec impatience la *longue lettre,* que vous me promettez par votre carte postale. Veuillez bien me donner le *plutôt possible des nouvelles au sujet de votre démarche auprès de Mr. Majorescu concernant Mr. Miklosich* — car je ne lui enverrai le N-ro de Décembre des «Convorbiri» seulement lorsque vous m'auriez averti que Mr. Majorescu lui a écrit.

En attendant veuillez bien agréer, mon cher Monsieur, l'assurance de ma parfaite estime et de mes amitiés.

Votre tout dévoué
A. CIHAC.

Veuillez me donner votre opinion sur ma réponse. Veuillez bien faire soigner la correction, car c'est assez mal écrit, parceque je suis indisposé et que je me suis hâté.

VI
(Traducere)

Mayence, 24 Ianuarie (6 Februarie) 1876

SCUMPUL MEU DOMN,

Am primit aseară, bolnav în pat, amabila D-v. carte postală dela 1 Februarie şi numărul din Januarie al «Columnei». Vă mulţumesc mult de atenţia şi prietenia D-v.

N'am de spus altceva pentru moment cu privire la «post-scriptum-ul» D-lui Hasdeu, decât că aroganţa este uneori bună la ceva, mai ales în România. Imi permit să vă trimit alăturat un mic răspuns, pe care vă rog să-l publicaţi în *numărul viitor din Februarie* al «Convorbirilor», faceţi, vă rog, *tot posibilul ca aceasta să se poată.*

Totodată, binevoiţi a ruga, *fără întârziere* pe D-l Maiorescu să îndemne pe D-l Miklosich din Viena, să-şi dea părerea asupra etimologiilor D-lui Hasdeu şi asupra combaterei mele. D-l Maiorescu *va găsi desigur un oarecare motiv oficial* ca să poată cere D-lui Miklosich acest serviciu! *Voi trimite de aci D-lui Miklosich* n-l din Decembrie 1875 al «Convorbirilor», care conţine critica mea — *dar fără a-i scrie nimic* — nu-mi convine — înţelegeţi desigur — să-i trimit din Bucureşti No. din Januarie 76 al *Columnei lui Trajan*. Cred, că un asemenea demers va fi în multe privinţe folositor, căci se va isprăvi — o cred cel puţin — cu toate pretenţiunile mai mult decât ridicule ale D-lui Hasdeu.

N'am nici un alt interes, căci cât despre mine — părerea D-lui Hasdeu îmi este mai mult decât indiferentă — şi aceia a oamenilor

competenți s'a pronunțat în favoarea mea — fără ca s'o fi căutat cumva.

Am numeroase dovezi în mână.

Aștept cu nerăbdare, *lunga scrisoare,* pe care mi-o promiteți în cartea D-v. poștală. Dați-mi vă rog, cât *mai curând posibil, noutăți cu privire la demersul D-v. pe lângă D-l Maiorescu privitor la D-l Miklosich,* căci nu îi voiu trimite n-rul de Decemvrie al «Convorbirilor» decât numai când mă veți înștiința că D-l Maiorescu i-a scris.

Așteptând, vă rog primiți, scumpul meu Domn, asigurarea deplinei mele stime și salutări.

Al D-v. devotat

A. CIHAC.

Dați-mi părerea D-v. asupra răspunsului meu. Ingrijiți, vă rog, de corectare căci este destul de rău scris, pentru-că sunt indispus și m'am grăbit.

VII

Mayence, 10/22 Mars 1876

MON CHER MONSIEUR,

J'ai l'honneur de vous envoyer ci-joint ma réponse à Mr. Hajdeu [18]. Veuillez avoir la bonté de la faire publier dans tous les cas dans le numéro de Mars des «Convorbiri». Je vous prie de vouloir faire soigner, la correction, si vous pouviez m'envoyer avant une *épreuve, sous bande,* que je vous renverrai immédiatement, je vous serai bien obligé. Veuillez me donner *votre* opinion sur ma réponse, j'y tiens ! Je vous remercie des renseignements que vous me donnez sur Mr. Carp; je vous les ai demandés nullement au sujet de Mr. Hajdeu qui m'est plus qu'indifférent, mais à cause de Mr. Majorescu, car j'aurais été fâché pour ce dernier, si son successeur était peut—être son antagoniste, car je crois que Mr. Majorescu n'a voulu que le bien du pays et je le tiens pour un des plus capables — des plus logiques du pays [19].

Je vous assure, mon cher Monsieur, qu'il m'en a coûté beaucoup de répondre à Mr. Hajdeu ! Pour quelqu'un qui a la moindre notion d'etymologie, son postscriptum à été suffisant mais malheureusement la grande masse n'y entend rien et aurait sans doute donné raison à Mr. Hajdeu, qui sait se donner des airs !

Vous connaissez sans doute le proverbe : «qui tacet consentire videtur» [20] — voilà ce qui m'a déterminé à lui répondre — mais avec grande répugnance car de devoir répondre à de pareilles bêtises est plus que désagreable ! Mr. Codresco m'envoie depuis son apparition son *Buciumul Român*[21] — est ce qu'il a des abonnés? Une pareille publication est plus que difficile à comprendre — en quelque sorte c'est même un pamphlet — rédigé très grossièrement par son neveu ! qu'est ce que vous en dites ? Entre nous ! Votre satire à Mr. Hajdeu dans les «Convorbiri», que j'ai lu dernièrement, est délicieuse[22]. J'espère et je souhaite, mon cher Monsieur, que vous soyez débarrassé le plus tôt possible de cette vilaine fièvre. J'en sais quelque chose aussi. Laissez vous traiter *homéopatiquent* avec de l'arsénic, vous la perdrez aussitôt, certainement en vous mettant strictement au régime.

En vous priant de vouloir bien avoir la bonté de me donner bientôt de vos nouvelles je vous fais agréer l'assurance de ma considération parfaite, votre très dévoué.

A. CIHAC.

P. S. Veuillez bien m'envoyer dans tous les cas *aussitôt paru*— le n-ro. de Mars en 2 exemplaires.

Veuillez bien m'aviser de suite réception de la présente.

VII

(Traducere)

Mayence, 10/22 Martie 1876

SCUMPUL MEU DOMN,

Am onoare să vă trimit aici alăturat răspunsul către D-l Hasdeu. Aveți bunătatea să-l publicați în orice cas în numărul din Martie al Convorbirilor. Vă rog să binevoiți a îngriji de corectură;

dacă aţi putea să-mi trimiteţi dinainte o *probă sub bandă,* pe care o vă voi înapoia îndată, vă voi fi obligat. Spuneţi-mi părerea D-v. asupra răspunsului meu, ţin la aceasta ! Vă mulţumesc pentru deslușirile pe care mi le-aţi dat despre D-l Carp; nu vi le-am cerut nicidecum în privinţa D-lui Hasdeu care îmi este mai mult decât indiferent, ci din pricina D-lui Maiorescu ; aş fi fost supărat pentru acesta din urmă, dacă succesorul era poate antagonistul său, deoarece cred că D-l Maiorescu n'a vrut decât binele ţării, şi îl consider ca unul din cei mai capabili, mai logici din ţară.

Vă asigur scumpul meu Domn, că m'a costat mult să-i răspund D-lui Hasdeu ! Pentru cineva care are cea mai mică noţiune de etimologie, postscriptum-ul său a fost suficient — dar din nenorocire marea masă nu înţelege nimic şi desigur ar fi dat dreptate D-lui Hasdeu, care ştie să-şi dea aiere !

Cunoşti fără îndoială proverbul : «qui tacet, consentire videtur» — iată ce m'a determinat a-i răspunde — dar cu o mare neplăcere — căci, să fii nevoit a răspunde la asemenea prostii, este mai mult decât neplăcut ! D-l Codrescu îmi trimite, încă delà apariţie — *Buciumul Român* — oare are abonaţi ? O asemenea publicaţie este mai mult decât greu de înţeles — este aproape un pamflet — redijat prost de nepotul său. Ce spuneţi despre aceasta ? Intre noi fie zis ! Satira D-voastră din «Convorbiri», cătră D-l Hasdeu, pe care am cetit-o nu de mult — este delicioasă !

Sper şi urez, scumpul meu Domn, să scăpaţi cât mai curând posibil de această neplăcută febră. Ştiu şi eu ceva. Trataţi-vă homeopathic cu arsenic, veţi scăpa imediat, fireşte urmând regimul cu stricteţe.

Rugându-vă de a avea bunătatea să-mi daţi cât de curând ştiri, primiţi deplina mea consideraţiune.

Al D-v devotat

A. CIHAC

P. S. Binevoiţi a-mi trimite în orice caz numărul de Martie. — în 2 exemplare — *deîndată ce va apare.* Anunţaţi-mă, vă rog, de primirea acesteia.

VIII

Mayence 14/26 Avril 1876

MON CHER MONSIEUR,

J'ai reçu votre aimable lettre du 17/29 Fevr. et depuis aussi le no. de Mars des «Convorbiri», contenant ma réponse à Mr. Hajdeu [23]. Vous m'obligeriez infiniment, mon cher Monsieur, si vous vouliez avoir l'extrême obligeance de me communiquer l'impression produite et m'envoyer la contre — réponse eventuelle de Mr Hajdeu, qui ne se taira pas sans aucun doute — selon sa manière.

Mess. Carp et Maiorescu n'ont sans doute plus aucun motif, de demander ou plutôt de provoquer une sentence de la part de Mr. Miklosich — je l'ai cru dans le temps — pour éclairer l'opinion publique sur le savoir de Mr. Hajdeu — car il est tout aussi triste de voir de pareilles élucubrations, que celles de l'Académie Roumaine avec leur dictionnaire, qui par dessus le marché, coûte un argent énorme. Tout cela ne vous fait de l'honneur à l'Etranger — on se moque de nous, voilà tout et il me semble qu'un ministre de l'Instruction publique pourrait plus ou moins, je ne suis pas en état de pouvoir juger la situation au juste — y porter remède. Vous savez, mon cher Monsieur, que je suis sur le point *de publier* la seconde partie de mon Dictionnaire étymologique, *Eléments étrangers,* un travail énorme — comme on s'en convaincra [24].

Il est très difficile, sinon impossible, de trouver un éditeur assez désinteressé pour publier un pareil ouvrage *sur son compte*— et il ne faut pas s'en étonner, si on voit que Mr. Miklosich, n'a pu faire publier *tous* ses ouvrages qu' *avec l'aide du gouvernement* et *de l'Académie.* Croyez vous que le Ministre de l'Instruction publique serait disposé à me faciliter cette publication ? Seriez-vous peut-être aussi aimable de sonder un peu cette affaire ?

Vous m'obligeriez infiniment par une réponse assez prompte. Je pourrais m'adresser à Vienne — où je suis *sûr* de trouver un appui mais je ne le ferai, qu'après avoir essuyé un refus *de mon pays natal* [25].

J'ai l'honneur de vous envoyer ci-joint une petite étude sur l'article de Mr. Alecsandri, concernant Rabelais. J'espère que vous le trouverez digne de figurer dans votre prochain numéro des Convorbiri [26]. Je vous enverrai plus tard une étude sur le *dernier* ouvrage de Mr. Diez «*Romanische Wortschoepfung*» en ce qui concerne le Roumain [27].

Dans l'attente de vos nouvelles, permettez-moi de vous faire agréer, mon cher Monsieur, l'assurance de ma considération parfaite votre tout dévoué

A. CIHAC

P. S. J'écris aujourd'hui même à Mr. Alecsandri pour le remercier de l'envoi de ses Oeuvres — nouvelle édition [28] — je lui fais quelque mention au sujet de la publication de mon dictionnaire, en lui disant que je vous ai expliqué les difficultés existantes pour sa publication, que *vous voudriez bien lui communiquer* et en le priant de vouloir bien prêter son concours pour les lever.

Ayez donc la bonté, mon cher Monsieur, de parler aussi lorsque l'occasion se présentera — à Mr. Alecsandri à cet égard, qui a certainement une certaine influence à Bucarest.

VIII
(Traducere)

Mayence, 14/26 Aprilie 1876

SCUMPUL MEU DOMN,

Am primit amabila D-v. scrisoare din 17/29 Februarie și deatunci și n-rul de Martie al «Convorbirilor», conținând răspunsul meu cătră D-l Hasdeu. M'ați obliga mult, scumpul meu Domn, dacă ați avea extrema bunătate de a-mi comunica efectul produs și de a-mi trimite eventualul contrarăspuns al D-lui Hasdeu, care, fără îndoială, nu va tăcea — ca de obiceiu.

D-nii Carp și Maiorescu nu mai au nici un motiv de a cere sau mai curând de a provoca o părere din partea D-lui Miklosich — am crezut-o odată — pentru a clarifica opinia publică asupra

ştiinţei D-lui Hasdeu — căci este tot aşa de trist să vezi asemenea elucubraţiuni, ca acelea ale Academiei Române cu dicţionarul lor, care, pe deasupra, costă enorm de scump. Toate acestea nu ne fac onoare în străinătate, se râde de noi, iată tot; şi mi se pare că un Ministru al Instrucţiunii publice ar putea mai mult sau mai puţin, nu pot judeca situaţia întocmai — să aducă o îmbunătăţire. Ştiţi, scumpul meu Domn, că sunt pe punctul de a *publica* partea a doua a dicţionarului meu etimologic, *Elemente streine,* o lucrare enormă, cum vă veţi convinge.

Este foarte greu, dacă nu imposibil, să găseşti un editor desinteresat pentru ca să publici o asemenea operă *pe socoteala lui* — şi nu trebue să ne mirăm, dacă vedem că D-l Miklosich, n'a putut publica toate operele sale, decât cu ajutorul *guvernului şi al Academiei.* Credeţi, că Ministerul Instrucţiunii publice ar fi dispus a-mi uşura această publicare ? Veţi fi, poate, atât de amabil să sondaţi puţin această afacere ? M'aţi obliga mult, printr'un răspuns mai grabnic. M'aş putea adresa la Viena — unde sunt *sigur* că găsesc un *sprijin* — dar nu voi face-o decât după ce voi fi încercat un refuz din partea *ţărei mele natale.*

Am onoare să vă trimit aici alăturat un mic studiu asupra articolului D-lui Alecsandri, privitor la Rabelais. Sper că-l veţi găsi demn să figureze în numărul viitor al «Convorbirilor». Vă voi trimite mai târziu un studiu asupra ultimei lucrări a D-lui Dietz «Romanische Wortschoepfung» în ceace priveşte limba română.

In aşteptarea ştirilor D-v. primiţi, scumpul meu Domn, asigurarea deplinei mele consideraţiuni.

Al d-v devotat

A. CIHAC

P. S. Scriu astăzi chiar D-lui Alecsandri pentru a-i mulţumi de trimiterea operelor sale — ediţie nouă. Ii fac menţiune cu privire la publicarea dicţionarului meu, spunându-i că v'am explicat dificultăţile existente pentru publicarea lui şi pe *care aţi vrea să i-le comunicaţi,* rugându-l de a-mi oferi concursul său pentru a le îndepărta.

Aveţi bunătatea, scumpul meu Domn, să vorbiţi în această privinţă îndată ce se va prezenta ocaziunea — D-lui Alecsandri, care are fireşte o oarecare influenţă la Bucureşti.

IX

Mayence, 10 Avril 1878

MON CHER MONSIEUR NEGRUZZI,

Une maladie des yeux très grave, dont j'ai été atteint en Janvier de l'année dernière, m'a forcé de m'abstenir pendant plus de 6 mois de tout travail et même après ce temps, je n'ai pu recommencer, mes travaux qu'avec un très grand ménagement, de manière, que mon dictionnaire, que j'espérais pouvoir terminer et publier déjà *l'année passée*, ne vient d'être fini que maintenant. Je suis à la dernière lettre «Z».

A la fin de ce mois il sera donc enfin achevé et j'espère pouvoir commencer l'impression le mois prochain. Combien d'exemplaires croyez-vous que l'on puisse vendre en Roumanie ? Voudriez vous accepter un depôt de 50 ex. au moins ? ne voulant rien avoir à faire avec les libraires de là-bas.

Je voudrais pouvoir m'orienter un peu à cause du nombre d'exemplaires, que je ferais imprimer. Je ne compte pas sur beaucoup pour le pays, car qui lit, qui s'occupe de *sa langue ?* Quelques personnes, voilà tout !

Je mettrai dans tous les cas *trois* exemplaires *à votre disposition toute personelle.*

Le rapport annuel de la Société *Jună* de Vienne, *où* est-il imprimé à Vienne, je voudrais le faire venir ? [29].

Peut-on trouver à Jassy le *Glossaire* de l'Académie, «vorbe străine» et que coûte-t-il [30]. Quoique convaincu qu'il ne peut m'être d'une grande utilité, il est toujours bon de voir ce que c'est. J'avais écrit *«comme soi-disant membre de cette Académie»* à Mr. Laurianu à Bucarest, en le priant de vouloir bien m'envoyer un ex. et en lui promettant *en retour* un ex. de mon dictionnaire, mais je n'ai pas été honoré d'une réponse !

Je n'ai pu continuer mes critiques concernant Mr. Hajdeu; un homme qui se croit tellement supérieur à tout le monde et qui ne sait répondre qu'avec des injures [31], si l'on ne trouve pas *parfait* tout ce qu'il dit, n'est pas de mon goût. A ce qu'il paraît il impose cependant à beaucoup de personnes à Bucarest, ce qui du reste n'est pas trop difficile !

Les étymologies de *ghiob, neghiob, ghiuj* et qu'il vient de publier même séparément, sont plus que ridicules; elles frisent un peu les petites maisons !

Est-ce que la Columna a paru aussi en 1877[32] et continue-t-elle de paraître en 1878 ? Connaissez-vous plus particulièrement Mr. A. I. Odobescu, auteur du «Pseudo-Kyneghetikos» ? qu'est-ce qu'il est et quel homme est-ce? Mr. Alecsandri a eu la bonté de m'envoyer par Mr. Socec de Bucarest les 6 premiers volumes de ses oeuvres, en me promettant aussi la continuation. J'ai donc écrit déjà l'année passée à Mr. Socec, de m'envoyer le 7-me volume, mais il m'a répondu, que je devais m'adresser à Mr. Alecsandri. N'auriez-vous pas la bonté de lui rappeler sa promesse ?

Je prends la liberté, mon cher Monsieur, de vous prier, de vouloir bien me donner l'explication la *plus exacte* des mots notés ci-après que j'ai trouvé dans le tarif vamal, édition Balassan et que je ne connais pas.

Ne pourriez — vous pas me dire *exactement* ce que l'on entendait dans le temps par *şugubin, şugubinar,* mots que vous trouverez dans *l'Uricariul de Codresco* [33] tome 4, pag. 3 et 404 et tome 5, pag. 270 et 424 ? Je vous remercie infiniment pour l'amabilité, que vous avez eu de m'envoyer les «Convorbiri». Je n'ai pas reçu le *Nr. 12 du 1-er Mars 1878.* J'ai en vue de vous envoyer un article sur le Dictionnaire de Mr. Pontbriant [34] recommandé par l'Eforie des écoles de Bucarest, si toute-fois cela vous convient !

En vous priant, mon cher Monsieur Negruzzi, de vouloir bien avoir la bonté de me répondre bientôt, veuillez bien agréer l'assurance de mes sentiments très distinqués, votre tout dévoué

A. CIHAC
17 Tritonplatz.

Tarifa vamală ediţie Balasan

pag. 7 *gozurile* de grâu
„ 13 *muscopite*
„ 18 *bablah, dividive, libidevè* No. 231
„ 21 *Săhan*
„ 24 *caracolac* blană „ 340
„ 24 *corsac*
„ 24 *hărşie* de miel „ „ 341
„ 24 *belhiţă* „ „ 343
„ 24 *sconc* „ „ 343
„ 24 *şop* „ „ 346
„ 29 *bobou* (104) *postav*
„ 47 *bulamaci* (169) *lemn*
„ 47 *martaci*
„ 65 *pilife* (226) ?

Notă de Iacob C. Negruzzi :
gozuri egal cu codină
săhan, o tipsie, fărfurie, tabla de aramă mai adâncă decât tava
belhiţă o făşie, taiet ăngust.

IX
(Traducere)

Mayence, 10 Aprilie 1878

SCUMPE DOMNULE NEGRUZZI,

O boală de ochi foarte gravă, de care am fost atins în Ianuarie anul trecut, m'a forţat să mă abţin mai mult de 6 luni dela orice lucru şi chiar după acest timp n'am putut reîncepe lucrările mele decât cu o mare îngrijire, aşa că, dicţionarul meu pe care speram să-l termin şi să-l public încă de *anul trecut* nu e terminat decât acum.

Sunt la ultima literă «Z». La sfârşitul acestei luni va fi isprăvit, în sfârşit, şi sper să pot începe tipărirea luna viitoare. Câte exemplare credeţi d-v. că se pot vinde în România ? Aţi

vrea să acceptaţi un depozit de 50 exemplare cel puţin ? — nevrând să am de a face cu librarii de acolo.

Aş vrea să mă pot orienta puţin cu privire la numărul exemplarelor, pe care le voi tipări. Nu contez mult pe ţară, căci cine citeşte, cine se ocupă de *limba sa?* Câteva persoane, iată tot ?

Voi pune, în orice caz *trei exemplare la dispoziţia d-v. personală.*

Unde este tipărit la Viena raportul anual al Societăţei *Jună?* Aş vrea să-l am.

Se poate găsi la Iaşi «*Glosarul*» Academiei «vorbe străine» şi cât costă ?

Deşi convins că nu mai poate fi de mare folos, totuşi e bine să ştiu ceeace este.

Am scris «*ca aşa zicând membru al acestei Academii*» D-lui Laurian la Bucureşti, rugându-l să binevoiască a-mi trimite un ex. promiţându-i în *schimb* un ex. din dicţionarul meu, dar n'am fost onorat cu un răspuns !

N'am putut continua criticile mele, privitor la D-l Hasdeu; un om care se crede aşa de superior întregii lumi şi care nu ştie să răspundă decât cu injurii, dacă nu găseşti desăvârşit tot ce spune el, nu-mi este pe plac. Totuşi se pare că el se impune multor persoane la Bucureşti ceeace dealtfel nu este prea greu !

Etymologiile cuvintelor *ghiob, neghiob, ghiuj,* pe care tocmai le-a publicat şi separat, sunt mai mult decât ridicole : Ele frizează întru câtva ospiciul de nebuni.

Oare Columna a mai apărut în 1877 şi continuă să apară şi în 1878 ? Cunoaşteţi mai intim pe D-l A. I. Odobescu, autorul lui «Pseudo-Kyneghetikos» ? Ce este el şi ce fel de om este ? D-l Alecsandri a avut bunătatea de a-mi trimite prin D-l Socec din Bucureşti primele 6 volume din operele sale, promiţându-mi şi continuarea. Am scris deja încă anul trecut D-lui Socec, să-mi trimeată volumul 7, dar mi-a răspuns, că trebue să mă adresez D-lui Alecsandri. N'aţi avea bunătatea să-i reamintiţi de promisiune ? Imi permit, scumpul meu Domn, a vă ruga să binevoiţi a-mi da explicaţia *mai exactă* a cuvintelor de mai jos pe care le-am găsit în tariful vamal, ediţia Balassan şi pe care nu le cunosc.

N'aţi putea să-mi spuneţi exact ce se înţelegea înainte vreme prin *şugubin, şugubinar,* cuvinte pe care le veţi găsi în *Uricariul* de *Codrescu,* tom. 4, pag. 3 şi 404 şi tom. 5, pag. 270 şi 424 ? Vă mulţumesc mult, pentru amabilitatea, pe care aţi avut-o de a-mi trimite «Convorbirile». N'am primit *n-rul 12 dela 1 Martie 1878.* Intenţionez să vă trimit un articol asupra dicţionarului D-lui Pontbriant, recomandat de Eforia şcoalelor din Bucureşti, dacă desigur aceasta vă convine !

Rugându-vă, scumpe Domnule Negruzzi, să binevoiţi a-mi răspunde îndată, primiţi asigurările distinselor mele sentimente,

al D-voastră devotat

A. CIHAC

17 Tritonplatz

Tarifa vamală ediţie Balasan

pag.	7 *gozurile* de grâu		
„	13 *muscopite*		
„	18 *bablah, dividive, libidevè*		No. 231
„	21 *Săhan*		
„	24 *caracolac*	blană	„ 340
„	24 *corsac*		
„	24 *hărşie* de miel	„	„ 341
„	24 *belhiţă*	„	„ 343
„	24 *sconc*	„	„ 343
„	24 *şop*	„	„ 346
„	29 *bobou* (104) *postav*		
„	47 *bulamaci* (169) *lemn*		
„	47 *martaci*		
„	65 *pilife* (226) ?		

X

Mayence, 5 Mai 1878

MON CHER MONSIEUR NEGRUZZI,

J'ai reçu votre très aimable missive du 6/18 Avril et je vous remercie de tout ce que vous m'y dites.

En vous parlant des libraires de là-bas, j'entendais surtout les libraires de Iassy.

Je n'ai rien contre Mess. Socec et C-ie de Bucarest, quoique je trouve ces Messieurs parfois *très étranges.* Je suis en relation avec eux depuis *plusieures* années, je leur ai fait des commandes, qu'ils m'ont expédiées et que je leur ai *toujours payées exactement.* Eh bien, l'année dernière je leur ai fait une petite commande de 11 frs. 50 cent., pour laquelle ils m'ont demandé *l'argent d'avance à cause de la guerre !*

Cela me rappelle une correspondance de Bucarest, qui se trouvait, il y a quelques mois, dans le «Times» de Londres, où le rapporteur a été *principalement frappé du manque total de confiance publique,* le bottier demandant p. ex. l'argent d'avance pour une commande et ainsi de suite. J'ai envoyé en 1870, 50 exempl. des «*Eléments latins*» [35] à Mr. Basile Porumbaru [36] à Bucarest, qui, à ce qu'il prétend, les a remis *au libraire de la Cour* de ce temps, un certain Mr. Ulrich (Adolphe). Après *trois* années d'attente, Mr. Porumbaru m'a annoncé enfin, que le libraire en question avait fait faillite; avec la plus grande peine j'ai reçu le prix de 22 exempl. pour le reste Mr. Porumbaru m'a envoyé une lettre de Mr. Ulrich, *adressée à Mr. Porumbaru,* dans laquelle il *lui* (à Mr. Porumbaru) promet, de payer bientôt, ce que j'attends encore aujourd'hui — après 7 ans !

Comme vous voyez, mon cher Mr. Negruzzi, je parle un peu par expérience ! J'ai l'honneur de vous répondre au sujet des explications de quelques mots, que vous voulez bien me donner :

1) Si *gozuri* répond à *codină, l*e mot est mal écrit pour *cozuri,* pluriel valaque de *coadă* — pour *cozi* pluriel régulier; cela prouve comme on est *estropie* la lanque, que l'on ne connaît même pas à fond, quoique et puisque l'on fait un dictionnaire de l'académie dans une langue impossible.

2) Ce n'est pas *săhan*=tipsie, que je connais bien, c'est *sahân* ou plutôt *sahîn,* selon le tarif de douane page 21; cela doit être une espèce *d'huile,* de *graisse !*

3) *belhiţă* ne peut être écrit pour *betiţă,* dim. de *beată,* que vous trouverez dans mon dict. p. 24;

belhiță doit être une espèce d'animal à fourrure, selon no. 343, p. 24 du tarif, où il est dit : *piei de belhiță.*

Un *blănar* pourra vous donner les explications de tous les mots de son ressort, pour lesquelles je vous ai prié, no. *340 à 346 du tarif selon ma liste.*

Je *n'ai pas reçu* le no. 12, année XI des «Convorbiri», que vous dites m'avoir fait expédier immédiatement, j'ai reçu le no. 1 année XII; veuillez bien me l'envoyer, l'année restant incomplète !

Mon dictionnaire est terminé, je commencerai l'impression ce mois-ci [37].

Croyez-vous, mon cher Monsieur, qu'il sera *bien reçu,* parcequ'il donne la langue telle qu'on la parle — *la langue du peuple* et non une langue fictive — *une langue de mensonges enfin ?*

J'en ai presque peur—on aime rarement la verité—autrement un tel dictionnaire de l'académie aurait été impossible — le gouvernement—le ministre de l'Instruction publique aurait dû s'y opposer car c'est tout simplement une monstruosité sans pareille !

En attendant votre aimable réponse, veuillez bien agréer, mon cher Monsieur, l'assurance de ma considération très distinguée.

Votre tout dévoué

A. CIHAC

Veuillez bien désigner vos lettres par *Mayence-Allemagne ;* votre dernière s'est promenée d'abord à *Paris.*

X

(Traducere)

Mayence, 5 Mai 1878

SCUMPE DOMNULE NEGRUZZI,

Am primit amabila d-v. scrisoare din 6/18 Aprilie și vă mulțumesc pentru tot ce-mi spuneți în ea.

Vorbindu-vă de librarii de acolo, înțelegeam mai ales pe librarii din Iași. N'am nimic contra D-lor Socec și C-ie din Bucu-

rești, deși îi găsesc pe acești domni câteodată foarte curioși. Sunt în legătură cu ei, de mai mulți ani, le-am făcut comenzi pe care mi le-au expediat și pentru care le-am *plătit întotdeauna exact.*

Ei bine, anul trecut le-am făcut o mică comandă de 11 frs. 50 cent., pentru care mi-au cerut *banii înainte, din cauza răsboiului !*

Aceasta îmi amintește o corespondență din București, care se găsea, sunt câteva luni, în ziarul «Times» din Londra, unde raportorul *a fost în special frapat de lipsa totală de încredere publică,* cismarul, cerând de ex.: banii înainte pentru o comandă și așa mai departe.

Am trimis în 1870, 50 de exemplare din «*Elemente latine*» d-lui Vasile Porumbaru, la București, care, după cum pretinde, le-a dat *librarului Curții* din acel timp, un oarecare d. Ulrich (Adolf). După o așteptare de 3 ani, d. Porumbaru m'a înștiințat însfârșit că librarul respectiv a dat faliment; cu mare greutate am primit prețul a 22 exempl. — pentru rest, d-l Porumbaru mi-a trimis o scrisoare dela d-l Ulrich, *adresată d-lui Porumbaru,* în care îi promite (d-lui Porumbaru), de a plăti îndată — ceeace mai aștept și astăzi — după 7 ani !

După cum vedeți, dragă Domnule Negruzzi, vorbesc puțin din experiență !

Am onoarea să vă răspund cu privire la explicațiile câtorva cuvinte, pe care ați vrut să-mi dați :

1) dacă *gozuri* răspunde la *codină,* cuvântul este rău scris pentru *cozuri,* pluralul valah dela *coadă* — pentru *cozi* pluralul regulat : aceasta dovedește cum se stâlcește limba, care nici nu se cunoaște bine, deși se face — și pentru că se face — un dicționar al Academiei într'o limbă imposibilă.

2) Nu este *săhan* = tipsie, pe care o cunosc bine, aceasta este *sahân* sau mai curând *sahîn,* după tariful vamal pagina 21; trebue să fie o varietate de *ulei,* de *grăsime !*

3) *belhiță* nu poate fi scrisă pentru *bețiță,* diminutiv dela *beată,* pe care o veți găsi în dicționarul meu pag. 24;

belhiță trebue să fie o specie de animal cu blană, după No. 343, pag. 24 din tarif, unde se spune piei de *belhiță.*

Un *blănar* vă va putea da explicaţiunile tuturor cuvintelor *din ramura sa*, pentru care v'am rugat, No. 340—346 *al tarifului după lista mea.*

N'am primit n-rul 12, anul XI al «Convorbirilor», pe care îmi spuneţi că mi l'aţi expediat imediat, am primit n-rul 1 anul XII ; binevoiţi a mi-l trimite, altfel anul rămâne necomplect !

Dicţionarul meu este terminat, voiu începe tipărirea chiar în luna aceasta.

Credeţi D-v., scumpul meu Domn, că va fi *bine* primit, căci el redă limba aşa cum se vorbeşte — *limba poporului* şi nu o limbă fictivă — o limbă de minciuni în sfârşit ?

Mi-e aproape frică — rareori adevărul e plăcut — căci altfel un asemenea dicţionar al Academiei ar fi fost imposibil — guvernul — ministrul instrucţiunii publice, ar fi trebuit să se opună, căci aceasta e pur şi simplu o monstruozitate fără seamăn !

In aşteptarea amabilului d-v. răspuns, primiţi, scumpul meu Domn, asigurarea distinsei mele consideraţiuni.

Al D-v. devotat

A. CIHAC

Binevoiţi a menţiona pe scrisori *Mayence-Allemagne,* ultima D-v. scrisoare s'a plimbat mai întâiu prin *Paris.*

XI

Mayence, 7 Juillet 1878

MON CHER MONSIEUR NEGRUZZI,

J'ai reçu votre aimable missive du 1-er Juin et j'espère que vous serez maintenant parfaitement rétabli de votre affection des yeux. Veuillez bien exprimer mes remerciements très sincères à Mr. Alecsandri pour le vol. et la brochure qu'il a bien voulu m'envoyer par Socec [37] et félicitez-le en même temps de ma part, du grand succès, qu'il a obtenu au concours de Montpellier [38]. J'ai reçu le poème en question par un ami qui a bien voulu me le copier.

Ne pourriez-vous pas me dire dans quelle revue (numéro, mois etc.) française l'on pourrait lire quelque chose de plus précis au sujet de ce concours ? Mr. Alecsandri le sait sans aucun doute [39].

Je regrette infiniment, que vous n'ayez pu vous procurer l'explication des quelques mots dont je vous avais prié.

Ce sont surtout les mots extraits du tarif de douane, qui m'auraient intéressé et cela ne demanderait à mon avis qu'un simple renseignement auprès de personnes compétentes et sans aucun savoir philologique.

Je vous remercie de même du n-ro 12 année XI des «Convorbiri», que j'ai reçu enfin ! Je m'explique la perte des autres numéros par la *mauvaise bande très faible et très étroite*, qui se déchire en route, tombe, en laissant la poste au dépourvu de savoir où diriger le numéro.

C'est sans doute la même raison qui est cause que je n'ai pas encore reçu jusqu'aujourd'hui le No. 3, *Juin* de cette année.

Je n'ose plus vous prier à cet égard, voyant que cela vous donne tant de peine.

J'ai commencé à imprimer mon dictionnaire, 2 feuilles sont déjà *prêtes*.

Veuillez bien agréer, mon cher Monsieur, l'assurance de ma considération parfaite.

Votre très humble serviteur

A. CIHAC

XI

(Traducere)

Mayence, 7 Iulie 1878

SCUMPE DOMNULE NEGRUZZI,

Am primit amabila d-voastre scrisoare dela 1 Iunie, şi sper că sunteţi pe deplin restabilit după boala d-voastre de ochi.

Dacă vreţi, exprimaţi, vă rog, sincerele mele mulţumiri D-lui Alecsandri pentru volumul şi broşura, pe care a binevoit să-mi trimeată prin Socec, şi felicitaţi-l totodată din partea mea, de marele succes, pe care l-a obţinut la concursul din Montpellier.

Am primit acea poemă printr'un amic care a binevoit a mi-o copia.

N'aţi putea să-mi spuneţi în ce revistă (număr, lună etc.) franceză s'ar putea ceti ceva mai precis cu privire la acest concurs ? D-l Alecsandri ştie, fără îndoială.

Regret mult, că n'aţi putut afla explicaţia câtorva cuvinte de care v'am rugat. Ceeace m'ar fi interesat, sunt mai ales cuvintele extrase din tariful vamal şi aceasta n'ar fi cerut, cred, decât o simplă desluşire dela persoanele competente şi totuşi fără nici o ştiinţă filologică.

Vă mulţumesc şi pentru n-rul 12, anul XI al «Convorbirilor», pe care l-am primit în fine. Imi explic perderea altor numere din cauza *benzii foarte slabe şi foarte înguste,* care se desface pe drum. cade, lăsând poşta în imposibilitate de a şti, unde să adreseze numărul.

Acesta este fără îndoială motivul că n'am primit până acuma numărul 3, din *Iunie* anul acesta.

Nu îndrăznesc a vă mai ruga în privinţa aceasta, văzând că aceasta vă produce atâta grijă.

Am început tipărirea dicţionarului meu; 2 coale sunt acum gata.

Primiţi, scumpul meu Domn, asigurarea deplinei mele consideraţiuni.

Al D-v. umil servitor

A. CIHAC

XII

Mayence, 25 Fevr. 1879

MON CHER MONSIEUR,

J'ai l'honneur de vous faire part que j'ai écrit une critique d'environ $1^3/_4$ à 2 feuilles d'impression en 8° sur le livre de Mr. Hajdeu «Cuvente den betrani». J'ai l'intention de publier ce travail soit séparément, soit dans un journal philologique de l'Etranger, mais dans tous les cas je voudrais le faire paraître aussi dans

les «Convorbiri» *si cette publication vous convient* et dans ce cas il pourrait paraître pour le No. du 1-er *Avril*. La critique est écrite en français — destinée à paraître à l'Etranger [40]. Si vous agréez ma proposition, veuillez bien me dire si je dois vous l'envoyer en *roumain*, ou bien si vous voulez faire soigner la traduction *littérale* à Iassy.

Je vous fais cette question parce que je suis énormément occupé par mon dictionnaire, dont *30* feuilles 8° — *Eléments slaves* [41], — qui sont *terminés* — sont déjà imprimées.

L'ouvrage contiendra environ 45 feuilles d'impression 8° et paraîtra — si tout va bien — au mois de *Juin* de c. a.

En vous priant, mon cher Monsieur, de vouloir bien me répondre *le plus tôt possible*, veuillez bien agréer, l'assurance de ma considération parfaite, votre très dévoué serviteur

A. CIHAC
Tritonplatz 17.

XII
(Traducere)

Mayence, 25 Febr. 1879

SCUMPUL MEU DOMN,

Am onoare să vă fac cunoscut că am scris o critică de aproape 1¾ — 2 coale, tipăritură în 8° asupra cărţii D-lui Hasdeu «Cuvente den betrani». Intenţionez să public această lucrare fie separat, fie într'un jurnal filologic din străinătate, în tot cazul aş vrea să apară şi în «Convorbiri», *dacă această publicare vă convine* şi în acest caz ar putea apare în numărul dela 1 *Aprilie*. Critica este scrisă în franţuzeşte — destinată să apară în străinătate

In cazul când primiţi propunerea mea, spuneţi-mi dacă trebue să v'o trimit în *româneşte*, sau dacă d-voastre vreţi să îngrijiţi traducerea *literală* la Iaşi.

Vă fac această întrebare pentru că sunt foarte ocupat cu

dicționarul meu, ale cărui *30* coale în 8° — *Elemente slave*, pe care le-am *isprăvit* — sunt deja tipărite.

Lucrarea va conține aproape 45 coale tipărite în 8° și va apare — dacă totul va merge bine — în luna *Iunie* a. c.

Rugându-vă, scumpe Domn, a-mi răspunde *cât mai curând posibil*, primiți, asigurarea deplinei mele considerațiuni.

Al D-v. foarte devotat servitor

A. CIHAC
Tritonplatz 17.

XIII

Mayence, 6 Mai 1879

MON CHER MONSIEUR NEGRUZZI,

J'ai l'honneur de vous envoyer ci-joint justement la *moitié* du manuscrit qui contient 80 pages ou 20 feuilles de papier de poste in 4° [42]. Comme la *plus grande correction* est *très importante* pour de *pareils* travaux, il serait à désirer que vous puissiez m'envoyer au moins *une* épreuve — mais en deux exemplaires, *en y joignant le manuscrit*, ce qui peut se faire sous *bande selon le règlement de poste.*

Vous en avez parfaitement le temps, si vous laissez commencer *de suite ;* l'autre moitié du manuscrit, qui est *prête*, sauf révision, vous sera *expédiée en 5 ou 6 jours*, de manière que vous pouvez faire commencer à la réception de la présente.

L'envoi sous bande doit être fait cependant *soigneusement*, il faut seulement pouvoir verifier que l'envoi contient un imprimé avec son manuscrit. Veuillez adresser *Mayence-Allemagne*, votre dernière carte postale s'était promenée de nouveau à *Paris*, d'où elle m'est parvenue, parcequ'il manquait *Allemagne*, et que les employés de poste pensent, que *Mayence* pourrait tout aussi bien être français comme il l'a été !

J'attends dans tous les cas quelques mots, de vous, de *suite après réception de la présente* — pour savoir à quoi m'en tenir.

Jusqu'à la publication de votre numéro de *Juin prochain*, vous avez encore, — à compter d'aujourd'hui — 37 jours, donc largement le temps nécessaire.

Je vous prie dans tous les cas de vouloir bien faire soigner l'impression en toute manière. J'espère que cette fois-ci Mr. Hajdeu sera pleinement satisfait !

Veuillez bien agréer, mon cher Monsieur, l'assurance de ma considération parfaite.

Votre dévoué

A. CIHAC

XIII

(Traducere)

Mayence, 6 Mai 1879

SCUMPE DOMNULE NEGRUZZI,

Am onoare a vă trimite, aci alăturat, *jumătatea* manuscrisului care conţine 80 pagini sau 20 foi hârtie de poştă în 4°.

Cum cea mai *atentă corectură* este *foarte însemnată* pentru *astfel de lucrări*, ar fi de dorit, să-mi puteţi trimite cel puţin o probă — dar în 2 exemplare, *adăogându-le manuscrisul*, ceeace se poate face trimiţându-l *sub bandă* conform regulamentului de la poştă.

Aveţi destul timp, dacă veţi începe *îndată*; cealaltă jumătate a manuscrisului, care este *gata*, însă nerevăzută, vă va fi *expediată în 5—6 zile*, astfel că puteţi începe tipărirea, chiar la primirea acestei scrisori.

Expedierea sub bandă, trebue făcută *cu îngrijire*, trebue numai să se poată verifica, dacă trimiterea conţine un imprimat cu manuscrisul său.

Adresaţi *Mayence-Allemagne*, ultima d-voastre carte poştală s'a primblat din nou prin Paris, de unde mi-a venit, căci îi lipsea *Allemagne* şi factorii cred, că *Mayence* — ar putea fi tot aşa de bine oraş francez, după cum a fost !

In orice caz, aştept câteva cuvinte dela D-v., *îndată după primirea presentei*, ca să ştiu ce să fac.

Până la publicarea numărului din *Iunie viitor,* mai aveţi — socotind de astăzi 37 zile, deci destul timp necesar.

Vă rog binevoiţi a îngriji de tipărire în tot chipul.

Sper că de data aceasta D-l Hasdeu va fi pe deplin satisfăcut !

Primiţi, scumpul meu Domn, asigurarea deplinei mele consideraţiuni.

Al d-v. devotat

A. CIHAC

XIV

Maians 8/20 Mai 1879

STIMABILUL MEU DOMN,

Scrisoarea matale din 5/17 am primit-o chiar acuma.

Inţeleg foarte bine luptele din ţeară în momentul de faţă. Insă, după opinia mea, së dă cuestii evreilor o importanţă mult mai mare de cât merită ! [43].

Tractatul dela Berlin nu cere *împămëntenirea tuturor jidovilor din România,* ce numai acelor ce sînt născuţi în ţeară, nu se află subt o protecţie străină, şi a fost şi sînt doară Români, *împlinindu-şi toate îndatoririle de Români, adecă plata dărilor şi slujba militară.*

Cea *mai* mare parte de jidovi sînt însă *străini — acei bogaţi mai toţi* — Michel Daniel, Meyerhoffer, Neuschotz şi *tutti quanti.* Aceştii nu pot fi împămënteniţi ni tam ni sam [44] — şi chiar n'ar vroi nici ei. Impămëntenirea *ori căruia străin* se poate dară numai după nişte formalităţi prescrise de legi — şi *guvernul* precum şi *Camera* este *tot deuna în dreptate de a rëspinge cerirea. Aşa este peste tot locul.* Vrea să zică că evreii cei *chiaburi* sînt *străini* şi nu trebue primiţi chiar când ar cere-o ei însă-şi. Iar ceilalţi, — adecă care sînt Români, adecă *s'a găsit Români dela naşterea lor* — sînt cei mai *mulţi săraci* — fiindcă jidanul a *preferat* tot de una a fi *Unterthan*[45] pentru de aşi găsi mai uşor *ocrotirea geschaeftelor.* Acei *săraci nu sînt* de temut şi nu vor putea ave cea mai mică *în-*

rîurire asupra politicei ţărei. Una trebui păzită *cu cea mai mare stricteţă,* ca să nu se *strecure* prin nişte mijloace băneşti *jidovi straini* — adecă ca să fie primiţi ca pământeni !

Eu unul nu m'aş teme nici de cum, avînd o mie de mijloace în mână, *vroind,* — de a face măsură foarte *ne-primejdioasă !*

Intrebarea este numai dacă aceste mijloace să vor aplica cu *stricteţă* sau dacă filantropii vor vroi a fi mai *indulgenţi !*

Aci este pericolul după opinia mea — nici de cum în împămĕntenirea a jidovilor *romăni,* cari ori şi cum trebue să aibă şi ei o patrie !

Stimabile Domn ! aveţi *mare* greşală crezînd că manuscrisul meu cuprinde mai mult de *5 coale* de *tipar !* Aceste studii vor ieşi şi într'un jurnal filologic *franţuzeşte* — şi s'a tipărit chiar. *Intregul manuscris întocmai acelaş ce v'am trămis,* s'a tipărit pe 43 de *paghini mici* 8°, după *formatul ce vă trămit alăturat.* După formatul Convorbirilor poate să cuprindă numai *25 de paghini cel mult.* şi fiind că aveţi *40* de paghini în fiecare număr, aveţi loc destul de a pune şi beletristică [40].

Imi pare *foarte rău de a nu pute despărţi articolul, care ar perde mult — în interesul lui.*

V'am scris'o mai înainte, şi aţi primit !

Asemine articoli trebue *tot de una publicaţi pe d'intregul.* Jurnalul în care se publică franţuzeşte, are mai mult un cerc de *autori literaţi* — pe la toate Universităţile, cred că poate nici un număr merge în Romănia, dară pentru mine a fost important de a'l publica în străinătate, căci şi Dicţionarul meu etimologic să va cumpăra *mai mult* în străinătate, şi D-l Hasdeu care a găsit nişte apărători, ce nu ştiu nici româneşte, la Gratz — a trebuit să fie refutat *).

Dacă voiţi, vă voiu trămite un exemplar, îndată ce va ieşi. Pentru aceasta este şi important ca să fie tipărit cât se poate mai curând şi fără greşeli pentru de arăta străinilor, că se poate face ceva şi în Moldova adecă în Romănia. Mă încred dară în făgăduinţa ce mi-aţi dat de a *priveghia corecturile !*

---

*) în străinătate.

Vă rog de a îndrepta în manuscrisul meu, *doue însemnări mici ce vă trămit alăturat.*

Aştept, stimabile Domn, respunsul Domniei tale, cât se poate mai curând şi remân devotatul

A. CIHAC

XV

Mayence, 18/30 Sept. 1879

MONSIEUR,

J'ai l'honneur de vous communiquer, qu'il vous sera remis de ma part : *3* (trois) exemplaires de mon Dictionnaire d'Etymologie daco-romane, Eléments slaves, magyars, turcs, gréco-modernes et albanais, qui vient de paraître enfin [47] ! Veuillez bien le recevoir Monsieur, comme signe de l'estime que je vous porte. Peut-être seriez-vous disposé d'en dire un mot dans vos «Convorbiri» ![48].

Il vous sera remis en même temps un exemplaire *empaqueté et scellé sous l'adresse de Mr. Basile Alecsandri à Mirceşti,* n'ayant pu envoyer aucun exempaire sous bande à cause du poids du volume qui ne peut depasser 1 kg. pour les envois *sous bande.*

Veuillez bien avoir l'extrême bonté de le faire parvenir aussitôt réception à Mr. Alecsandri, au quel j'ai déjà annoncé cet envoi.

Agréez, Monsieur, l'assurance de ma considération parfaite

A. CIHAC

Monsieur Jacques Negruzzi — Iassy.

XV
(Traducere)

Mayence, 18/30 Sept. 1879

DOMNULE,

Am onoare să vă comunic, că vi se va înmâna din partea mea : *3* (trei) exemplare din Dicţionarul meu de etimologie daco-

romană, Elemente slave, maghiare, turce, greco-moderne şi albanese, care a apărut în fine.

Binevoiţi a-l primi, Domnule, ca semn de stimă ce vă port. Poate veţi fi dispus a spune un cuvânt despre el în «Convorbiri ?».

Vi se va înmâna totodată un exemplar *împachetat şi sigilat adresat D-lui Vasile Alecsandri la Mirceşti,* neputând trimite nici un exemplar sub bandă, din causa greutăţii volumului care nu poate trece de 1 kg., pentru trimiterea *sub bandă.*

Aveţi bunătatea să-l transmiteţi, îndată după primire, D-lui Alecsandri, căruia i-am şi anunţat această trimitere.

Primiţi, Domnule, asigurarea deplinei mele consideraţiuni.

A. CIHAC

Domnului Iacob Negruzzi — Iaşi.

Izvoare: Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscriselor: Autografe româneşti dăruite de *Iacob C. Negruzzi.*

N O T E

I

[1] La 1872 apăruseră *Opere complete* de *Constantin Negruzzi,* în 3 volume, Bucureşti, Socec. — Dintre cărţile sale, *Iacob C. Negruzzi* i-ar fi putut trimite: *Poezii* (Buc. Socec 1872); *Mihaiu Vereanu,* roman (Iaşi 1873); *Copii de pe natură* (Bucureşti 1874).

[2] A. Cihac, 1. *Dictionnaire d'étimologie daco-romane; Elements latins comparés avec les autres langues romanes,* (Francfort 1870). — 2. *Elements slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais,* (Francfort 1879).

[3] Bogdan P. Hasdeu, *Columna lui Traian,* Buc. 1870—77, 1882—1883. — *Istoria critică a Românilor* t. I. 1873, ed. a 2-a, 1874; t. II 1875; ed. franceză Buc. 1878.

[4] A. Cihac. *Câteva cercetări etimologice ale d-lui Hasdĕu. Columna lui Traian 1874,* în *Conv. Lit.* 1 Dec. 1875 IX 345—359.

[5] Incă înainte de *A. Cihac* pornise duelul cu Hasdeu, în Conv. Lit., *V. Burlă.*

[6] T. Maiorescu, *Critice,* Iaşi 1874 cu *Observări polemice* (1869): Camaraderie literară; «Lepturariul» Pumnul; Academia Română; Megalografia; Personalităţi; Indreptăţirea criticei.

II

[7] Iacob C. Negruzzi, *Copii de pe natură* (București 1874).

[8] A apărut întreg în n-rul dela 1 Dec.; cfr. nota 4.

[9] A. Cihac, *Respunsul meu D-lui Hasdeu,* în. Con. Lit. 1 Martie 1876 IX 474—482.

III

[10] Redacția respectă dorința lui Cihac.

IV

[11] ἡ τρύξ — must, drojdie, vin nefiert; probabil mhd: drec, nhd Dreck.

[12] *B. P. Hasdeu* a răspuns în *Columna lui Traian,* n-rul 4, din Ianuarie 1876.

V

[13] In *Catalogul Manuscriptelor Românești* al Academiei Române, Tomul III, numerele 829—1061, întocmit de Ioan Bianu și G. Nicolaiasa (București 1931) la pagina 81, manuscript No. 832: «In 4⁰ mic.—Foi 51. Sec. XIX. Primit la 26 Sept. 1897. Legat în pânză și piele. *Incercare de lexicon românesc de profesorul Paulini.* La f. 1—2, e o scrisoare din 18/8 1897, a lui Spiru Hasnaș cătră V. A. Urechia, cu privire la acest manuscript. Foile 4—6 sunt de format infolio și cuprind: «Apel general» «Metod de a culege cuvinte vechi romanite» și «Insemnarea unor cuvinte vechi romanite de probă». La sfârșitul manuscriptului (f. 51 v.), e un sigil în ceară roșie cu inițialele «P. B.» și insignii princiare (coroană și cunună de lauri)».

[14] Dacă în multe cazuri A. Cihac greșea, aci avea perfectă dreptate. Reținem și subliniem meritul lui Cihac de a fi insistat și folosit cel dintâiu forma de astăzi *însă,* în loc de *ânsă.*

VI

[15] *Columna lui Traian,* din Ianuarie 1876, cu replica lui B. P. Hasdeu.

[16] Nu s'a putut în n-rul din Februarie, ci abia în cel dela 1 Martie 1876; cfr. n. 9.

[17] *Franz von Miklosich,* profesor de slavistică la Viena, * 20 Noemvrie 1813 (Luttenberg-Stiria), † 7 Martie 1891 (Viena). Scrieri și studii: *Radices linguae paleoslovenicae,* Leipzig 1845. *Lexicon linguae slovenicae veteris dialecti,* Viena 1850; și ed. a 2-a refăcută și adăogată *Lexicon linguae paleoslovenico-graeco-latinum,* 1862—65. *Vergleichende Grammatik der Slawischen Sprachen,* 1852—74, patru volume. *Formenlehre der altslowenischen Sprache,* 1850. *Lautlehre der altslowenischen Sprache.*

V. 1850. *Chrestomathia paleoslovenica*, V., 1854. *Die Sprache der Bulgaren in Siebenbuergen*, V. 1856. *Die Bildung der slawischen Personennamen*, V. 1860. **Die slawischen Elemente im Rumunischen**, V. 1861. *Die Rusalien*, V. 1864. *Die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen im Slawischen*, V. 1864. *Das slawische Element im Neugriechischen*, V. 1870. *Die Legende des heiligen Cyrillus*, V. 1870. *Die Volksepik der Kroaten*, V. 1870. *Die slawischen Elemente im Magyarischen*, V. 1871. *Albanische Forschungen* V. 1871. *Ueber die Mundarten und Wanderungen der Zigeuner Europas*, V. 1872—1880. *Beitraege zur Kenntnis der Zigeunermundarten*, V. 1874—78. *Altslowenische Formenlehre in Paradigmen*, V. 1874. *Ueber die langen Vokale in den slawischen Sprachen*, V. 1879. **Ueber die Wanderungen der Rumunen**, V. 1879. **Rumunische Untersuchungen**, V. 1881/2. **Beitraege zur Lautlehre der rumunischen Dialekte**, V. 1881/3. *Die tuerkischen Elemente in den suedost-und osteuropaeischen Sprachen*, V. 1884. *Dictionnaire abrégé de six langues slaves*, V. 1885. *Etymologisches Woerterbuch der slawischen Sprachen*, V. 1886. *Die Blutrache bei den Slawen*, V. 1887, ş. a.

VII

[18] S'a publicat în n-rul dela 1 Martie; cfr. nota 9.

[19] Dela 7 Aprilie 1874 — 30 Ianuarie 1876 *Titu Maiorescu* este Ministrul Cultelor şi Instrucţiunii publice, în cabinetul *Lascar Catargiu*, iar dela 30 Ianuarie până la 4 Aprilie 1876 locul lui T. Maiorescu îl ocupă prietenul său *Petre P. Carp*.

[20] Cine tace, pare că consimte.

[21] *Buciumul Romanu*. Cunoscinte utile. Iassii. 1 Martie 1875 — 1881. Editor: *Theodor Codrescu*. Din 1878, red. *I. M. Codrescu*.

[22] Iacob C. Negruzzi, *Satira III* (D-lui B. P. Haşdeu) în *Conv. Lit.* 1874 VIII 118 — 120.

VIII

[23] Cfr. nota 9.

[24] A apărut în 1879; cfr. nota 2.

[25] S'a publicat tot la Frankfurt pe Main, ca şi vol. I-iu; cfr. nota 2.

[26] A. Cihac, *Despre câte-va cuvinte din Rabelais*, în *Conv. Lit.* 1 Aprilie 1876X26—32.

[27] Cfr. I. E. Torouţiu şi G. Cardaş, *Studii şi Doc. Lit. I.* 162, 163, 178, 388. (Bio-bibl.), 177. Gh. Panu, 176, I. Urban-Iarnik 433.

[28] Vasile Alecsandri, *Opere complete*, ed. Socec, vol. I. Doine şi lăcrămioare, 1875; vol. II Mărgăritarele, 1875; vol. III, Pasteluri şi legende, 1875; Teatru. vol. I—III, 1875; Prosa. 1876.

IX

[29] Probabil: «Societatea academică socială literară *România Jună* din Viena» întemeiată la 1871. Cfr. *I. Grămadă*, monografia cu acest titlu, Arad 1912. Din bibliografia «Convorbirilor Literare» dela 1 Dec. 1876 X 362: «Raportul anual al Societății *România Jună* din Viena, broșură 31 pag. Viena 1876. Mai toate jurnalele noastre au dat samă despre cuprinsul acestui raport, din care vedem cu bucurie că societatea studenților români din Viena face progresuri pe fie care an. Interesant este a constata că această societate împlinește al șesele an al existenței sale. Ea dovedește statornicie și prin urmare vitalitate».

[30] «*Academia Română*», chiar dela începutul ei, pe când se numia Societate Academică, a căutat să alcătuiască un Dicționar al limbii române, și în anul 1889 a însărcinat pe membrii săi I. Eliade-Rădulescu, A. T. Laurian și I. C. Massim, cu elaborarea unui asemenea proiect. Acești membri, ajutați mai târziu de colegii lor I. Hodoș și G. Bariț, au dat la lumină *Dicționariulu limbei romane și Glossariu, care coprinde vorbele d'in limb'a romana straine prin originea sau form'a loru, cumu si celle de origine indouiosa»*... (Sextil Pușcariu, *Dicționarul Academiei Române*, pg. 3, Buc. 1913). — In *Conv. Lit.* dela 1 August 1876 X 204, la bibliografie se anunță apariția ultimei fascicole: «*Dicționarul* (academic) al limbei române fasc. XXXVII (sfirșit)».

[31] Termenul «injurie» ni se pare impropriu; caustic, incisiv, și — documentat în așa fel încât B. P. Hasdeu s'a impus nu numai «multor persoane din București» — ceea ce A. Cihac credea că nu era «prea greu» — ci și istoriei filologiei. Fără să-și dea seama, mai curând A. Cihac se coboară la injurii, profesându-le cum se vede chiar din tonul acestei scrisori nu numai față de adversarul său B. P. H., ci și față de societatea românească în genereal.

[32] «*Columna lui Traian*», București, 2 Martie 1870 — [Mai] 1875; Ian. 1876 — Dec. și Ian. 1882 — Dec. 1883. Director: *B. P. Hasdeu.* — Cfr.: I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș, *Stud. și Doc. Lit. I*, 145, 146, 180, 185, 299, 304, 313, 325 și I. E. Torouțiu, *Stud. și Doc. Lit. II*, 130, 274, 301.

[33] Teodor Codrescu (1819—1894). *Uricariul* («cuprinzător de hrisoave, anaforale și alte acte din suta a XVIII și XIX»...). Partea I Iași Buciumul 1852. — Idem ed. 2-a Iași 1873. Partea II; partea III Iași, Buciumul, 1853. — Partea IV («hrisoave, anaforale, tractate și alte acte ale Moldo-Valahiei»...). Iași 1857. — Vol. V Iași, Buciumul 1862. — Vol. VI («Colecții de diferite acte ce pot servi la istoria Românilor»), Iași 1876. — Vol. VII, Iași 1886. — Vol. VIII, Iași 1886, Vol. IX, Iași 1887. — Vol. X Iași 1888. — Vol. XI, Iași 1889. — Vol. XII, Iași 1889. — Vol. XIII, Iași 1889. — Vol. XIV, 1889. — Vol. XV, 1889. — Vol. XVI, Iași 1891. — Vol. XVII, 1891. — Vol. XVIII, Iași 1892. — Vol. XIX, 1892. — Vol. XX, 1892. — Vol. XXI, 1892. — 1892. — Vol. XXII, 1892. — Vol. XXIII, Iași 1895 (cu prefață de *Gh. Ghibănescu*). — Vol. XXIV, 1895 (cu prefață

de *Gh. Missail).* — Vol. XXV, Iaşi 1895 (ca prefaţă discursurile de la înmormântarea lui Codrescu, de P. Raşcanu, Gh. Ghibănescu, Gr. Buţureanu (*Gheorghe Adamescu*, Bibliografie Românească, f. II, pg. 94).

[34] (?).

[35] Cfr. nota 2.

[36] *Raoul de Pontbriant,* francez stabilit în România, ca profesor de liceu, în Bucureşti ; a publicat un dicţionar român-francez (1862), o gramatică franceză (1867) şi o metodă practică pentru învăţarea limbilor străine (1870).

XI

[37] In 1878 : V. Alecsandri, *Generalului I. Em. Florescu,* scrisoare în versuri.

[38] Hărăzirea premiului pentru *Cântecul Gintei Latine,* la Montpellier.

[39] După câte ştim nici un biograf de-al lui Alecsandri nu s'a ostenit până acum să cerceteze ecourile ce le-a produs premierea poetului. *N. Petraşcu* dă o preţioasă informaţie : «Alecsandri nu a putut răspunde invitaţiei» — prin telegrama dela 19 Mai 1878, de a pleca la Montpellier — fiind că «era bolnav. Talentul poetului nostru făcu să răsune numele lui şi al poetului român, pe buzele celor 60.000 de vizitatori veniţi în Montpellier. *Ginta latină* fu tradusă în mai toate limbile Europei şi Alecsandri felicitat de pretutindeni. In ţară, el a fost sărbătorit cum n'a fost nici un poet român» (N. Petraşcu, *V. Alecsandri,* pg. 51, tip. «Bucovina», Bucureşti 1930).

XII

[40] A. Cihac. *D. Petriceicu-Hasdeu şi Cuvente den bătruni,* în *Conv. Lit.* I Iunie 1879 XIII 81 — 98 şi 135 — 154, datat Mai 1879.

[41] Cfr. nota 2.

XIII

[42] Cfr. nota 40.

XIV

[43] In jurul chestiunii evreeşti şi al art. 7 din Constituţie a apărut o bogată literatură prin anii 1878 — 1880, atât în ţară, cât şi în Franţa. S'ar putea alcătui un interesant studiu în această privinţă. Dealtcum, cât priveşte Junimea, membrii ei au avut o atitudine hotărîtă ; însuşi V. Alecsandri a intervenit, cu cuvântul său ascultat, respectat. (Cfr. şi vol. I. St. D. L. 12, 126, 289 şi II 17, 30, 314, 317, 343).

[44] de-avalma fără nici o chibzuială.

[45] Unterthan = supus străin ; de aci : un (art.) şi târtan (subs.) = un evreu, d. ex. : «Insuşi ofiţerii d-tale de pe graniţă dau drumul Tărtanilor să năvălească în ţară» (V. Alecsandri, *Bocri şi Ciocoi,* în *Conv. Lit.* 1 Ian. 1873 VII 407).

[46] Cfr. nota 40. Articolul s'a publicat în 2 n-re consecutive, din Conv. Lit., și a cuprins în total 38 de pagini din primul format mare al revistei. Iacob Negruzzi i-o fi scris lui A. Cihac, că studiul este prea mare, pentru ca să poată încape în revistă. Totuși i l-a publicat.

XV

[47] Cfr. nota 2.

[48] La Bibliografie, *Conv. Lit.* dela 1 Noemvrie 1879, XIII 326—327, *Miron Pompiliu* anunțând apariția volumului «Dictionnaire d'Étymologie Daco-Romane-», partea a doua «Elements Slaves, Magyars, Turcs» etc., partea I-a fiind tipărită cu 9 ani în urmă, la 1870, — spune că «această operă română este cea mai însemnată din câte au apărut în cursul acestui an», și că se așteaptă «părerea filologilor noștri asupra unei lucrări a căreia execuție a costat atâta studiu și muncă, și care în tot casul e întâia în felul ei la Români».

Nicolae Xenopol cătră Iacob C. Negruzzi

Scrisori din anii 1877 — 1878.

I

Paris, 10 Dechembre 1877.
Rue des Fossés St. Jacques 24.

DOMNULE NEGRUZZI,

Nu am putut să vă scriu înainte de a mă aşeza. Acum când am devenit ceva parisian şi am făcut oare care cunoştinţă cu Francejii, pot să o fac în cunoştinţă de cauză. Poate că Parisul să fie folositor inspiraţiilor poetice : aceasta vom vedea-o mai târziu ; de-ocamdată însă e foarte frig şi am pus muza după sobă ; pe de altă parte caut să îndeplinesc făgăduinţele către comitetul permanent, anume de a intra într'o bancă. Cu această ocazie vă mulţămesc pentru sprijinul ce mi l'aţi dat. M'am întâlnit cu Lambrior [1] şi cu Panu [2]. Cel dintâiu se ocupă cu filologia română şi puţin şi cu limba slavonă la «école des hautes études». Panu se ocupă mai mult cu studiile sociale. Panu nu are vreme ca să scrie în Convorbiri, cât despre Lambrior mi-a spus că cineva trebue să învețe el însuşi înainte de a învăţa pe alţii, câteva variante asupra lui ego nihil scio praeter id quod nihil scio [3], precum şi că de ar scri, ar face aceasta într'o limbă străină, iar nu în româneşte, pentru că nu-l va ceti nime în acest caz. El a devenit cel mai mare inimic a teoriilor şi a ideilor generale. Panu se ocupă cu studiile sociologice, căci a prezis cea mai mare ură în contra istoriei române, zicând că asemene lucruri nu pot aduce nici un folos. Pe lângă aceasta, el este de principiul că arta modernă este superioară celei vechi şi cum am venit în Paris, au căutat să mă convingă de

acest lucru, spunându-mi că acei care se extasiază înaintea Venerei din Milo sunt nişte şarlatani : mult mai frumos e grupul lui Carpeaux [4] de la operă. Şi Lambrior era la început de această părere, dar pe urmă a revenit. Mi-a istorisit cum s'au întâmplat de au devenit amândoi *moderni*. Cum au sosit în Paris, au dat peste o carte elveţiană care cuprindea asemene idei şi au studiat-o vre-o 2 săptămâni cu cea mai mare seriositate.

Lambrior însă ca om cuminte, s'a lăsat de ideile care le avea la început.

Panu..., Volenti [5] a făcut o dare de samă despre tractatul lui Spencer «de l'éducation», care atât l'a transportat, încât «cât pe ce era să-l traducă». Darea de samă e cam mare, cât despre traducţie vă rog să nu vă spărieţi, căci nu a făcut-o încă.

I. Mincu [6] a venit acu şi studiază arhitectura. Mi-a spus că poesiile sale sunt lucruri de nimică şi scrise când n'avea ce face [7].

Cât despre situaţia politică, mie mi se pare că republica tot nu-i republică; cât va sta Mac-Mahon [8] pot să se mai întâmple şi alte lucruri. Increderea însă a revenit şi se fac preparaţii enorme pentru exposiţie. Se taie strade noue şi altele vechi, se înfrumuseţează, şi o mulţime de alte cheltueli; şcoli însă nu fac, nici de armată nu se prea ocupă : Acţiunea mi se pare că nu a produs roadele cuvenite.

Studenţii români de aice o duc foarte rău cu învăţătura. In adevăr că Parisul îi strică, demoralisaţia nu e aşa de mare ca în Berlin. Un român a furat nişte cărţi de la un American şi şede la răcoare, un altul Corsinescu de asemene condemnat. Vă rog trimiteţi-mi Convorbirile dela 1 Dech. şi spuneţi-mi ce aţi făcut cu studiul meu asupra armatei române, precum şi cu poesia «Banul Dragoş» [9].

Complimente membrilor Junimei

al D-voastre serv

NICU XENOPOL

II

Paris, 8 Fevruarie 1878
Rue des Fossés St. Jacques 24.

DOMNULE NEGRUZZI,

Am primit scrisoarea d-voastre din 21 Ianuarie, urmată peste puţin timp de «Convorbiri», pentru a căror trimetere vă mulţumesc. Imi spuneţi să vă comunic părerile mele precum şi a celoralalţi români de aici asupra scrierilor din Iaşi. Vi le comunic acuma. Am întrebat mai întâiu pe Panu ce idee are despre articolele din n-rul de la 1 Ianuarie [10]; mi-a spus să vă răspund că n'are nici una. Aice trebue să ştiţi — par parenthèse — că Panu a devenit un pesimist înfricoşat, întru cât se atinge despre oameni, idei şi scrieri de ale Junimii. Am făcut oare care studii psychologice asupra sa şi a altor români de aice... vi le-oiu comunica mai în colo.

Poesiile lui Alecsandri în general le-am găsit foarte slabe [11], afară de «Peneş Curcanul», care cuprinde o istorisire bine condusă în forma populară unde bardul nostru excelează. Cele lalte trei intră şi ele în categoria sutelor de poesii patriotice ce s'au publicat şi a căror caracter general este : lipsa de inspiraţie, fraze rimate. Poesia «Sergentul» nu este decât o anecdotă pusă în versuri... Tirada «...am rang de dorobanţ !» e foarte proastă. Amicul meu N. Volenti care-şi esprimă totdeauna ideile sale mai bine în limba franceză decât în cea română a calificat acea poesie de: affreuse platitude. Nu mai puţin de nereuşită este poesia Plugarii şi păstorii care cuprinde şi o neexactitate : dorobanţ şi grănicer este tot una. Dar aceasta se'nţelege că n'are nici o importanţă. Se poate ca Alecsandri să fi păstrat înţelesul cuvintelor vechi. Ca conclusiune deci : dacă ar fi trimis vre un colaborator de a Junimei altul decât Alecsandri acele poesii (afară de Peneş) spre publicare în Convorbiri, de sigur că ar fi fost respinse.

Nuvela D-lui Gane e mult mai reuşită [11 a].

E bine condusă, dar i se pot aplica observaţiile următoare : într'un veac atât de positivist ca al nostru, împlinirea morţii logod-

nicei lui Andrei după prezicerea ei, mi se pare nepotrivită într'o novelă.

Din preziceri şi presentimente se pot trage astăzi alte foloase: se pot utilisa pentru alte scopuri; împlinirea lor însă, nu mai poate plăcea (aceasta este obiecţia lui Panu, acuma urmează a mea).

Dar chiar lăsând la o parte aceasta, prin moartea logodnicei lui Andrei, novela întreagă nu capătă ca oare o coloare prea tristă?

Ar fi fost mult mai bine ca toate necazurile să se fi sfârşit prin ceva vesel şi mulţămitor, printr'o nuntă sgomotoasă d. e. D-nul Gane a avut poate vre-o intenţie morală ; dar morala nu prea are a face cu novela, mai ales când impresia totală şi mai ales cea din urmă ar fi fost mai bună şi mulţumitoare.

In orice caz însă din toate lucrările inspirate de resboiul actual (y compris poesia mea primită la Junimea şi nepublicată de d-voastre), novela d-lui Gane e cea mai bună.

Theoriile d-lui Păucescu [12] nu mi se par exacte în unile puncte; de asemenea parcă nu ar fi prea bine în curentul celor ce se petrec în diferitele ţări.

Cât despre sufixe, nu mă amestec. E treaba lui Lambrior. Vă încunoştiinţez că mai multe articole de a le sale au fost primite în jurnalul limbelor romanice de aice [13].

In ceea ce mă priveşte, am prins mare iubire pentru studiile economice şi statistice, care mă tem să nu strice muzei mele. Dumneaiei şede în saltar de o camdată. Poate la primăvară dacă va eşi de acolo şi atunci vai de capul ei ! cine ştie cum ! îngreunată de cifre şi de gheşefturi.

Dar mă înşel, tot am făcut o poesie de când sunt la Paris şi aceasta cu ocaziunea primirei scrisorei dv., în care îmi spuneţi să vă trimet poza (cum se zice la noi).

Eat-o :

Ah ! de aur firea este
Trăim parcă în poveste !
In părîu sunt peşti de aur
Aurii sunt flori de laur,
Păseri mari şi mititele,

Soare, lună, mii de stele
Toate zău, de aur sunt...
Aur cât e şi'n pământ !
Tot e însă în zadar
Dacă nu-i şi'n buzunar !

Cât despre relaţiile mele cu Francejii, veţi şti că sunt foarte rele. Am foarte puţină consideraţie pentru aceşti domni. Acum când cunosc îndestul de bine şi pe Germani, pot să fac o comparaţie între ei. Până acuma m'am convins că Francejii sunt tot atât de esclusivişti ca şi înaintea resboiului; nu au idee de ce se petrece în afară. Pe urmă în toate sunt inferiori Germanilor. Eu care mă ocup de cât va timp cu statistica, aflu că şi comerţul Germaniei ajunge pe acel al Franţei; în 1873, a Germaniei a fost cu 600 milioane mai mare. Pentru ca Francia să poată resista concurenţei Germano-italiene ce tinde să strămute transportul comercial pe calea Triest în loc de Marseille, îi trebue acuma încă 4 miliarde.

Chestiunea Basarabiei preocupă mult pe Românii de aice; cu toţii sunt contra anexării sau a ori cărui schimb [14].

Am abuzat de răbdarea d-voastre, de aceea mântui rugându-vă să transmiteţi salutările mele întregei Junimi.

Al dumneavoastră servitor

NICU XENOPOL

III

Paris, 8 April 1878.
Rue des Fossés St. Jacques 24.

Strebt weiter und weiter, doch haltet nur
An der ewig wahren, der alten Natur! [15]
Schiller — Das Neue.

STIMABILE DOMNULE NEGRUZZI,

Am primit scrisoarea d-voastre din 20 Mart (stil v.). Doream demult să vă scriu, dar aşteptam pentru aceasta să primesc Con-

vorbirile de la 1 Mart ; fiind că a vrut Dumnezeu ca să nu le mai văd, mă simt nevoit a vă scrie tot asupra unor lucruri vechi, care au dat naştere la o mulţime de discuţii ce nu s'au mântuit încă. E vorba de poesia «Rugăciunea» [16] şi întru câtva şi acea întitulată «Amicilor mei» [17].

Eu nu fac mare caz de două poesii publicate în Conv. Ele puteau să treacă nebăgate în samă [18]. Chestiunea principală este : tendinţele poetice care se arată în două câmpuri opuse : Junimea şi Panu împreună cu positiviştii. Terimul însă pe care v'aţi pus d-voastre mi se pare foarte puţin favorabil. Dacă ar fi vorba de idealism şi realism, de o discuţie asupra gradului în care ideele, cunoştinţele moderne ar trebui să intre în poesie, roman, teatru, s'ar putea ca Panu să se fi greşit. Dar în cazul de faţă ce susţineţi d-voastre ? o poesie a D-lui Naum [19] fără nici o inspiraţie sau o idee nouă, o poesie care intră în perioada pe care positiviştii o numesc teologică.

Eu nu cred că «direcţia nouă» trebue să meargă pe această cale. Ar fi o direcţie cu totul veche şi direcţia nouă ar fi aceasta: Arta unei epoce trebue să se înspire din ideile şi simţimentele acelei epoce precum şi trebuie se ţie samă de cunoştinţele timpului (cunoaşterea şi studiarea acestor lucruri constitue pentru artişti ştiinţa lor, ear nu chimia şi fizica cum se crede de ordinar). Bazată pe acest principiu, arta a intrat pe o nouă cale şi tendinţa ei este generală.

Pictura a părăsit representarea sfinţilor şi a madonelor precum şi sujetele istorice şi alegorice, intrând în viaţa reală pe care o represintă în tot adevărul ei îmbrăcat sub o formă ideală. De ce sculptura modernă este inferioară celei antice ? fiindcă a căutat să reprezinte aceleşi sujete ca şi cei vechi şi în acest caz trebuea să remănă inferioară. Desbarându-se de această imitaţie oarbă, a devenit acuma o artă a veacului nostru şi dacă nu poate lupta cu arta antică în privinţa frumuseţii formelor, o întrece din puntul de vedere a expresiunei.

Să trecem la literatură. Oare ea nu trebue să ţie cont de resultatele cunoştinţelor moderne ? De sigur că da, de vreme ce literaturele tuturor epocelor au ţinut samă de acele ale timpului lor. Dante scrie după ideele vremei în care a trăit. Când vine deci ci-

neva astăzi şi nu ţine cont de adevărurile psychologice şi a filosofiei de acuma, nu mai scrie pentru timpul nostru. Lumea modernă e cam positivă şi ceea ce cere într'un roman sau o piesă de teatru, este adevărul situaţiunilor şi a caracterelor; de aceea romantismul dispare. De asemene lirismul cel nenatural îl urmează. Nu zic că Victor Hugo nu are bucăţi frumoase, dar tocmai acele bucăţi sunt în sensul direcţiei de acuma. Nu trebue de uitat încă că Goethe este şeful şcoalei realiste şi că Shakespeare va remâne în totdeauna ca un model de teatru natural şi care ţine cont de adevărata natură omenească *). Literatura nouă are representanţi în roman şi în teatru şi toată critica ce se face e din puntul de vedere a acestei direcţiuni.

Poesiile propriu zise, e drept, nu au representanţi mulţi ; dar ce dovedeşte aceasta ? că poesia lirică cum s'a scris până acuma nu mai corespunde stărei noastre. Până ce ideile noue nu vor pătrunde într'însa, nu se va ridica din amorţeala în care a căzut. Un semn bun se arată în poesiile M-me Ackermann [20]. Am să traduc vre-o doue şi se vi le trimet [21]. Ve spun drept că mi plac de o mie de ori mai mult decât multe din poesiile lui Lamartine, Hugo.... Naum, Baboean [22], Neniţescu [23], etc.

Din partea mea m'am săturat de vechile fraze rimate pe care le scrieam şi care mi se părea că sunt poesie. Trebue să mântuim o dată cu flutureii şi cu steluţele, cu amantele perdute pe care le vom găsi la cer, într'o lume de îngeri... ! (C'est assez d'un tombeau je ne veux pas d'un monde Se dressant entre nous ! [24] zice M-me Ackermann).

A propos de cer, nu am putea noi să ne mai schimbăm ideile noastre astronomice ? Ştiinţa are şi ea oare care poesie şi poetul nu cred că este mai mare cu cât e mai ignorant. Noi nu vom produce lucruri durabile cât timp ne vom înşala pe noi înşine. Luaţi cea mai mare parte din poesie **) şi vedeţi cât de rece ne lasă din cauza că sunt bazate pe un sentiment nereal. Superstiţii de asemene şi nimicuri nu ar trebui se intre în poesie. «Strigoii» lui E-

*) ...Din puntul de videre a criticei moderne şi pentru dânsul multe scene sunt condemnabile; Romeo şi Julieta în întregime.

**) din Conv. precum şi lit. streină.

minescu dovedesc o imaginaţie bolnavă [25]. Cât despre poesiile d-lui Naum, deşi le-aţi publicat, cred că v'au lăsat tot atât de rece ca şi pe mine [26].

Direcţiunea nouă nu respinge de loc idealismul înlocuindu-l cu ştiinţa, cum cred unii. Ea respinge afectaţiunea, superstiţiile şi sentimentele neadevărate, ţinând mai mult cont de starea cunoştinţelor mai cu samă în poesiile filosofice. Din puntul acesta nou de vedere dacă luăm la criticat poesia lui Alecsandri «Stelele» vedem cum nu rămâne nimic din ea :

> De la mine păn'la tine
> Numai stele şi lumine
> Dar ce sunt acele stele
> Sunt chiar lacrimile mele (!)
> Ce pe cer s'au aninat (!)

si alte blagomanii de aceste. Din contra cea mai mare parte din pasteluri remăn neatinse. Poate că am idei greşite. Indrăsnesc însă a vi le comunica amintindu-vă că adevărul nu este nici o dată numai în partea unuia. Poate că nu voiu mai face poesii; din contră articole financiare şi economice sunt reservate în cantitate pentru un viitor mai îndepărtat. Dacă credeţi susceptibil de a fi primit în Conv., v'aşi putea trimete un articol în care susţin scoaterea limbei greceşti şi latineşti de prin şcoale sau cel puţin a acelei greceşti şi reducerea studiului limbei latine la un timp mult mai mic [27]. Nu ştiu de ce nu am primit Convorbirile de la 1 Mart ? Aşi dori foarte mult să le am pentru a vă comunica părerile mele asupra articolului d-lui Păucescu [28]. Mulţămindu-vă pentru amabilitatea ce aţi arătat de a-mi scrie remăn al dv. serv

NICU XENOPOL

Panu e prea radical în ideile lui, e drept; de aceea cred că direcţia cea mai bună e cea mijlocie.

Izvoare: Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscriselor : Autografe româneşti dăruite de *Iacob C. Negruzzi*.

NOTE

I

[1] Despre *Alexandru Lambrior* v. St. D. L. I, XIX, XX, 15, 160, 161, 164, 169, 172, 176, 178, 182, 187 (in scrisorile lui Gh. Panu dela Paris).

[2] V. Scrisorile lui Gh. Panu, în St. D. L. I 158—179.

[3] Ştiu doară atât că nu ştiu nimic.

[4] *Jean Baptiste Carpeaux*, sculptor francez, * 14 Mai 1827 Valenciennes — † 12 Oct. 1875 Courbevoie l. Paris.

[5] V. St. D. L. I scr. lui N. Volenti din Paris, 22 Mai 1877.

[6] V. monografia *Ioan Mincu* de N. Petraşcu, Bucureşti.

[7] I. Mincu, poezii: *La...*, în *Conv. Lit.* 1 Ian. 1876 IX 407—408; *Isvorul*, în *Conv. Lit.* 1 April 1876 X 43; *E frumos*... ibid. 1 Mai, 79—80; *Zadarnic*, ibid. 1 Oct. 285—286; *După bătae (trad. din Victor Hugo)*, ibid. 1 Dec. 360; *Voi la câţi partea vă este...*, ibid. 1 Ian. 1877 X 397—398. *Iarna, De mult..., Pe albumul doamnei M... B...*, în *Conv. Lit.* 1 Ian. 1878 XI 386—387; *In Noapte...* 1 Febr. 1878 XII 427; *Te iubesc, M'ai iubit*, 1 Sept. 1878 XII 152.

[8] *Marie Edme Patrice Maurice de Mac Mahon*, mareşal şi preşedinte al Republicei Franceze, * 13 Iunie 1808 — † 17 Oct. 1893.

[9] N. D. Xenopol, *Banul Dragoş*, în «*Conv. Lit.*» 1 Dec. 1877 XI 335—336. In notă se spune că subiectul poeziei, de 21 strofe, a fost luat dintr'o legendă în proză de Dim. Morţun, publicată în Conv. Lit., anul I-iu, 1867, pg. 240. Studiul asupra armatei române nu s'a publicat în C. L.

II

[10] Cuprinsul numărului 10 al *Conv. Lit.* dela 1 Ianuarie 1878 XI este următorul: *V. Alecsandri*, Oda Ostasilor Români, I—VIII; Peneş Curcanul, Sergentul, Păstorii şi Plugarii; *Gr. G. Peucescu*, Despre partidele politice; *N. Gane*, Andrei Florea Curcanul (novelă); *S. Ştefurea* Sufixele latineşti; *P. V. Grigoriu*, Fantome (V. Hugo, Les Orientales XXXIII) I—VI; *I. Mincu* (poeziile cit. la nota 7 pt. 1 Ian. 1878); Traducerea dării de samă asupra volumului de traduceri al d-nei Mite Kremnitz, *Rumänische Skizzen* (Bucureşti 1877), după Vossische Zeitung din Berlin, 2 Dec. 1877; Bibliografie şi corespondeţă. Deci: un număr bogat, interesant, pentru care desigur că Iacob C. Negruzzi putea să aştepte altceva decât «nici o părere». Gh. Panu este însă în linia conduitei şi caracterului său sobru, ursuz.

[11] Cfr. nota 10.

[11 a] *Andrei Florea Curcanul*; cfr. nota 10.

[12] *Despre partidele politice*; cfr. nota 10.

[13] In «România» ?, Paris, VI, pg. 443; *Du traitement des labiales p b f v dans le roumain populaire*; ibid. în VII, pg. 85: *Le bref roumain*; şi ibid. IX, pg. 99, 366, X pg. 346: *Essai de phonétique roumaine* (cfr. Gh. Adamescu, Bibl. Rom. I/131).

[14] Pentru a se vedea spiritul care domnea în țară, să se citească scrisoarea lui Iacob C. Negruzzi din 22 Noemvrie 1877 către Ioan Slavici în acest volum.

III

[15] «Stăruiți spre progres, dar nu vă îndepărtați de natură».

[16] A. Naum, *Rugăciune*, poezie, în Conv. Lit. 1 Febr. 1878 X 424 — 425.

[17] A. Naum, *Amicilor mei*, poezie, în Conv. Lit. 1 Febr. 1878 X 423—424.

[18] Cfr. n. 16 și 17.

[19] Cfr. n. 16 și 17.

[20] *Luise Victorie Ackermann*, născută Choquet, poetă franceză. * 30 Noemvrie 1813 Paris — † 3 Aug. 1890 l. Nizza. Predilecția pentru studii filologice o duseră la Berlin, unde cunoscu pe Paul Ackermann, cu care se căsători. Paul Ackermann a pregătit ediția scrierilor literare franceze ale lui Friederich al II-lea. După moartea soțului (1846), ea se retrase la proprietatea ei de lângă Nizza. L. V. Ackermann a publicat trei volume de poezii : *Contes en vers,* 1855; *Contes et poésies,* 1863, *Pensées d'une solitaire* (cu autobiografie), 1882. Afară de realisările din tinerețe, poezia doamnei A. se caracterizează *printr'un suflu extrem* de pesimist (cfr. *O. d'Haussonville,* Madame A., Paris 1891).

[21] N'a apărut nici o traducere din M-me Ackermann în *Conv. Lit.*

[22], [23] *N. Baboeanu* și *S. I. Nenițescu* publică versuri în *Conv. Lit.* din 1877 — 1879.

[24] «Ajunge un mormânt, nu voiu să se ridice o lume între noi»...

[25] M. Eminescu, *Strigoii*, în *Conv. Lit.* 1 Dec. 1876 X 338 — 343.

[26] Nu se știe la care anume poezii de A. Naum se referă N. Xenopol ; scrisoarea e datată din 1878, poezia lui Eminescu Strigoii s'a publicat în 1876, iar A. Naum figurează cu poezii mai în toți acești ani ai *Conv. Lit.*; *probabil* e vorba în general de poeziile lui Naum.

[27] N'a apărut în *Conv. Lit.*

[28] *Despre partidele politice*, articol publicat în mai multe n-re consecutive; începutul e la 1 Ian. 1878 ; cfr. nota 10.

Ion Ghica cătră Iacob C. Negruzzi

Scrisori din anii 1884 — 1886.

I

Londres, [1] *le 21 Juillet* [*18*]*84*

CHER MONSIEUR NEGRUZZI,

Je vous ai expédié ce matin une lettre destinée à vos lecteurs des «Convorbiri», je vous prie de la lire avant de la remettre à votre imprimeur et de lui amener quelques traits de votre plume par ci par là, plus il y en aura des traits de plumes mieux cela voudra.

Si vous ne la trouvez pas à votre goût renvoyez-la moi [2].

Dans tous les cas je désire et je vous prie qu'elle soit publiée sans nom d'auteur [3], mais toujours à l'adresse de Monsieur Alecsandry [4].

La lettre contient beaucoup de chiffres dont le dépouillement n'a de valeur qu'en tant qu'elles sont exactes, il est nécessaire que vous le recommandez spécialement à l'attention de votre prôte [5].

Je saisis cette occasion pour vous réitérer l'assurance de ma considération la plus distinguée

ION GHICA

P. S. Je vous prie de m'envoyer les trois derniers numéros de «Convorbiri». Depuis la mort de ce brave colonel Alecsandry je n'ai pas pu me les procurer, il avait toujours la complaisance le brave ami, de m'envoyer son exemplaire.

I

(Traducere)

Londra, 12 Iulie [*18*]*84*

SCUMPE DOMNULE NEGRUZZI,

V'am expediat astăzi dimineaţă o scrisoare destinată, cetitorilor de la «Convorbiri», vă rog să o cetiţi înainte de a da tipografului D-voastre, şi de a-i aduce câteva trăsături de condeiu pe aici, pe acolo, cu cât va avea mai multe trăsături de condeiu, cu atât va fi mai bine. Dacă nu o găsiţi pe placul d-voastre, înapoiaţimi-o.

In tot cazul, vreau şi vă rog, că ea să fie publicată fără numele autorului, totuşi adresată Domnului Alecsandri. Scrisoarea conţine multe numere a căror cercetare n'are valoare, decât întrucât ele sunt exacte, este necesar să le recomandaţi special atenţiei şefului D-voastre de lucrări.

Profit de ocasie pentru a vă repeta asigurarea celei mai destinse consideraţiuni.

ION GHICA

P. S. Vă rog să-mi trimiteţi ultimele trei numere, din «Convorbiri».

După moartea acestui brav Colonel Alecsandri, n'am putut să mi le procur, el avea totdeauna bunăvoinţă, bravul amic, să-mi trimeată exemplarul său.

II

Londres, le 18 Juillet [*18*]*86*

MON CHER MONSIEUR NEGRUZZI,

J'ai pensé faire une édition en deux volumes [6] de mes lettres à Alexandry, qui ont eu l'honneur de paraître succéssivement dans

les «Convorbiri litterare»[7], et à cet effet j'ai cru écrire quelques mots d'introduction que je vous expédie par la poste d'aujourd'hui, si vous les croyez dignes de l'attention des lecteurs de votre revue, vous pouvez en disposer, dans le cas contraire veuillez me renvoyer le manuscrit[8]. 50. *Grosvernor Gardens à Londres.* Je saisis cette occasion pour me rappeler à votre bon souvenir et vous prier d'agréer pour vous et pour Madame Negruzzi l'assurance de ma considération la plus distinguée.

ION GHICA

II
(Traducere)

Londra, 18 Iulie [*18*]*86*

SCUMPE DOMNULE NEGRUZZI,

M'am gândit să fac o ediţie în 2 volume a scrisorilor mele către Alecsandri, cari au avut onoarea să apară succesiv în «Convorbiri literare», şi în acest scop, am crezut să scriu câteva cuvinte de introducere pe care v'o expediez cu poşta de azi, dacă le credeţi demne de atenţia cetitorilor revistei D-voastre, puteţi să dispuneţi de ea, în caz contrar, înapoiaţi-mi manuscrisul.

50. *Grosvernor Gardens la Londra.*

Mă folosesc de această ocaziune pentru a mă reaminti bunei D-v. amintiri, şi să vă rog să primiţi, pentru D-v. şi Doamna Negruzzi, asigurarea celei mai distinse consideraţiuni.

ION GHICA

Izvoare: Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscriselor: Autografe româneşti dăruite de *Iacob C. Negruzzi.*

N O T E

I

[1] Ion Ghica era atunci Ministru plenipotențiar al României la Londra. A ocupat această demnitate dela 1881 până la 1891 (cfr. *V. Alecsandri,* Scrisori, I, Buc. 1904 pg. 122—123; *Gh. N. Costescu,* Ion Ghica «Invățământul primar», III, 1897, nr. 8, pg. 229; *Ion Ghica,* Opere complete, IV, Buc. 1915, pg. 408—443; *H.Grandea,* I. Ghica, «Noua bibliotecă populară» III, 1891, nr. 5; *C. Bacalbașa,* Bucureștii de altă dată, II, Buc. 1928, pg. 271. — **Rectificare:** *Gh. Cardaș,* I. Ghica, «Universul literar» XLII, 1926, nr. 21, pg. 6, pare să greșească afirmând că I. Ghica ar fi fost ministru la Londra între anii 1880 — 1890.

[2] Scrisoarea se publică în «*Conv. Lit.*» 1884 XVIII 293 — 303, la 1 Noemvrie.

[3] Scrisoarea se tipărește cu semnătura: X. Dar, la Tabla de materie a anului e trecută cu numele lui I. Ghica.

[4] Titlul scrisorii este: «*Corespondență cu D. V. Alecsandri*».

[5] Cfr. nota 7.

II

[6] Au apărut cu titlul: *Scrisori către V. Alecsandri,* Buc. 1887, ediție nouă, care cuprinde scrisori publicate în *Conv. Lit.* și altele inedite. E însă numai un singur volum, nu două. *I. Ghica* mai tipărise o ediție a scrisorilor către Alecsandri (Buc. 1884), dar mai puține decât în volumul din 1887.

[7] *Scrisorile* lui Ghica au apărut în Conv. Lit. sub diferite titluri dela anul 1881 XIV. și până la 1888. XXI.

[8] Ion Ghica, *Introducere la scrisorile lui I. Ghica către V. Alecsandri,* în *Conv. Lit.* 1 Noemvrie 1886 XX 625—642.

Angelo de Gubernatis cătră Iacob C. Negruzzi

Scrisoare din anul 1888.

Florence, 5 Janvier 1888

CHER CONFRÈRE,

Merci, vos indications me sont précieuses [1]. Je vais, à l'instant même, envoyer des circulaires aux adresses que Vous avez eu la bonté de me donner; à l'exception de celle de M. Eminesco, que je n'ai pas trouvée [2]; d'après ce que vous m'en dites, d'ailleurs, ma requête resterait sans réponse. J'ai connue à Budapest un écrivain Majorescu, qui a édité des livres, sur le folk-lore roumain : serait-il l'ancien ministre ? [3]. Et l'ancien ministre demeure-t-il à Bucarest ? J'ai le plus vif désir de rendre hommage aux écrivains les plus distingués de la Roumanie et dans l'espoir de rendre mes informations plus exactes et plus complètes, je m'étais adressé au Ministre de l'Instruction publique en Roumanie, lui demandant de charger l'un de ses fonctionnaires les plus éclairés de m'envoyer des renseignements sur les écrivains les plus dignes.

Ma lettre est restée, sans réponse, ce qui m'étonne d'autant plus, que je viens d'apprendre depuis une semaine, que le ministre actuel est le prince D. Stourdza [4], avec lequel j'ai eu l'honneur d'étudier en 1863 à l'Université de Berlin.

Le ministre de la Hongrie, M. de Tréfort [5] s'est occupé lui même de mon dictionnaire [6], ce qui fera que le «Dictionnaire» contiendra à peu près une centaine de biographies hongroises. Pourquoi les ministres de la Roumanie ne mettraient-ils pas du patriotisme dans leur empressement à compléter un Dictionnaire international qui aura sans doute quelque retentissement à l'étran-

ger ? La première fois, que j'ai compilé le «*Dizionario Biografico*». M. Aurelianu, M. Hasdeu, M. Obedenaru me sont venus en aide. D'après leurs indications et d'après leurs renseignements, j'ai rédigé mes notices. Quant à M. Grandea [7], il promettait peut être bien plus à ses premiers débuts ; sa notice ne disparaîtra pas du «Dictionnaire», mais elle sera plus courte et plus modeste.

La nouvelle édition [8], ou plutôt le nouvel ouvrage ne publiera plus de portraits; l'idée d'en mettre dans la première n'a pas été des plus heureuses, et je m'en suis vite repenti. Je vous suis bien obligé cependant de votre envoi, et pour vous prouver combien je l'apprécie, je vous prie d'agréer mon portrait en échange confraternel.

Auriez-vous la bonté d'adresser les 20 circulaires que je vous envoie sous bande à une vingtaine d'écrivains roumains des plus remarquables, oubliés dans le «Dizionario Biografico» ?

En reconnaissant votre écriture sur l'adresse, peut-être on s'empressera davantage de me répondre.

La lettre *A* et le commencement de la lettre *B* paraîtra à la fin de Janvier ; il serait urgent d'avoir tous les *A* et tous les *B* avant le 20 Janvier; des *A* je n'ai qu'Alecsandri et Aurelianu. S'il y en a d'autres dignes de figurer, pourriez-Vous rédiger en hâte une courte notice, pour ne pas les oublier entièrement ? De ce service international que Vous rendez à la Roumanie tous vos compatriotes qui aiment les lettres Vous seront obligés.

En attendant, recevez mes meilleurs remerciements pour le plaisir que votre bonne lettre m'a causé.

Votre tout dévoué et obligé.

ANGELO DE GUBERNATIS

(Traducere)

Florența, 5 Ianuarie 1888

SCUMPE CONFRATE,

Mulțumesc, indicațiunile d-voastre îmi sunt prețioase. Chiar acum trimit circulările la adresele, pe care ați avut bunătatea să mi le dați ; afară de aceea a d-lui Eminescu, pe care n'am găsit-o ; după ceea ce-mi spuneți, cererea mea va rămâne de altfel fără răspuns.

Am cunoscut la Budapesta un scriitor Maiorescu, care a editat cărți despre folk-lorul românesc ; este oare fostul ministru ? Și fostul ministru locuește la București ? Am cea mai vie dorință de a aduce omagiu scriitorilor mai distinși din România, și în speranța de a da indicațiuni cât mai exacte și mai complecte, m'am adresat Ministrului Instrucțiunii Publice din România, cerându-i să însărcineze pe unul dintre funcționarii săi mai culți, ca să-mi trimeată informațiuni asupra scriitorilor mai de seamă.

Scrisoarea mea a rămas fără răspuns, ceeace mă miră cu atât mai mult, cu cât am aflat, acum o săptămână, că actualul ministru este prințul D. Sturdza, cu care am avut onoarea să studiez în 1863 la Universitatea din Berlin.

Ministrul Ungariei, D. de Tréfort s'a ocupat el însuși de dicționarul meu, ceea ce va face, ca «Dicționarul» să conțină desigur vre-o sută de biografii unguresti.

Pentru-ce miniștrii din România nu pun patriotismul în râvna lor, ca să complecteze un «Dicționar internațional», care va avea fără îndoială un răsunet în străinătate ?

Prima dată, când am compilat *Dizionario Biografico,* D. Aurelianu, D. Hasdeu, D. Obedenaru mi-au venit în ajutor. După indicațiile și deslușirile lor, am redactat notițele mele. Cât privește pe D. Grandea, el promitea poate ceva mai mult la primele sale începuturi ; notița sa nu va lipsi din «Dicționar», dar ea va fi mai scurtă și mai modestă. Noua ediție sau mai bine zis noua operă

nu va mai publica portrete; ideea de a le pune, în prima ediție, n'a fost dintre cele mai fericite și m'am căit curând. Vă sunt obligat pentru ceea ce mi-ați trimis, și pentru a vă dovedi cât de mult apreciez aceasta, vă rog să primiți fotografia mea, ca schimb frățesc.

Ați avea bunătatea să adresați 20 de circulări, pe care vi le trimit sub bandă, la vre-o 20 de scriitori români mai însemnați, uitați în «Dizionario Biografico»? Recunoscând scrisul d-voastre de pe adresă, poate se vor grăbi mai mult să-mi răspundă.

Litera *A* și începutul literii *B* va apare la sfârșitul lui Ianuarie; ar fi necesar urgent să am pe toți cei dela *A* și *B* înainte de 20 Ianuarie; din *A* n'am decât pe Alecsandri și Aurelianu. Dacă mai sunt alții, care merită să figureze, ați putea să-mi scrieți repede o scurtă notiță, pentru a nu-i uita cu totul. Pentru acest serviciu internațional, pe care îl faceți României, toți compatrioții d-voastre, cărora le plac literele, vă vor rămâne obligați.

Așteptând, primiți cele mai bune mulțumiri pentru plăcerea ce mi-a produs-o buna D-v. scrisoare.

Al D-voastre devotat și obligat

ANGELO DE GUBERNATIS

Izvoare: Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscriselor: Autografe românești dăruite de *Iacob C. Negruzzi*.

NOTE

I

[1] *Angelo de Gubernatis* ceruse lui *Iacob C. Negruzzi* o listă de autori români, cari meritau să fie trecuți în dicționarul său și cărora urma să le trimită circulările.

[2] *M. Eminescu* se găsea la soră-sa *Henrieta*, în Botoșani, unde se dusese din primăvara anului 1887, dela Mănăstirea Neamțului.

[3] Se poate să-l fi cunoscut pe Titu Maiorescu, într'una din călătoriile sale din apus trecând prin Budapesta. Un «Majorescu, qui a édité des livres, *sur le folk-lore*

roumain», pare să fie o informaţie greşită. In cabinetul Lascar Catargiu, *Titu Maiorescu* ministru al cultelor şi instr. publice dela 7 April 1874 — 30 Ianuarie 1876, urmat de *P. P. Carp.* In acest an (1888) la 12 Martie T. Maiorescu revenia la acelaş minister în cabinetul colegului său junimist Theodor Rosetti, care se instala după lunga guvernare a lui *Ion C. Brătianu.*

[4] *Dimitrie A. Sturdza,* ministrul Cultelor, apoi al Finanţelor, dela 1 Martie — 12 Martie, 1888.

[5] *August Trefort,* bărbat de stat maghiar, * 7 Febr. 1817 — † 22 August 1888 în Pesta. La 1872 ministru al Cultelor, 1885 preşedinte al Academiei ungare.

[6] Angelo de Gubernatis, *Dizionario biografico degli scrittori contemporanei,* 1879 — 1880, prelucrat şi publicat apoi cu titlul: *Dictionnaire international des écrivains du jour,* Florenţa 1888 — 1891, două volume. *A. d. Gubernatis,* profesor universitar italian, scriitor de valoare în domeniul beletristic, ca şi ştiinţific, născut la 7 April 1840 în Torino, mort 14 Februarie 1913; a fost membru onorar al Academiei Române, ales la 22 Martie 1895.

[7] *Grigorie H. Grandea* (1843 — 1897).

[8] Ediţia nouă, refăcută, din 1888 — 91; cfr. nota 6.

Dimitrie Sturdza către Iacob C. Negruzzi

Scrisori din anii 1875 — 1893

I

București, în 10/22 Fevruarie 1875.

DOMNUL MEU,

Eram tocmai să vă scriu în cestiunea împrumutului Doamnei Mavrocordat, când am primit amabila D-voastre scrisoare.

Cestiunea s'a studiat de mine și de avocați în diferite rânduri și ne-am tot lovit de dificultățile pe care le cunoașteți, și care vor fi greu de înlăturat, în tot cazul cestiunea s'ar presinta astfel, încât nu aș putea de la început să asigur Doamnei Mavrocordat împrumutul de către Consiliul de Administrațiune. Nu vă pot spune cât îmi pare de rău, că nu am putut servi pe Doamna Mavrocordat cu această ocasiune și aș dori ca D-Sa să nu fie supărată pe mine, crezând că poate am pus rea voință.

Interesul creditului funciar este de a face cât de multe afaceri, însă ele trebue să fie sigure și mai ales să nu presinte dificultăți legale.

Alăturez hârtiile Doamnei Mavrocordat.

In zece zile vă voiu trimite pe «Egmont» [1] și poate și traducerea din «Ansichten der Natur» [2] de Humboldt. Notiția asupra monetelor [3] va urma curând: Am să merg în zilele aceste la Miclăușeni și de acolo voiu trimite toate cele promise.

al D-voastre devotat serv

D. STURDZA

II

Bucureşti, în 29 Iunie s. n. 1877.

PREA STIMATUL MEU DOMN,

Domnul G. Stoicescu, Doctor în drept, unul din cei mai distinşi membri ai magistraturei capitaliei, şi frate cu colegul meu de la Creditul funciar, merge la Iassi pentru a lua parte la concursul deschis pentru ocuparea catedrei de drept civil la Universitatea de Bucureşti. Imi ieau libertatea de a-l recomânda bine cunoscutei D-Voastre amabilităţi, mulţumindu-vă călduros dinainte pentru tot ce veţi binevoi a face pentru Domnia Sa.

Primiţi, cu această ocasiune, prea stimatul meu Domn, încredinţarea simţimintelor mele de cea mai distinsă stimă.

D. STURDZA

III

ACADEMIA ROMÂNĂ
—:—

Bucureşti, în 2/14 Iunie 1893.

PREA STIMATE COLEGA,

Decretul Oteteleşanu a ieşit în Monitor. Eu cred că ar fi cuviincios să cerem o audienţă la Maiestatea Sa Regele pentru a-I mulţumi.

Fiind că Regele să porneşte în zilele aceste la Sinaia, e grabă. Dacă mă autorisez, voiu cere chiar astăzi audienţă pentru noi amândoi.

In sinceră stimă al D-tale devotat coleg

D. STURDZA

IV

Bucureşti, în 2 Oct. s. n. 1893

PREA STIMATE COLEGA,

Eu, din nenorocire, nu mă pot mişca din casă, încât nu vă voiu putea însoţi, dacă mergeţi la Măgurele. Kalinderu, după cum ştii, e în doliu : nu ştiu chiar dacă e în Bucureşti. I-am scris eri, dar nu mi-a dat semn de viaţă. Astfel nu pot să-ţi dau un răspuns positiv, ce fac colegii noştri. Mi se pare că Ureche e la Galaţi.

Primeşte, te rog, cu această ocasiune reînoirea simţimintelor mele de înaltă consideraţiune.

D. STURDZA

V [4]

Duminecă.

PREA STIMATE COLEGA,

Primesc încunoştiinţarea Ministrului de Culte şi de Instrucţiune Publică, că ne va primi mâni, Luni la $10^{1}/_{2}$ dimineaţa. Am dar mâni dimineaţă în Palatul Ministeriului.
încunoştiinţat despre aceasta şi pe Domnul Kalinderu şi ne vedem

In simţiminte devotate al D-Voastre coleg

D. STURDZA

Izvoare: Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscriselor : Autografe româneşti dăruite de *Iacob C. Negruzzi.*

N O T E

I

[1] J. W. v. Goethe, *Egmont*, tragedie în 5 acte. 1. Traducerea lui *D. Sturdza* nu s'a publicat în *Conv. Lit.*, ci în *Revista literară și științifică*, unde a apărut primul act în n-rul din 15 Februarie 1875. 2. O altă traducere a lui Egmont, datând încă din 1858, se datorește lui *N. Ch. Quintescu*, apărută apoi în formă definitivă și în vol. mic 8⁰ cu o precuvântare de 20 pg. și textul tragediei 94 pg., la Iași 1876. (V. *Conv. Lit.* X 1876 1 Aug. pg. 204). 3. In Chrestomatia autorilor germani, întocmită de *Titu Maiorescu*, credem, se găsesc reproduse câteva scene în limba românească, din tragedia Egmont (București 1901, pg. 81/91). 4. A existat și poate că există și astăzi pe undeva manuscriptul traducerii lui Egmont făcută de *St. O. Iosif*. 5. Traducerea lui *Traian Bratu*, Goethe: *Stella, Clavigo și Egmont*, București 1925. (Cfr. *I. E. Toroutiu*, Goethe, monografie).

[2] Nu s'a publicat în *Conv. Lit.*

[3] «Notiția asupra monetelor» probabil a devenit articolul: *Despre importanța numismaticei românești* de D. A. Sturdza, în *Conv. Lit.* 1 Iunie 1878 XII, 101—107 și ibid. 1 Iulie 117—126.

V

[1] Fără dată și localitate.

Theochar Alexi către Iacob C. Negruzzi

Scrisori din anii 1877 — 1886.

I

Braşov, 1/13 Iulie 1877

DOMNUL MEU,

Având intenţiunea de a publica o colecţiune de poesii române în traducţiune germană, viu a vă ruga, ca şi D-v. să bine voiţi a mi da o mână de ajutor la aceasta încercare, procurându-mi cât mai mult din materialul necesar la o asemenea publicaţiune [1].

Mai cu seamă aşi dori a da, drept introducţiune, un mic historic despre poesia română şi despre viaţa celor mai eminenţi poeţi români. Eu însă sum lipsit de datele necesare, cred însă că afabilitatea D-v. mi va veni în ajutor întru dobindirea lor.

Tot asemenea vă rog, a mi pune la dispoşiţiune traducţiunele germane de poesii române, pe care D-v. le posedaţi sau cel puţin a mi indica operile de această natură, despre care D-v. aveţi cunoştinţă.

Eu însumi voi contribui la colecţiunea mea cu mai multe traducţiuni dintre cari vă alătur pe lingă aceasta ver o câteva, şi anume din cele care vă poate interesa mai mult, fiind în original purcese din geniul D-v.

Cred că nu veţi lua în nume de rău cererea pe care mi-am permis a vă adresa.

Primiţi, Domnul meu, asigurarea înaltei mele consideraţiuni.

Al D-v. devotat

THEOCHAR ALEXI

II

Braşov, 20/1 August 1877

DOMNUL MEU,

Cu multă atenţiune şi luare aminte am cetit epistola ce aţi bine voit a-mi adresa în 14/26 Iulie.

Ceea ce mi observaţi în privinţa baladei «Osinditul» [2], voi corecta după dorinţa D-v.

Vă aduc mulţămirile mele pentru preţioasele D-v. arătări şi urmănd consiliul D-v. voi face numai o scurtă întroducţiune la colecţiunea mea.

Eu cunosc volumul publicat de Kotzebue [3], l'am avut şi mi-a perit şi mie, ca şi D-v., însă sper că mi lu voi potè procura ; a mai tradus încă şi un I. K. Schuller [4], apoi un Simiginovitz-Staufe [5] a publicat în anul 1865 un volum «Romaenische Poeten» [6], însă traducţiunile acestui din urmă sunt foarte proaste.

Cred că eu am cunoştinţă de toate traducţiunele publicate şi scopul meu, când mi am permis a mă adresa către D-v. a fost a mi procura traducţiuni nepublicate, deci vă rog, să bine voiţi a mijloci, ca să mi să trimită din acele traducţiuni de care aveţi D-v. ştiinţă.

Chiar D-v. cred că v'aţi încercat a produce şi versuri germane, bine voiţi a mi le ceda pentru a le înşira în volumul pe care lu pregătesc.

Am mai tradus din poesiile D-v. «Două zile» [7] şi aş dori prea mult a posede o traducţiune a idilei «Miron şi Florica» [8], mă voiu încerca a o face, însă n'am mare încredere în reuşită [9].

Mă recomand bunei voinţei D-v. şi sum

al D-v. prea plecat

THEOCHAR ALEXI

III

Der Directions-Comissär:
Secretär
TEOCHAR ALEXI
— :: —
Erste Siebenbürgische Bank
zu Kronstadt

Braşov, 1/12 Septembrie 1877

DOMNUL MEU,

Am primit şi am cetit cu mare interes stim. D-v. epistolă din 26 Aug. a. c. şi mă grăbesc a vă alătura pe lângă aceasta traducţiunea baladei D-v. «Două zile».

Cât despre «Miron şi Florica», vă mărturisesc sincer, că de la prima ştire rea ce am primit de pe câmpul de răsboiu [10] par'că mi s'a tăiat toată pofta de a mă mai ocupa cu asemenea lucrări; astfel dar, nici nu m'am încercat a face această traducţiune.

Cu tipărirea volumului nu am început încă — în vederea timpurilor grele, şi nici nu voi începe înaintea restabilirei păcii ; regret prin urmare că de o cam dată nu vă pot comunica alte traducţiuni.

O mică notiţă prin jurnale nu ar fi de prisos, şi dacă aţi bine voi a mi da în această privinţă puternicul D-v. concurs, aţi atribui prea mult la asigurarea publicaţiunei intenţionate de mine, căci până acum, în urma pasurilor ce am făcut eu, mă aflu în mare nedumerire, şi mai că aşi prefera de a renunţa cu totul la aceasta ideea.

Tot o dată cu aceasta mi am permis a vă adresa un volum de poesii germane publicate de mine [11]; piesele semnate cu Th. Düsterblick [12] sunt făcute de mine.

Primiţi vă rog, Domnul meu, încredinţarea înaltei stime şi consideraţiuni, ce vă poartă al D-v.

prea plecat
THEOCHAR ALEXI

IV

Braşov, 5 Decembre 1877

PREA ONOR. DOMNU,

Ultima D-v. epistolă mi a făcut o viuă plăcere văzând că nu m'aţi pus cu totul la uitare.

Prelungita tăcere a D-v. m'a oprit de vă mai întreţine despre lucrările mele, pe care îndată, ce ştirile de pe câmpul de răsboiu începură să fie mai propice pentru armele creştine, le reîncepui din nou [13].

Astu-fel am tradus din «Miron şi Florica» primul cănt şi din al duoilea cânt ver o 5 feţe.

Indată ce voi termina cu desăvârşire aceasta traducţiune, voi compune volumul proectat sub titlul :

Schwellende Knospen rumänischer Poesie [14]

Material am îndestul priimind togmai astăzi şi opul lui Kotzebue [15].

Mă-aţi îndatora prea mult şi aţi contribui în mare grad la succesul material al întreprinderei mele, dacă aţi bine voi a mi procura ceva dintre versurile «Doamnei» [16] fiă originale, fiă traducţiuni din româneşte. Pe ceste din urmă le-aşi prefera èr din originale numai acele mi ar fi de folos, care ar avea de obiect nu ce e romănesc, bună oră «balada» de care mi aţi vorbit.

Tot odată vă rog a interesa pentru aceasta întreprindere şi pe alţii pentru care sferşit mi permit a vă comunica :

1) o poesiă a D-lui V. Alecsandri, cu scop de a i o comunica, dacă veţi bine voi, şi veţi afla cu cale; eu nu i cunosc domiciliul;

2) numele acelor autori români care după planul meu de până astăzi vor fi representaţi în culegerea mea, şi anume afară de D-v. şi de Lăpădat al nostru cu care m'am înţeles : V. Alecsandri, G. Sion, D. Bolintineanu, A. Donici, Th. Şerbănescu, G. Creţean, Gr. M. Alexandrescu, C. Negruzzi, C. Negri. Vă mai alătur încă o epistola a D-lor Sotschekou [17], pentru ca se videţi cum ne încuragiază Domnii editori.

Cu toate acestea eu încă merg înainte şi sper a mi atinge ţelul.

Priimiţi vă rog, încredinţarea devotamentului meu.

Al D-v. prea plecat

THEOCHAR ALEXI

V

Braşov, 7/19 Fevruarie, 1878

MULT STIM. MEU DOMN,

Cu părere de reu am înţeles din onor. D-v. epistolă că dispoşiţiunea Românilor de dincolo de Carpaţi este atăt de agitată şi că temerile au cuprins toate cercurile sociale. Deă Domnul ca să fiă nefondate, precum cred eu că vor fi.

Eu de mult am renunţat la esecutarea ideei mele, care ţintea la publicarea unei colecţiune alese de poesii române în limba germană, am renunţat de vreme ce nu s'a găsit nici un editor, care să întreprinză aceasta publicaţiune în risicul seu, ér eu am perdut cu totul de o cam dată curagiul trebuincios pentru asemenea întreprindere mai cu seamă în împrejurările de faţă [18].

Afară de «Miron şi Florica» din cari, după cum îmi spune editorul, vi să va trimite astăzi sau mâne din partea lor un exemplar de gală [19], v'am comunicat, după căt ştiu eu, toate traducţiunile poesiilor D-v. eşite din pana mea.

Dispuneţi ver-cănd de materialul pe care l'am adunat, şi pe care lu voi păstra de o cam dată în manuscris.

Profit de această ocasiune pentru a vă presenta încredinţarea prea înaltei mele consideraţiuni

Al D-v. devotat

THEOCHAR ALEXI

P. S. M'aş simţi prea măgulit, déca aţi bine voi a mi comunica la ocasiune impresiunea ce a produs asupra-vă prelucrarea, —

căci traducţiune nu să poate numi — idilei D-v. [20], pe care o consider în original de un cap de operă de poesiă epică, unică în felul ei în toată literatura română; dér tot odată trebuie să vă mărturisesc, că prin cercurile noastre aceasta idilă nu era cunoscută.

In curând, déca nu mă înşel în numerul viitor al «Albinei Carpaţilor» [21], va apare, o parafrasă a versurilor D-v.:

Şi nu e chin în lume mai mare şi mai crud
De cât să perzi aceea, ce'n veci nu ai avut.

Este o istorioară după gustul din cercurile noastre; stiu prea bine că n'am reprodus sensul după ideea D-v., dér cred că, cu toată aceasta, D-v. nu mi veţi lua în nume de rău fiind-că mi-am permis a clădi pe aceasta bază un edificiu cam nepotrivit, ci veţi considera mai mult intenţiunea mea de bine, adică de a popularisa, aceste versuri, care mi sunt atăt de simpatice.

Incă ceva. In Miron şi Florica am omis ver o doue rânduri unde spuneţi că Românii întorceau cruzimea Tătarilor cu cruzimi şi mai mari. Eu cred că aceasta omisiune nici în ochii D-v. nu să va considera de ciuntire [22].

După simţul meu estetic, un simţ cu totul natural, această lăpădare era necesară. Poate că am greşit, nu ştiu. Apoi şi pe Tatarii i am prefăcut în Turci pentru a da poesiei o mai mare actualitate. In fine pe Miron lu pronunţ cu accentul pe silaba dintăiu.

VI

[*Braşov*], *2/14 Iunie 1878*

DOMNUL MEU.

Din epistola pe care mi-aţi făcut onoarea de a mi adresa cu data din 18/30 crt. văd cu plăcere, că Dv., n'aţi părăsit ideia despre care îm permisesem a vă întreţine în diferite rânduri.

Eu şi acum ca şi mai nainte sunt gata a mă jertfi pentru aducerea la îndeplinire a acestei idei, şi n'aştept alt nimic, decât ca

să mi puneţi la dispoziţiune materialul ce vi este promis din partea M. Sale. Toate poruncile nu numai a M. Sale, dér şi ale D-v. vor fi respectate de mine nu numai în privinţa acestui material, ci şi în privinţa întregei publicaţiuni.

Deacă D. Titu Maiorescu ar avea buna voinţă de a orna proiectata publicaţiune cu un cuvent introducător, adică cu o ochire asupra istoriei de literatură română, atunci după părerea mea nu i ar mai lipsi nimic pentru a fi apreţiată de cercurile pentru care este destinată [23].

Eată gândul meu. Nu ştiu deaca vă învoiţi şi D-v. cu el.

Pănă a nu încheia scrisoarea mea, îmi permit a vă arăta, că editorul poesiei «Miron şi Florica» trimesese Doamnei un exemplar, astfel încât M. S. cunoaşte frumoasa D-v. idilă şi în limba germană.

Critica germană i a fost favorabilă, cu toate că trebuie să constat cu părere de rău, că nu s'a luat în băgare de samă de toate jurnalele, cătră care am adresat căte un exemplar. Nu este însă de mirare, căci lucrarea era prea mică şi nu era întrodusă cu observaţiuni asupra posiţiunei autorului în literatura română, după cum mi s'a reproşat din partea lui «A. Dux»[24] de la «Pester Lloyd»[25]; prin urmare vina puţinului succes este a mea, ér nici de cum a autorului. Numai într'o privinţă am găsit pe critici în drept, că adică desnodarea intrigei se întâmplă prin o catastrofă, care este adusă prea «ex abrupto» [26], cetitorul nefiind în destul de preparat de revărsarea râului. Vă rog prin urmare să mi aretaţi, unde să mai adaog ver-o doue rânduri, adică mai bine zis, compuneţi versurile prin cari să presimţească cetitorii oare cum catastrofa şi trimiteţi mi le, ca să le întroduc în traducţiunea mea, căci «Miron şi Florica» după părerea mea, va fi o perlă în colecţiunea ce vom publica.

Cred că nu mi veţi lua în nume de reu vorba mea cea lungă, şi vă rog a mă crede al D-v. prea supus

THEOCHAR ALEXI

VII

Braşov, 7 Aug. st. n. 1878

PREA STIM. DOMNULE,

Inainte de toate permiteţi-mi a vă presenta pe lângă această o critică foarte favorabilă idilei D-v. «Miron şi Florica».

După aceasta permiteţi-mi a vă întreba cum să mi explic secretul, pe care M. S. Doamna voieşte să'l păstreze în privinţa traducerilor M. Sale, pe câte vreme ştie de ele pănă şi scriitorul acelei critici.

Recetind ultima D-v. epistolă, a trebuit să mi spun, că eu în adevăr nu m'am lămurit asupra intenţiunei M. Sale, adică nu ştiu décă M. S. va onora colecţiunea ce aveam de gând a publica eu cu oare care traduceri sau că M. S. este dispusă a vă însărcina pe D-v. cu publicarea traducerilor.

In această nedumerire nu am pregetat de a promite amicului meu, care a scris alăturata critică, că i voi ceda lui tot materialul, ce mi l-am procurat şi pe care mi-l voiu mai procura, pentru ca să publice el acea colecţiune proiectată de mine.

Fiindcă amicul meu are intenţiunea de a înzestra opul proiectat şi cu biografii, vă rog să bine voiţi a mi trimite biografia D-v., însărcinând tot o dată pe cineva, de a căuta prin Convorbirile literare toate biografiile de poeţi, cari să vor afla acolo şi a mi trimite respectivele numere. Tot asemenea bine voiţi să-mi trimiteţi în copiă sau în original ver ce biografiă, afară de cele din «Albina», de care veţi avea ştiinţă D-v.

Cât despre cheltuielile ce veţi avea cu această ocasiune, să înţelege că le voi suporta eu, convins fiind că nu vor întrece slabele mele mijloace.

Deacă D-v. din întimplare aţi luat ver un angajament pe baza corespondinţei noastre de pănă acum, apoi atunci bine voiţi a dispune de mine, căci eu faţă cu amicul meu nu m'am legat în nici o privinţă.

Profit de această ocasiune pentru a vă presenta, Domnul meu, încredinţarea osebitei mele consideraţiuni şi pentru a vă ruga ca să bine voiţi a sprijini şi publicaţiunea mea de pe alăturată listă de subscripţiune

Al D-v. plecat

THEOCHAR ALEXI

VIII

Braşov, 7 Septembre 1878

DOMNUL MEU,

Im permit a vă comunica în copie o epistolă, ce am primit togmai acum în privinţa publicaţiunei despre care mi-am permis a vă intreţine până acum : «Seitdem ich Ihren werthen Brief empfing war ich auf der Suche nach Translationen der Fürstin der Rumänen. In Wiener Blättern waren Rezensionen des Buches enthalten und die deutsche Dichterhalle (Wien) brachte vor einiger Zeit sogar Proben aus denselben, die ich besitze. Ich bin nun zur Ueberzeugung gelangt, dass ein Buch wohl existirt, aber nicht im Buchhandel. Einzelnen Redactionen und Freunden mag es zugeschickt worden sein. Ich habe mich bereits an den Redacteur des genannten Blattes (Heinrich Prem) gewendet, erhielt aber bis heute keine Antwort. Ich werde das Buch vielleicht von dieser Seite erhalten. *Trotzdem wäre ich Ihnen sehr verpflichtet, wenn Sie Ihre freundlichen Bemühungen in dieser Beziehung fortsetzen würden* etc.» [26 a].

Din aceste rânduri puteţi vedea că amicul meu lucrează cu toată seriositatea la compunerea publicaţiunei proiectate de mine şi că prin urmare merită tot concursul din partea noastră. Cât despre biografiile pentru care vă rugasem în ultima mea epistolă, vă rog să nu vă mai faceţi osteneală, fiindcă amicul n'are intenţiunea de a înzestra opul său cu biografii, ci să va mărgini a face un aşa numit «Essay» asupra literaturei române.

Atât am crezut de lipsă de a vă împărtăşi şi D-v. şi aştept cu mare interes un răspuns din parte-vă, din care să pot vedia în fine, décă misterioasele lucrări ale M. S. vor ajunge ver o dată la cunoştinţa noastră.

Priimiţi, Domnul meu, încredinţarea înaltei mele consideraţiuni.

Al D-v. plecat

THEOCHAR ALEXI

IX

Erste Siebenbürgische Bank
zu Kronstadt [27]

Braşov, 12/24 Decembre, 1881.

PREA STIMATE DOMNULE PROFESOR,

La rândurile ce mi-aţi făcut onoarea de a mi adresa din 10/22 ale corentei luni, mă grăbesc a vă arăta, că am rugat astăzi pe D. Visarion Roman Sibiiu, editorele «Albinei Carpaţilor» a vă expedia neîntârziat 2 seu 3 exemplare din No. 23 tome 1, al zisului jurnal, în care se află biografia pre regr. D. C. Negruzzi [27 a].

In calitatea mea de simplu colaborator al menţionatului jurnal, nu dispun de cât de un singur exemplar, care este legat, astfel încât nu mă pot lipsi de numărul cerut.

Dacă din întâmplare, D. V. Roman, ar întârzia de a vă trimite foia, vă rog a-mi scrie, pentru ca să ve expediez îndată o copiă scrisă cu mâna.

Profit de aceasta ocasiune, pentru a vă presenta, încredinţarea pré înaltei mele consideraţiuni

al D-v. plecatu

THEOCHAR ALEXI

D-sale
D-lui Iacob Negruzzi
deputat etc.
Bucureşti

X

THEOCHAR ALEXI

Brașov, 9 Martie 1886

DOMNUL MEU,

La îndemnul mai multor librari corespondenți d'ai mei, m'am decis a publica o antologie română sub titlul :

Prosatorii români. [28]

Cred că nici D-v. nu-mi veți refusa bine voitorul D-v. concurs, care nu va consiste de o cam dată în nimic alt, de cât în permisiunea, ca să pot cuprinde unele dintre scrierile D-v. și ale reposatului D-v. părinte Domnul Constantin Negruzzi, în antologia mea.

Sperând că veți bine voi a mă onora cât mai neîntârziat cu binevoitorul D-v. răspuns sunt al D-v.

pré plecat serv
THEOCHAR ALEXI

D-sale Domnului
Iacob Negruzzi
professor, literat etc.
București

Izvoare : Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscriselor : Autografe românești dăruite de *Iacob C. Negruzzi.*

N O T E

I

1 E vorba despre antologia *Rumaenische Kunstdichtungen,* apărută la Brașov 1880. Mai înainte încă apăruseră în limba germană *Carpathen Roeschen, Gedichte* (București 1868) și *Bluethenlese deutscher Lyrik aus Siebenbuergen* (Brașov 1877).

II

2 *Osinditul,* Iacob C. Negruzzi, în *Conv. Lit.,* 1869 II 276.

3 Wilhelm von Kotzebue *Rumaenische Volkspoesie,* Berlin 1856.

4 *Johann Karl Schuller,* scriitor sas, n. 16 Martie 1794, † 10 Maiu 1865 în Sibiu, profesor și rector la liceul săsesc din Sibiu, apoi secretar la guvernul transilvan și pe

urmă consilier de şcoale. S. fu primul din factorii principali la întemeierea societăţii «Verein für siebenb. Landes-Kunde» şi a lucrat mult ca istoriograf pentru respândirea cunoştinţelor despre Saşi. Academia de ştiinţe din Viena l-a ales membru corespondent. El s'a ocupat mult şi cu poporul român despre care a publicat următoarele studii: *Argumentorum pro latinitate linquae Valachicae s. Rumunae epicrisis. Cibinii*, 1831; *Beleuchtung der Klagschrift gegen die sächsische Nation, welche die beiden walachischen Bischöfe auf dem Landtag von 1841 — 43 den Ständen des Grossfürstenthums Siebenbürgen überreicht haben.* Sibiiu 1844; *Aus der Walachei, Romänische Gedichte und Sprichwörter während des Aufenthalts in Bukarest gesammelt und übersetzt*, Sibiiu, 1851; *Zur Frage über den Ursprung der Romänen und ihrer Spache*, Sibiiu 1855; *Ueber einige merkwürdige Volkssagen der Romänen*, Sibiiu 1857; *Kloster Argisch, eine romänische Volkssage*, Sibiiu 1858; *Romänische Volkslieder*, Sibiiu 1859; *Kolinda. Eine Studie über romänische Weihnachtslieder*, Sibiiu, 1860; (Cf. Schriftsteller-Lexikon der siebenb. Deutschen de Joseph Trausch, tom. III Braşov, 1875, apud C. *Diaconovici*, Enciclopedia Română).

[5] *Adolf Ludwig Simiginowicz*, cunoscut ca scriitor sub numele de Staufe, n. în 28 Mai 1832 în Suceava (Bucovina), devenit în 1857 prof. supl. în Cernăuţi, dela 1858 — 76 la gim. rom.-cat. din Braşov în Ardeal; în 1876 se califică la univ. din Cluj ca profesor de istorie şi geografie şi se strămută la Cernăuţi ca profesor la pedagogiul de acolo, unde † la 19 Maiu 1897. A publicat sub numele de A. L. Staufe între altele: *Romaenische Poeten in ihren originalen Formen und metrisch übersetzt*, Viena, 1864, edit. 2 în 1868; *Der Klosterbau zu Argesch, Erzählung*, Braşov 1870; *Die Reliefkarte der Bukowina*, Braşov 1871, care se păstrează în muzeul bucovinean din Cernăuţi; *Die Bodenplastik der Bukowina*, Braşov 1873; *Studien, Festschrift*, Cernăuţi 1875; *Die Völkergruppen der Bukowina*, Cernăuţi, 1884; *Volkssagen aus der Bukowina*, Cernăuţi, 1885; etc.... Dr *I. G. Sbiera* apud C. Diaconovici, *Enciclopedia Română*.

[6] *Romaenische Poeten in ihren originalen Formen und metrisch übersetzt*, Viena, 1864, ediţia 2-a în 1868, de Simiginovicz A. L.-Staufe.

[7] Iacob Negruzzi, *Două zile*, poezie, în *Conv. Lit.* 1 Ianuarie 1868 I 297—300.

[8] Idila în 5 cânturi a lui Iacob C. Negruzzi *Miron şi Florica*, în *Conv. Lit.* 1 Mai 1870 IV 69, 85, 101. Theochar Alexi cunoştea idila şi din ediţia în broşură separată apărută în 1870. Conv. Lit. îi anunţa apariţia în numărul dela 1 Sept., spunând că «se găseşte de vânzare la librăria «Junimea», precum şi la toate celelalte librării din ţară. Preţul 67 bani» (pg. 236).

[9] Totuşi Theochar Alexi a tradus complet şi publicat idila: *Miron und Florica, Idylle in fuenf Gesaengen, Rumaenisch von I. Negruzzi. Deutsch von Theochar Alexi.* Traducere în versuri după forma originală, Braşov 1878.

III

[10] Războiul Independenţei.

[11] Cfr. nota 1.

[12] Intre multe alte informaţiuni istorico-literare, pe care ni le aduc scrisorile, descoperirea pseudonimelor este de cel mai mare interes. Astfel în vol. II St. D. L. am cunoscut pseudonimul lui Th. Şerbănescu = *Dornescu* (scr. din 20 Martie 1874, pg.

320), apoi cel al lui Ioan Slavici = *Borlescu* (ibid. pg. 300), despre care Scarlat Struţeanu afirmă că este în legătură cu un nume din familia lui Slavici; pseudonimul lui *Theochar* Alexi — *Duesterblick* pare să fie semantic, Duesterblick = privire posomorîtă.

IV

[13] Traduceri pentru volumul *Rumaenische Kunstdichtungen*; cfr. nota 1.

[14] Schwellende Knospen rumaenischer Poesié. Titlu frumos şi caracteristic pentru epoca de înmugurire a poesiei noastre. Totuşi, titlul n'a rămas definitiv, poate că în urma sfaturilor lui Iacob Negruzzi, care cunoscând bine limba germană, îşi da sama de nepotrivirea titlului pompos cu ceea ce a fost în stare să realiseze Th. Alexi. Deaceea, antologia apare sub titlul *Rumaenische Kunstdichtungen übersetzt von Theochar Alexi, Kronstadt 1880* şi conţine traduceri din următorii poeţi: 1. *Basil Alecsandri*, Peneş Curcanul, Schwanenlied, Die Sterne, Fahre wohl, Groza, Der Fischer, Jung Reckenblut; 2. *D. Bolintineanu*, Mihai des Helden letzte Nacht, Fürst Radu und die Zose, Der Knabe; 3. *M. D. Cornea*, Warum? Wandlung; 4. *G. Creţian*, Schmerz, Die Tochter des Panduren; 5. *Ar. Densuşianu*, Negriada; 6. *Donici*, Der Affe und die Katzen; 7. *I. A. Lăpĕdatu*, Der Fürstin Busentuch; 8. *A. Murăşian*, 1848-er Freiheitslied; 9. *Iacob C. Negruzzi*, Miron und Florica, Der Verurtheilte, Am Bache, Zwei tage noch, Ergebung; 10. *N. Nicoleanu*, Epigramm; 11. *Stan Pārjol*, Der Maimorgen, Armes Herz, Erkenntniss; 12. *Carol Scrob*, Mārchenwelt, Rachedurst; 13. *Th. Şerbănescu*, Glückseligkeit, Sehnsucht; 14. *G. Sion*, Frage; 15. *I. Văcărescu*, Klage; 16. *Volkslied*, Die alte Geschichte, Ring und Schweisstuch.

[15] Cfr. nota 3.

[16] Doamna Elisabeta — Carmen Sylva.

[17] Socec.

V

[18] Doi ani mai târziu, colecţia de poesii româneşti traduse în limba germană a apărut totuşi; cfr. nota 1.

[19] Exemplar în ediţie de lux.

[20] Cfr. nota 9.

[21] Pentru *Albina Carpaţilor* cfr. n. 202 şi 203 din *I. E. Torouţiu*, St. D. L. II 311/312.

[22]

> Dar, depărtând durerea, noi lupta nu'ncetam
> Până ce peste hotare pe duşman alungam
> Ş'atunci cu biruinţă, sumeţi şi plini de fală
> In ţara tătarească dând aprigă năvală
> Ne resbunam de reul de care ne-a lovit
> *Prin reu mai mare încă şi încă mai cumplit.*

Sunt cuvintele lui moş Trochin, în cântul întâiu, prin cari autorul Iacob C. Negruzzi vrea să arăte contrastul între vremurile grele de altă dată, vremuri de eroism şi sacrificiu, faţă de acele de acum, când pacea binefăcătoare îngădue viaţă patriarhală rodnică, de pe urma muncii fiecăruia. Iacob C. Negruzzi nu ţine socoteală de suges-

tiile lui Th. Alexi și publică idila nemodificată și în ediția *Scrierilor Complecte*, din 1893. Dealtcum înlocuirea Tătarilor cu Turcii a fost din partea traducătorului o stângăcie, care a alterat întreaga atmosferă.

VI

[23] Din scrisorile lui Iacob Negruzzi către A. D. Xenopol se cunoaște părerea lui Titu Maiorescu despre versurile lui Iacob Negruzzi. Scrisoarea din 28 Febr. (12 Martie) 1870 de pildă, ne edifică pe deplin în ceea ce privește *Miron și Florica*: «Căci ar fi ridicul cea ce spune *Pogor*: «Un popor care nu are istorie, nu poate traduce o poesie». E vorba de traducerea poemei lui Goethe *Hermann și Dorothea* de către A. D. Xenopol. Apoi despre *Miron și Florica*: «Cu acest argument mi-a respins idila, din care îți trimit cântul II. Minoritatea s'a declarat contra ei, în Junimea. *Carp* a declarat-o frumoasă; *Maiorescu* rea (nu-i place, cântul II mai puțin încă decât cel I)», cfr. scrisoarea XIV din acest volum. Așa dar Titu Maiorescu s'ar fi angajat cu greu să scrie introducerea de recomandație către un public străin a unor poesii sau idile, cari nu erau pe placul său. Adesea Iacob C. Negruzzi se plângea în scrisorile sale, că Maiorescu nu-l apreciază ca poet.

[24] Probabil pseudonimul vre-unui ardelean.

[25] *Pester Lloyd*, ziar de mare tiraj, aparținând partidului liberal. Apare la Buda-Pesta de 2 ori pe zi, dela 1 Ianuarie 1854.

[26] Ex abrupto = deus ex machina.

[26] a. «De când am primit prețioasa D-V. scrisoare, am căutat traducerile Doamnei României. In ziarele din Viena au apărut recenzii asupra cărții, iar revista «Die deutsche Dichterhalle» (din Viena) a publicat din ele chiar câteva probe, pe cari le posed. Am ajuns la convingerea, că există cartea, dar nu în comerț. Poate că s'a trimis unor redacții și prieteni. M'am și adresat redactorului numitei reviste (Heinrich Prem); până azi însă n'am primit răspunsul. Poate că voiu obține cartea pe calea aceasta. Cu toate acestea v'aș rămâne foarte obligat, dacă ați continua cercetările D-Voastră în această privință».

IX

[27] Prima Bancă Transilvană Brașov.

[27] a. Reprodusă și în *Conv. Lit.* 1886/XX 313/320. Ca introducere redacția pune rândurile: «Credem că va fi interesant pentru cititori[i] noștri dacă vom reproduce după conferința ținută de D. N. Racoviță la Craiova, asupra lui Constantin Negruzzi, biografia aceluiaș autor publicată în «Albina Carpaților» din Ianuarie 1878. Această biografie ne-o comunică D. Theochar Alexi din Brașov». Conferința dela 1 Martie 1886 menționată e *publicată și ea în Conv. Lit.* 1886 XX 289 — 320.

X

[28] După câte știm, lui Theochar Alexi i se datorește publicarea culegerii de poezii sub titlul *Parnasul Român* (Brașov 1892), despre care vorbește și *Iacob C. Negruzzi* în Anal. Acad. Rom. t. XV, 1892/3, s. I. pg. 259.

Mihail Kogălniceanu către Iacob C. Negruzzi

Scrisori din anii 1867 — 1875.

I

8 Decem. 1867

DOMNUL MEU,

Sunt silit a fi necontenit pe drumuri ; îndată după alegeri [1] voiu veni eu singur la biuroul D-voastre de advocat spre a regula şi a vă răspunde onorariul D-voastre pentru causa mea cu banca aparată de D-voastre.

Primiţi, vă rog, asigurarea deosebitei mele consideraţiuni.

M. KOGĂLNICEANU

II

Bucureşti, 10 Febr. 1875

IUBITUL MEU DOMN,

Rogu-vă fiţi asia de bun a abona pre fiiul meu Constantin la «Convorbirile litterare» cu începere de la 1 Januar trecut. Costul îl voiu respunde la venirea mea în Jassi.

Adressa este : *Const. Kogălniceano, Berlin, Magdeburgerstrasse 32.*

Prin aceasta veţi îndatora mult pre al D-voastre devotat

M. KOGĂLNICEANU

Izvoare : Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscriselor : Autografe româneşti dăruite de *Iacob C. Negruzzi.*

N O T Ă

I

[1] M. Kogălniceanu îşi pusese candidatura pentru un loc de deputat la Iaşi.

I. A. Cantacuzino cătră Iacob C. Negruzzi

Scrisori din anii 1873 — 1884.

I

Bucarest, 27 Mars/8 Avril 1873

CHER MONSIEUR NEGRUZZI,

Le souvenir amical que votre lettre est venue m'apporter m'a été des plus agréables. J'ai été malade en effet, et très malade ; mais l'avare Achéron, qui me tenait déjà par une patte, a fini par me lâcher, me trouvant probablement de trop mince valeur ; je lui ai abandonné un quartier de ma viande (trois ou quatre tranches d'excellent filet du dos) et me revoila sur mes jambes encore passablement chancelantes. J'accepte avec empressement la cession que vous me faites de volumes destinés à Nico ; j'en remettrai le prix à M-me Rosetti ainsi que le produit des abonnements ; je n'ai la liste que depuis avant-hier et j'ai déjà un abonné qui m'a payé l'année 73. Je vous prie donc de commencer de suite l'envoi du journal à l'adresse suivante : D-l Alexandru Emm. Floresco, strada Luttierana, No. 2.

Veuillez présenter mes plus sincères amitiés à Madame Negruzzi ; je plains de tout mon coeur cette pauvre femme jetée en pâture à un farouche tyran qui la séquestre.

Ce qui ne m'empêche pas de dire à ce monstre que je suis tout à lui d'amitié.

I. A. CANTACUZÈNE

I

(Traducere)

București, 27 Martie/8 Aprilie 1873

SCUMPE DOMNULE NEGRUZZI,

Prieteneasca amintire ce mi-a adus-o scrisoarea D-voastre, a a fost una din cele mai plăcute. Am fost într'adevăr bolnav, și foarte bolnav; însă avarul Acheron, care mă ținea deja de-un picior, a sfârșit prin a mă părăsi, găsindu-mă probabil de foarte mică importanță ; eu i-am lăsat un sfert din carnea mea (trei sau patru bucăți de excelent mușchi din spate) și iată-mă din nou pe picioare încă destul de șubred. Accept fără ezitare cedarea pe care mi-o faceți — a volumelor destinate lui Nicu ; voiu trimite prețul Doamnei Rosetti, precum și câștigul dela abonați ; n'am lista decât de alaltăeri și am deja un abonat, care mi-a plătit anul 73. Vă rog deci să începeți îndată trimiterea jurnalului pe următoarea adresă : D-l Alexandru Emm. Florescu, strada Luttierana, No. 2.

Transmiteți complimentele mele cele mai sincere Doamnei Negruzzi : o compătimesc din suflet pe această biată femee aruncată pradă unui barbar tiran care o sechestrează.

Ceeace nu mă împedecă să spun acestui monstru, că sunt cu totul prietenul său

I. A. CANTACUZINO

II

Hantsesti, 21 Mars/2 Avril 1883

CHER MONSIEUR NEGRUZZI,

Veuillez me faire savoir si vous consentiriez à vous charger de défendre un tout petit procés à moi qui doit se juger à la Cour d'Appel de Iassi le 4 Avril prochain. Il s'agit d'une saisie qu'un certain Dr. Negura veut opérer de ma rente entre les mains de la legatrice universelle. Or en fait de la disposition testamentaire qui

établit que cette rente sera insaisissable, et des prescriptions de l'art. 408 du code de Procédure et 1650 du Code Civil, la prétention à déjà été repoussée par le tribunal à Dorohoi.

Vous pouvez voir par lui combien la question est simple; j'attends votre réponse pour vous envoyer les pièces nécessaires.

Si vous acceptez, envoyez-moi en même temps la procuration nécessaire sur le papier timbre voulu, afin que je la signe, et dites-moi si la legalisation par le maire de la commune suffit. Vous voudrez bien dans votre lettre me faire savoir les obligations que j'aurai à remplir envers vous pour votre concours.

Avec mes compliments pour M-me Negruzzi, recevez mes amicales salutations.

I. A. CANTACUZÈNE

Gara Bucecea.

II

(Traducere)

Hântsești, 21 Martie/2 Aprilie 1883

SCUMPE DOMNULE NEGRUZZI,

Vă rog să-mi faceți cunoscut, dacă ați consimți să vă însărcinez cu apărarea unui mic proces al meu care trebue să se judece la Curtea de Apel din Iași, la 4 Aprilie viitor. Este vorba de un sechestru pe care un oarecare domn Negură vrea să pună pe venitul meu, în mâinele legatarei universale. Ori, în ceeace privește dispozițiunea testamentară care stabilește că acest venit va fi neatins, și după prescripțiile art. 408 din Codul de Procedură și 1650 din Codul Civil, pretenția a fost deja respinsă de tribunalul din Dorohoi. Veți putea vedea de aci, cât de simplă este chestiunea; aștept răspunsul D-voastre pentru a vă trimite actele necesare.

Dacă acceptați, trimiteți-mi totodată procura necesară pe hârtie timbrată, ca să o semnez, și spuneți-mi dacă legalizarea de primarul comunei ajunge... Veți binevoi ca în scrisoarea D-voastre

să-mi faceți cunoscut obligațiile ce le-aș avea de îndeplinit față de D-voastre, pentru acest concurs.

Odată cu complimentele mele pentru Doamna Negruzzi, primiți cele mai prieteneşti salutări

I. A. CANTACUZINO
Gara Bucecea

III

Hantsesti, 3/15 Oct. 1883

CHER MR. NEGRUZZI,

Je m'empresse de vous envoyer ci-inclus le pot de fromage que vous avez bien voulu me prêter ; et j'expédie aujourd'hui même par chemin de fer à madame Negruzzi les deux cents francs que je lui ai promis.

Puisqu'elle aime tant le fromage elle pourra en acheter chez vous.

Moi je n'ai plus qu'à vous remercier pour votre amabilité, et a vous présenter a tous deux mes meilleurs amitiés.

I. A. CANTACUZÈNE

«Nebeneinander sein» ne pourrait-il pas se traduire par «existence collatérale» ? Que dirait à cela l'inflexible Pogor ?

Tiens ! un Alecsandriu. Alors, faisons la paire : Buiucli l'admet-il, Buiucli Bouche-d'or ?

III
(Traducere)

Hânțești, 3/15 Octomvre 1883

SCUMPE DOMNULE NEGRUZZI,

Mă grăbesc să vă trimit alăturat oala cu brânză pe care ați binevoit să mi-o împrumutați şi expediez chiar astăzi cu trenul, Doamnei Negruzzi cei două sute de franci ce i-am promis.

Deoarece îi place mult brânza, va putea să cumpere dela D-ta.

Eu n'am decât să vă mulţumesc pentru amabilitatea D-voastre, şi să vă transmit la amândoi cele mai bune complimente

I. A. CANTACUZINO

«Nebeneinandersein» n'ar putea să se traducă, prin «existence collatérale» ? Ce ar spune despre aceasta inflexibilul Pogor ? Iată ! Un Alecsandri. Atunci să facem la fel : Buiucli îl admite, Buiucli gură de aur ?

IV

3/15 Novembre, 1883
Hantsesti,

MONSIEUR I. NEGRUZZI,

«Nebeneinander-sein» se dit : «série étendue».

Que M. M. Negruzzi, Pogor, Missir, Buiucli et tutti altri, se le tiennent pour dit ; j'ai les preuves en poche.

Salut et hostilité

I. A. CANTACUZÈNE

Cela ne m'empêche pas de présenter mes amitiés à M-me Negruzzi, que je verrai peut-être à Bucarest où je me rends demain.

IV

(Traducere)

3/15 Noembrie 1883
Hânţeşti

DOMNULE I. NEGRUZZI,

«Nebeneinander-sein» se spune : «série étendue».

D-nii Negruzzi, Pogor, Missir, Buiucli şi tutti altri să-şi bage bine minţile în cap ; am dovezi în buzunar.

Salut şi duşmănie

I. A. CANTACUZINO

Aceasta nu mă împiedecă de a transmite complimentele mele Doamnei Negruzzi, pe care voi vedea-o poate la Bucureşti unde plec mâne.

V

Hantsesti, 3/15 Janvier 1884

CHER MONSIEUR NEGRUZZI,

Je viens d'abord vous présenter mes compliments de condoléance, et vous exprimer mes regrets de ce qu' une nouvelle année est venue s'ajouter à celles qui vous rongent déjà suffisamment tous deux ; j'aurais souhaité pour vous que le fardeau allât s'allégeant, car ce qui pèse c'est le passé, ce n'est pas l'avenir. Enfin, quoi qu'il en soit, puisse cet avenir être long et prospère.

J'ai reçu l'invitation jeune-serin pour la Junimea, et en la lisant j'ai ri de la même couleur, puisque, à mon grand regret, je ne pourrai m'y rendre ; le bruit et l'agitation m'exaspèrent trop. Je m'y ferai représenter par les trois pochades ci-joint [1]. Je n'ose joindre ici ma cotisation au banquet, car j'ignore s'il est admis de contribuer sans consommer.

Maioresco a promis de venir me faire visite, c'est un plaisir qu'il dépend de vous de doubler en l'accompagnant.

Veuillez dire à M. que la dépêche qui m'annoncera le jour précis de son arrivée soit expédiée *au moins* 24 heures à l'avance, pour que je puisse envoyer à temps la voiture à la gare.

Au revoir donc peût-être, mes respects à Madame Negruzzi et mes amitiés à vous et à tous nos amis.

Trăiască Junimea !

I. A. CANTACUZÊNE

V

(Traducere)

Hânțești, 3/15 Ianuarie 1884

SCUMPE DOMNULE NEGRUZZI,

Mai întâiu vin să vă transmit complimentele mele de condoleanță, și să vă exprim regretele mele pentru-că un nou an s'a

mai adăugat la acei cari vă rod deja îndestul pe amândoi ; v'aş fi dorit ca povara să se uşureze, căci ceea ce apasă, este trecutul, nu viitorul. In fine, oricum ar fi acest viitor, să vă fie lung şi mănos.

Am primit vesela invitaţiune pentru Junimea, şi cetind-o, am râs la fel, deoarece spre marele meu regret, nu voiu putea fi acolo. Sgomotul şi mişcarea mă exasperează prea mult. Mă voiu prezinta acolo cu trei schiţe aci alăturate. Nu îndrăznesc să adaug aici cotisaţia mea pentru banchet, căci nu ştiu dacă se admite să contribui fără să consumi.

Maiorescu a promis că va veni să-mi facă vizită, este o plăcere care depinde de D-voastre să mi-o măriţi, însoţindu-l. Vreţi să-i spuneţi lui M. că telegrama care îmi va anunţa ziua hotărîtă a sosirii sale, să fie expediată *cel puţin* cu 24 ore înainte, ca să pot trimite la timp trăsura la gară.

La revedere deci, poate ; respectele mele Doamnei Negruzzi şi complimentele mele D-tale şi tuturor amicilor noştri.

Trăiască Junimea !

I. A. CANTACUZINO

Izvoare: Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscriselor: Autografe româneşti dăruite de *Iacob C. Negruzzi.*

N O T E

V

[1] Nu e vorba de schiţe literare, deoarece în *Conv. Lit.* nu s'a publicat nimic de I. A. Cantacuzino.

Nicolae G. Pruncu cătră Iacob C. Negruzzi

Scrisori din anii 1868 — 1881.

I

Focşani, în 22 Iunie 1868

IUBITUL MEU DOMNU,

Primind amabila D-v. scrisoare, mă grăbesc a vă trimete o broşură coprinzătoare de toate poeziele mele; şi deşi din cauza poştei am cam întârziet, totuşi sperez că voiu ajunge la vreme pentru a vă apuca încă în Iaşi înnainte de a se împlini acele două cuvinte dulci ce mi le daţi prin scrisoarea D-v. Vă sînt, în adever, prea îndatorat pentru interesul ce arătaţi modestelor mele poezii şi vă mulţumesc din'nainte pentru publicarea lor. M'am simţit foarte măgulit c'au plăcut societăţii Junimea [1] şi c'au bine-voit a le găsi demne de a figura în Convorbiri. Totodată pe lângă broşură, vă anecsez şi o poezie cu totul nouă, pe care vă rog, dacă o veţi găsi bună, de a publica în n-rul viitor [2].

Contez pe amabilitatea D-v. şi vă mulţumesc încă odată pentru indatorirea ce'mi faceţi. Urându-vă un bun drum, rămân al D-v. prieten

N. PRUNCU

II

15 Ianuariu 1881
Focşani

STIMABILE DOMNULE NEGRUZZI,

Am onorul a vă trimete, aci alăturat, o epistolă în versuri, ce am adresat confratelui de Parnassu, Mitică Ollănescu, ca res-

puns la epistola şi dedicaţia ce mi-a adresat el din Constantinopole, luna trecută [3]. Dacă această a mea epistolă în versuri o veţi găsi vrednică, vă rog să bine voiţi a o publica în Convorbiri [4].

Cred că veţi fi primit o scrisoare cu trei poesii ce v'am adresat la Bucureşti. Sper că după făgăduinţa ce mi-aţi dat în curând, vor apărea în Convorbiri şi acele şase poesii, trimise în două rânduri mai nainte [5].

Presentând omagiele mele respectuoase Doamnei Negruzzi remân al D-v. devotat

N. PRUNCU

III

6 Februariu 1881
Focşani

STIMABILE DOMNULE NEGRUZZI,

Am avut onorul de a vă trimite la Iaşi o epistolă în versuri adresată lui Mitică Ollănescu şi mă îndoesc să vă fi parvenit. In caz afirmativ, vă rog, a usa în privirea mea cu aceeaşi bunăvoinţă, cu care m'aţi favorisat până acum, răspunzându-mi dacă o găsiţi vrednică de a fi publicată şi pe când credeţi a'i face acest onor.

Vă voiu fi recunoscător, dacă veţi bine voi a menaja acestei epistole a mele, un locuşor în numerul «Convorbirilor» pe luna Martiu. Ştiu că aţi şi regulat deja materia pe acea lună, dar ştiu asemenea că aceasta nu ar fi un motiv pentru *a nu putea, vroind* [6]. Imi permit a vă reaminti pentru celelalte poesii ce v'am trimes, pentru a căror publicare am făgăduinţa D-v. [7].

In epistola în versuri cuvântul de «*dojană*» fiind strein, vă rog să-l înlocuiţi cu acel de «mustrare».

Aşteptând cu nerăbdare, un răspuns favorabil şi presentând respectuoasele mele omagii D-nei Negruzzi, mă însemn

al D-v. devotat

N. PRUNCU

IV

2 Apriliu 1881, Focşani

STIMABILE DOMNULE NEGRUZZI,

De aproape două septămâni, împărţit între speranţa de a conserva încă o zi scumpa şi iubita viaţă a sermanei mele mame, şi durerea şi groaza de-a o vedea espirând, nu am avut nici capul, nici inima de a vă putea răspunde la bine venita D-v. scrisoare.

Am fost cu atât mai mult mulţămit primind'o cu cât tăcerea D-v. de păn'atunci, făcuse se nască în mine trista convingere cá modesta mea producţiune «Epistola» nu v'a plăcut şi nu merită nici macar favoarea unei corespondenţi.

Versul : «Ah ! politica asupra'mi văd că mult a'nrâurit» vi se pare cam prosaic ?

In adevăr, ar fi prosaic întrebuinţat într'o poesie sub ori care altă formă decât aceia de «Epistolă», mai cu samă când ideea esprimată se raportează la o rostire din scrisoarea adresantului.

La versul :

«Haina mediocrităţii ca pe Prudhomme nu mă'ncape».

aţi voi ca numele lui Prudhomme [8], care poate fi necunoscut de cei mai mulţi, să fie suprimat ? Motivul pentru care am pus numele lui Prudhomme este că ideea esprimată în vers aparţine lui şi n'am voit ca împrumutând dela dânsul «haina mediocrităţei» s'o prefac, pentru că nu mă'ncape, în haina de plagiator ; — însă dacă credeţi că este mai bine de a se suprima acest nume, atunci să se modifice versul astfel :

«Mediocritatea'i haină ce mi-i strimtă, nu mă'ncape» [9]

In ceea ce priveşte versurile: «De ascult o armonie»... până la: «Aş vrea'n ele să pot vecinic...» fiind că aceste versuri par confuze din pricina cuvântului ce le precede «materialisez», pe care'l esplică şi desvoltează, cred că dacă în loc de :

«Şi rob simţurilor mele tot materialisez»

s'ar zice :

«Şi rob simţurilor mele, tot la simţuri raportez».

Versurile indicate de D-v. ca confuze, care ar arata acum ce fel raportez totul la simţuri, n'ar fi poate aşa de neînţelese sau nepotrivite ; în tot cazul sunteţi suveran a opera după plac imperfectul copil al minţei mele ce v'am trimes. Sfârşind, eu şi soţia mea te rugăm a transmite D-nei Negruzzi complimentele noastre cele mai distinse şi mă însemn al D-v amic şi serv

N. PRUNCU

Izvoare: Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscriselor: Autografe româneşti dăruite de *Iacob C. Negruzzi.*

N O T E

I

[1] In *Conv. Lit.* dela 15 Iulie 1868 II 163—166 se publică următoarele poesii de N. Pruncu, al cărui nume apare abia în tabla de materie a anului: *Amor, Fantasia, Cântec de iubire, Suspinul, Beţia, Orfelinul.*

[2] Afară de cele publicate la 15 Iulie (cfr. n. 1), în anul al II-lea al *Conv. Lit.* n'au mai apărut altele.

II

[3] Ascanio (G. Olănescu), *La isvor*, poezie închinată *Lui Nicolae G. Pruncu*, în *Conv. Lit.* 1 Noemvrie 1880 XIV 304—305.

[4] N. Pruncu, *Epistolă Domnului D. Olănescu, din Constantinopol*, cu indicaţiunea în subsol că e răspuns la poesia intitulată *La isvor*, lui N. G. Pr. (cfr. nota 3), în *Conv. Lit.* 1 Mai 1881 XV 73—74.

[5] N. Pruncu, *Avânt, Femeea, Suvenirul, Preludiu, Adio musei mele* în Conv. Lit. 1881 XV 163, 181, 182 şi 184.

III

[6] S'a publicat în numărul dela 1 Mai: cfr. nota 4.

[7] Cfr. nota 5.

IV

[8] Cfr. Conv. Lit. 1881 p. 74: — *Ah! politica asupră-mi văd că mult a 'nrăurit:*
Am apucături viclene de fățarnic Iesuit:
Cu un ton de umilință și c'o falsă modestie
Imi scuz slabele mijloace, trista mea netrebnicie
Și prologu-mi, pân'acuma, nimic alt n'a răsuflat
Decât truda de-a ascunde, un trufaș nemăsurat.

Versurile au rămas, așadar, neschimbate.

[9] S'a tipărit cu modificarea arătată de autor.

Grigorie Tocilescu către Iacob C. Negruzzi

Scrisori din anii ? — 1901.

I[1]

Vineri dim.

MULT STIMATE DOMNULE NEGRUTZI,

D-l Calinderu îmi recomandase să vă trimit raportul în anqueta Otetelişanu. Intărziându-se cu prescrierea raportului, doresc a şti dacă voiţi a vi-l trimite acum, sau aveţi a-l citi azi când ne vom întâlni la Academie. In casul când doriţi a-l avea acum, vă rog să mă înştiinţaţi verbal prin aducătorul [acesteia].

Cu sentimentele cele mai devotate

GR. TOCILESCU

II[2]

UNIVERSITATEA DIN BUCURESCI
Laboratorul de Fizică Moleculară
Acustică şi Optică
—:—

Joi dimineaţa

MULT STIMATE DOMNULE NEGRUZZI,

Am onoare a vă recomanda pre d. Polichroniade Constantin, fost locotenent în armată, pentru locul de corrector la mult doritul ziar «Conservatorul»[3], dacă acest loc este vacant.

D-l Polichroniade mă asigură că ar putea îndeplini această însărcinare.

Profit de ocasiune a vă ruga să primiţi sentimentele mele cele mai colegiale

GR. TOCILESCU

III

3 Ianuarie 1901

MULT STIMATE DOMNULE NEGRUZZI,

Vă mulţămesc din adâncul sufletului pentru publicarea actelor în afacerea Iorga[4].

Ca să termin odată pentru totdauna cu acest regretabil incident, cred necessar a publica şi eu o scrisoare, de care V'am vorbit eri şi pe care Vă rog să fiţi bun a dispune a se însera în preţiosul D-v. ziar.

Această scrisoare va fi ultimul, ca şi primul meu răspuns. Din contra, îmi voiu face o deosebită plăcere, décă încuviinţaţi, ca din când în când să Vă trimit mici articole cu conţinut ştiinţific, ca să contribuesc şi eu cu ceva la întărirea şi răspândirea preţiosului organ «Conservatorul».

Cu sentimentele cele mai devotate şi colegiale

GR. TOCILESCU

Izvoare: Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscriselor: Autografe româneşti dăruite de *Iacob C. Negruzzi.*

N O T E

I

[1] Fără dată şi localitate.

II

[2] Fără dată şi localitate.

[3] *Conservatorul*, ziar cotidian Bucureşti ; data apariţiei 15 Dec. 1900.

III

[4] Probabil e vorba de un răspuns al lui *Gr. Tocilescu* la articolele lui *N. Iorga* din *Conv. Lit.* 1900 XXXIV 42, 132, 206, 394, 507 : *Cum se predă istoria în şcoalele noastre, cu ocasia unui nou manual (al D-lui Gr. Tocilescu).*

Ion Kalinderu cătră Iacob C. Negruzzi

Scrisori din anul ?

I[1]

Ce Lundi

Je vous envoie, cher Monsieur, conformément à votre désir mon manuscrit sur la Loi des Douze Tables[2], que je me permets de vous prier de conserver avec tous les soins qui vous caractérisent, n'en ayant pas une autre copie

Je vous réitère, cher Monsieur Negruzzi, mes sentiments de cordialité et de haute estime

I. KALINDERU

I
(Traducere)

Luni.

Vă trimit, scumpe Domn, după dorința D-voastre, manuscrisul meu asupra *Legii celor 12 tabule*, și îmi iau libertatea de a vă ruga să-l păstrați cu toată îngrijirea ce vă caracterizează, ne mai având o altă copie.

Vă repet, scumpe Domnule Negruzzi, sentimentele mele de cordialitate și înaltă stimă.

I. KALINDERU

II[3]

ION KALINDERU
vă felicită călduros pentru înalta distincțiune și vă urează ani mulți cu bine.

Izvoare: Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscriselor: Autografe românești dăruite de *Iacob C. Negruzzi*.

NOTE

I

[1] Fără dată şi localitate, probabil din 1888; cfr. nota 2.

[2] Ioan Kalinderu, *Legea celor XII tabule*, în *Conv. Lit.* 1 April 1888 XXII 63—74.

II

[2] Carte de vizită, fără dată şi localitate.

Frédéric Damé cătră Iacob C. Negruzzi

Scrisori din anii 1874 — 1895.

I

1/13 Juillet, 1874

MONSIEUR,

Vous avez peut-être entendu parler d'une revue exclusivement roumaine que j'ai l'intention de fonder à Paris. Désirant obtenir le concours des écrivains moldaves comme j'ai obtenu le concours de la majeure partie des écrivains de Bucarest et celle de M. Basile Alecsandri, je me suis adressé à M. T. L. Maiorescu, qui a bien voulu m'adresser à vous, Monsieur, et à MM. B. Pogor, Al. Xenopol et Varnav Liteanu, à qui j'écris par le présent courrier [1].

J'ose donc espérer, Monsieur, que vous ne me refuserez pas votre concours. Bien entendu, les articles peuvent m'être adressés en roumain et peuvent ne pas être absolument inédits, mais exclusivement *roumains* quant aux sujets qu'ils traitent.

En attendant un article de vous et de ces Messieurs de Iassi, seriez-vous assez bon, Monsieur, pour m'adresser soit une collection soit quelques numéros choisis des «*Convorbiri Litterare*» d'où j'aurai, je crois, beaucoup de choses à extraire.

Comme je pars demain pour Paris, je vous prie Monsieur, de vouloir bien me répondre à mon adresse en cette ville (7. Place Saint Michel) où je séjournerai environ un mois.

Veuillez agréer, Monsieur, avec nos remerciements anticipés l'expression de nos sentiments respectueux.

FRÉDÉRIC DAMÉ

I

(Traducere)

1/13 Iulie 1874

DOMNULE.

Aţi auzit probabil vorbindu-se de o revistă exclusiv românească, pe care am intenţia să o fondez la Paris. Vrând să obţin concursul scriitorilor moldoveni după cum am obţinut concursul majorităţii scriitorilor din Bucureşti şi acela a D-lui Vasile Alecsandri, m'am adresat D-lui T. L. Maiorescu, care a binevoit să mă îndrepte la D-v., Domnul meu, şi la D-nii V. Pogor, Al. Xenopol şi Varnav Liteanu, cărora le scriu chiar acum.

Indrăsnesc deci să sper, D-le, că nu-mi veţi refuza concursul D-v. Bine înţeles, articolele îmi pot fi adresate în româneşte şi pot să nu fie absolut inedite, dar exclusiv *româneşti* în ceeace priveşte subiectele ce le tratează.

Aşteptând un articol dela D-v. şi dela aceşti Domni din Iaşi, veţi fi atât de bun, D-le, pentru a-mi adresa fie o colecţie, fie câteva numere alese din «*Convorbiri Litterare*», de unde voiu avea cred, să extrag multe lucruri..

Cum eu plec mâine la Paris, vă rog, D-le, să binevoiţi a-mi răspunde pe adresa mea în acest oraş (7. Place Saint Michel), unde voiu locui aproape o lună.

Primiţi D-le, odată cu mulţumirile noastre anticipate, expresiunea sentimentelor noastre respectuoase.

FRÉDÉRIC DAMÉ

II

MINISTERUL INSTRUCŢIUNII PUBLICE
ŞI AL CULTELOR
Direcţiunea I
Inveţemântul primar şi normal

Bucuresci, 15 Mai 1895

DOMNULE PREŞEDINTE,

Vă trimit aci alăturat lista abecedarelor presentate precum şi abecedarele.

Vă rog să binevoiţi a-mi respunde dacă pot să convoc subcomisiunea pentru mâne seara, Marţi, la D-v. acasă.

In lista aci alăturată se află trecută părerea D-lui Neniţescu.

Primiţi vă rog, asigurarea osebitei mele stime

p. Director
FRÉDÉRIC DAMÉ

III

MINISTERUL INSTRUCŢIUNII PUBLICE
ŞI AL CULTELOR
Direcţiunea I
Inveţemântul primar şi normal

Bucuresci, 15 Mai 1895

DOMNULE PREŞEDINTE,

Am convocat pe D-nii C. Dimitrescu-Iaşi şi d. I. Neniţescu la D-voastră acasă pentru măne seară la orele $8^1/_2$.

Tot de o dată am convocat comisia plenară pentru Sâmbăta viitoare. Cred că pînă atunci veţi termina definitiv cu cercetarea abecedarelor.

Când raportul va fi gata, vă rog să binevoiţi a trimite manuscrisele la Minister.

Primiţi, Domnule Preşedinte, asigurarea prea osebitei mele consideraţiuni.

p. Director
FRÉDÉRIC DAMÉ

IV

MINISTERUL INSTRUCŢIUNII PUBLICE
ŞI AL CULTELOR
Cabinetul Directorului
Inveţemântul primar şi normal

Bucuresci, 16 Iunie 1895

DOMNULE MEMBRU,

Comisiunea pentru cercetarea cărţilor didactice de învăţă-

mânt primar este convocată a se întruni la Minister, Luni 19 Iunie, a. c. ora 2 p. m. având a lucra sub Presidenţia D-lui Ministru.

Primiţi vă rog, Domnule Membru, asigurarea distinsei mele consideraţiuni.

Secretarul Comisiunei

FRÉDÉRIC DAMÉ

V

MINISTERUL INSTRUCŢIUNII PUBLICE
ŞI AL CULTELOR
Cabinetul Directorului
Inveţemântul primar şi normal

— :: —

Bucuresci, 24 Iulie 1895

DOMNUL MEU,

Vă rog să binevoiţi a semna avisul prin care se aprobă caetele de caligrafie verticală ale D-lui Institutor Negulescu, conform cu părerea emisă de D-l Scurei, esaminatorul lor.

Cu aceasta ocasiune vă mai comunic, că am adus la cunoscinţa D-lui Ministru scrisoarea D-v., şi D-sa a binevoit a'mi spune că se va satisface.

Primiţi vă rog, Domnul meu, asigurarea distinsei mele consideraţiuni.

p. Director

FRÉDÉRIC DAMÉ

Izvoare: Biblioteca Academiei Române. Secţia Manuscriselor.
Autografe româneşti dăruite de *Iacob C. Negruzzi.*

NOTĂ

[1] *La Roumanie contemporaine* et les peuples de l'Europe orientale, revue mensuelle. Paris-Bucarest, 1 Oct. 1874—[Dec.] 1875, apoi Bucarest, ? Martie — 10/22 Apr. 1877. Director: *Frédéric Damé*. Cfr. *Nerva Hodoş* şi *Al. Sadi Ionescu*, Publicaţiunile Periodice Româneşti, Acad. Rom. Buc. 1913, pg. 641.

Ștefan O. Iosif cătră Iacob C. Negruzzi

Scrisori din anul 1892

I

București 8/20 Sept. 1892

STIMATE DOMNULE DIRECTOR,

Dacă Vă mai rămâne timp și pentru încercările mele aci alăturate, vă rog cetiți-le și le corijați. Aștept părerea D-v. în «Conv.» [1]. V'ași fi așa recunoscător !

Primiți totodată asigurarea distinsei mele considerațiuni.

ȘTEFAN O. IOSIF

II

București în 11/23 Sept. 1892

STIMATE DOMNULE DIRECTOR !

Zilele trecute V'am trimes o scrisoare împreună cu câteva versuri. Dejà mă căesc, că am espedat'o. Căci dacă traducerile erau ceva mai bunicele, apoi fără îndoială originalele nu aveau nici o valoare literară.

Este adevărat, că n'am încercat să reproduc în ele, decât propriile mele sentimente, însă am reușit foarte slab. Deaceea am modificat, dacă nu toate, cel puțin una din ele : cea din urmă, care va suna astfel :

Când geniul morţii fără milă
Iţi rupse al vieţii fir
Sburat'a sufletu-ţi, copilă,
Ca umbra unei fericiri.

Şi ca un flutur fără vină
A părăsit acest pământ,
O neagră, veştedă grădină,
Sburând spre cer, răpit de vânt.

Te-ai stins, o scumpă sorioară,
Căci prea plăpândă tu erai
Să te hrăneşti cu otrava-amară
A florilor acestui plai...
Deci nu te tulbur eu cu plângeri.

Aceasta-i poesia [2].

Terminând, vă rog, ca publicând vre una din încercările mele să le subsemnaţi numai cu iniţialele St. O. I. [3].

Primiţi, D-le Director, asigurarea distinsei mele consideraţiuni.

ŞTEFAN O. IOSIF

III

Bucureşti, în 17 Noemvr. 1892

STIMATE DOMNULE NEGRUZZI,

Credeam că m'aţi dat cu totul uitărei ; însă notiţa din corespondenţa ultimului Nr. m'a îmbucurat [4].

Incurajat Vă trimet alte încercări, rugându-vă să nu-mi luaţi în nume de rău, dacă abusez de bunătatea D-v.

Primiţi, Vă rog, din partea mea asigurarea stimei celei mai sincere.

Al D-v.
ST. O. IOSIF

POVESTEA FLORILOR [5]

Şi florile au câte-un dor,
Care muncindu-le în taină
Anină lacrămi p'a lor haină,
Le pleacă fruntea pe cotor...

Căci dacă ar putea grăi
O floare veştedă de tei,
De vitregul destin al ei
Sărmana mi s'ar tângui.

Mi-ar spune doar cum tremura
In noaptea 'n care s'a ivit;
Cum lăcrimând s'a 'mpotrivit
Vântului, ce-o desbobocea:

Cum s'a trezit sub cer senin
Cu ciripiri și foc din soare —
Cum tremura din aripioare
Un flutur, ce-i dormea pe sin.

Mi-ar spune doar cum l-a iubit,
I-a dat și daruri și parfume —
Și el — pribeag, fără de nume —
El a plecat — n'a mai venit...

Tot așteptând a plâns ea mult
In amoroase nopți de vară
Și mult dorit'a ca să moară
Până-când bruma a căzut...

Și florile au câte-un dor
Care muncindu-le în taină,
Anină lacrămi p'a lor haină,
Le pleacă fruntea pe cotor. —

ȘT. O. IOSIF

Izvoare: Biblioteca Academiei Române. Secția Manuscriselor. Autografe românești dăruite de *Iacob C. Negruzzi*.

N O T E

I

[1] Nu s'a publicat nimic în *Conv. Lit.* 1892.

II

[2] Poezia este inedită.

[3] Nici de data aceasta nu se publică poezia în *Conv. Lit.*

III

[4] In n-rul din Noemvrie al Conv. Lit. 1892 XXVI 608 la «Corespondență» găsim următorul răspuns: «*St. O. I.* In parte».

[5] Nici această poezie nu-i trecută în volumele poetului și nu-i publicată în Conv. Lit.: *St. O. Iosif* publică în *Conv. Lit.* începând abia cu anul 1896.

Barbu Delavrancea către Iacob C. Negruzzi

Scrisori din anul 1912

I

[București], 16 Mai 1912

SCUMPE DOMNULE NEGRUZZI,

Firește, primesc cu mulțumire, — adică aș primi cu m. mulțumire onoarea ce mi-ar face cea mai naltă Instituție a Țărei [1].

D-tale îți voi rămâne recunoscător. E a doua oară când te muncești pentru mine. Dator ți-am fost și-ți sunt. Când mă voiu plăti și, mai ales, cu ce mă voiu plăti ? De trei săptămâni n'am părăsit patul. Bolnav. Azi e prima oară — de talia aceasta — când mă dau jos din pat. Sunt m. mai bine [2].

Cu dragoste și cu devotament, al D-tale

BARBU DELAVRANCEA

II

[București], 19 Maiu 1912

SCUMPE D-LE NEGRUZZI,

Iți mulțumesc, D-tale, de mare onoare ce mi-a făcut «Academia Română». Mă vesti casierul D. V. Tocmai lucram la o piesă [3] — căci a dat Dumnezeu se pot umbla prin casă — când mi-aduse știrea telefonul. Știu că D-ta ți-ai pus toate puterile să

mă alegi în Academie. Şi-ai reuşit. Noroc şi sănătate să-ţi dea «Àl-de-Sus».

Al D-tale cu toată dragostea şi cu tot devotamentul

BARBU DELAVRANCEA

Izvoare: Biblioteca Academiei Române. Secția Manuscriselor. Autografe românești dăruite de *Iacob C. Negruzzi*.

N O T E

I

[1] *Barbu Delavrancea* a fost ales, la 19 Mai 1912, *membru activ al Academiei Române*, cu 20 voturi pentru și 6 contra (v. Anal. Acad. Rom., s. II, t. XXXIV, p. admin. 1911—12, București 1912, pg. 133—135). Contracandidatul său *I. Al. Brătescu-Voinești*, a rămas în minoritate (v. *Un muritor*, Sesiunea Acad. Rom., «Ramuri» VIII 1913 n. 10—11, pg. 303—305).

[2] Boala data mai de mult. In timpul cât fusese Ministru al Lucrărilor Publice (1910—11), se dusese la Karlsbad pentru îngrijirea sănătății și apoi la Lipsca pentru vre-un consult medical (v. *P. Cerna*, Din corespondența sa, «*Junimea Literară*», XV 1926 nr. 5—6, pg. 115).

II

[3] E vorba de piesa «*Hagi-Tudose*», ed. La Buc. Minerva 1913, jucată în sesiunea de toamnă a anului 1912, când a căzut, fapt care a provocat un aprig conflict al autorului cu directorul Teatrului Național de pe atunci, *Al. Davila*.

Mihaiu Eminescu cătră Președintele Partidului Conservator

Scrisoare din anul 1883.

București, 16 Februarie 1883

DOMNULE PREZIDENT, [1]

Aflu cu părere de rău că, fără ca eu să fi fost întrebat măcar, d. N. Bassarabescu [2], redactorul poate prea cunoscut al foii «Poporul» [3], colaborează în mod regulat la redacția «Timpului» ?

Permiteți-mi a Vă declara că mie unuia nu mi-e încă cu totul indiferent cu cine împărtășesc onoarea de-a colabora la una și aceeași publicațiune. Am fost pururea — nenumărate coloane din șapte ani ai *Timpului* o dovedesc — în contra acelor scriitori, cari cred a se putea dispensa și de talent, și de cunoștințe și de idei, numai dacă vor vorbi într'un mod incalificabil de persoana Regelui, până în momentul când mâna monarchului semnează — cu dispreț — vre un decret de decorare sau de numire în funcție.

E lesne de înțeles că nu pot primi solidaritatea în asemenea pene, oricât de mare ar fi îndealtmintrelea credința mea în principile conservatoare.

Având părerea de rău a Vă declara că, în asemenea condiții, mi e peste putință de-a mai colabora la «Timpul», Vă rog să bine-

voiți a primi încredințarea totală, că hotărîrea mea nu-mi alterează nici credința în principiile conservatoare, nici împuținează respectul pe care Vi'l datoresc.

M. EMINESCU

Izvoare: Biblioteca Academiei Române. Secția Manuscriselor.
Autografe românești dăruite de *Iacob C. Negruzzi*.

N O T E

[1] Demisia lui Eminescu de la *Timpul* e menționată de *D. Murărașu* în introducerea cărții *M. Eminescu*, Scrieri politice, pg. XXXII, și comentată de *Perpessicius* în articolul de fond *Eminescu ziaristul* din «Cuvântul» 6 Martie 1931.

[2] și [3] *Poporul*. București 18/30 Aug. 1871 — 8/20 Oct. 1876 și 17 Mai 1881 — 21 Apr. 1892. Director și redactor: *N. Bassarabescu* (până la 19 Ian. 1875 și dela 17 Mai 1881).

Ioan Sbiera cătră Titu Maiorescu

Scrisoare din anul 1889.

Cernăuţi, 3 Iulie 1889

MULT STIMATE DOMNULE ŞI COLEG !

Indată după primirea răvaşului D-voastre, am fost la sora răposatului M. Eminescu, la doamna Aglaiea Drogli [1] şi i-am comunicat dorinţa D-voastre. Mi-a rĕspuns ca biografiea ce ĭ-a făcut'o I. Vulcan in numĕrul 2 din Familiea, anul 1885, ar conţine cam totul ce'şi aduce şi domniea sa aminte ca mai remarcabil din copilăriea lui, doară atîta ar mai adauge că el, în vîrsta de 16 ani a compus o dramă in cinci acte pe o sîngură coală de hărtie, pentru care mult ar dà acuma de s'ar mai găsi undevà. «Aceasta, zise ea mai departe, vĕdia de pe atunci talent literar». La stăruinţa mea mi-a promis că'mi scrie tot ce scie din copilăria frăţini-său, ...dar' ...mi-a trimes numaĭ scrisoarea pre care o alătur la a mea. Numărul din Familie nu Vi'l trimet pentrucă sciu că'l aĭ.

Motivul părăsirii studiilor gimnasiale din Cernăuţ nu a fost moartea luĭ Pumnul [2], ci altă împrejurare. Nu moartea lui Pumnul zic ; pentrucă Pumnul din 1861 puţin ce a mai funcţionat ca profesor, şi cînd se tîmpla de mai reluà pe scurt timp cursul său, propunea numai în clasele superioare pînă unde nu ajunsese M. Eminescu. Eu am suplenit pe atunci pre Pumnul şi 'ĭ-am şi urmat chiar în profesură. Eminescu cît a fost în gimnasiŭ a fost învĕţăcelul meŭ din limba romînească şi ne înţelegeam foarte bine împreună, era foarte bun şi blînd băiat, dar' n'aveà gust la studii serioase şi sistematice, luà toate mai pe uşorul, căuta să culeagă floricele, dar nu'i plăceà să'şi înghimpe degeţelele. In anul 1864 venise Fani

Tardini cu trupa sa la Cernăuţ şi dădu primele represintaţiuni naţionale la noi în ţară [3]. Insufleţirea ce au produs'o aceste represintaţiuni asupra publicului romîn a fost nedescriptibilă; credeam cu toţii că a sosit şi pentru noi oara mîntuirii, şi că de aici înnainte vom avè şi noi a ne mişca în elementul nostru !

Asupra tinerimii inrîurirea a fost şi mai puternică, cu decsebire asupra celei dela gimnasiu conduse de mine şi căriia îi procuram gratis intrare la represintaţiunile teatrale. M. Eminescu, spirit deştept, şi inimă uşor impresionabilă, n'a rĕmas scutit de efectele represintaţiunilor ; asupra lui au făcut o înrîurire chiar mai mare; in trupa teatrală, în vieaţa ei uşoară şi plăcută, vedea Eminescu elementul său mai convenabil de vieaţă ; nu voià să se despartă de ea !

Teatrul l'au abătut de la studiile sale gimnasiale, voia şi el să fie şi actor şi autor dramatic ! Şi aşa a părăsit gimnasiul. Poate că la părinţi să fi spus alt motiv decît cel adevărat, de şi mă îndoesc ; este însă prea adevĕrat că atît M. Eminescu cît şi părinţii lui erau foarte bine cunoscuţi şi familiari cu Pumnul; prin urmare, scena de bocete în familie îşi găsesce esplicarea în referinţele amicale reciproce mai bine decît în motivul îndegetat de doamna Drogli.

Oricât de iubit şi stimat a fost Pumnul de învăţăceii săi, totuş moartea lui n'a desgustat, nici n'a îndepărtat pre nime dela continuarea studiilor gimnasiale, prin urmare nici pre M. Eminescu. Adevĕratul motiv este cel atins de mine, căci teatrul aprinsese crierii şi la alţi tineri mai puţin impresionabili decît Eminescu şi'i făcuse a urmări cîtva timp trupa Fani Tardini.

Vlădicescu [4], dacă mai trăesce, cred că'şi va aduce aminte de toate acestea !

Cu multe salutări şi cu espresiunea sîmţămintelor mele de aleasă stimă, rĕmĕn

al D-Voastre devotat

Dr. I. SBIERA

în Cernăuţi într'o 3 Juliu 1889 st. n.

Izvoare: Biblioteca Academiei Române. Secţia Manuscriselor. Autografe româneşti dăruite de *Iacob C. Negruzzi.*

N O T E

[1] Pentru Aglaia Drogli n. Eminescu, v. Leca Morariu *Fraţinii Eminescu*, Cernăuţi 1923.

[2] Aron Pumnu * 27 Noem. 1818 — † 12/24 Ianuarie 1866.

[3] Trupa Fanni Tardini — Vlădicescu — turneul în Bucovina (Cernăuţi) 1/13 Martie — 15/27 Mai 1864. Amănunte în Leca Morariu, *Eminescu şi Fanni Tardini* in Junimea Literară, Cernăuţi 1923 XII.

[4] Asociatul Fanei Tardini.

Cu aceste scrisori —, una a lui Eminescu, adresată preşedintelui partidului conservator, cu demisia sa dela «Timpul», alta a lui Ioan Sbiera, profesor de limba şi literatura română la Universitatea din Cernăuţi, urmaş la catedra lui Aron Pumnul, scrisoare cu preţioase informaţii despre Eminescu, — se termină publicarea autografelor Iacob C. Negruzzi, care se găsesc la Academia Română. Ne-au mai rămas 172 scrisori ale lui V. Alecsandri adresate lui Iacob C. Negruzzi, pentru unul dintre viitoarele volume. Acela va cuprinde numai corespondenţa lui Alecsandri.

De aici înainte urmează scrisorile schimbate între Junimişti, apoi unele emanând dela Junimişti pentru cercuri străine sau altele de aiurea către Junimişti.

Ioan Creangă cătră Ioan Slavici

Scrisori din anii 1878 — 1882.

I

Iaşii, 1878 Oct. 21.

STIMABILE DOMNULE ŞI FRATE SLAVICIU,

Iţi mulţumesc din suflet pentru broşura ce mi-ai trămis [1]. — Ca fiiu din popor, admit în totul părerile D-voastră; nu m'am putut opri de a vărsà lacrămi, văzând nenorocirea ce ne amenință în viitoriul ţărei şi al copiilor ei ! Şi cu atâta mai mult am simţit, cu cât de mic copil am văzut vicleşugul acestui neam [2]... îndărătnic şi risipitoriu la ce ţinteşte...

Dar oamenii noştrii de *stat !...* [3] Ochi au şi nu văd ; urechi au şi nu aud, căci totdeauna au luat cărbunele cu mâna sermanului ţăran, care la urma urmelor tot el a plătit gloaba. Vorba ceea ' «Capra b... şi oaea trage ruşine». — De-ar şti boii din cireadă, ce mână becisnică ĕi duce la tăetoare ! — Dar nu ştie sermanul dobitoc şi de aceea tace şi rabdă ; duce în spate toate sarcinele şi hrăneşte pe netrebnicii, cari îşi rid de dênsul ! Păstori nu-s şi cânii lipsesc. Ş'apoi ştii că într'un sat fără câni, se primblă mişeii fără băţ... —

Noi cari am gustat amarul, să despreţuim pe oamenii cei ce lucrează fără de lege, şi să nu ne însoţim cu aleşii lor — pentru a luà pânea din gura fiilor şi a o aruncà Cânilor. —

Cred că-i destul o măciucă la un car de oale. —

Stimabile frate Slaviciu, chiar acuma scriu în dugheana unui negustoriu cinstit din Iaşi, anume Nicolai Ioan, de care aş dori să avem măcar vr'o zece mii în Iaşi, dar unde-s ? Domnul *Nicolai Ioan* mi-a spus, ca să-i trimeteţi deocam dată vr'o două trei sute

de broşuri, şi după desfacere banii sunt siguri ; dacă nu mĕ credeţi, vĕ puteţi încredinţa de la prieteni Moldoveni, cari sunt în Bucureşti, despre onorabilitatea D-lui *Nicolai Ioan.* Adresa : *Nicolai Ioan,* Iaşi, strada Mare.

Vĕ salut cu drag şi vĕ aşteptăm de aniversarea Junimei. Salutări D-lui Eminescu. Arătaţi, vĕ rog, respectele mele D-lui Maiorescu şi la toată familia. — Eară D-voastră personal vĕ mulţemesc de mii de ori, şi vĕ rog a mai povăţui pe copilul meu [4], care ştiu că vĕ supără din când în când.

Al D-tale cu inimă şi cu suflet

I. CREANGĂ

N. B. Pentru rabat, chibzuiţi D-voastră, cât puteţi da D-lui Nicolai Ioan. Plătiţi-i portul, faceţi însfârşit cum vĕ dă mâna.

. . . .

Nuştiu dacă Creangă al meu învaţă ori se lasă pe-o ureche ? [5]

II

Iaşii, 1882 Fevruarie 8

IUBITE DOMNULE SLAVICI,

Prin poşta de astăzi am trimis o scrisoare D-lui librariu Socec [6], poftindu-l să mi răspundă dacă bine-voeşte a primi în desfacere cărţi didactice de ale noastre : «Metodă Nouă» [7], «Invăţătorul Copiilor» [8], «Regulele limbei române» [9] de Maiorescu, etc. [10], dându-i, *de la mie înainte* [11], rabat de 35% pe bani gata şi portul pe socoteala D-sale.

Noi am avè plăcere să facem şi această negustorie (deşi nu-i vr'o pricopsală) gândindu-ne la mulţimea ce s'ar putè trece ; mai ales că chiar acum suntem la corectura coalei I, edit. XVI [12], şi am putè trage cu înlesnire un număr şi mai mare de exemplare.

Vă rog dar, în puterea prieteşugului, dragă D-le Slavici, abateţi-vă în treacăt pe la Socec, intraţi în vorbă cu el despre a-

ceastă afacere, stăruiți să ne răspundă ori da ori ba și totodată comunicați-mi și D-v. rezultatul.

Vă salut cu dragă inimă!

Salutări și serutări din parte-mi D-lor Eminescu [13], Nica [14], Gaster [15], etc., etc.

I. CREANGĂ

Acum un an am vorbit cu Socec chiar eu [16] și ne-a lăsat cu 40%. Poate să lese cu 35%. Insfârșit ori așa ori așa; asta spre știința D-voastre. Marfa, ce-i drept, e prostuță; dar am văzut și mai proastă vênzêndu-se la dênsul, dacă are noroc...

I. C.

Izvoare: Autografe Ioan Slavici.
Arhiva Familiei.

NOTE

I

[1] E vorba de lucrarea lui *I. Slavici* intitulată *«Soll și Haben*. Cestiunea Ovreilor din România», București 1878. Titlul pare să fie sugerat de romanul lui *Gustav Freytag* «Soll und Haben».

[2] *Evreii*. Creangă a fost atât în viață cât și în opera sa un înverșunat antisemit. Ura împotriva Evreilor și-a manifestat-o, de altfel, și în scrisorile către M. Eminescu, V. Conta, precum și în multe alte împrejurări (v. documentata monografie a lui *Lucian Predescu* intitulată *Ioan Creangă, viața și opera*, București, editura «Bucovina», 1932). Cât privește antisemitismul lui I. Creangă în opera sa, el a scris: *Jidovii la noi* (v. L. Predescu, op. cit. cap. IV: Opere menționate și în manuscripte), și cunoscuta poezie: *Oltenii in Iași* (v. L. Predescu, op. cit.: Creangă poet III, Poezii sociale, nr. 2).

[3] Guvernul *I. C. Brătianu*, dela 24 Iulie 1877 — 10 Aprilie 1881: cu întrerupere de 2 luni, când dela 10 Aprilie — 9 Iulie a guvernat Dimitrie Brătianu. I. C. Brătianu a continuat guvernarea până în 1888.

[4] *Constantin*, unicul fiu al povestitorului. Amănunte despre el v. în *Lucian Predescu*, op. cit., cap. I-iu, Originea lui Creangă, nr. 71 din arborele genealogic.

[5] Pe atunci *Constantin Creangă* elev militar (v. *L. Predescu*, op. cit., pg. 23).

II

[6] Cfr. nota 16.

[7] Ediția a XVI-a (1882) a manualului didactic: «*Metoda nouă de scriere și cetire*, pentru uzul clasei I-a primară, de institutorii *I. Creangă, C. Grigorescu, G. Ienăchescu, N. Climescu, V. Răceanu și A. Simionescu*», apărută în prima ediție la 1868 (v. *L. Predescu*, Ioan Creangă, viața și opera, Buc. 1932, cap.: Creangă autor de manuale didactice, nr. 1 și *Niculae Țimiraș*, Ioan Creangă, monografie de factură occidentală, unind elementul istorico-literar cu expunerea clară a vieții și analisa succintă a operii; edit. Bucovina, 1932).

[8] Ediția a VI-a (1880) a cărții didactice: «*Invățătorul copiilor, carte de cetire [în]clasele primare, cu litere, slove și buchi.* Cuprinzându învățături morale și instructive. De institutorii *C. Grigorescu, I. Creangă și V. Răceanu*», apărută în prima ediție la 1871 (v. L. Predescu, op. cit. nr. 3 și *N. Țimiraș* Ioan Creangă, op. cit.).

[9] Ediția a II-a (1882) a cărții: «*Regulile limbei române pentru începători*, clasa II-a primară de *Titu Maiorescu*, retipărită cu învoiala autorului de *I. Creangă*, apărută în prima ediție la 1879 (v. L. Predescu, op. cit. nr. 7 și *N. Timiraș*, Ioan Creangă op. cit.).

[10] Prin «etc.» se pot înțelege unele din celelalte manuale ale lui Creangă, anume: «*Geografia județului Iași*, pentru clasa II-a primară urbană și pentru clasa III-a primară rurală, de ambe sexe, de institutorii *V. Răceanu, Gh. Ienăchescu* și *I. Creangă*», ediția II-a, 1882 (v. L. Predescu, op. cit. nr. 4); «*Harta județului Iași*, de *V. Răceanu* și *I. Creangă*», probabil prima ediție, 1882 (v. *Leca Morariu*, «Institutorul Creangă», Cernăuți 1925, și L. Predescu, op. cit. nr. 6).

[11] Tirajul cărților didactice ale lui Creangă și colaboratorilor săi a fost mare. *Metoda nouă*, la ediția 23-a, ajunsese la 527.000, pe acea vreme! (v. L. Predescu, op. cit. nr. 1).

[12] *Metoda nouă*, cfr. n. 7.

[13] *M. Eminescu* în acest timp făcea parte din redacția ziarului «Timpul».

[14] *Teodor Nica*, * Febr. 1846 în Brașov, mebru în «Junimea» din 1875.

[15] *Moses Gaster*, evreu rabin, cunoscător al literaturii populare române. Trăește la Londra. Intre altele, a scris: «*Zur rumänischen Lautgeschichte. Die Gutturale-tenuis*», 1878, Halle; «*Literatura populară română*», Buc. 1882; «*Beiträge zur vergleichenden Sagen und Märchenkunde*», Bukarest 1883; «*Apocrifele în literatura română*», Buc. 1883; «*Crestomatie română*», 2 vol., Leipzig 1891; etc.

[16] Fiind ales, în 1880, membru în Consiliul General al Instrucțiunii (în urma stăruințelor *ministrului* V. Conta), I. Creangă vine la București, ca să-și facă datoria. Aci stă până în Septemvrie acelaș an (v. L. Predescu, op. cit., *Viața*, cap. 12).

Ioan Creangă cătră Nicolae Gane

Scrisoare din anul 1887

Iașii, 1887 Noemvrie 28

STIMABILE DOMNULE GANE,

La scrisoarea dumnevoastră, am cinstea a rĕspunde : *Tăunul* este un fel de muscă lungăreață la trup, de coloare surie-gălbâe, care, «mai cu samă, bună-oară, firește, mai departe, vorba burlăcăritului», pișcă vitele (mai ales caii de sex femenin) la partea delicată... puțin bulbucată..., cu bortă la mijloc și nici ca cât aiurea...

Unii țerani drăcoși, prind câte un tăun, îi vîră un paiu în cur, apoi îi dă drumul cu paiul, încât fuge nebun de durere. Și de aici a rĕmas vorba că «fuge ca tăunul cu paiul în c...». — Prin urmare, zicătoarea se iea cu înțeles de iuțală [1].

Alt fel suntem sănătoși; numai caracuda, urgisită de soartă, aleargă și ea după nevoile ei, mai ca tăunul cu paiul în cur.

Cu bine și cu sănatate să dea D-zeu să ne vedem.

I. CREANGĂ

Izvoare : Muzeul Folticenilor.

NOTĂ

[1] Nu întâmplător N. Gane se adresează lui Creangă pentru a da lămurirea rostului unor cuvinte populare. Se pare că povestitorului nostru îi mersese vestea că e meșter în tălmăcirea lor. Astfel folkloristul bucovinean *Simeon Florea Marian* scrie lui Iacob C. Negruzzi, la 2 Ian. 1881 : «Acuma am o rugăminte. Eu m'am adresat D-lui I. Creangă în privința *Ornitologiei pop. române,* dar' până azi n'am primit nici un răspuns. Dacă ați putea vorbi cu D-lui și l-ați ruga în numele meu ca să-mi trămită macar câteva datine, credințe, legende etc., etc. *despre paseri* și deo-camdată despre cele următoare, mi-ați face un servițiu foarte mare și eu v'ași fi totdeauna recunoscătoriu pentru aceasta» etc. (Cfr. *I. E. Torouțiu* și *Gh. Cardaș,* St. D. L. I 277—278).

Alexandru Vlahuță cătră Titu Maiorescu

Scrisori din anul 1884.

I

Dobrovăț, 20 Iunie 1884

STIMABILE DOMNULE MAIORESCU,

Am văzut pe Eminescu și'am stat cu el o zi. Mi-a fost cu neputință să'l înduplec a veni cu mine la țară. — La ce — zicea el — să mai porți prin lume un om mort ! —

Doarme puțin, vorbește puțin și sunt zile în care uită să mănânce. Și cu toate astea se 'ngrașă — asta'l amărește mult. Grozav 'l tulbură și 'l demoralisează lipsa de ocupație hrănitoare. El o spune adesea. — De aci, poate, în mare parte vădita umilință — sfieala copilărească din vorba și mișcările lui. — E mișcător pân la lăcrimi când vezi la ce e redusă vieața lui. — Toată existența i se 'nchee într'o *dinamică* foarte restrânsă și înceată — cât îi trebue cuiva ca să nu fie mort. — Citește tare puțin — căci îl obosește. Nu scrie nimica. S'a încercat — mi-a spus — dar 'i-a fost cu neputință. — L'ar trage inima la un post de revizor [1].

I-am propus locul de la Asil și S-ta Ecaterina, la care eu — dacă e să ni se dea — aș renunța c'o adevărată mulțămire, pentru Eminescu ; — le-ar primi și i-ar prii mult.

In tot casul — grăbiți a'l numi unde-va. Altfel 'l perdem — fără nădejde de 'ntoarcere.

«Sunt grozav de demoralizat — mi'a spus de nenumărate ori cât am stat cu el, — aș vrea s'adorm și să nu mă mai diștept. — Cum nu poate omul să moară când vrea ! —

Nu mă 'nduplec la acte de violență cu mine însu'mi». —

E nespus de sfâșietor.

Cu adânc respect și recunoștință

A. VLAHUȚA

II

Dobrovăț, 27 Decembre 1884

STIMABILE DOMNULE MAIORESCU,

Nici vorbă că'n toiul sărbătorilor nu se va pute face nimic. Nădăjduesc însă că până pe la 15 Ianuar, când va trebui să mă 'ntorc, mă veți vesti, după cum ați avut bunătatea de a'mi făgădui, dacă e vr'un chip de a mai ieși din greu.

In Iași am stat trei zile, pe care le-am petrecut mai mult cu Eminescu. — L'am găsit mult mai bine. — Ar vrea să vie în București.

Piciorul i s'a îndreptat. — La 1 Ianuar iese din spital. — Am stat la o reprezentare a «Scrisorii perdute [2]» în Iași. E cumplit de prost jucată și totuși place lumii.

Cu adânc respect

A. VLAHUȚĂ

Izvoare: Muzeul Folticenilor.

NOTE

I

[1] *M. Eminescu* fusese *revizor școlar* în 1875, pentru județele Iași și Vaslui.

II

[2] *«Scrisoarea pierdută»* a lui *I. L. Caragiale*, s'a jucat întâiu în București, la 13 Noemvrie 1884, obținând un desăvârșit succes (v. relatările teatrale contemporane in: *Bacon*, Cronica teatrală, «Națiunea» II, 17 Noemvrie 1884, nr. 702, pg. 2 și *Anonim*, «Națiunea» III, 15 Noemvrie 1884, nr. 700, pg. 3, «Spectacole»).

Mihaiu Eminescu cătră Ioan Slavici

Scrisoare din anul 1877

Iaşi, 20 Septemv. 1877

DRAGĂ IENI,

Iţi scriu în grabă, că editorul logicei lui Kant se chiamă G. B. Jäsche, nu Fäsche, cum stă în «Pressa»[1]. Logica aceea nu e bună nici *măcar* pentru începători, căci ceea ce-i original în ea nu-i bun, ce-i bun nu-i original. Jäsche au fost un elev al lui Kant şi ca filosof, semikantian (Halbkantianer)[2]. Apropos de Trendelenburg[3] şi Maiorescu. Deosebirea între passagele citate de mine în «Convorbiri» e foarte mare[4]. «Cea mai naltă abstracţiune a intuiţiunii» a lui Tr. este «esse» copulativ, verbul auxiliar, nu «existĕre» a lui Maiorescu. Trend. recunoaşte asemenea existenţa unor silogisme ipotetice, Maiorescu le preface pe acestea pur şi simplu în silogisme categorice.

Eu am închipuit următoarele silogisme spre a arĕta deosebirea :

Dacă este seminariul din Bucureşti, este D. Zotu. Insă seminariul din Bucureşti este ca cea mai naltă abstracţiune a intuiţiunii. Deci D. Zotu este ca cea mai naltă abstracţiune a intuiţiunii.

Categoric însă astfel :

D. Zotu este o dependenţă a seminariului din Bucureşti.

Seminariul există în realitate.

Deci D. Zotu există în realitate.

Recunosc că sunt un ticălos de frunte — pentrucă nu scriu. Dar tu ştii, c'am fost totdeauna caracter melancolic şi n'am avut niciodată destul curagiu de viaţă; prin urmare tot ce gândesc sau fac, e azi mai ticăit de căt înainte. N'am inimă în mine nici căt e 'ntr'o mămăligă, nu gândesc nici la tine, nici la lume, nici la mine

însumi. Singura deosebire e cam devenit susceptibil, că orice atac, cel mai nevinovat, mă iritează încât am o adevărată Berserkerwuth [5], că s'au înmulţit oamenii, cu cari nu mai vorbesc nici un cuvânt şi c'am s'ajung să nu mai vorbesc chiar cu nimeni, nici cu mine ĕnsumi. Nu-i vorbă, s'a supărat văcarul pe sat şi satul habar n'are. Dar dacă-i aşa, se vede că nu poate fi altfel.

Articolul din «Convorbiri» [6] au produs o adevărată revoluţie în «Junimea». Cine i-au permis unui m... [7] (ipsissima verba ale lui Conta, Verussi ş. a.) a vorbi în numele Junimei ? Când au mai fost în «Convorbiri» politică militantă ? Un adevărat furror — şi ştii de ce ? Pentru că unii îl credeau scris de M. [8] — Tu trebue să ştii, ca M. are duşmani în «Junimea» Ieşană : Conta de pildă, Verussi proteguitul şi spionul lui Cozmiţă-Ureche [9] şi alţi câţiva.

Nu ştii tu cine au scris «Pamfletul» contra lui Ureche ? (D. Cannitferstan) [9 b]. E unic. Şi pare-a fi scris de un Moldovan. Nu ştiu, dacă M. a fost mulţămit sau nu cu anti-criticele [10] mele. Sunt scrise în grabă şi nu prea sunt de samă, dar n'am ce-i face.

De-unde iei privirea clară,
Care'n linişte alege,
La gândiri menite vieţii
Viaţa'n floare să le-o lege.

Acea privire clară se duce, căci tocmai în timpul cel bogat al vieţii ne risipim zilele în nimicuri. Mai scrie-mi, dacă vrei, căci scrisorile tale, scurte lungi, cum or fi, îmi fac plăcere.

Al tău

M. EMINESCU

Izvoare : Autografe Ioan Slavici.
Arhiva Familiei.

N O T E

Dr. Zotu a publicat în *Columna lui Traian* (Iunie şi Iulie 1877) o recenzie defavorabilă şi plină de insinuări asupra *Logicei* lui *Titu Maiorescu*. Recenzia a fost imediat reprodusă de ziarele adversare lui Maiorescu, de *Pressa* şi *Telegraful*. Dr. Zotu cată să documenteze că Logica lui Maiorescu ar fi fost plagiată după cea a lui John Stuart Mill.

Eminescu publică un articol *Observaţii critice* în *Curierul de Iaşi* din 12 August 1877 (v. art. repr. în *Diverse*, ed. Şaraga sau în ediţia A. C. Cuza: *M. Eminescu*, Opere Complete, Iaşi 1914, pg. 398 şi urm.).

Convorbirile Literare tipăresc un articol, în care se combat insinuările doctorului Zotu, iar acesta răspunde în *Pressa*.

Eminescu scrie şi el alt articol în *Conv. Lit.* dela 1 Sept. 1877. La acest articol se referă poetul în scrisoarea sa din 20 Sept.

Atitudinea lui Slavici: In *Timpul* din 23 şi 25 Sept. 1877, subt pseudonimul «Tanda», Slavici publică articolul *Bietul Dr. Zotu*, în care ironizează pe doctor şi spune că acesta îşi da importanţă fiindcă *Eminescu* l-a luat în serios în critica ce i-o făcuse în Conv. Lit. (v. *D. Murăraşu:* Eminescu, Scrieri politice, 1931, în Introducere pg. XXV).

[1] Dr. Zotu, *Critice Literare*, «Pressa» din 16 Sept. 1877, pg. 2—3. Articolul e un răspuns la alte articole şi anume: 1) Dr. Zotu, *T. Maiorescu, Logica — Recenziune*, «Columna lui Traian» Iunie — Iulie 1877, pg. 293 — 298. — 2) *Convorbiri Literare* răspund în August. — 3) Dr. Zotu, *Critice Literare*, «Pressa» din 14 Aug. 1877. — 4) M. Eminescu, *Observaţiuni critice*, «Curierul de Iaşi» 12 Aug. 1877. — 5) Cfr. art. *M. Eminescu*, în «Timpul» din 6, 7 şi 8 Sept. 1877. — 6) Y. în *Conv. Lit.* 1 Sept. 1877. — «Dar trebuia să ştie d. Eminescu că acel rezumat al prelegerilor lui Kant, nici nu este scris şi publicat de Kant, ci este o prelucrare făcută de *G. B. Fäsche*, publicată în an. 1800» («Pressa» din 16 Sept.) — Logica lui Jäsche: *Immanuel Kants Logik / Ein Handbuch zu Vorlesungen / Herausgegeben von / Gottlob Benjamin Jäsche / Königsberg bei Fr. Nicolovius 1800»*. Aprecierile lui Eminescu par să fie făcute mai mult de dragul jocului de cuvinte decât din acel al sintetizării adevărului, deoarece Logica este a lui Kant, nu a lui Jäsche. Dealtfel aceeaş Logică a lui Kant a fost reeditată la 1838 de Hartenstein, la 1868 tot de Hartenstein, la 1838 de Rosenkranz, iar la 1904 profesorul de filosofie Dr. *Walter Kinkel* îngrijeşte o nouă ediţie a celei editate de G. B. Jäsche la 1800 (v. Der Philosophischen Bibliothek Band 43, Leipzig *1920* ed. III-a, Verlag von Felix Meiner). — *G. B. Jäsche* (1762 — 1842) *war anfangs ein strenger Kantianar* (Kantian autentic, ortodox) — spune Kinkel (op. cit. pg. 166). Că mai pe urmă a evoluat, nu interesează. Insuşi genialul filosof I. Kant îl însărcinase pe Jäsche la 1798 să îngrijească de editarea logicei sale şi este greu de presupus că filosoful să fi încredinţat editarea acestei lucrări unui neortodox kantian. Apoi: când a apărut ediţia lui Jäsche, Kant trăia încă. Nici «Pressa» n'are dreptate, când contestă lui Kant paternitatea logicei şi orice amestec la publicarea ei. Astfel, în toiul luptei, adversarii exagerează, trecând dincolo de adevăr.

[2] Halbkantianer — semikantiani: cei cari modifică întru câtva principiile lui Kant.

[3] «Singura idee ce-și atribue d. Maiorescu, cu atâta emfază ca proprietate a D-sale și numai a D-sale, am văzut că este luată dela Trendelenburg» («Pressa» din 16 Sept).

[4] Dela 1 Sept. 1877.

[5] Berserkerwuth = furie războinică. Publicând această scrisoare, cu adnotările ei în *România Literară* (22 Oct. 1932), profesorul de limba și literatura germană dela Universitatea din Cernăuți *Victor Morariu* ne completează nota în sensul că «Berserker»-ii sunt în legendele nordice «wilde Krieger» (luptători aprigi) și că Berserkerwut e «sprichwörtlich als Bezeichnung für jeden Ausbruch wilden und ungebändigten Zornes» (Meyers Lexikon), adică: Berserkerwut este expresia curentă pentru izbucnirea furiei nestăpânite.

[6] E vorba de articolul *Radicalismul în învățământ și în cărțile didactice*, în *Conv. Lit.* dela 1 Sept. 1877 XI 201—212, semnat: X.

[7] m[erde?] = cine i-a permis unui... rahat etc.

[8] M[aiorescu].

[9] *V. A. Ureche*, Cozmiță, Popovici, Alexandrescu. — Cfr. *I. E. Torouțiu* St. D. L. II p. XXIV și *D. Murărașu*, Naționalismul lui Eminescu, 105.

[9] b Cannitferstan < kann nicht verstehen = nu înțeleg. *Lazăr Șăineanu* în cartea: *O carieră filologică*, Buc. 1901, p. 70—76, reproduce o broșură «*Domnul Kanitferstan*».

Mai înainte însă, Șăineanu dă următoarea informațiune: «Mă mărginesc a reproduce, aproape integral, un important document literar, datorit unui *scriitor de talent*. Documentul poartă titlul: «*Domnul Kanitferstan,* extras din jurnalul unui trîndav» (1877). Broșura *e de o extremă raritate...*»

Iată, pe scurt, conținutul broșurii, care cuprinde două părți: o povestire și o critică acerbă.

Prima parte este o paralelă între o întâmplare hazlie, petrecută aiurea, și între situația culturală și politică, în statul român, a lui V. A. Ureche.

Să ne oprim la prima parte. Un Francez venit la noi, povestește următoarea întâmplare: pe când se afla la Amsterdam, în Olanda, întrebă pe un trecător: al cui e cutare castel? Răspunsul: Kanitferstan! Merse ce merse, și iar întrebă pe un alt trecător: ale cui sunt vapoarele acestea? Răspunsul: Kanitferstan! In sfârșit, vede un cortegiu bogat. — Cine a murit? — Răspunsul trecătorului: Kanitferstan!

Ce dracu, și-a zis Francezul nepricepând limba olandeză. Kanitferstan ăsta e peste tot?

După ce Francezul termină povestirea lui Kanitferstan, făcu paralelă cu un caz analog dela noi.

— Unde m'am dus, la teatru, la conferințe, la Universitate, la Academie, în presă, la grădina publică, pretutindeni aud numai de V. A. Ureche: autor dramatic, conferențiar, profesor, academician, ziarist, etc..

Apoi: vine partea a doua a broșurii, în care autorul arată că V. A. Ureche, «Kanitferstand-ul românesc» și «mâncătorul de ovrei» (după cum îl numește anonimul autor) ar fi furat, tot ceeace a scris, din diferiți autori străini.

Autorul broşurii este aşadar anonim. Din conţinutul ei însă se poate deduce, că este scrisă de un evreu — drept protest şi răsbunare contra atitudinei antisemite a lui *V. A. Ureche* — ca şi a întregii generaţii dela 1877—1880, care a făcut zid împrejurul articolului 7 din Constituţie. Dar mai spune *Lazăr Şăineanu* că autorul este «*un scriitor de talent*». Intâiu, ce priveşte *lucrarea* «Domnul Kanitferstan»: ea nu este originală ci, ca să nu zicem plagiată, în cel mai bun caz o localisare după o istorioară germană (a lui J. P. Hebel) cu acelaş titlu *Kannitverstan*, în care un German dela Sud ajunge în Germania de Nord, vede un palat foarte frumos şi alte bogăţii şi întreabă de proprietar. I se răspunde mereu: *Kannitverstan;* el crede că e numele şi-l invidiază: şi scene similare se repetă. Motivul este dealtfel cunoscut şi se întâlneşte mutatis mutandis: un Român la Berlin, când se desparte de Neamţ acesta îi doreşte poftă mare (Mahlzeit), iar Românul crede că Mahlzeit e numele Neamţului şi-şi spune şi el numele: Popescu. Şi astfel d-l Mahlzeit îi iese mereu înainte.

Autorul «Domnul»-ui «Kanitferstan» pare să fie însuşi *Lazăr Şăineanu*, care de teama de a nu i se descoperi împrumutul nemărturisit din literatura germană, a preferit să lanseze batjocura împotriva lui V. A. Ureche subt masca anonimatului. Timbrul „originalităţii" avea să asigure efectul satirei. La 1901 Lazăr Şăineanu în cartea sa *O carieră filologică* reproduce aproape în întregime broşura «*Domnul Kanitferstan*», datorită «*unui scriitor de talent*».

In concluzie: 1) anonimatul din 1877; 2) localisarea nemărturisită; 3) reproducerea inutilă şi fără nex causal în lucrarea sa «O carieră filologică» (1901), după două decenii şi jumătate a unui pamflet «străin»; 4) caracterisarea anonimului autor: «un scriitor de talent» şi 5) indicaţia că «broşura e de o extremă raritate» — toate aceste consideraţiuni ne fac să bănuim că paternitatea «Domnului Kanitferstan» este chiar a lui Lazăr Şăineanu.

Aşadar: «împrumutând» din literatura germană o povestire, anonimul dela 1877 o foloseşte împotriva lui V. A. Ureche, acuzându-l că tot ce a scris, ar fi... furat din autori străini.

[10] Cfr. nota 1.

Teodor Nica cătră Ioan Slavici

Scrisoare din anul 1892

20 Iunie 1892

DOMNULE SLAVICI,

Viu dela D-l Dr. Kremnitz [1] şi sănt măhnit că D-ta ai dat crezământ fără control la un intrigant de murdară speţă. — Vezi, eu n'am crezut că D-ta ai fi afirmat despre mine că *eu* am dat informaţiuni grozave unei «*Curţi streine*» contra Tribuniştilor, — cum am zice aş fi un vânzător de neam ! — Eu am rîs, poate că temperamentul meu mai domol şi cumpătat e causa, sau poate pururea amintire a unui adagio ce mi-a incalcat tata: «dreptul de auzul rău nu se teme».

Fac apel la vechia noastră cunoştinţă şi te rog ca îndată-ce sănătatea îţi permite să-mi fixezi un cias de întâlnire ca să descoperim împreună izvorul minciunilor şi, dacă putem, să strivim vipera *Papistaşă* [2] pe care o bănuesc eu că şi-a bagat coada între noi.

In aşteptarea răspunsului D-tale rămăi tot acela pe care-l cunoşti de un sfert de secol fără câteva luni.

T. NICA [3]

Isvoare: Autografe Ioan Slavici.
Arhiva Familiei.

N O T E

[1] Dr. Wilhelm Kremnitz, soţul cunoscutei autoare germane Mite Kremnitz, s'a născut în Berlin la 1846 şi a murit la 21 Iulie 1897 la Sinaia. In toamna anului 1874 a venit în ţară şi a ocupat postul de medic secundar la Spitalul Brâncovenesc, iar dela 1889 medic primar. Imbolnăvindu-se principele Ferdinand în 1897, D-rul Kremnitz este chemat împreună cu alţi doi medici să îngrijească de boala principelui moştenitor.

[2] Continuele certuri şi învrăjbiri între Românii transilvăneni, uniţi (papistaşi) şi neuniţi (ort. or.)

[3] *Teodor Nica* * 10 Febr. 1846 Braşov, membru în «Junimea» din 1875.

Colo (?) cătră Ioan Slavici

Scrisoare din anul 1884.

București în 16/28 Apr. 1884
Str. Grivița 34

IUBITE IOANE,

M'am întors în București de Vineri seara, împreună cu Manliu [1] și cu familia sa, care fusese pe serbători la Brașov, precum vei fi știind.

Dar nu ca să-Ți arăt această știre, viu a-Ți scrie, ci pentru ca să-Ți comunic un cuvânt care poate să Te intereseze mai mult de cât o sută. — Și iată acel cuvânt:

După ce ai plecat Tu la Sibiiu, întorcându-ne dela gară cu Diamandi [2] în trăsură, el s'a oprit să vorbească cu Frâncu [2 b], care pleca spre Predeal cu trăsura, cu nevastă-sa. Pe când au început ei să vorbească, eu am vorbit câteva cuvinte cu nevasta lui Frâncu, și întorcându-ne cam pe la finele conversației lor, auzim din gura lui Frâncu cuvântul important pe care cred a Ți-l comunica și anume, că «Rusetache [3] a zis că-i pare rău că a perdut pe Diamandi», e bine înțeles că el este în grupul sibian.

Iți comunic acest cuvânt, că mi-a părut că el adeverește asertiunea Ta, ce ai făcut când am aflat că Frâncu vine la Gazetă [4].

Tu vei înțelege pe deplin și poate și mai mult decât mine.

De pe aici nimic nou afară ce cetești în gazete. Atât doar că Eminescu a plecat cu Chibici [5] la Iași în Sâmbăta paștilor; pe Chibici nu l-am văzut încă. Inainte de plecare Eminescu într'o seară ar fi fost la un birt, la care ar fi fost și fostul Director de poliție

Dănescu, și i-ar fi dat băutură, încât omul ar fi fost mai rău, a doua zi. Dacă nu vom fi cu mai multă grijă, este posibil ca cei ce vor să ruineze pe Eminescu, să-și ajungă scopul ! —

Te salut al Tău amic

COLO

Izvoare: Autografe Ioan Slavici.
Arhiva Familiei.

NOTE

[1] *Ioan Manliu,* * 1841 în com. Tofelde-Transilvania. Și-a făcut studiile liceale în Trans., iar cele univ. la Univ. din București. Profesor la școala centrală de fete din capitală. I. Manliu a scris: *Gramatica română, Etimologia* (1870—74). *Stil și composițiuni* (1880). *Curs elementar de literatură* (1884). *Sintaxa* (1887). *Poetica română* (1890). *Crestomatia română* (1891). *Antologia română* (1891). *Gramatica istorică și comparativă a limbei române* (1894). *Exercițiu de composițiuni* (1895). *Povățuitor pentru predarea în clasele primare* (1896), etc., etc. *Gh. Adamescu* omite să-l treacă în a sa Bibliografie.

[2] *Diamandi Manole,* negustor din Brașov, născut 1833 († 1890), membru al eforiei școlare centrale române din Brașov; a creat un fond pentru ajutorarea școalelor sărace, iar în 1877/8 a luat inițiativa unei colecte în Ardeal pentru răniții războiului Independenței (cfr. enciclopedia Minerva, 647). — Diamandi Manole apare ca prim-semnatar în actul de angajament al lui Ioan Slavici la Tribuna (v. în acest vol. «Tribuna» și Ioan Slavici). Intre autografele Ioan Slavici, care, în ce privește activitatea lui Slavici în Ardeal, vor intra într'unul din viitoarele volume ale St. D. L., se găsesc numeroase scrisori de-ale lui Diamandi Manole. Se pare că rolul său a fost mult mai însemnat decum i-l cunoaștem noi. *Ion C. Brătianu* avea mare încredere în Diamandi Manole; îi încredințase adesea mari furnituri de stofe pentru armată, ajutând și pe această cale elementul românesc transilvănean în înverșunata luptă cu maghiarii. Protivnic hotărît al politicei de pasivitate, Ioan C. Brătianu împotriva tendințelor Mocsionyștilor, oportuniști, de origină macedoneană, ridicați la rangul de magnați — marele bărbat de stat român împingea pe Românii transilvăneni spre activism.

[2] b Probabil *Teofil Frâncu,* scriitor român, a publicat în colaborație cu G. Candrea, *Rotacismul la Moți și Istrieni* București 1886. *Românii din munții apuseni (Moții),* 1888. In ale sale *Preumblări în București* vorbește despre *Eminescu,* în *Gazeta Transilvaniei,* nr. 185 din 14/27 April 1902.

[3] C. A. Rosetti.

[4] Cfr. nota 2 b.

[5] A. Chibici-Rêvneanu, prietenul lui Eminescu și însoțitorul poetului în călătoria sa din Italia, după ieșirea din sanatorul Döbling (cfr. Titu Maiorescu în scrisoarea din *Conv. Lit.* Mai-Iunie 1932).

Ziarul „Tribuna“ şi Ioan Slavici

Actul de angajament din anul 1884.

ÎNCHEERE [1]

Luând hotărîrea de a începe în cursul lunei Aprilie 1884 cu publicarea unui ziar quotidian sub numele *«Tribuna»*, D-l Ioan Slavici primeşte însărcinarea de director al acestui ziar în următoarele condiţiuni :

1) Ziarul va susţine principiile formulate în programul stabilit in conferenţa de la 3/15 Martie a. c.

2) Personalul de redacţie se va compune din doi redactori, un secretar de redacţie şi un corector.

3) Redacţia urmează să fie independentă in ceea ce priveşte lucrarea ei.

4) D-lu I. Slavici se obligă a da câte trei articole de fond pe sĕptĕmână, ear pentru zilele cele-lalte material pentru cel puţin trei colóne.

5) Pe fie-ste-care lună i se va pune redacţii o sumă oarecare la dispoziţiune pentru lucrări plătite cu şirul.

6) D-lu I. Slavici va primi o retribuţie de două mii fl. v. a. pe an, plătită în rate lunare (şi anume în cursul jumătăţei a doua a lunei) la începutul fie carei luni.

7) Conform cu o hotărîre ce se va lua mai târziu redacţia va primi drept tantiemă o parte din veniturile ziarului.

8) D-lu I. Slavici se obligă a se presenta până la cel mai târziu 15 Aprilie a. c. în Sibiiu spre a începe cu publicarea foii.

9) *Braşov 4/16 Martie 1884.*

DIAMANDI MANOLE[2], GEORGE B. POPP, Dr. NEAGOE

Izvoare: Autografe Ioan Slavici.
Arhiva Familiei.

NOTE

[1] Proprietatea «Tribunei» o avusese un bogătaș, *Ioan Bechnitz,* care a dat numele de «Tribuna» și care «m'a îndemnat să iau sarcina de director al ziarului» — zice Slavici în «Tribuna și Tribuniștii», București 1896, pg. 27. — Dealtfel corespondența lui Ioan Slavici din timpul când a lucrat la Tribuna s'a păstrat și mulțumită Doamnei Slavici, precum și d-lui profesor Scarlat Struțeanu, cari mi-au pus-o la dispoziție cu toată înțelegerea pentru valoarea ei informativă și documentară, se va publica în unul dintre viitoarele volume din St. D. L. Aci au intrat doar scrisorile cari au oarecare legătură între idei, fapte și oameni și formează puntea de trecere între Regatul liber și Românii Transilvăneni, cu rădăcini adânci în societatea Junimea.

La 1896 *trebuia* să se spună că proprietatea «Tribunei» o avusese bogătașul Ioan Bechnitz. Astăzi, în anul Domnului 1932, putem exprima din toată inima: Recunoștință României și pentru generositatea Ei din trecut. Dacă ar trăi Diamandi Manole, câte nu ne-ar putea spune, el!

[2] Pentru *Diamandi Manole* cfr. nota 2 din scrisoarea lui *Colo* către *Ioan Slavici,* din 16/28 April 1884, în acest vol.

Direcţiunea g-rală a Teatrelor cătră Ioan Slavici

Adresă din anul 1888.

Bucureşti, 4 Fevroariu 1888

No. 58

DOMNULE,

Studiile pregătitoare pentru punerea în scenă a piesei Gaspar-Grazziani [1] fiind terminate şi această tragedie, care este opera d-v. trebuind a fi pusă imediat în repetiţiune, vĕ rog, Domnul meu, să binevoiţi a veni cât mai neîntârziat la Bucureşti spre a vă înţelege împreună cu D. Director de scenă asupra distribuţiunei rolurilor şi asupra intenţiunilor ce D-v. voiţi să daţi unor pasage din opera D-v.

Primiţi, vĕ rog, Domnule, assigurarea osebitei melle consideraţiuni

Director General,

M. STĂNCESCU

Secretar,

VIEREŞANU

D-Sale Domnului
I. Slavici, Redactorul Gazetei «Tribuna», la Sibiiu

Izvoare: Autografe Ioan Slavici.
Arhiva Familiei.

NOTĂ

[1] I. Slavici, *Gaspar Graţiani,* tragedie în 5 acte, publicată în Conv. Lit. 1888 XXII n-rul 1, pg. 1 şi urm. şi reprezintată pentru întâia oară pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti la 28 Februarie 1888 (cfr. *I. E. Torouţiu,* St. D. L. II 313 şi în acest vol. scrisoarea lui *A. Chibici Rêvneanu* cătră *I. Slavici* din 29 Febr./12 Martie 1888).

A. Chibici-Rêvneanu cătră Ioan Slavici

Scrisori din anii 1886 — 1888.

I

București, 30 April/ 12 Mai 1886

IUBITE SLAVICI,

Sincerile mele felicitări, că ai fost achitat în plicticosul proces de presă, care s'a stins la Sibiu spre a se renaște la Cluj și în sfârșit a se curma în favoarea D-tale înaintea unui juriu ca cel în cestiune. Mare minune că ai scăpat ! [1].

Cu această ocasiune îți aduc urările mele pentru căsătoria D-tale cu D-ra Tănăsescu [2]; îți doresc să petreci mulți ani fericiți cu soția D-tale [3].

D-l Maiorescu s'a întors din călătorie și se află bine dimpreună cu toată familia [4]. D-na Kremnitz [5] asemenea se află bine ; Bebi [6] s'a făcut deja mare și învață de-ți e mai mare drag, iar fratele său Emanoil contemplează lumea în liniște și numai din când în când pune casa în mișcare.

Eu mă țin tot de căile ferate, căci n'am de ce alta să mă apuc!

Eminache [7] a fost de paști în București, dar nu-i merge prea bine cu sănătatea ; l-a apucat un fel de nepăsare, de cheltuiește fără nici o mustrare de cuget banii ce i se încredințează ca garanție pentru cărțile împrumutate de la bibliotecă, și când'-i poftit undeva la masă, se descalță ca și când ar fi la dânsul acasă ; cu un cuvânt 'i merge rău.

Seratele literare n'au început încă, dar cred că încurând vor începe la d-l Negruzzi.

Al D-tale devotat prieten

A. CHIBICI RÊVNEANU

II

Bucureşti, 29 Febr./12 Martie 1888

DRAGĂ SLAVICI,

Aseară s'a jucat pentru prima oară piesa D-tale Gaspar Graţiani [8].

Cu toate că suntem pe la sfârşitul carnavalului şi lumea'i împrăştiată pe la nunţi şi baluri, sala teatrului era cu toate aceste binişor înţesată, numai lojele de rangul al II erau mai puţin ocupate.

Dintre cunoscuţii noştri se aflau faţă : D-nii T. Maiorescu, St. Mihăilescu, Neniţescu, Duiliu Zamfirescu, pe după culise Caragiali, etc.

Actul întâiu, al doilea şi al treilea au avut un interes crescând şi au fost aplaudaţi Gr. Manolescu şi D-na Canaky, iar mai ales Aristiţa Manolescu şi Petrescu cari au interpretat (ceşti din urmă) pe Sora şi pe Baruch într'un mod strălucit. După actul al treilea [9] se auzea deja câteva strigăte: «autoru !». După actul al treilea chemarea autorului era generală şi atunci a eşit Aristiţa Manolescu zimbind şi a zis : «Autorul este D-l Ioan Slavici din Transilvania şi nu este aici», la care publicul a răspuns prin aplause.

Vine însă acum actul al IV care, după ce nu are prea multă acţiune, este şi slab interpretat; închipueşte-ţi pe Vasileasca cu vocea ei vecinic plângândă făcând pe sultana Mapeiker şi poţi să-ţi faci idee ce efect putea să aibă. Cortina a căzut deci în linişte. — Actul al V a mai încălzit publicul încât la sfârşit actorii au fost chemaţi.

D-l T. Maiorescu n'a asistat decât numai până la începutul actului IV. Caragiali a plecat după actul al IV. Uitasem pe Roşca şi pe Boghianu cari au stat până la urmă dimpreună cu cei alţi asistenţi. Pentru mâne 1/13 Martie este anunţată a doua representaţie a lui Gaspar.

Impresia generală a perdut mult prin actul al IV şi după mine acest act ar trebui să se suprime indicându-se numai în actul III ceia-ce se face în actul al IV şi dându-se o estensiune mai mare actului din urmă, intercalând la începutul lui cele ce s'au petrecut la Ţarigrad în mod narativ.

Critica ce se face piesei mai în unanimitate este, că intriga este prea slabă încât după actul întâiu știi ce o să se întâmple în actul din urmă, prin urmare nu produce tensiunea dorită în spirite; al doilea că personajele sunt palide afară de ovreiul și ovreica. Afară de aceasta se mai zice că e mai mult nuvelă decât piesă dramatică. Ceia ce'mi pare rău este că n'ai putut asista personal la representație ca să vezi partea tare și lacunele. Iți trimit în alăturare programa din care o să vezi cum sunt împărțite rolurile.

Dacă ași avea ceva de observat, ar fi doară că în arta dramatică surprizele au un rol însemnat pentru fascinarea auditorului și poate n'ar strica, dacă în viitor ai uza puțintel și de acest mijloc.

Iți gratulez de reușita piesei și te rog a transmite D-nei Slavici complimentele mele, iar moștenitorului D-tale salutările amicului D-tale.

A. CHIBICI REVNEANU

Izvoare: Autografe Ioan Slavici.
Arhiva Familiei.

N O T E

I

[1] E vorba de al doilea proces (din trei). Procesul s'a judecat la Cluj la curtea cu jurați, formată de Unguri. Motivul: într'un articol din «Tribuna», I. Slavici arătase că guvernele ce s'au perindat în Ungaria au condus așa de rău treburile statului, încât Românii, după 10 ani, nu știu de un rege al Ungariei, ci numai de împăratul Austriei. Acuzatul însă fu achitat (v. I. Slavici *Inchisorile mele*, pg. 43 și 222—223).

[2] Soția lui Ioan Slavici, Doamna *Eleonora Slavici*, născută în Ploești. Este fiica lui *Grigore Tănăsescu* sub prefect în Ilfov, fiul lui *Atanase Hagiescu*, președinte de tribunal la Râmnicu Vâlcii. Soția sa (a lui Atanasie Hagiescu) este născută *Teodora Băluță Băicoianu*, de origină Craioveană.

[3] Eleonora Tănăsescu a urmat Școala Normală (Azilul Elena Doamna) din București. La terminarea școlii a devenit institutoare chiar la Azil (Școala de Aplicație) apoi la Sibiu, la Școala Societății Femeilor Române (1884). Aci la Sibiu, Slavici care conducea «*Tribuna*» a revăzut-o, căci o cunoștea din București, unde fusese profesor la Azil, și se căsătorește cu ea. Din această căsătorie s'au născut 6 copii (2 băeți și 4 fete).

[4] Probabil călătoria după a doua căsătorie a lui *Titu Maiorescu* (cfr. scrisoarea lui din 10 Sept. 1887 către *Iacob C. Negruzzi* în vol. I-iu din St. D. L. 20—21).

[5] Mite Kremnitz.

[6] Băiatul doamnei *Mite Kremnitz* (cfr. scrisoarea *Mitei Kremnitz* către *Iacob C. Negruzzi* din 14/26 Iunie 1881 în vol. I-iu St. D. L. 425).

[7] Eminescu.

II

[8] Cfr. nota dela adresa Teatrului Naţional către Ioan Slavici şi nota 8 din scrisoarea III a lui Titu Maiorescu tot către Ioan Slavici.

[9] Sic! cfr. autograful. Trebue cetit *al doilea*.

Ioan Urban Jarnik cătră Ioan Slavici

Scrisori din anii 1884 — 1887.

I

Smichov, 20 Octomvrie 1884

IUBITE DOMNULE,

Ştiu că D-voastră în posiţiunea de acum a D-voastre aveţi alta de gândit, decât la ceia, despre ce a fost vorba între noi şi ne am şi învoit. Eu însă n'am uitat de loc, şi cum să uit, când la fie care moment gândesc, cât de bine ar fi dacă s'ar face treaba. Vorbesc de învoiala cu d-l Ispirescu din Bucureşti, care este gata să 'mi tipărească pentru 600 (şase sute) franci ceva sau să tipărească altuia şi bani să iau eu [1]. D-voastră în scrisoarea cea din urmă mi aţi făgăduit, că şi în posiţia, în care vĕ aflaţi acuma, veţi poate avea prilej, să faceţi aşa cum gândeaţi. Mai a trecut aproape un an de zile şi n'auzisem nimica, dacă se va face lucru ori ba. Vĕ rog dar, să vĕ gândiţi dacă s'ar putea şi când, şi dacă nu, Vĕ rog să mi daţi de ştire, fiind c'atunci aş lua mĕsuri potrivite, să vĕz, dacă s'ar putea aiurea. Poate dacă nu tocmai D-voastră în momentul de faţă aveţi ceva de tipărit, c'ar fi cineva dintre prietenii D-voastre din Sibiiu, care mi ar face slujba aceasta, la care n'ar pierde nimica, căci tipografia d-lui Isp[irescu] fiind a Academiei Române, este foarte bine ţinută.

Eu numai de doo septămâni m'am întors la Praga dela ţară, unde am petrecut cu familia dela 15 Maiu încoace. S'inţelege, că pe când ţinea semestrul de vară, nu puteam să stau acolo neîntrerupt, însă m'am aranjat aşa, de ţineam prelegerile mele numai în trei zile de septămână şi cele patru le petreceam acolo. Este locul

meu de naştere care se chiamă Pottenstein (boemeşte *Potštýn*), şi ţinut cât se mai poate de frumos.

Atât pentru astăzi. Vĕ rog să mi respundeţi de curênd, c'aştept cu nerăbdare, cum şi când mi voiu scoate bani.

Vĕ salut din inimă

IOAN URBAN JARNIK
Smichov 100 bei Prag.

II

Potenstein (Boemia), 15/2 1885

IUBITE DOMNULE,

In momentul de faţă s'o fi şi isprăvit cu tipărirea capitolului al 12-lea şi lucrarea întreagă avênd 18 capitole, ne mai rĕmâne a treia parte de tipărit. Aş fi mulţumit, dacă s'ar şi isprăvi cu totul: de o parte este mulţumirea, ce o are fiecare om, când vede gata înaintea sa o lucrare, cu care s'a ocupat vreme îndelungată, de altă parte este nădejdea ce o trag, că lucrarea această are să-mi aducă şi un folos material [2]. M'aş sfii sa-Ţi scriu aceasta, dacă în scrisorile mele trecute n'aş fi atins lucrul acesta; dac'aş fi isbutit să mi scoţ banii dela d-l Ispirescu [3], aş fi fost scutit de toată grija ş'aş fi aşteptat cu răbdare succesul acesta material pe lângă succesul moral.

Aşa însă cum stă treaba, am tot să mĕ lupt cu greutăţi băneşti şi mai cu seamă în luna această, unde mi au venit nişte cheltueli neaşteptate, nu ştiu zĕu, cum am să leg doo în teiu [4] şi eu. Avênd expediat acuma manuscrisul întreg, mi a venit ideea, dacă aş putea să capăt un acompte de p. 50 fl. sau şi mai puţin, ce mi ar fi foarte plăcut, căci m'ar scuti de facerea datoriilor, lucru ce mi este foarte neplăcut. Aşa dară, dacă se poate oare cum, vĕ rog să mi trimiteţi suma această aicea la Potenstein (Boemia) cu mandat postal.

Acuma ar trebui, să ne şi gândim la modul, cum i am înlesni lucrării o trecere mai mare şi în România. Poate ar fi bine, dacă i am trimite ministerului de instrucţiune publică un număr oarecare de exemplare cu rugarea, să esamineze cartea şi dacă o află bună, s'o recomandeze şcoalelor de cumpărat. S'înţelege că redacţiunilor ale tuturor ziarelor româneşti atât în Transilvania cât şi în Ţara românească le vom trimite câte un exemplar cu acelaş scop.

Mi veni şi ideea şi te rog să mi spui părerea D-tale despre aceasta, dacă n'aş putea să dediez cartea această cuiva. Gândind la primirea cea cordială şi ospitalieră, de care am avut parte în casa d-lui Maiorescu, mi a venit gândul s'o dediez d-şoarei Liviei M.. S'înţelege că până a nu face aceasta, aş întreba dacă primeşte. Inainte de toate te rog însă pe D-ta care cunoşti mai bine pe d-l M., să mi spui dacă cererea mea ar avea vr'o nădejde să fie primită de către d-l şi d-şoara mai cu seamă luându-se în seamă, că este numai o traducere. Sau dacă vezi D-ta că nu merge, poate s'ar potrivi o altă dedicaţie, unde n'ar fi de lipsă ca mai nainte să cer îngăduirea, adică o dedicaţie «*Tinerimei române*», care ar avea folosul, că ar indica, pentru ce cititori anume cartea este menită, deşi, după cum D-ta cunoşti conţinutul, lucrarea această poate s'o citească ori şi cine fie mic, fie mare, numai să aibă o simţire pentru viaţa poporului de rînd.

Aşteptând rĕspunsul din partea D-tale, te rog încă odată să nu iei în nume de rău cererea mea dela începutul scrisorii, te am pe D-ta ca pe un prieten şi îţi vorbesc deci cu toată încrederea şi inima deschisă.

Al D-tale devotat

I. U. JARNIK

III

23/2 1885
Smichov, 100 b. Praga

IUBITE DOMNULE !

Scrisoarea D-tale mi-a pricinuit de o parte bucurie, de altă parte mâhnire. D-ta poţi să ghiceşti singur, despre care lucruri vreau să vorbesc. Intr'adevăr nici nu ştiu, câtă vreme a trecut, de când am primit din partea d-şoarei Maiorescu ştirea cea îmbucurătoare, că isbuti să aducă pe D-ta, ca prin vr'o lucrare pe care o ai tipări la d-l Ispirescu, m'ai pune în stare să mi scoţi aceste nenorocite 600 fr. şi D-lui ar fi mulţumit să scape de datorie, şi mai deunăzi scriindu-mi, pomeni şi despre asta, şi-i am rĕspuns să mai aştepte, că D-ta mi-ai scris că vrei să-mi faci treaba singur. Apoi acuma mi se pare am ajuns tocmai acolo, unde am fost până a nu mi fi fost scris D-şoara M. în modul arătat mai sus, adică să caut ca un alt Diogene pe omul cu pricină. Şi tocmai în anul acesta am mare lipsă de vre-un ajutor pe lângă leafa mea, căci dintr'aceastâ mi se retrage în fiecare lună suma de 20 fl. în decurs de 20 luni, ca să mi plătesc *zălogul* (Vorschuss) [6], ce am fost silit să mi-l iau anul trecut. Mi vine greu, să mai scriu ici şi colea în afacerea aceastâ, şi iarăşi fac apel la D-ta, nu tocmai să tipăreşti D-ta singur, însă dac'ai prilej să vorbeşti sau să scrii cui-va care are de gând să'şi tipărească ceva. S'înţelege c'ar trebui să fie un om cumsecade, care mi ar plăti îndată, ca să nu caz dintr'un rĕu în altul şi mai mare. D-ta vezi atâta lume şi aşa gândesc, că ţi ar fi cu putinţă. Lucru cel mai greu mie mi se pare este, c'aveţi acolo o tipografie proprie, însă 600 franci nu este nimica pentru o societate întreagă, pe când pentru mine este o sumă mare.

Acuma să vorbim de Bunica [7], după ce am primit scrisoarea D-tale, m'am pus de am terminat capitolul al 3-lea pe care ţi-l trimit supt bandă. Cu mare plăcere lucrez la traducerea aceastâ, căci multu mi place lucrarea şi cred, că cu ajutorul D-tale se va alege ceva cum se cade dintr'însă, însă de o parte în momentul de faţă, prea am de lucru cu tipărirea glossarului la nişte cântece ro-

mâne din Ardeal, publicate de mine și de d-l Bârsan [8] din Brașov cu cheltuielele Academiei Române, și de altă parte — (din cele zise mai sus vei pricepe și mĕ vei ierta) aș lucra cu o plăcere și mai mare, dac'aș putea trage nădejde, că lucrarea a să mi aducă și un folos material cât neînsemnat să fie. La fie-care moment vin niște cheltueli cu tot neprevĕzute în budget și ca să fie și niște venituri estraordinare, cari să echilibreze cheltuielele aceste, nici cum! Inainte de a tipări, ar fi bine să ne hotărîm câte exemplare am face de traducere în formă de carte, eu gândesc că s'ar putea vinde destule, căci este o lucrare și pentru copii și pentru mari, pentru învățați cât și pentru popor. Și dacă s'ar putea isprăvi cu astă, doară nu s'ar putea retipări ca un pendant și traducerea ce am făcut cu d-l Bârsan de o nuvelă boemă care subt titlul de Pavel Cătană [9] a fost publicată în Convorbiri Literare? S'ar potrivi bine, căci și acolo este vorbă de o bunică și este bine descrisă viața de țărani ai noștri. Atuncea ar trebui însă, să se adauge și numele d-lui Bârsan, și nu e vina mea, dacă lipsește în Conv. [10]; el singur a trimis manuscrisul la Iași. Acum să-mi spui, cam în ce vreme ai vrea să începi cu publicarea, peste doo sĕptămîni avem vacanțele de Paști, cari țin vr'o cinci septămîni ș'atuncea aș putea să fac mult. Când s'ar începe odată cu publicarea, m'aș îngriji eu să ți trimit totdeauna o parte de traducerea mea la vreme.

Trebue să sfârșesc, destul te am necăjit pe D-ta și ți am luat vreme prețioasă. Pe domnii, cari și mai aduc aminte de mine, te rog să-i saluți din partea-mi.

Al D-tale

IOAN URB. JARNIK

IV

Smichov 100, 3 Maiu 1885

IUBITE DOMNULE!

Scrisoarea cea din urmă a D-tale este pentru mine o dovadă nouă, că toate lucrurile bune pe lumea aceasta sunt amestecate cu cele rele și vice versa. Aflând c'am fost așa de aproape, să mi scot

odată banii, de cari am atâta nevoie tocmai în anul acesta şi că iarăşi lucrul s'a făcut baltă, nu mai ştiam ce să fac de nĕcaz, s'înţelege, nu încontra D-tale, ci încontra destinului care mă prigoneşte aşa de tare. Durerea mea ar fi fost şi mai mare, dacă împreună cu asta n'aş fi primit şi vestea despre tipărirea Bunicăi şi exemplarele. Dară şi bucuria această a fost amestecată cu amar, fiind-că vedeam, că ai şi început să traduci după traducerea franţuzească, care e foarte rea, cum de bună seamă ţi am scris şi eu. După cum am vĕzut, până acuma nu sînt greşeli adică nepotriviri cu originalul, prea multe în capitolul acesta al patrulea, cea mai mare greşeală este când se vorbeşte despre morăreasa, că întorcându-se dela biserică, îşi ducea în coşarcă *merinde* în loc de *băcălii, ce i trebuia în casă.* Apoi talerul îl avea bunica atârnat pe un şinor cu granate, nu era pus eingesetzt [11] în granate, cum mi se pare c'ai tradus ; te rog ca să binevoieşti, să mai compari încă o dată traducerea mea a capitolului acestuia cu a D-tale şi unde găseşti o nepotrivire prea mare, s'o îndreptezi, *dacă mai e vreme,* adică dacă nu s'a isprăvit cu tipărirea coalei a treia.

Toate acestea a fost de prisos, că vezi bine c'am avut traduse mai multe capitole şi de mi ai fi trimis cel dintâiu număr, unde a început să iasă Bunica, ţi aş fi fost trimis de mult toate ce mai aveam. Tot aşteptam rĕspunsul D-tale la scrisoarea mea, ce ţi am trimis-o acum poate de trei septămîni şi mai mult, în care te am rugat să me înştiinţezi când vrei să începi cu tipărirea şi nu venea nimica, până m'am pomenit cu toate numerile ale Tribunei, în cari s'a publicat.

Lucrul acesta am păţit de trei ori, adică de câte ori publicam ceva româneşte. Cel dintâiu era traducerea unei novele mici traduse tot din boemeşte «Pavel Cătană», ce s'a publicat în Convorbiri Literare cu patru sau cinci ani mai nainte [12]. S'ar crede, că redacţia Convorbirilor nu mi trimise nici un exemplar al traducerii şi dacă nu mi l'ar fi dat prof. Mussafia [13], căruia i se trimiteau Convorbirile gratis, de bună seamă aş fi fost silit să-l cumpăr, de aş vrea să-l am ?

A doua oară am păţit-o cu cântecele pop. din Ardeal, publicate de d-l Bârsean şi mine de Academia Română [14]. După ce, încă înainte de a se pune texturile aceste la tipar, am scos toate

cuvintele din ele, mi am închipuit, că printr'asta am dobândit un mijloc, ca ortografia să fie cât se mai poate de consecinte şi de accurată. Am cerut — (dară nu în mod oficial şi asta era greşala) — să mi se trimită şi mie cel puţin o corectură şi d-l care a fost însărcinat cu privigherea tipărirei, mi-a rĕspuns prin collegul meu, că doară el în privinţa aceasta este mai competent decât mine. In zadar ceream, să mi se trimită fie care coală cel puţin după ce s'o fi tipărit de tot; în sfârşit mi s'a împlinit cererea şi mi s'au trimis cele cinci coale de la început, tipărite aşa în cât mi se făcea scârbă de asta. După ce am reclamat încontra, s'a îndreptat niţel, dară ce bine ar fi fost, de mi s'ar fi trimis chiar coala cea dintâiu, cum am cerut.

Acuma am păţit-o a treia oară; dară ce s'a făcut, s'a făcut, acuma să vorbim despre câte-va lucruri privitoare la treaba aceastä.

Nu ştiu când, dară ştiu că odată Te am întrebat pe D-ta să mi spui, ce opinie ai despre numiri de persoane, dacă trebue lăsate aşa cum sînt sau schimbate. Eu gândeam că D-ta te vei hotărî pentru cel din urmă lucru şi de aia nu prea me îngrijam de forma lor, adică să fie scrise totdeauna la un fel şi Te rog ca la tipărire să iei seama de astă. De pildă ca *Cristla* să se scrie totdeauna sau cu *C* sau cu *K*, dară nu odată aşa şi altă dată într'altfel; aşa şi *Ţilca*, să se tipărească totdeauna scrisă într'un fel, şi alte asem. Şi numiri de localităţi aşa am aflat, că tot aceeaşi localitate o chiemi o dată *Măgura-roşie*, cum am tradus eu şi altă dată *Munţii-roşii*. Lăcuinţa lui Proşek i-ai schimbat numele şi nu ştiu dacă e corect: în orig. este Bĕlidlo (adică *Bleiche*)[15] cea ce am vrut să traduc prin Bilitoarea, pecând Spălătoarea vrea să zică Waschhaus ?[16].

Am isprăvit aseară capitolul al noilea[17], care e tocmai la jumătate, şi acuma va merge mai iute; nu e nici o primejdie că ne am putea afla într'o aşa încurcătură, în care Te ai aflat D-ta, dară nu din vina mea. Doară D-ta n'ai căpătat scrisoarea mea cea din urmă, pe cari din nenorocire nu-o am recomandat ? Sau mi ai şi rĕspuns D-ta şi scrisoarea s'a pierdut pe drum ?

Mai am o cerere cătră D-ta. Te aş ruga să păstrezi manuscriptul meu cel puţin în viitor şi după ce se va fi isprăvit tipă-

rirea să mi-l înapoiezi. Vei pricepe lesne D-ta, ce folos aş trage, dac'aş compara traducerea mea greşită cu textul dres de D-ta şi dacă în viitor m'aş apuca iarăşi de aşa ceva, ar merge cu totul altfel.

In privinţa celor 600 fr. tot nu pierd încă toată nădejdea, că D-ta mi vei face treaba, chiar cu d-l acesta, dacă are articolul gata şi dacă articolul e bun, de ce Societatea geografică nu l'ar publica, chiar şi atuncea, dacă d-l Moldovan în momentul de faţă nu şi face doctoratul. D-ta eşti bărbat energic şi tocmai fiindcă vezi, că mi se pun piedici în drum, cu atât mai mult te vei opinti să le învingi.

Ţi mulţumesc de toate ce faci pentru Bunica [18] şi pentru mine, al D-tale sincer

I. U. JARNIK

V

Potenstein (Boemia), 5/9 1885

IUBITE DOMNULE,

Vĕz, că Bunica se apropie de sfărşit : de o parte îmi pare bine, cum i pare bine fie-căruia, când o lucrare a lui este aproape de sfărşit, de altă parte însă mi e frică că voiu trage dor de Tribuna, pe care o aşteptam totdeauna cu mare sete. Citeam întotdeauna numerile întregi şi mult mĕ lamuream asupra stării Românilor din Ardeal, ceea ce mĕ interessa cu atăt mai mult, că o mare parte de locuri, despre cari se grăeşte şi chiar şi persoanele eminente mi sînt cunoscute personal [19].

Fiind-că sfărşitul tipăririi s'apropie, trebue să ne găndim şi la alte lucruri, ce mai trebuesc făcute pănă a nu fi lucrarea gata cum se cade. In privinţa dedicării, Te am întrebat pe D-ta, dacă trebue una şi anume cutare, şi nu mi ai rĕspuns. Reînoiesc deci întrebarea, adaugănd numai că, fiind lucrarea numai o traducere, însu-mi gândesc, că nu ar merge s'o dedic d-şoarei Maiorescu, că mai bine «Tinerimei române» sau aşa ceva.

Apoi va mai trebui o prefaţă cât de scurt să fie, şi mĕ voiu

gândi la ea zilele aceste, rugându-te pe D-ta să binevoieşti a i da o formă curat românească. S'înţelege, că în prefaţă am să-ţi fac D-tale partea cuvenită de participarea D-tale la lucru. Fără sprijinul D-tale nici odată n'aş fi cutesat să mĕ înfăţoşez înaintea publicului român cu o lucrare scrisă în limba lor strămoşească.

Mai este ăncă un lucru, ce mi se pare de neapărată trebuinţă.

Când se tipăreşte ceva într'un jurnal, s'înţelege că graba e mai mare ş'aşa cu toată băgarea de seamă se 'strecoară nişte greşeli de tipar, cari câte-odată pot să schimbe sensul întreg sau să-l facă neînţeles. Am să-ţi trimit o aşa listă de greşeli cele mai mari şi voiu ruga s'o adaugi la carte. Pentru aceasta te şi rog, să mi espedezi coalele ce mai s'au tipărit dela coala 21-a încolea. Ş'apoi să nu uit, dacă s'ar putea, să mi înapoiezi manuscrisul, după cum te am fost rugat chiar dela început, tare bine mi ar părea.

In sfârşit am să vorbesc şi în privinţa cadruţei, cu care aş vrea să împodobesc traducerea. I-am scris redacţiei lui «Světozor» la Praga, trimiţindu-i bani trebuincioşi (4 fr.), să ţi trimită deadreptul D-tale la Sibiiu placa cu cadra, închipuind pe bunica, cum la arată copiilor lucrurile din ladă. Jos trebuesc puse cuvintele acestea : *Uitaţi-vă, dragii mei, talerul acesta 'mi-'l dărui Iosif împĕratul cu însăşi mâna sa.*

După ce se va fi tipărit, te rog să înapoiezi placa deadreptul la Praga, administraţiei lui *Světozor* (Librăria lui Fr. Sĭmàcĕk). Ce măsuri trebuesc luate, ca să vindem exemplarile toate nu numai aici, ci şi în România, despre aceasta ţi am şi scris ; dac'ai uitat, să spui încă odată, c'am de gând să trimit vr'o doo-trei exemplare ministerului de culte din Bucureşti, pentru ca să cerceteze dacă cartea se potriveşte pentru şcoli şi să recomandeze tuturor şcolilor s'o cumpere. Aşteptând un respuns din partea D-tale, sfârşesc deocamdată şi te salut cordial.

Al D-tale devotat

Dr. IOAN URB. JARNIK

Cadruţa după cum se află într'o traducere lausiţo-sĕrba ţi o trimit să vezi cum arată, la prilej te rog să mi o înapoiezi.

VI

Poten'stein, 15/9 1885

IUBITE DOMNULE,

Ne mai putând să aştept din partea D-tale nici coalele ce-mi mai lipsesc, nici vr'un răspuns la scrisoarea mea cea din urmă, mă grăbesc să scriu eu însumi, ca să nu vă facă vre-o încurcală. Am vrut să şi trimit prefaţa şi greşelile de tipar, cel puţin aşa cum le am aflat eu în coalele ce am la îndemână, toate la olaltă, neavînd însă răbdare, le trimit chiar astăzi.

Dacă prefaţa e bine alcătuită ori ba, o las D-tale să hotăreşti şi să faci schimbările trebuincioase. Am avut de gând, să trec acolo un pasagiu, unde aş pomeni de mulţimea cam mare a greşelilor de tipar, care întru câtva s'ar putea scusa prin fapta, că traducerea s'a tipărit mai nainte într'un jurnal, unde nu e cu putinţă ca corectitatea să fie deplină. Apoi mi am gândit, că lucrul acesta s'înţelegând de la sine, nu trebue adaus în prefaţă. Dacă D-ta tot gândeşti, c'ar trebui să se pue, fă d-ta însuţi. Greşelile, unde sînt convins că sînt greşeli, le am însemnat cu un «X» înaintea lor, iară unde am stat la îndoială sau unde credeam că nu sînt aşa de însemnate ca să fie neapărată însemnarea lor, nu făcusem nici un semn, sau puneam un «?«. Ştiu, că şi între acele, cari sînt însemnate cu un «X» sînt vre'o câteva, ce s'ar putea trece cu vederea, de pildă dupâ în loc de după, sau dupa în loc de după şi a., căci se pricepe îndată în ce stă greşala. Dacă sînt şi alte, cari schimbă cu tot sensul ş'acestea trebuesc trecute în lista greşelilor. Ţi las şi D-tale să faci alegere şi te rog, ca în casurile îndoelnice să binevoeşti a te uita, cum e în traducere şi să te hotăreşti. Am citit cu băgare de seamă şi urmarea traducerii pân'la sfârşit în numerile deosebite ale Tribunei, dară de însemnat nu pot să le însemn greşelile, până n'am coalele, ce mi mai lipsesc şi pentru cari m'am fost rugat în scrisoarea mea cea din urmă să mi le trimiţi.

In cât priveşte dedicarea ce am avut de gând s'o fac, o pomenesc de a treia oară, neavînd primit din partea D-tale nici un răspuns despre aceasta întrebare a mea.

Cadra, ce am făcut să ţi se trimită dela Praga, de sigur o ai şi primit şi poate s'a şi făcut treaba. Ştiu că D-ta tare eşti ocupat cu afacerile Tribunei, pe care o citesc cu mare interes, chiar după ce s'a isprăvit cu Bunica, dară totuşi trag nădejde că vei binevoi a mi răspunde la scrisoarea mea şi a Te îngriji ca să terminăm odată. Nu tăgăduesc că terminarea aceasta o doresc şi din causa, că nădăjduesc şi un profit material de care poate nici odată n'am avut atâta trebuinţă ca acuma. La urmă ţi mai dau de ştire că tot în Potenstein remâiu până la 3 Octomvrie.

Cu salutări cordiale al D-tale

IOAN URB. JARNIK

VII

Potenstein (Boemia), 21 Septemvrie 1885

face din partea Tribunei [20].

Dacă încontra aşteptării mele socoteala ce ai făcut-o D-ta, nu e o greşală, cred că s'ar putea hotărî preţul 3 (trei) lei n., ceea ce în moneta austriacă face 1 fl. 20 cr. Dară atuncea nu s'ar putea căuta nici o mijlocire de librari, căci aceştia din urmă cer nişte provisii [21] foarte mari, în cât câştigul l'ar avea numai ei. Va fi destul, dacă în cas de cerinţe, se vor franca volumurile.

Vre-o cinci exemplare mĕ rog să mi se trimită mie, căci unul trebue să-l dau librăriei, care are drept să îngăduiască sau să oprească traducerea Bunichii ; am cerut permisiunea şi mi s'a şi acordat cu condiţiunea să i dau un exemplar al traducerii.

Mi pare rĕu că cu ilustraţiunea nu merge aşa cum mi'nchipuiam eu. Eu gândeam, că nu e mai mare de cât cadruţa, ce Ţi am trimis-o, în scrisoarea mea cea din urmă. Formatul traducerii lausiţo-sêrbeşti, la care este anexată ilustraţia aceastä, nu e de loc mai mare, poate chiar şi mai mică şi totuşi se potriveşte, s'inţelege îndoită la mijloc. Se poate că ilustraţiunea originală este mai

mare şi că a fost redusă în modul citat de D-ta, atuncea n'ar rĕmânea alta de cât să renunţăm la ea şi te rog să mi o înapoiezi mie, ca s'o iau cu mine la Praga. Sper că proprietarul cadrei mi va socoti acei fl. ce am plătit ca plătiţi pentru cărţi.

Coalele ce mai am de căpătat, te rog să mi le trimiţi cât se poate de curând ca să pot să-ţi mai trimit încă un adaus la lista de greşeli de tipar şi până a nu primi lista aceasta Te rog să nu se isprăvească cu totul. Mai am încă ceva. In prefaţa ce Ţi am trimis, am pomenit şi despre traducerea unei mici novele dintr'ale lui Fr. Pravda [22], publicate în Conv. Lit. Nu am aici la îndemână colecţiunea şi nu pot să spuiu hotărît, în ce an s'a publicat, mi se pare că în 1881 [23], dară să mĕ jor nu pot. Te rog deci, să Te uiţi acolo în Sibiiu, dacă într'adevăr, atuncea s'a tipărit şi înseamnă cum stă afacerea.

Am uitat să spuiu, că cadra ai putea să mi o trimiţi împreună cu manuscriptul şi cu cele 5 exemplare ce am cerut să mi le trimiţi.

Dacă nu perdem vremea, mai cu seamă dacă capăt de curênd coalele ce mi mai lipsesc, poţi să trimiţi toate încă aicea la Potenstein, căci am să stau aicea până la 3 Octomvrie; adresa mea din Praga Ţi este cunoscută de mai nainte.

Uitându-te în Convorbirile Lit. după noveluţa «Pavel Cătană», ai putea s'o citeşti şi să vezi, dacă s'ar potrivi pentru Foiţa Tribunei şi mai cu seamă pentru o cărticică mică, care s'ar putea vinde cu un preţ foarte moderat. Eu foarte bucuros o aş vedea în forma unei cărticele şi n'aş pretinde la nici un crucer de onorar, numai să se lăţească mai mult, căci în C. L. este ca şi îngropată pentru partea cea mai mare a Românilor, cel puţin a celora, cari nu sunt cărturari.

Acuma însă trebue să sfârşesc, căci mult am scris astăzi. Te rog ca şi D-ta să-mi rĕspunzi cât de curînd ca să ştiu, cum stau trebile.

Cu salutări sincere al D-tale

I. URBAN JARNIK

VIII

29/11 1886

PREA STIMATE DOMNULE,

Nu te aş necăji pe D-ta astăzi cu rîndurile mele, dacă nu s'ar fi fost întîmplat un lucru, la care nu me aşteptam şi în care cer intervenţiunea D-tale. Din foaia alăturată o să vezi D-ta despre ce e vorba. Mi permit numai să adaug, că aceste 12 exemplare le am comandat numai şi numai ca să trimit câtorva persoane, cari altfel nu le ar fi cumpărat şi că le am comandat nu cu intenţiunea să le plătesc din punga-mi, ci să se plătească într'o zi din honorarul ce mi s'a făgăduit. De buna seamă că şi zisesem apriat, cum înţeleg să se facă treaba. D-ta care ai mijlocit trimiterea exemplarilor, binevoeşte de te osteneşte încă astă dată, ca să pui lucru la cale: sau să se şteargă suma această plătindu-se din exemplarile vîndute, sau să se mai aştepte până se vor vinde atâta esemplare, ca partea venitului ce mi se cuvine să acopere preţul esemplarilor ce mi s'au trimis.

Că mi s'a trimis provocarea [24] să plătesc şi încă o urgenţă aşa de mare (postwendend !) [25], nu mĕ mir, căci domnul care are de grijă condicile, nu ştie de bună seamă nimica despre cele ce ţi scrisesem acum un an adică să mi se trimită aceste 12 esemplare ca un à compte pe honorarul mieu. Te rog dar pe D-ta spune acolo unde trebue, cum stă treaba cu suma această.

De bună seamă ai văzut şi D-ta pe D-l Coman, care după ce isprăvise cu doctoratul, părăsi Praga şi poate mai trăieşte în casa lui părintească lîngă Sibiiu. Mi pare foarte rĕu ca s'a dus, căci mĕ întîlneam cu el de doo ori pe sĕptămână, vorbind româneşte şi aşa nu uitam cu totul cele ce ştiam de mai nainte. Ce bine ar fi, dacă în fiecare an ar petrece aici un Român neaoş, cu care aş putea să vorbesc despre cele ce mĕ interesează. Am cetit despre o colecţiune de basme populare şi între autorii ai fost şi D-ta ; tare aş dori să am cartea această şi am s'o comand undeva.

Dară destul deocamdată, D-ta prea eşti ocupat cu conducerea jurnalului şi n'ai vreme de prisos s'o pierzi cu cititul unei scrisori lungi.

Al D-tale

IOAN URBAN JARNIK

IX

35/5 1887

PREA STIMATE DOMNULE,

Mě aflu în nedumerire cui am să-i scriu, sau D-voastre sau Administraţiunei Tribunei care şi acuma iarăşi şi aduce aminte de mine cu somaţiunea să plătesc cele 10 exemplare de Bunica, ce după tipărirea ei am luat *drept acompt la honorarul,* care mi s'a assigurat din partea D-voastre! Pretutindenea pe lume este obiceiu ca să i se dee autorului câte-va exemplare ale lucrării sale, ori i se plăteşte pe lângă asta un honorar, ori ba, nici în România nu se face altfel. Aşa am căpătat eu şi d-l Bârsean câte 25 exemplare din colecţiunea cântecelor populare ce am publicat-o împreună şi aşa este şi aicea chiar dacă editorul e o singură persoană şi nu o Societate cum este aici. Dacă la început aş fi fost cerut, să mi se dee aceste 10 exemplare gratis, ca să le trimit persoanelor cunoscute mie, care sau să scrie asupra cărţii (cum făcuse Sion în Românul) sau care altfel n'ar fi cumpărat-o, sînt sigur, că mi s'ar fi fost acordat. Şi când eu, renunţând la dreptul acesta, tocmesc să mi se trimită aceste 10 exemplare şi preţul lor să se substragă dela honorarul, atunci, când are să mi se plătească măcar o parte din el, mi se trimite de mai multe ori o somaţiune româno-nemţeasca ca ori-cărui alt muritor, care nu şi face datoria. Dacă în momentul de faţă n'aş fi aşa de strîmtorat din causa că m'am mutat în Praga însăşi I Annagasse 3 (sau mai pe scurt *Prag 188 — I),* aş trimite imediat cele 10 fr. 87 cr. ca să scap odată de năcaz. Aşa însă nu mi rĕmâne alta de cât să Vĕ rog pe D-voastră să binevoiţi a lămuri pe domnii aceştia cum se cade

asupra lucrului, însă aşa ca să se iee notiţă în condica însăşi despre lucrul cum stă, ca peste câtă-va vreme să nu se repetă iarăşi acelaş lucru foarte neplăcut.

Ştiu, că D-voastră sînteţi prea ocupat, dară cu toate acestea Vĕ rog, să mi scrieţi câte-va rînduri, ca să ştiu dacă treaba s'a aranjat definitiv. Intr'aceeaşi vreme V'aş ruga să binevoiţi a indica schimbarea adressii mele în modul indicat mai sus, în administraţiunea Tribunei; ajunge cum am spus să se adaugă la numele Praga cifra 188 — I (acest I însemnează partea oraşului, eu locuesc în al III-lea etaj, căci altfel nu merge cu venitele mele modeste), aşa voi căpăta-o cu mult mai iute de cât să facă ocol peste Smichov unde am lăcuit mai nainte. Trăgând nădejde că D-voastră nu veţi pregeta să mi împliniţi cererea, sînt al D-voastre plecat

Dr. IOAN URB. JARNIK

Isvoare: Autografe Ioan Slavici.
Arhiva Familiei.

N O T E

I

[1] Fiul lui Petre Ispirescu locuise în gazdă la I. Urban-Jarnik şi rămăsese dator această sumă. „Ispirescu mi-a încredinţat pe unul din băieţii săi, pe care l'a trimes cu mine la Viena, unde a stat timp de doi ani, umblând la şcoală. Nu tăgăduesc, că lucrul acesta era atât pentru băiatul, care nu ştia mai nici o boabă nemţeşte, cât şi pentru mine, care am luat asupra mea răspunderea pentru sporul lui în studii, destul de greu. In vremea aceasta tatăl său îmi trimitea des la scrisori, în cari respiră o caldă iubire părintească şi cari merită a fi publicate şi tot aşa şi mai târziu până la moartea lui prematură am stat cu el în corespondenţă". După patru ani dela data acestei scrisori, la 1888 I. U. J. se plângea lui Iacob C. Negruzzi că «tânărul Ispirescu mi mai datoreşte 400 lei pentru ţinerea lui la mine acum 7—8 ani» (Cfr. *I. Urban-Jarnik*, în Studii şi Doc. Lit. I pg. 432, unde dintr'o greşită cetire a autografului s'a tipărit *Spirescu* în loc de Ispirescu, precum şi scrisoarea I-a a lui I. Slavici către I. U. J. din 1883, în acest volum).

II

[2] Este vorba de traducerea din limba cehă a romanului de moravuri contemporane «Bunica» de Bozena (Barbara) Němcova, apărut în 1885 ca foileton în «Tribuna» din Sibiiu, care pe atunci se afla subt redacţia lui Ioan Slavici, apoi în ediţie separată, n-rul 13 al Bibl. pop. Tribuna, Sibiiu 1885.

Dealtfel, aşteptarea sa a fost zadarnică, deoarece «traducerea Bunichii la Sibiiu nu mi aduce nici un ban» scrie I. U. J. la 1888 către I. C. Negruzzi (St. D. L. I 432).

[3] Cfr. nota 1.

[4] (?).

[5] Livia Maiorescu.

III

[6] Vorschuss = avans (asupra salarului).

[7] Cfr. nota 2.

[8] *Ioan Urban Jarnik* «Glossaire des Chansons populaire roumaines», Bucureşti 1885; ed. separată şi sfârşitul volumului *Ioan Urban Jarnik* şi *Andrei Bârseanu* «Doine şi strigături din Ardeal», Bucureşti 1885 şi ed. II-a Bucureşti 1895.

[9] şi [10] *Ioan Urban Jarnik* «Pavel Cătană» [de Fr. Pravda]. Trad. din limba boemească, în «Conv. Lit.» 1881 XV 96—112, 142—152 şi 171—181 şi în «Gazeta Transilvaniei», apoi ed. separată 105 pagini, Braşov 1891 (cf. *I. Urban Jarnik*, Drumul pe care am mers, în *Conv. Lit.* 1909 XLIII 761). De două ori Ioan Urban Jarnik mărturiseşte că traducerea nuvelei *Pavel Cătană* a fost făcută *«cu d-l Bârsan»* — odată aci în scrisoarea către *I. Slavici*, iar mai târziu în *Drumul pe care am mers:* «Povestea aceasta o tradusei bine, rău, cum ştiam şi traducerea am încredinţat-o prietenului meu d-l Andrei Bârsean din Braşov. D-sa primi sarcina şi puindu-se con amore la lucru, a făcut din biata traducere a mea aşa ceva, în cât cu privire la limbă ar putea să treacă drept original român» *(Conv. Lit.* 1909 XLIII 761). Onestitatea excesivă a marelui filoromân şi reputat om de ştiinţă nu putea trece nemărturisită acea colaborare. Dar «nu e vina mea, dacă lipseşte în Conv. [numele lui Andrei Bârseanu, care] el singur a trimis manuscrisul la Iaşi» — zice I. U. J. în această scrisoare.

IV

[11] Montat.

[12] Cfr. n. 9 şi 10.

[13] *Adolf Mussafia,* filolog romanist (n. 1835 — † 1905), fost profesor de filologie romanică la Universitatea din Viena. Amănunte şi bio-bibliografie v. în St. D. L. I 434.

[14] I. Urban-Jarnik şi Andrei Bârseanu, *Doine şi Strigături din Ardeal,* Bucureşti 1885.

[15] Bleichen — *mold.* a ghili, a bili : *«purtând pe cap un val de pânză ghilită»* V. Alecsandri, Conv. Lit. V 139 şi *«spălând şi bilind cămeşi»* Mitr. Dosofteiu, Viaţa şi

petrecerea sfinţilor, Iaşi 1683, Noemvrie 22, amândouă citatele apud *Dr. H. Tiktin*, Dicţ. Rom.-Germ. Buc. 1903, pg. 186.

[16] Waschhaus = spălătorie.

[17] Sic; cfr. autograful.

[18] Cfr. nota 2.

V

[19] In «Drumul pe care am mers» I. U. J., aminteşte de intinsele sale legături nu numai cu numeroşi prieteni români din regatul liber, ci şi de tot atâtea cunoştiinţe cu Românii transilvăneni şi bucovineni. O bogată corespondenţă s'a adunat în cursul anilor săi de activitate şi ea îşi va găsi locul treptat în volumele viitoare din St. D. L., mulţumită fiului lui I. U. J., distinsul profesor dela Universitatea din Brno, Dr. Hertvik Jarnik.

VII

[20] Inceputul scrisorii lipseşte.

[21] Rabat, comision.

[22] Pavel Cătană; cfr. n. 9 şi 10.

[23] 1881; cfr. n. 9 şi 10.

VIII

[24] Desigur că «provocarea» — avisul de plată pentru exemplarele cuvenite traducătorului se datoreşte vre-unei erori din partea tipografiei.

[25] postwendend = cu înapoierea poştei.

Ioan Slavici către Ioan Urban Jarnik

Scrisori din anii 1883 — 1890.

I

București, 27 Noemvrie 1883

IUBITE AMICE,

Vei fi așteptând de mult scrisoarea din partea mea, și te rog să mă ierți că te-am lăsat — să aștepți. De mult încă Socec a stăruit să-i dau poveștile mele, vre-o 10 — 12 coale, și socoteam că se va învoi să le tipărească la Ispirescu [1] în socoteala D-Tale. Nu m'am putut însă înțelege cu el : nu zice nici da, nici ba, ci mă amână de pe o zi pe alta.

M'am pus dar în înțelegere cu Ispirescu. El e gata să-mi publice poveștile, însă numai după anul nou. Le voi publica dar în socoteala mea și-ți voi trimite D-Tale costul tiparului până la suma de 600 l. n., rămâind să-mi scot eu banii din vânzarea ediției ori să-i vând lui Socec ediția întreagă. Trebue să-ți spun însă că n'aș putea să-ți dau banii decât în două ori trei rate, așa că până în Mai i-ai primi pe toți.

Te rog scrie-mi dacă ți-ar conveni ori nu acest aranjament, pentru ca să-mi adun și eu materialul și să încep cu publicarea prin Ianuarie.

Primește deocamdată salutările mele amicale !

Al D-Tale amic devotat

IOAN SLAVICI

Str. Casărmii 42.

II

Sibiiu, 9 Aprilie 1884

IUBITE AMICE,

Sunt mai multe luni de zile decând mi-ai scris. De atunci şi până acum mă aflu mereu în fierbere şi pe drumuri. Abia acu de câteva zile s'a hotărît lucru : m'am întors ca acasă şi voi rămânea cu locuinţa aici, unde voiu primi direcţia unui ziar quotidian, «Tribuna» [2].

Intemeetorii acestui ziar îţi sunt personal cunoscuţi, Cristea, Sim. Popescu, Behniţ, Comşa, Brote etc.... Va fi ziar politic, însă scopul nostru e mai ales de a crea aici un centru de lucrare literară în deosebi în direcţia populară. S'a unit cu noi şi Hintz (Hinţescu) şi acu e vorba să vie azi şi Negruţ [3], ca să ne înţelegem şi cu el. Lucrul stă aşa, că vom fi uniţi la «Tribuna», im Grossen-Gantzen-junimea literară de aici. Avem tipografie proprie aici în Sibiiu şi vom primi atât tipăriri, cât şi edituri de cărţi scrise în gen poporan.

Am fi foarte fericiţi, dacă ne-am uni şi cu D-Voastre asupra întreprinderei noastre.

Eu nu Vi-am scris pân'acum, de oarece nu ştiam cum stă cestiunea.

E de sine înţeles, că în cestiunea cu Ispirescu n'am făcut, încurcat cum eram, nici o treabă. Se va putea însă face de aici înainte prin societatea noastră, care va intra în daraveri cu el.

Imi vorbeai apoi despre o novelă [4] ce-ai fi tradus în româneşte : te rog să mi-o trimiţi. Eu o voi revedea : o publicăm în foileton şi-o tragem apoi în broşuri. Nici honorarul nu va lipsi.

Prea mult ne-am bucura, dacă vre-unul dintre ziarele din Praga ar lua notiţă despre apariţiunea «Tribunei» [5] şi ar comunica poate programul nostru, care e cel naţional într'o formulaţiune mai precisă.

D-Ta ai poate relaţiuni cu vre-una dintre redacţiunile din Praga. In tot cazul ne luăm voie a-ţi trimite mai multe exemplare din Nr-ii 1—3.

Sperez, că în curând vei binevoi a-mi răspunde şi te rog să primeşti expresiunea afectelor mele simpatice.

Al D-Tale sincer şi devotat amic

IOAN SLAVICI

Hermannstadt Kreutz-Gasse 16.

III

Sibiiu, 25 Octomvrie 1884

IUBITE AMICE,

Scrisoarea D-Tale m'a pus în mare strîmtorare. Am făcut mai multe încercări să pun la cale cestiunea cu Ispirescu, n'am reuşit însă. Acum sunt la ordinea zilei nişte fabule, Ţichindeal în ediţiune nouă [6]. Ediţiunea e făcută de un preot din Arad, Rusu, care ni-a oferit editura. Am şi primit-o. Voi stărui însă să tipărim la Ispirescu şi să-ţi trimetem D-Tale cele 600 franci.

Te rog dar, mai îngădue cât-va timp, că eu am ambiţia de a-ţi face treaba. In două septămâni lucrul se hotăreşte.

Deocamdată dar salutare !

Al D-tale sincer şi devotat amic

IOAN SLAVICI

Complimente de la colegul meu I. Bechnitz.

IV

Sibiiu, 15 Fevruarie st n. 1885

IUBITE AMICE,

Două sunt causele pentru care am întârziat aşa de mult cu răspunsul : una e, că n'am putut să-ţi fac nici o treabă cu fabulele,

care nu s'au tipărit, fiind-că am avut un deficit de vre-o 2000 fr. anul trecut şi aşa a trebuit să strîngem baierile pungii, ear a doua, că am fost ţinut mereu în fierbere cu procesul meu de presă, care a făcut aici multă gălăgie.

Te rog să mă ierţi şi să-mi trimiţi continuarea «Bunicăi» [7], pe care o aştept cu multă sete, fiind-că traducerea e bine făcută şi-ar fi [de] dorit să începem în curând cu publicarea ei.

Salutări cordiale.

Al D-tale sincer amic

IOAN SLAVICI

V

Sibiiu, 25 Fevruarie st. v. 1885

IUBITE DOMNULE JARNIK,

Poimâne plec la Bucureşti şi după întoarcerea mea încep cu publicarea bunichii. Din Bucureşti îţi voi scrie apoi despre cele ce voi fi pus la cale în cestiunea celor 600 l. n.

Deocamdată salutare !

Al D-tale sincer şi devotat amic

IOAN SLAVICI

VI

Sibiiu, 28 Aprilie 1885

IUBITE DOMNULE ŞI AMICE,

Fiind la Bucureşti, am vorbit în cestiunea celor 600 fr. şi am şi pus la cale publicarea pe socoteala societăţii geografice [8] a unei cărticele scrise drept teză de licenţă de un candidat de la universitatea din Cluj, D-l S. Moldovan [9]. Se vede însă că n'avem noroc. Când cu achitarea mea, D-l Moldovan a subscris o depeşă

de felicitare ce mi s'a trimis de studenţii români din Cluj, lucru pentru care a fost tras în cercetare disciplinară, condamnat să-şi piardă stipendiul şi notat în caietul de studii. Stând lucrurile astfel D-l Moldovan nu mi-a trimis manuscrisul şi nu ştiu, dacă în genere îşi va mai face licenţa la universitatea din Cluj.

«Bunica» se publică. Tot am aşteptat să-mi trimiţi continuarea, fiind-că cele trei capitole s'au sfârşit şi ieri am început să traduc eu însumi după traducerea franceză, din capitolul IV. Te rog dar, trimite-mi ce mai ai tradus gata.

Am luat încă la începutul lunii disposiţiuni să Ţi se trimită ziarul, şi voi trimite şi colile ieşite de sub tipar. Tipărim abia 1500 exemplare, fiind-că publicul nostru e mic şi ne temem, că ne vor sta prea mult nevândute. Preţul nu îl vom putea hotărî decât după ce vom şti câte coale ies. Atunci ne vom înţelege şi asupra părţii D-tale din câştig.

Al D-tale sincer şi devotat amic

IOAN SLAVICI

VII

Sibiiu, 18 Septemvrie 1885

IUBITE AMICE,

Zilele aceste m'am întors ear din Bucureşti, unde în timp de şase săptămâni a trebuit să mă duc în două rânduri pentru încurcături private. Aceasta e una dintre causele, pentru care am neglijat corespondenţa cu D-ta. A doua e, că suntem foarte încurcaţi aici la «Tribuna». Corectorul ni s'a îmbolnăvit în mai multe rânduri, unul dintre colaboratori e concentrat pentru manevre, fiind oficer de reservă, astfel am rămas numai eu cu D-l Pop Păcurar [10] la ziar. In acelaş timp situaţiunea e foarte încurcată şi mai sunt distras şi prin afaceri private de o natură foarte acută.

Te rog dar să mă ierţi.

Prefaţa e foarte bună şi o şi dau chiar azi la tipar, cu oarecare modificări privitoare la persoana mea [11].

Cât pentru greşelile de tipar, te rog să nu te miri de ele. Corectorul nostru, un băiat luat din clasa 7, fiind-că n'avea mijloace să-şi urmeze studiile, e încă slab în limba română, găsea adeseori cuvinte lui necunoscute, era foarte ocupat, ba acum de vre-o patru luni e şi mereu bolnav, încât corecturile se fac în fugă, pe apucate, aici de unul, aici de altul. M'am mâhnit şi mă mâhnesc prea mult de multele greşeli din «Tribuna», dar n'am ce face. Voi căuta acum să reduc pe cât se poate lista ce mi-ai trimis.

Manuscriptul şi coalele tipărite încă voiu dispune să ţi se trimită.

Te rog acum să nu-ţi faci ilusiuni în ceea ce priveşte *câştigul* ce se va putea realiza prin vânzarea cărţii. Am dispus să se tipărească 2000 de exemplare. Ediţiunea aceasta cu anevoie se va vinde aici la noi în 5—6 ani. Singurul mijloc de a o vinde mai iute ar fi acela, pe care îl recomanzi D-Ta : să ne punem în înţelegere cu Ministerul din România [12]. Te rog dar să o faci D-Ta aceasta, fiindcă îţi vine mai bine ca mie. Cât pentru onorar, te rog să ţi-l hotăreşti D-Ta. Pe noi ne costă exemplarul, 25 coale, un florin şi mai scump nici că ne putem permite să-l vindem, căci nu l-ar cumpăra nimeni. Te rog acum să hotăreşti, cât doreşti să adăugăm la exemplar drept onorar pentru D-Ta. Cu 10 cr. [13] ar veni la 2000 exemplare vre-o 200 fl. şi abia cu 20 cr. 400 fl. Cu cât mai ieftin vindem, cu atât mai încurând se vinde ediţiunea. «Pădureanca» [14], vre-o 20 coale, se vinde cu 40 cr., cu perdere, fiind-că vrem să străbatem şi eu am renunţat la onorar. Noi în tot casul nu umblăm după câştig şi vom face ediţiunea pe cât se poate de ieftină. De aceea nici nu hotărîm preţul mai nainte de a fi primit răspuns dela D-ta.

Ilustraţiunea mi-e prea mare pentru formatul ediţiunii noastre [15]. Să o reducem în heliografie ar costa bani. Cum să facem cu ea [?].

Aştept răspunsul D-Tale.

Al D-Tale devotat amic

IOAN SLAVICI

VIII

Sibiiu, 24 Septemvrie 1885

IUBITE AMICE,

Ai toată dreptatea. Ţi-am făcut o socoteală foarte încărcată [16]. Uiţi însă un lucru : că am plecat din presupunerea, că ediţiunea abia peste cinci ani va fi vândută. Dacă ar fi să tipărim acum pentru cineva, care ne plăteşte acum, tipărim şi noi coala cu 25—30 fl. Aşa însă, dacă avem să ne scoatem abia în timp de câţiva ani banii cu ţirăita, trebue să socotim cametele, să adăugăm la ele provisiunile librarilor, exemplarele ce se vor distribui gratuit fie ca reclamă, fie obligat. Socotind astfel, cu hârtia, cu uzarea literelor şi a maşinei şi cu cheltuielile tipăriturii şi cu cele de broşare, se urcă coala un exemplar la vre-o 3 creiţari, ceea ce face vre-o 75 creiţari pentru carte. Cel ce tipăreşte ediţiuni mai mari şi vinde mai iute, poate să vânză şi cu jumătate de preţ. Trebue să ştii însă că Tribuna», care e cel mai respândit ziar aici, nu are decât 711 abonaţi, dintre care 109 în România. O publicăm cu deficit. Iţi poţi dar face închipuire, cât de anevoie merg întreprinderile literare la noi.

Vom vinde cu toate aceste cartea cu 1 fl. şi poate mai ieftin, fără ca să te scădem pe D-Ta, ba îmi voi da toată silinţa să te urcăm la cel puţin 15 cr. exemplarul, ceea ce ar face vre-o 300 fl pentru toată ediţiunea.

Cât pentru punerea în vânzare, noi avem organisaţiunea noastră şi sper că mai ales de examene se va vinde mare parte din ediţiune. Caută numai D-Ta să-i faci vânzare în ţară, căci cu România nu prea avem relaţiuni.

Manuscriptul şi colile ţi le-am trimis şi aştept corecturile.

Ilustraţiunea o vom da şi noi îndoită, ca'n ediţiunea lausitosârbă [17].

Al D-Tale sincer şi devotat

IOAN SLAVICI

IX

Sibiiu, 11 Noemvrie 1885

IUBITE AMICE,

Scrisoarea D-tale a sosit aici, pe când mă aflam la Bucureşti. De aici întârzierea. După întoarcerea mea am dispus să Ţi se trimiţă cele 12 exemplare.

Acum sunt bolnav de câteva zile.

Al D-Tale devotat amic

IOAN SLAVICI

X

Bucureşti, 18 Oct. 1890

IUBITE AMICE,

Ispirescu se află în o stare atât de încurcată, încât tocmai pe timpul, când primisem scrisoarea D-Tale, se pusese sequestru pe tipografia lui. Aşteptam deci să se mai descurce, pentru-ca să-Ţi pot scrie ceva positiv.

Cât pentru corespondenţele privitoare la exposiţiune [18], am vorbit cu nepotu-meu *Ioan Rusu,* care e redactor la «Românul» [19]. Vă rog să-i scrieţi lui, căci el va distribui publicaţiunile, cum va fi mai potrivit. Mă voi interesa şi eu, dar numai indirect. Am nevastă şi trei copii şi trebue să dau 40 lecţii pe săptămână şi să lucrez serile până pe la miezul nopţii, ca să o pot duce de azi pe mâne. — In zadar aş promite dar mai mult ca ceea ce pot.

Salutări afectoase.

SLAVICI

Isvoare: Autografe Ioan Urban Jarnik.
Arhiva Familiei (Praga-Cehoslovacia).

N O T E

I

[1] Cfr. nota 1 la scrisoarea I-a a lui I. Urban Jarnik către I. Slavici, din 20 Oct. 1884, din acest volum.

II

[2] Cfr. «Tribuna» şi Ioan Slavici, în acest volum.

[3] Fiind vorba de Junimea literară, probabil Negruţ este Iacob C. Negruzzi. De mult încă Ioan Slavici se considera reprezintantul junimiştilor în Transilvania. «Un an bun» — zicea el la 1873 — «şi câştig aici [la Arad] 40—50 abonaţi la Convorbiri» (cfr. Ioan Slavici, scris. către Iacob Negruzzi din 10 April 1873, în I. E. Torouţiu St. D. L. II 207).

[4] Cfr. nota 2 la scrisoarea a II-a a lui I. U. J. către I. Sl. în acest vol.

[5] Intre autografele lui Ioan Slavici care privesc activitatea lui I. Slavici la Tribuna şi cari se vor publica într'unul din viitoarele volume, se găsesc numeroase scrisori dela ziarişti şi oameni de ştiinţă din Austria în legătură cu apariţia «Tribunei» şi politica ei.

III

[6] Dimitrie Ţichindeal († 1818), *Filosoficeşti şi politiceşti prin fabule moralnice învăţături*, Buda 1814; ed. II-a (de I. Eliade-Rădulescu), Bucureşti 1838; ed. III-a (de Ioan Rusu Şirianul), Arad 1885; cfr. Gh. Adamescu, Bibl. Rom. I/43.

IV

[7] Cfr. nota 2 la scrisoarea a II-a a lui I. U. J. către I. Sl. din acest vol.

VI

[8] Planul nu s'a realisat.

[9] *Silvestru, Moldovan*, publicist, membru activ al Societ. geogr. rom. din Bucur., n. 1861 în Agârbiciu (lângă Turda). A terminat liceul în Braşov; studiile universitare în Cluj şi Viena. Fost profesor la liceul rom. din Braşov (1885—87); a edat şi redactat foaia liter. «Rândunica» in Sibiiu (1894—95). Redactor la «Tribuna» şi «Foaia Poporului» şi director al «Tipografiei» inst. tipogr. în Sibiiu. Lucrări principale în specialitatea geogr.: «*Ţeara noastră*» descr. Transilvaniei sudice, Sibiiu (1894); «*Zarandul şi Munţii Apuseni*» (Sibiiu 1898), şi mai multe studii în «Transilvania», foaia «Asociaţiunii», «Bulet. Soc. geogr. rom.» din Bucuresci, «Tribuna», «Gazeta Transilvaniei», etc... A mai scos în tipar câteva cărţi şcolare şi bucăţi din lit. popor. (Cf. *Gesch. des rum. Schrifttums*, de Dr. W. Rudow, 1892, pag. 205). Apud: C. Diaconovici *Enciclopedia Română*.

VII

[10] Cornel Pop Păcurar, coleg de redacție cu I. Slavici la «Tribuna». Câteva scrisori dela dânsul către I. Slavici își așteaptă publicarea în volumul, care va cuprinde autografele lui I. Sl. dela «Tribuna».

[11] Ca și Andrei Bârseanu, care făcuse unele neteziri în traducerea nuvelei «Pavel Cătană», I. Slavici avea acelaș merit la cealaltă tălmăcire a lui I. Urban Jarnik «Bunica». Tălmăcitorul ținuse cu tot dinadinsul pe cel dintâiu să-l treacă drept colaborator, iar în prefața ediției separate a «Bunicăi» să mărturisească aportul lui I. Slavici. Cum și trebuia, amândoi au refuzat, considerând drept datorie să-l ajute pe marele filoromân în sforțările sale și să-i lase pe deantregul meritul realisărilor.

[12] *Dimitrie Sturdza*, Ministru al Instrucțiunii Publice dela 13 Sept. 1885, în cabinetul I. C. Brătianu.

[13] cr[eițari] sau cruceri = 1 creițar = 2 bani.

[14] «*Pădureanca*» de I. Slavici apărută tot în Biblioteca pop. «Tribuna», 12 coale tip., 40 cr. sau 1 leu exemplarul.

[15] Traducerea lui I. U. Jarnik a apărut cu ilustrațiunea de care e vorba.

VIII

[16] Scrisoarea fragmentară a lui I. U. J. către I. Sl. din 21 Sept. 1885 (in acest vol.) se ocupă între altele, de prețul care urmează să fie pus la broșura separată a Bunichii.

[17] Cfr. nota 15.

X

[18] Expoziția etnografică ceho-slavă dela Praga din anul 1895. Asupra ei I. U. J. insistă în «Drumul pe care am mers» *(Conv. Lit.* 1909 XLIII pg. 1339).

[19] «*Românul*» ziar politic, comercial, literar, București, 9 Aug. 1857—9 Iulie 1864; 25 Martie —25 Apr. 1865 și 13 Febr. 1866— April 1905.

Alexandru Odobescu cătră Ioan Urban Jarnik

Scrisoare din anul 1879.

Vineri, 27/9 Maiu 1879 [*București*]

DOMNUL MEU,

Déca voiesci a'mi face plăcerea să vii Dumineca diminéța, pe la 11½ ore, sa luăm in grădinița mea dejunu impreună, vom avé de tovarăș pe D. G. D. Theodorescu [1] și eu în parte voiu simți via mulțumire de a petrece câteva ore cu D-ta.

Priimesce te rog, Domnul meu, incredințarea celei mai depline a mele stime.

Al D-tale devotatu

ODOBESCU

Isvoare: Autografe Ioan Urban Jarnik.
Arhiva Familiei (Praga-Cehoslovacia)

NOTĂ

[1] Pentru G. *Dem. Teodorescu* cfr. St. D. Lit. I 180--188.

Ion L. Caragiale cătră Ioan Urban Jarnik

Scrisoare din anul 1912.

Schöneberg bei Berlin
3/16/II 1912

STIMATE DOMNULE PROFESOR,

Lungi, sunt numai scrisorile urîte şi plicticoase; cele frumoase şi amusante sunt totdeauna prea scurte. A dumitale m'a încântat. Iţi mulţumesc din suflet că ţi-ai mai adus aminte de mine, şi-ţi urez la rêndul meu, sănĕtate, noroc şi veselie pentru D-ta şi pentru toţi iubiţii D-tale, întru mulţi ani până la adînci bĕtrâneţi.

Sunt al D-tale, stimate Domnule Profesor, cu stimă

devotat servitor

CARAGIALE

Isvoare: Autografe Ioan Urban Jarnik.
Arhiva Familiei (Praga-Cehoslovacia).

NOTA

Scrisoarea se referă la sărbătorirea lui I. L. Caragiale, cu prilejul împlinirii a 60 ani. Ziarele şi revistele i-au închinat numere festive, Teatrele Naţionale din Bucureşti şi Craiova au reprezintat *Scrisoarea pierdută*. La teatrul Comoedia — a fost un festival organizat de Societatea Scriitorilor Români, la care a asistat şi Familia Regală. Dar. I. L. Caragiale refuză să vină în ţară şi să ia parte.

Doamna Maiorescu către Ioan Slavici

Carte de vizită.

Freitag Früh

M-ME MAÏORESCO

bittet Herrn Slavici heute Freitag bei ihr zu speisen, wenn er nichts Besseres vor hat [1].

Traducere

Vineri dimineață.

DOAMNA MAIORESCU

invită pe domnul Slavici să ia azi vineri masa la ea, dacă n'are alte intențiuni mai bune.

Isvoare: Autografe Ioan Slavici.
Arhiva Familiei.

N O T A

[1] Cartea de vizită, fără dată: scrisoarea în litere gotice.

Titu Maiorescu către Ioan Slavici

Scrisori din anii 1879 — 1889

I

[*București, Februarie 1879*]
Luni, 3 ore

D-LE SLAVICI,

«Alteța Sa Regală» Doamna Te roagă prin mine să'i copiezi *«Gura Satului»* [1] pentru ca să o aibă în manuscriptul Dumitale. Te rog, scrie-o în același mod, în care este și originalul, așa pe foi singuratice. Insă ar trebui să fie gata până Sâmbătă, căci Duminecă la 3 ore am din nou audiență. — Te rog, vino Sâmbătă la 6 ore să prânzim împreună acasă la mine, adu'mi cele 2 exemplare din *Gura Satului* și poate ăncă ceva literar, ce vei fi avănd gata.

Al D-Tale

T. MAIORESCU

II

București, 21 Dec. 1884

IUBITE DOMNULE SLAVICI,

Ți-am trimis ieri sub bandă discursul meu din Cameră, pe care l-ai cerut.

Ce să facem cu cartea despre cultura viței? Ințelegi, cât îmi este de neplăcut să o fi pierdut și să văd astăzi, că mi-o cere Regele înapoi. Iți aduci aminte de autor? Era legată sau nelegată? Nemțește scrisă? — Cam în ce an ai văzut-o la mine? Nu vom fi dat-o cumva împreună la vre unul din cunoscuții noștri ca să o traducă?

Te rog, mai chinueşte-ţi memoria puţin ; poate tot mai scoţi o notiţă, care să mă pună în stare să cumpăr cartea la loc. Eu însu-mi am o completă lipsă de vreo aducere aminte în privinţa acelei cărţi.

Dacă o găseşti tot pintre cărţile D-Tale, Te rog, lasă traducerea. Nu e vorbă de traducere, ci numai de carte, şi nu pentru valoarea ei în sine, ci pentru faptul, că'mi a fost împrumutată de Regele Carol.

Să o fi dat noi lui Eminescu spre traducere ? Nu e probabil, că el avea pe Hurmuzachi de tradus [2].

Te rog, mai chinueşte-te psichologiceşte.

Cu această prietenească dorinţă de sărbători sunt al D-Tale devotat

T. M[aiorescu].

P. S. Te rog, spune'mi, de ce fel de om trece prin Sibiiu d. Iosif Sterca Şiuluţiu de Carpenişiu, care a scris «O Lacrimă fierbinte» şi «Memoriul» ? E om cu vază, cu avere, are vre o funcţiune sau e nebun ? [3].

III

Bucureşti, 8/20 Mai 1886

IUBITE DOMNULE SLAVICI,

Ai scăpat ? Adecă mit dem blauen Auge [4]. 100 de fiorini [5] kostet nicht das Leben.

Te felicit, şi la mai mare ! [6]

Adecă la ce mai mare ? La mai mare martirologie sau la mai mare linişte ?

Eu Te-aşi felicita, când ai scăpa din tot Sibiiul.

Ştii, că nu sunt partizan al martiriului de prisos, şi 30 de trăsuri, care Te-au întimpinat la gară, sind zu wenig fürs Leben [7].

Cine Ţi-a scris notiţele (inexacte) asupra primirii lui Gaspar Vodă Graziani in Comitetul teatral ? [8]. Poate netrebnicul de Lugosanu ?

Lucrul stă aşa : drama D-Tale este primită de Comitetul teatral pentru a fi represintată in Teatrul Naţional din Bucureşti.

Rolurile sunt copiate, remâne a se distribui.

Pentru aceasta se cerea o cetire inaintea actorilor. Cu această ocasie se poate ca D. Ollănescu [9], care e un fel de secătură de caracter, vezând că vântul politic bate de la Brătianu incontra noastră in momentul de faţă, să fi făcut spirit ieftin pe sama textului D-Tale, cetindu'l cu intenţie rău. (Eu n'am avut timp în dimineaţa aceea fiind chiemat la Palat).

Dar aceasta a fost plăcerea lui privată şi nu probează nimic.

Lucrul remâne tot cum am zis mai sus. Dacă nu s'a jucat drama până acum, au fost beneficiile şi cerşitoriile cele multe causa. Stagiunea s'a sfirşit *inaintea Paştilor*. Ce se mai face acum, când nimeni nu merge la Teatru (au şi început căldurile cele mari) este numai Kunstmisere und Schurkerei [10].

Eu însumi i-am spus lui Stăncescu să nu ucidă piesa dând-o în momentul de faţă.

Remâne *pe prima linie* pentru inceputul sesiunii sau mai bine Stagiunii de toamnă [11].

Poate vii D-Ta pe aici in Septemvrie, şi atunci ne vom ingriji impreună şi de distribuirea rolurilor şi de mai bună executare din partea artiştilor.

Quod bonum, felix faustumque.

T. M[AIORESCU]

IV

Bucureşti, 7/19 Noemvrie 1889

IUBITE DOMNULE SLAVICI,

Am înţeles.

Insă D-Ta n'ai înţeles un lucru : absolut aceeaşi lucrare, in acelaş sens, pentru acelaş adevăr şi bine, pe care a făcut-o «Junimea» în spiritul literar, o face in spiritul politic şi este in chiar momentul de faţă pe calea sigură a isbândei.

Dar asemenea lucruri nu se pot explica mai departe in scrisori. Când ne vom intâlni indelete, voi lua scrisoarea D-Tale din urmă şi'Ti voi putea dovedi rând cu rând, unde nu ai fost in cu-

noştinţă de causă şi prin urmare, neavând premisele *exacte*, ai ajuns la conclusii greşite.

Ai vorbit cu Regele. De câte ori ? De 5 ? — Dar D-Ta nu presupui, că eu voi fi vorbit cu el de 500 de ori ? Şi asupra lui Brătianu ? Şi dacă mă crezi inteligent, de o inteligenţă egală cu a D-Tale, nu dai importanţă deosebirii între 5 şi 500 ? ? !

Nu admit, ca intre D-Ta şi mine să vorbeşti de Eug. Brote [12]. Am vorbit cu Brote de 5 ori in viaţă, şi prin urmare nu'l cunosc [13]. Interese, ca acelea, de care a vrut să vorbească Brote cu mine la ultima sa intâlnire, nu le puteam discuta cu el, nu fiindcă poate nu merită el toată încrederea, dar *eu necunoscându'l* nu o puteam avea.

Şi un al 3-lea punct. In Martie 1888, a doua zi după intrarea mea in Minister, am ieşit după masă impreună, şi lângă grădina Episcopiei D-Ta, refuzând de a intra director la Asil [14], îmi ziceai, că la toamnă va reveni Brătianu. Ţi-am respuns: «nu vezi bine. Brătianu este afară din chestie pentru timpul politiceşte apreţiabil al anilor următori» [15].

A trecut de atunci un an şi 7 luni. In momentul de faţă tot Junimiştii (după o întrerupere de 7 luni, in care trebuia dovedit conservatorilor, dass L. Catargi & Vernescu abgestossen werden müssen) [16] duc cârma statului şi o vor duce de acum inainte cu timpul politiceşte apreţiabil. Carp n'a intrat in Minister din cauze tactice in Parlament, eu din imprejurări financiare. Intelectual suntem in Minister, şi vom fi efectiv după imprejurări.

Ţi-am relevat aceste 3 puncte, pentru a mai spori «nedumerirea», despre care scrii, şi a o ţinea vie până la acea intâlnire, in care să putem vorbi ore şi zile întregi.

După câte scrii, e speranţă că in anul viitor să vii in Bucureşti pentru totdeauna, şi atunci, atunci... ! [17].

Complimente Doamnei Slavici şi o amicală strângere de mână Junimistului *literar*

T. M[AIORESCU]

Isvoare: Autografe Ioan Slavici.
Arhiva Familiei.

N O T E

I

[1] Datăm scrisoarea după apariția nuvelei «*Gura Satului*» în Conv. Lit. 1879 XII, nr. 12 din 1 Martie, pg. 425—455.

II

[2] Un indiciu biografic, pare-se, nou asupra lui Eminescu, anume acela că poetul a contribuit la publicarea voluminoasei colecții de documente Hurmuzachi, traducând probabil, pe cele nemțești. *Documentele Hurmuzachi* au apărut în 19 volume, cel corespunzător anului 1884 fiind al VIII-lea, apărut în 1894.

[3] Iosif Sterca-Șuluțiu, * 1827 — † 1911, fost președinte al băncii «Albina» și vicepreședinte al «Astrei». A publicat un «Memoriu» în 6 volume, cu numeroase date istorice și biografia lui Avram Iancu (Cfr. «Minerva» Cluj, pg. 901).

III

[4] ...mit einem blauen Auge davonkommen = a scăpa ușor dintr'o situație grea...

[5] 100 de fiorini kostet nicht das Leben = nu-i muri pentru 100 fiorini (200 lei). Probabil e vorba de-o amendă într'un proces de presă, Slavici fiind director al ziarului «Tribuna».

[6] Doi ani mai târziu Slavici zăcea în închisoarea din Waizen-Vácz (cfr. scrisoarea lui Vicențiu Babeș, din 8 Sept. 1888, în acest volum). I. Slavici a scos la Sibiiu ziarul *Tribuna*, la 14/26 April 1884, dată dela care figurează ca director până la 1886 (an. III, nr. 269), când e trecut ca redactor responsabil. Contractul de angajare între *Diamandi Manole, George B. Popp, Dr. Neagu* deoparte și *I. Slavici* de altă parte se închee la Brașov, în 4/16 Martie 1884 (cfr. «Incheere» — actul de angajament al lui Slavici, la Tribuna, în acest volum). Dela 1890 nu mai figurează nici ca redactor responsabil, căci venise iar în țară. Continuă însă colaborarea până la 1896 (cfr. Olimpiu Boitoș, Activitatea lui Slavici la Tribuna din Sibiiu, în «Societatea de mâine», 1927 IV nr. 3 pg. 34). La Tribuna I. Slavici a făcut politică austriacă și antimaghiară. De aceea a avut trei procese. Scrisoarea lui Maiorescu, pe cât știm, se referă la primul proces, în fața Curții cu Juri din Sibiu, pentru-că ziarul protestase contra Ungurilor cari impuneau judecătorilor sași să vorbească numai ungurește, deși timp de 700 ani judecățile în Sibiiu se făcuseră numai în limba germană. Sibiiul era pe atunci, se zice, compact săsesc. Judecata are loc; judecătorii sași îl găsesc, firește, nevinovat și drept consecință: Curtea cu Juri din Sibiiu e desființată (cfr. *I. Slavici*, Inchisorile mele, pg. 42).

[7] ...sind zu wenig fürs Leben = înseamnă prea puțin pentru viață.

[8] «*Gaspar Grațiani*», drama lui *Slavici*, publicată în *Conv. Lit.* 1888 XXII pg. 1 și urm. (1 April etc.), cu indicația în revistă: «Reprezentată pentru întâia oară pe scena teatrului Național din București, la 28 Februarie 1888». Direcțiunea Teatrului Național trimise autorului la Sibiiu adresa nr. 58 din 4 Febr. 1888, prin care-l invită

la Bucureşti pentru a se înţelege «împreună cu D. Director de scenă asupra distribuţiunei rolurilor şi asupra intenţiunilor ce D-v. voiţi să daţi unor pasage din opera D-v.» (cf. Teatrul Naţional către Ioan Slavici, în acest volum). Slavici n'a asistat la reprezentaţie, ca să vază efectul; în schimb, a doua zi după reprezintaţie i se trimise din Bucureşti o amănunţită dare de seamă de către prietenul său *A. Chibici-Rêvneanu* (cfr. scrisoarea acestuia din 29 Febr. 1888 către I. Slavici, în acest volum).

[9] *Dimitrie Ollănescu-Ascanio* era în 1886 directorul Teatrului Naţional din Bucureşti.

[10] mizerii şi meschinării.

[11] Maiorescu se înşelase. Piesa fusese respinsă dintr'un început. Prezentată la 1886, piesa «Gaspar Graţiani» căzu în comitetul de lectură, cu batjocură de D. Ollănescu, sub motiv că ar fi fost scrisă de un transilvănean (cfr. I. Slavici, Inchisorile mele, pg. 13—16). Slavici crede că «întreaga urzeală era pornită dela bunul meu prieten *I. L. Caragiale,* iar Ollănescu nu era decât unealtă, poate inconştientă» *(I. Slavici,* op. cit., pg. 16).

IV

[12] *Eugen Brote.* — n. 1850 în Reşinari (Transilvania); a studiat agricultura şi s'a ocupat cu agronomia. 1879—1888 asesor consistorial în Sibiu. La 1888 a înfiinţat prima reuniune agricolă rom. în Trans. Dela 1881 membru iar dela 1890 vicepreşedinte II în comit. centr. al partid. nation. rom. din Transilvania; unul dintre corifeii direcţiunii memorandiste; la 1894 urmărit în procesul «Memorandul», s'a refugiat în România. A scris studii economice: *Ţinerea vitelor, Trifoiul* etc., şi un op politic în limba germană *„Die rumänische Frage in Siebenbürgen und Ungarn"*, 1895; această scriere, tradusă în urmă în româneşte, a fost premiată de Academia Română. Ea conţine o colecţie de documente extrase din diferite publicaţiuni şi esplicate într'o introducere de 129 pg. care însă este tendenţioasă şi puţin scrupuloasă în alegerea argumentelor. (C. Diaconovici *Enciclopedia Română).*

Corespondenţa lui Eugen Brote cu I. Slavici se va tipări într'unul din volumele viitoare, în care vor intra autografele lui Slavici la «Tribuna».

[13] ...cum nici D-ta, D-le Slavici, nu-l cunoşti pe Regele, fiindcă tot numai de 5 ori ai vorbit cu el.

[14] I. Slavici a fost numit director de studii la Asilul «Elena Doamna» după un an, în 1890 (cfr. *Iacob C. Negruzzi,* Amintiri dela Junimea, pg. 301 şi *I. Slavici,* Inchisorile mele, pg. 11).

[15] Titu Maiorescu văzuse, contrar lui Slavici, foarte bine, căci I. C. Brătianu n'a mai revenit la putere după îndelungata guvernare terminată la încep. anului 1888.

[16] *L. Catargi,* preşedintele consiliului şi ministru internelor, G. Vernescu, ministru finanţelor, în guvernul dela 30 Martie — 3 Noemvrie 1889 — «müssen abgestossen werden» = «trebue să fie îndepărtaţi», ceea ce se şi întâmplase, urmaţi fiind de guvernul generalului *G. Manu,* de scurtă durată şi acesta.

[17] Slavici se înapoie la Bucureşti de astădată definitiv, în Martie 1890 (cfr. *I. C. Negruzzi,* Amintiri dela Junimea, pg. 301 ; *I. Slavici,* Inchisorile mele, pg. 11).

Titu Maiorescu cătră Nicolae Gane

Scrisori din anii 1875 — 1893.

I

28/10 1875

IUBITE GANE,

Aud multe despre neînțelegerile intre Lățescu și Buiucliu. Cum stă chestia ? A cui e vina ? și cum crezi tu, că s'ar putea impăca situația ? [1]

Fă bine respunde'mi *indată.*

La aniversarea Junimei 8 noemvre voi veni.

Al tău

T. MAIORESCU

Ai inscris 10.000 frci pentru un edificiu de școală ? Să nu avem rușinea, când nu vom mai fi la putere, că n'am făcut nimic pentru școale [2].

II

București, 6/18 Decemvrie, sara. 1876

Iubite Gane, «La mulți ani și să remăi ca până acum, om in tot locul», așa îți și scrisesem astăzi o telegramă pentru ziua Ta [3]. Dar n'am mai trimes-o, gândind, că e mai bine să'Ți scriu și alte lucruri din ale literaturei și un pic de noutăți politice.

«Cânele Balan» [4] a plăcut tuturor, cărora l-am citit, și cred, că este cea mai bună scriere a Ta până acum. Tonul, care cam aduce cu Töpffer [5], fără a fi o imitare a lui, micul studiu psichologic al

«omului in tot locul» de 16 ani, descrierea dreaptă a casei lui Talpan [6], şi mai ăntăi de toate limba cea limpede şi firească, incălzită pe ici pe colo cu mici vibrări sentimentale, i-au căştigat laudele tuturor cetitorilor (şi sunt numeroşi). Dă-mi inse voie, mie — care nu mĕ pot desvĕţă de năravul criticei — a'Ţi propune căteva schimbări, nu prea insemnate, dar despre care cred că ar contribui la infrumuseţarea novelei.

1. Propui să ştergi cu totul pasagiul de la «aveam să vĕd» până la «pămĕntul cu picioarele» (coloana 1 şi 2 de pe prima pagină), iar pasagiul următor cu «gavanoasele de dulceţi» până la punct să'l treci la pagina următoare 328 col. I, jos, după cuvintele : «dar care nu lăsau pe om la nevoe» şi inainte de «imi luai ziua bună». Atunci la pag. d'intăi col. II. trebue să ştergi şi cuvĕntul «Apoi» şi să continui, după «pline de desfătări», cu : «Imi aduc aminte, cum Constantin vezeteul a intrat» etc. [7].

Eacă argumentele. Ţi-am cetit novela de vr'o 5 ori, totdeauna simţirea mea şi a ascultătorilor a fost, că introducerea e prea lungă. Apoi tema proprie a novelei, nu este casa părintească, ci drumul copilului, adecă starea sufletească a acestuia găndind la Măriuca şi scăpĕnd de acest gănd prin intĕmplarea cu ţiganul şi mai ales prin spaima in casa lui Talpan. Un detai *prea lung*, care nu se ţine de aceste doue punturi, trebue lăsat la o parte. In fine de ceea ce te aşteaptă acasă, mai vorbeşti pag. 328 col. 2, spre mijloc, mai vorbeşti a treia oară pag. 332, amĕndoue coloanele ; cu atăt mai mult trebue scos acel pasagiu de la inceput. Ştiu, că Te vei hotărî cu greu a o face ; aducerea aminte de tată şi de fratele cel mic intr'o povestire aşa de personală, precum pare a fi aceasta, este cea mai scumpă, dar aici nu este vorba de impresiile tale personale, ci de impresia estetică a cetitorului.

2. Pag. 328, col. I. «Ce om cum se cade erà Constantin vezeteul ! Nasul lui cel *coroet*, de care etc.». Propui să zici simplu : nasul lui cel «*mare*» [8]. Căci la pag. 334, col. I. şi mama Acsinia are nas «*coroet*». *Ne bis in idem.* Doar n'or fi toţi din neamul lui Coroi.

3. Convorbirea cu ţiganul la pag. 390, col. 2 şi pag. 331, col. I. cred că trebue ceva modificată. Tĕnerul «om in tot locul» e un băiat. care ne intereseazā şi a cărui sentimentalitate este foarte atrăgătoare. El dar trebue să pară totdeauna drept şi delicat. Insă

la primele cuvinte schimbate cu ţiganul se pare, că nu vrea să'i despăgubească pentru ruperea antereului, şi aceasta ar fi nedrept. Pe urmă ĕi dă preţul intreit, dar pentru impresia cetitorului e prea târziu. Propun dar să adaogi la pag. 330, col. 2-a, jos, in gura tĕnĕrului om in tot locul după cuvintele «A cui e vina, dacă stĕrneşti cănii cu căntecele tale ? ĕi respunsei eu» ăncă următoarele sau altele asemenea : «dar n'ai să remăi de pagubă ; eacă iţi dau» — şi ĕi intinsei o sumă mult mai mare decăt ceea ce făcea antereul sĕu». Şi apoi continuă textul «Cuconaşule» etc. Se înţelege, că atunci la pag. următoare 331 col. I pe sus trebuesc şterse cuvintele «nu doar că ţiganul» etc. şi să se zică numai :

«Treaba incepeà să se incurce intre ţigan şi mine, şi pricina intr'adevĕr nu se puteà măntuì decăt prin judecată sau bătae. Mĕ hotării...» etc. [9]. Şi apoi mai jos :

«ascultă, măi ţigane», etc. «primeşte ce'ţi *dau* şi nu te obrăznicì...» in loc de «primeşte căt face intr'adevăr ruptura ta de antereu» [10].

4. Pag. 335 col. I propun să ştergi pasagiul de la cuvintele : «Insĕ erà la mijloc o cimilitură» pănă la «inţelegi acum ?... Ba nu!» inclusive. Aşa dar să se zică : «Cum putem fi surori, ea fată de cucoană şi eu fată de ţigancă ! *Mata* eşti un copil de-a puterea fi, şi nu poţi inţelege de aceste etc.» [11]. Novela întreagă este scrisă cu o naivitate ca pentru copii şi nu'i trebue luat acest caracter printr'un pasagiu de un echivoc prea crud. Lucrul este caracteristic pentru mama Acsinia, care'l povesteşte, prin urmare nu poate fi de tot şters. Dar şi aşa, cum propun eu, cu omiterea acelui pasagiu, se inţelege pe deplin şi imi pare atunci oarecum mai fin. Apoi o explicare prea tare de asemenea natură ar fi aici cu atăt mai rĕu aplicată, cu căt convorbirea femei se face cu un băiat de 16 ani şi este revoltător lucru de a vedè pe o betrănă, fiind prea neruşinată cu un copilandru, chiar dacă istoria s'ar fi intĕmplat. Căci nu intĕmplarea adeverată, ci numai intĕmplarea estetică poate să fie povestită intr'o novelă.

Cu aceste 4 reserve insĕ novela Ta este una din cele mai frumoase. Scrie'mi, fă bine, un rĕnd de respuns şi spune'mi, dacă primeşti modificările propuse.

Iţi mai adaog acum căteva cuvinte pentru alţii din amicii noştri şi Te rog să li le spui intr'o sară a Junimei pentru a nu scrie fiecăruia in parte.

Mulţumesc ăncă odată D-lui Creangă pentru trimiterea lui Moş Nichifor Harabagiul [12]. Ca tot ce scrie Creangă, şi povestea lui Moş Nichifor este foarte interesantă in felul ei şi adevĕrat românească. Dacă s'ar intĕmplà să o tipărească «Convorbirile», (ceea ce insĕ eu n'aşi face, fiindcă istoria prea este din Borta-Caldă şi atunci ce ar zice «duduca de la Vaslui» [13], care ştia poate numai de Borta-Rece) atuncì sunt de părere să se schimbe ceva la inceput. Este vorba acolo de un clopot dăruit şi de Ciubăr Vodă; ceea ce seamănă prea mult cu Slavici «Popa Tanda». Insĕ Creangă este însuşi original şi nu are trebuinţă de a imità pe Slavici. Şi in alt loc mai este o imitare a lui Slavici ; e pe pagina 2 a manuscrisului trimis mie, sus, unde vorbeşte de iepele tinere şi albe a le Harabagiului şi intrebuinţează forma stilistică : «iepe, fiindcă voia să aibă mănji; albe, fiindcă ĕi luminau la drum». Această repetire a adjectivelor cu explicări este iarăşi copiată din Popa Tanda («Valea-sacă, vale, fiindcă..., sacă, fiindcă...») [14].

Foarte frumoasă şi admirată de toţi este poesia lui Eminescu «Strigoii» [15]. Il rog insĕ să facă *neapărat* o schimbare: La pag. 341, col. 2-a a doua strofă de acolo, vine versul «Şi stănci in temelie clătindu-se vedem». Acest «vedem» este cu neputinţă şi strică tot. Dacă in acea groasnică peşteră sau «dom» nu este numai magul şi Arald, ci mai «vedem» şi noi cetitorii cu ţigara aprinsă, apoi unde mai remăne groaza fantastică ? — Fără această eroare insĕ poesia este puternică in efectul ei şi are, ca toate lucrările lui Eminescu, nu ştiu ce suflare măreaţă [16].

Lui Jacques [17] ĕi trimet la 21 decemvrie ăncă vr'o 10 pagine Schopenhauer [18] peste cele trimise. «Foile căzute» [19] au mult haz şi au fost mult cetite şi găsite la timpul lor. Protestez insĕ incontra observărilor deosebit de aspre asupra tinerilor de la «transacţiuni» pag. 355. col. 2-a sus [20]. Aceşti tineri, indeosebi Laurian, Mihăilescu şi Anghel Dumitrescu [21] s'au pocăit (nu v'a spus-o Vărgolici ?), sunt astăzi partizani declaraţi ai noştri, cetitori aprigi ai «Convorbirilor», şi dacă era bine a lovi in «Transacţiuni» când erau redactate de nişte impertinenţi, nu vĕd prudenţa şi dreptatea de a repetì

lovitura incontra celor pocăiţi. Trebuiau amintite fără ındoială şi «Transacţiunile», dar fără amărală şi poate mai curĕnd ca un exemplu de folosul criticei.

«Junimea» de aici se adună regulat în toate Vinerile la mine şi se compune, afară de cei 3 numiţi, de Scurtescu, Rosetti, Slavici, Nica, Mandrea, Ţinc, Pĕucescu, Polizu şi alţii ambulanţi. Are aerul de a putè merge. In ori ce caz dacă e să trăim, trebue să ne intindem. In una din seri venise şi Teodorescu [22] (de la Paris, unde s'a reintors earăşi) şi mi-a lăsat pentru «Convorbiri» alăturatele Colinde [23]. El se ocupă de adunarea lor — lucrare de cel mai mare interes — şi le va publicà mai pe urmă intr'un volum, inzestrat cu note esplicative, care inse presintă multe greutăţi atăt limbistice, căt mai ales argeologice. Poate ar fi bine să se grăbească «Convor.» a publicà alăturata probă în numĕrul de la Januarie [24].

De ce n'a indreptat Jacques afişurile de pe copertă in modul propus ?

De ale politicei.

Fă bine spune lui Carp mulţumiri pentru amabila ofertă ce mi-a făcut de a me refugià la Ţibăneşti în cas de invasiune [25]. Eu însĕ nu sunt ăncă sigur de resbel, şi sunt in ori ce cas sigur, că Turcii nu au ce cautà la Bucureşti. Vor fi buni bucuroşi să remănă in apărarea malului drept al Dunării.

Aici crisă ministerială. Roşii nu au găsit nici un ban de imprumut [26]. Vodă incepe a se lipì ear de noi ; Vĕ va fi spus Callimachi. Stolojanu a spus ieri lui Teod. Rosetti, că inainte de Crăciun se va inaintà raportul Comitetului de 7 acusători ai foştilor Miniştri la Cameră, pentru că s'au *esclus majoritatea* acusaţilor. Se zice că au remas numai 4, alţii zic 5. In ori ce cas este esclus Carp şi T. Rosetti. Rĕmăn in ori ce cas sub acusare L. Cat., Florescu, Mavrogheni şi un al 4-lea Lachovary sau eu. Dar ăncă nimic oficial [27]. Je m'en moque comme de l'an quarante [28].

Amin. T. M.

III

Bucureşti, 4 Junie 1879

IUBITE GANE,

Mi-a arătat Jacques scrisoarea Ta din urmă. Costică Cerchez, care nici o dată nu m'a prea putut mistui (ce e drept, nici eu pe el), nu face decăt a'şi continuà felul, cănd face vorbe prin Jassi în contra mea.

Situaţia este neschimbată ăncă şi părerea mea este acolo, unde am lăsat-o în discuţiile noastre comune.

Este *neadevărat*, că am schimbat o iotă din cele ce am zis şi am promis la Jassi. Atăta minte şi onestitate politică am şi eu ca să ştiu ce am zis şi să mĕ ţin de ce am promis.

Dacă situaţiunea va necesità o modificare a programului Comitetului nostru din Jassi (şi eu cred, precum ştii, că va fi necesitate de o asemenea modificare), nu voi vorbì, nu voiu votà în Cameră, nu voi face nici un pas fără a mĕ consultà cu Comitetul din Jassi. Vom vedè atunci, dacă ne convingem unii pe alţii sau dacă trebue să tac eu sau dacă trebue să'mi dau demisia. — Aşa am vorbit, cănd erai Tu aici, şi aşa a remas.

Nu s'a făcut ăncă nimic in politică practic. Nici o adunare comună a deputaţilor, nici o şedinţă recentă, nici o destăinuire din partea Guvernului. Atmosfera pîcloasă a unei Camere de om bolnav, poate de om muribund, şi în loc de un medic bun, nişte babe care descăntă şi altele, care dau cu bobii [29].

Et puis tirez-vous de là ! [30].

Ancă odată o rugăminte : relaţiile noastre între olaltă sunt directe şi nu pot trece prin filtraţiunea impură a unor creeri ca a d-lui Costică Cerkez.

Al tĕu ca totdeauna

T. MAIORESCU

IV

București, 22 Septemvrie 1880

IUBITE GANE,

Iți mulțumesc mai ăntăi pentru trimiterea «Novelelor» [31]. Cartea se presintă foarte bine, deși tiparul se vede tocit și cerneala rea; dar hărtia și formatul sunt bune și volumul a eșit peste așteptare de mare. Ce idee bună ai avut de a-ți publică novelele inainte de a muri «Tipo-Litografia Națională» — vai de naționalitatea ei!

D-na Kremnitz ăi va face — se'nțelege — o dare de samă in «Magazin für die Literatur» [32] și cineva din noi in *Timpul* [33].

Pentru D-na Stoianovici trimite-mi procura (pe hărtie de un franc, legalizată numai de Poliție). Despre condiții vom mai vorbì, după ce va fi ăntăi căstigat procesul. Eu ași preferì nimic; dar cu «nimicul» acesta am pățit-o odată cu Pogor, care mi-a trimis o statuă a lui Barbedienne [34], ce l'a ținut mai mult decăt toate plățile de advocat.

Mai vorbim dar după căștig cu vre un prilegiu, ori cănd vii tu pe aci ori eu prin Iași.

Calimachi Catargi este pe aici, cu nevastă-sa, și vor pleca Joi sau Vineri la Iași pentru 3 sau 4 zile.

Mercurile noastre literare se țin regulat. Creangă ne citește acum ceva, unul Gaster [35] din Breslau ne vorbește despre povestile noastre comparate cu cele indice și talmudice, Slavici are un studin etnografic despre Transilvăneni [36] și Eminescu, amorezat de D-na Poenaru-Lecca [37], găsește în această doamnă cam corpulentă multă inspirație.

Era vorba să vii la București la Creditul fonciar?

T. Rosetti pleacă deseară la Berlad, ca să țină speechiul pentru Iepureanu [38] (fie'i țerăna ușoară, dar bine că am scăpat de el) și la 30 sept. se adună aici remășițele partidului ca să alegem noul Papă. Noi găndim la Papa Mavrogheni cu toate și cu toate.

Complimente D-nei Gane. Al teu amic

T. M.

V

București, 31 august 1886

IUBITE GANE,

Am primit ieri, la intoarcerea mea din Sinaia, cele 4 volume Novele [39] și poesii ce mi le-ai trimis cu călduroasele Tale rênduri de dedicație și mĕ grăbesc a'ți mulțumì atăt pentru frumoasa trimitere cât și pentru prietineasca amintire. Ediția este splendidă, și e o adevĕrată plăcere de a vedè odată novelele Tale scoase din haina sărăcăcioasă a ediției d'intăi și îmbrăcate in vestminte mai potrivite cu ele. Foarte frumoasă, modestă și plină de inimă este mica prefață la adresa Amicilor din Junimea.

Neașteptat de elegant pentru Tipografia din Iași a ieșit volumul poesiilor, care pune in cofă stabilimentul Socec-Teclu.

Se cuvine ca «România liberă» să ia cel puțin act de această nouă publicare, și ar fi nemerit ca să și reproducă măcar una din poesiile Tale, d. e. una din cele mai bune și totodată literaricește importante, cea de la pag. 89 «Lui Jacob Negruzzi». Dar eu n'ași da volumul meu ca să mi'l murdărească la Tipografie, și fiindcă poesia a apărut in «Conv.» de la 1 Jan. 1884, Te rog trimitemi-o în acest numĕr al «Conv.» sau poate dintr'o coală de corectură, ca să o dau tipografiei jurnalului nostru adevĕrat lipovenesc [40].

Te sărut ca din vremea vechiei noastre Junimi și la revedere.

T. MAIORESCU

VI

Luni sara. [24 Mai 1893]

IUBITE GANE,

Tot voiam noi să te poftim de mult la noi la masă, ca in vremurile vechi, dar nu s'a brodit cu scurtele tale presente în București. Când am fost azi la Negruzzești am aflat că ești aici, și le-am

spus că de astădată te prind. Dar ei mi-au zis, că era vorba să mănânci măine la ei. Insĕ le-am contramandat *eu* prânzul lor (despot și «infamă reacțiune», precum sunt) și i-am poftit din contră să prânzească și ei mâine la noi. Și astfel, cu învoirea lor, te invit formal să vii *mâine Marți 25 Mai 1893 la 7 ore* să mănânci la noi. Ear ei, Negruzzeștii, te roagă prin mine să vii poimâne Mercuri la ei la masă, vom fi și noi asemenea.

Al tĕu vechiu

junimist *literar*

T. MAIORESCU

Isvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor.

N O T E

I

[1] Nu știu unde și dacă s'ar găsi autografele *Titu Maiorescu*, pentru a putea lămuri unele răspunsuri ce i s'au dat la scrisorile lui. La această scrisoare, se află o ciornă a lui N. Gane în Muzeul Folticenilor, împreună cu celelalte autografe N. Gane. După scrisorile lui Titu Maiorescu adresate lui N. Gane, publicăm ciorna scrisorii al cărei cuprins și format este desigur răspunsul lui Gane.

De acolo putem vedea cine e vinovatul în conflictul de atribuții dintre procurorul *Buiucliu* și prefectul *Lățescu*. «Neînțelegerile provin fără îndoială din vina acestui din urmă» [Lățescu], zice N. Gane și adaogă: «Precum știi Lățescu e o adevărată secătură»... (cfr. Nicu Gane către Titu Maiorescu, 2 Noemvrie 1875, în acest vol.).

[2] «In budgetul comunei era înscris 10.000 franci pentru zidirea unei școli, trimite-ne planul și devizul» zice *N. Gane* către *T. Maiorescu* (Cfr. acest vol. scr. 2.XI 1875).

Titu Maiorescu era la 1875 Ministru al Inst. Publice, dela 7 Aprilie 1874—30 Ian. 1876, în cabinetul *Lascar Catargiu*. Dela 30 Ian. 1876 i-a urmat *Petre P. Carp*.

II

[3] Sfântul Nicolae.

[4] N. Gane, *Căncle Balan*, novelă, în *Conv. Lit.* 1 Dec. 1876 X 327—339; nuvela se pune în fruntea revistei; după ea urmează *Strigoii* lui M. Eminescu.

[5] *Karl Toepfer*, autor de comedii şi artist de scenă n. 26 Dec. 1792 în Berlin † 22 August 1871 în Hamburg. Scrieri: *Lustspiele*, ed. nouă 4 vol. Leipzig 1873; realisări cu efecte de scenă şi cu desconsiderarea oricărei valorificări pentru literatură. Cu mult înainte (1842—1844) Töpfer publicase şi două volume de povestiri şi nuvele (*Erzählungen und Novellen*, Hamburg). Dintre ele s'au tradus câteva şi în limba românească.

[6] Cuconul Grigorie Talpan, boer; personagiu în nuvela «Cânele Balan».

[7] Coloanele şi paginile citate sunt după «Convorbiri Literare», unde nu apare nici o modificare propusă de T. Maiorescu; probabil că T. M. avea paginile de corecturi; se poate însă şi presupune că revista era acum tipărită şi că propunerile ce i le făcea, erau menite pentru eventuala publicare a nuvelei în volum. Pentru această probabilitate vorbeşte şi faptul că la editarea în volum, nuvela apare cu unele dintre modificările arătate de Maiorescu. E suficient să trimitem pe cetitor la ediţia care e la îndemâna tuturor, din Biblioteca pentru toţi, n-rele 305—306 şi 353—354; în volumul cu ultimele numere se găseşte nuvela *Cânele Balan*, pg. 134—162 ediţia V.

[8] Aşa a apărut în Conv. Lit., pe când în ed. cit. la nota 8: «Nasul lui cel mare» etc... (pg. 135).

[9] In ediţia cit. la nota 8, pg. 142: «Treaba începea să se încurce între ţigan şi mine, nu doar că ţiganul n'ar fi avut dreptate, însă despăgubirea ce pretindea era aşa de mare, încât pricina dintre noi într'adevăr nu se putea mântui decât prin judecată sau bătae. Mă hotării deci pentru cel din urmă mijloc» etc..

[10] Ibidem:... «primeşte cât face într'adevăr ruptura de antereu» etc.. Gane nu acceptă întocmai sugestia lui Maiorescu.

[11] In ediţia citată la nota 8, pg. 152: «La aceste cuvinte baba se bătu peste gură zicând: „Taci părdalnică de gură, nu spune minciuni!..." Cum putem fi surori, ea fată de cucoană şi eu fată de ţigancă! Insă era la mijloc o cimilitură: Tatăl fetei cucoanei Ana Talpan se ştia cine-i: era, să nu spun minciuni, cuconul Miron Talpan soţul cucoanei; iar tatăl meu nu se ştia cine-i, şi nici era voe să se ştie. Inţelegi acum?... Ba nu! Eşti un copil *de'-a puterea fi*, şi nu poţi înţelege de aceste». Nici acest pasagiu nu-l preface Gane întocmai după indicaţiunile lui Maiorescu.

[12] I. Creangă, *Moş Nichifor Coţcariul*, în *Conv. Lit.* 1 Ianuarie 1877 X 374—384.

[13] *«Duduca dela Vaslui»*: «Aceasta este o fiinţă închipuită care represintă pe cetitorii burghezi ai Convorbirilor mai ales din sexul frumos şi în special din provinţe. La cetirea unei scrieri prea ştiinţifice, prea corosive sau prea înalte pentru publicul profan, când este vorba de a se şti dacă e bună de publicat sau nu, mulţi întreabă: Ce va zice duduca dela Vaslui? De când s'a publicat dicţionarul istrian, în deosebi litera p, se spune că Duduca dela Vaslui nu mai este o piedică pentru scrierile cele mai corosive — căci după ceea ce a înghiţit, orice ar veni în urmă ar fi puţin lucru. De a gândit Pogor la o persoană anume, când a iscodit pe Duduca dela Vaslui, sau nu, este un mister nepătruns încă până acuma» (cfr. Iacob C. Negruzzi, *Dicţionarul Junimei*, în *Conv. Lit.* 1924, anul 56 pg. 861).

[14] In Convorbiri Literare «Moş Nichifor *Harabagiul*» apare cu titlul schimbat: «Moş Nichifor *Coţcariul*»; în broşură separată cu titlul: «Moşiu Nichifor Cotiugariul»,

Pe coperta Conv. Lit. nr 5 anul XI (1 Aug. 1877) în anunțul publicațiilor membrilor Societății Junimea este și Povestea cu titlul: Moș Nichifor Coțcariul.

Iași 1877, Tipografia Națională (a Junimii); în Biblioteca Acad. Rom. nu se găsește exemplarul ediției separate. Il cunoaștem din *Bibliografia Română* (Buc. 1879, pg. 25, nr. 362) a lui *Alexandru Degenmann*, apud *L. Predescu*, Ioan Creangă, II Opera (povestitor hazliu). Modificări stilistice făcute de I. Creangă.

Manuscrisul lui I. Creangă după citatul lui T. Maiorescu:	*Apărut in Convorbiri Literare:*
«iepe fiindcă voia să aibă mânji; albe fiindcă ei luminau la drum»...	«epe, pentrucă moș Nichifor ținea să aibă prăsilă; albe, pentru că albeața epelor — zicea el — ėi slujia de fanar noaptea la drum»...

Povestea a fost trimisă dela Iași lui *Titu Maiorescu* la București în toamna anului 1876. După ce a cetit-o Titu Maiorescu o înapoiază la Iași lui *Iacob C. Negruzzi*, în urma insistenței lui *I. Creangă* (cfr. St. D. L. I. Titu Maiorescu către Iacob C. Negruzzi, Buc. 19 Noemvrie 1876 și I. Creangă către Titu Maiorescu Iași 10 Noem. 1876 în *D. Marmeliuc* Ioan Creangă, Opere Complete, Cernăuți 1924, pg. 386 și urm.).

[15] M. Eminescu, *Strigoii* 1 Dec. 1876 X 339—343.

[16] Poetul n'a acceptat modificarea propusă de critic.

[17] Iacob C. Negruzzi.

[18] *Aforisme pentru înțelepciunea în viață* de Arthur Schopenhauer, fără să se arăte numele traducătorului (Titu Maiorescu), în *Conv. Lit.* 1 Ian. 1877 X 365—374.

[19] Iacob Negruzzi. *Foi căzute* în *Conv. Lit.* 1 Dec. 1876 X 353—358; articolul face revista revistelor *Jurnalul pentru toți* (Iași 1868), *Steluța* (Botoșani 1868), *Bondarul* (1867), *Femeea* (Roman 1868), *«Ateneul» — Societatea pentru învățătura poporului român, Foaea Societății* «Românismul» și *Columna lui Traian* a lui B. P. Hasdeu, *Revista Științifică* a lui P. S. Aurelian (București), *Transacțiuni Literare și Științifice* (1872) cu V. A. Ureche, G. Sion, Pantazi Ghica, Petre Grădișteanu, apoi *Revista Contimporană* (București), *Revista literară și științifică* (aceeași dela 1876), *Foaea Familiei, Buciumul Român* (ambele în Iași), *Albina Pindului* a lui Gr. H. Grandea (București, Craiova), *Foaia Societății pentru literatura și cultura română din Bucovina* (Cernăuți), etc. etc. Deodată cu revista revistelor se face și un bilanț al lor în lumina *Conv. Lit.*

[20] *«Transacțiuni literare și științifice»*; cfr. nota 19.

[21] E vorba de Anghel Demetriescu, pentru care v. excelenta monografie a lui *N. Petrașcu* (ed. Bucovina, București 1931).

[22] G. Dem. Teodorescu; cfr. scrisorile sale din Paris (1877), în St. D. L. I 180—185.

[23] și [24] *Colinde* din colecțiunea d-lui G. Dem. Teodorescu, în *Conv. Lit.* 1 Ian. 1877 X 398—401.

[25] Răsboiul de Independență contra Turcilor.

[26] Guvernarea lui *I. C. Brătianu* devenită istorică prin evenimente ca și prin lunga ei durată: 24 Iulie 1876—29 April 1887.

[27] Inainte de guvernul Brătianu cei indicați de Maiorescu, precum și el, făcuseră parte din guvernul Lascar Catargiu (11 Martie 1871—4 April 1876).

[28] Prea puțin îmi pasă.

III.

[29] Parlamentul lui *I. C. Brătianu* din guvernarea de peste un deceniu; cfr. nota 26.

[30] Şi acum, descurcă-te dacă poţi!

IV

[31] N. Gane, *Novele*, vol. I, Iaşi 1880, vol. II, Iaşi 1880 — Ed. II 3 vol. Bucureşti 1886. Ed. III 3 vol. Bucureşti 1889. Ed. IV 3 vol. — Bibl. p. toţi 305, 353, 355 (1907—8). Şi după războiu o ediţie în format mare, iar în Bibl. pt. toţi numeroase ediţii.

[32] *Magazin für Literatur*, revistă literară săptămânală, care a fost întemeiată în 1832 de *Joseph Lehmann* şi a apărut la Berlin sub titlul *Magazin für die Literatur des Auslandes*. Joseph Lehmann a condus revista până la moartea sa (1873). Incepând cu anul 1879 redacţia s'a mutat la Leipzig, unde şi-a lărgit programul cuprinzând şi literatura germană. Dela 1881 poartă titlul *Magazin für die Literatur des Inn- und Auslandes*. revenind apoi iar la titlul scurt *Magazin für Literatur*, iar dela 1904: *Neues Magazin für Literatur* (cfr. Meyers Lexikon 1906, pg. 56).

[33] Nu ştiu dacă s'a făcut sau nu vre-o dare de seamă în «Timpul» asupra Nuvelelor lui N. Gane. O eventuală monografie ar avea să răspundă şi la această întrebare. In Gh. Adamescu *Bibliogr. Rom.* găsim numeroase recenzii, dări de seamă de prin alte reviste şi ziare (I/119, II/171, III/127); nu se aminteşte însă nimic despre «Timpul».

[34] *François Barbèdienne*, fabricant francez de articole turnate în bronz, n. 1810 în St. Martin de Fresnoy (Calvados), — † 21 Martie 1892 în Paris. Fabrica sa — turnătorie în bronz — ocupa la sfârşitul vieţii 600 lucrători şi reprodusese vr'o 3000 obiecte de artă şi decor.

[35] *Moses Gaster;* cfr. nota 15, pag. 122 din acest volum.

[36] Poate fi «*Dare de seamă despre «Arhiepiscopul şi Mitropolitul A. de Şaguna de N. Popea*», de I. Slavici în *Conv. Lit.* 1880—81 XIV 5, Sibiiu 1880; mai sigur: *Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukowina* de I. Slavici (Wien u. Teschen, 1881).

[37] Dacă *G. Ibrăileanu* putea scrie la 1930 în ale sale *Studii Literare* (pg. 207/8): «La Bucureşti, Eminescu a iubit pe Mite Kremnitz şi pe o doamnă Poenaru, *dacă d-nii Iacob Negruzzi şi N. Petraşcu nu se înşală*», — în faţa documentului autentic, contemporan, care cuprinde însăşi mărturisirea lui Titu Maiorescu că «Eminescu, amorezat de D-na Poenaru-Lecca găseşte în această Doamnă cam corpulentă multă inspiraţie» — în faţa acestei mărturisiri îndoiala lui G. Ibrăileanu desigur va trebui să dispară la o nouă ediţie a Studiilor Literare.

[38] *Manolache Costache (I) Epureanu*, (n. 1824— † 1880), şi-a făcut studiile în Germania (Heidelberg); la înapoierea în ţară a intrat în politică, luând parte activă la cele mai însemnate mişcări naţionale din Moldova (1848, 1857): prim ministru dela 20 April—18 Dec. 1870; ministru de justiţie 28 Oct. 1872—31 Martie 1873; dela 27 April—24 Iulie 1876 iarăşi prim-ministru. *M. Eminescu* vorbeşte de bine

despre *M. C. Epureanu* în articolele sale din *Timpul:* «Altă dată, lăudându-l pe Epureanu, Eminescu spune că acesta înțelesese că garanția duratei și trainicei desvoltări a unui stat cu instituțiile lui e „împăcarea formelor tradiționale de existență cu cuprinsul lor nou, cu desvoltarea nouă"» *(D. Murărașu,* Naționalismul lui Eminescu, edit. Bucovina București 1932, pg. 262). Sau: «Eminescu își însușește pe deplin părerile lui Manolache Costachi Epureanu și pentru arătarea și mai limpede a operei pe care trebue să o realizeze conservatorii, citează vorbele acestui bărbat de stat: „Intărirea instituțiilor, concordia între fiii aceleiași țări, asigurarea proprietății și a muncii, înlăturarea elementelor parazite, cari, sub o formă sau alta, nu trăesc decât din averea sau din munca celorlalți: acesta trebue să fie mai ales ținta oricărui partid conservator, ba mai mult, a oricărui partid serios, oricare ar fi denumirea sa"» *(D. Murărașu,* op. cit. 289).

V

[39] N. Gane *Poezii* Iași 1886. Pentru *Novele* cfr. nota 31.

[40] Despre *Nuvelele* și *Poeziile* lui N. Gane v. *Convorbiri Literare* 1866/7 XX 705.

Nicolae Gane cătră Titu Maiorescu

Scrisoare din 1875.

1875 Noemvrie 2

IUBITE MAIORESCU[1],

La scrisoarea ta mă grăbesc a respunde că neințelegerele dintre Buiucliu și Lățescu provin fără îndoială din vina acestui din urmă.

Precum știi Lățescu e o adevărată secatură; pretinde că procurorii se fie niște simple unelte a lui, și are neințeleasa slabiciune a-și protege subalternii cu ori ce preț, socotindu-se singur atacat de câte ori parchetul se atinge de vre unul din ei. — Cu o astfel de slăbăciune e greu ca un procuror să poată duce casă bună cu el, mai ales Buiucliu care e gelos ca un dulău de prestigiul postului seu. Și Leon[2] și eu am avut dejà altercațiunele noastre cu acest prefect frizat și mănușat care se amestecă în toate, dar fiindcă nimine din noi nu'l e în serios, lucrurile s'au dămolit. Cu Buiucliu inse cearta a mers mai departe, căci Lățescu și-a pus în cap se'l destitue numai decât, și astfel nu lipsește de a-l pârî la toate ocaziunele cătră șefii lui acuzandu-l că e *opozant*, *antidinastic* și nu mai știu ce, vorbe, sau mai bine zicând povești care le-a repetat chiar Domnitorului. A-i impaca este cu neputință, căci nici odată Buiucliu nu va consimți a se căciuli lui, fiindu'i cu mult superior in toate privirile ; ear Lățescu e din tagma acelor funcționari care sint slugarnici cătră stăpâni și aroganți cătră egali, sau inferiorii lui. Sunt dara de parere că spre a se liniști situațiunea nu e alt mijloc de cât de a se strămuta pe Lățescu în alt district unde-va fiind aice

o notă cu totul discordantă intre noi, sau cel puțin a i se face o serioasă admonestare de a lasa pe procurori in pace și a nu se mai pune luntre și punte pentru cinstiții sei subalterni care sub aripa sa protectoare comit nenumerate abuzuri.

Junimea din imprejurări neatarnate de vrointa noastră s'a strămutat pentru ziua de vineri 7 curent. In budgetul comunei era inscris 10,000 franci pentru zidirea unei școli, trimiti-ne planul și devizul.

Pentru aniversarea Junimei adă pe Mandrea și Nica.

[NICOLAE GANE]

Izvoare: Autografe Nicolae Gane.
Muzeul Folticenilor.

NOTE

[1] Scrisoarea — ciornă neiscălită — este răspunsul lui N. Gane la scrisoarea lui Titu Maiorescu din 28/10, 1875.

[2] Leon Negruzzi, fratele lui Iacob C. Negruzzi și al lui Gheorghiță N., fiii lui Costache Negruzzi. Pentru Leon Negruzzi cfr. St. D. L. I și II, indice.

Titu Maiorescu către Artur Gorovei

Scrisori din anii 1893 — 1904.

I

București, 30 Sept. 1893
strada Mercur, 1.

DOMNULE DIRECTOR,

Vĕ mulțumesc pentru trimiterea numerelor Iunie-Septemvrie 1893 din revista «Șezătoarea» [1]. Le-am cetit și le-am găsit și folositoare și interesante pentru studiile folkloriste. E cuminte și bine chibzuită restrîngerea ce și-o impune revista de a nu da decât ceea ce *este în realitatea* vorbirii și lucrării poporului, în locurile anume precisate, ear nu fantasmagorii și declamații goale.

Alăturându-vĕ 20 lei, vĕ rog să-mi trimiteți volumul I și să mĕ recunoașteți abonat pentru anul II și III (de nu se va urca prețul foarte mic al abonamentului în anul al treilea).

Cu deosebită stimă

T. MAIORESCU

D-sale
D-lui Director al revistei «Șezătoarea».

II

București, 1 Mai 1904

STIMATE DOMNULE,

Nu mai posed procura [2] tîrgoveților Lespezeni; trebue să le-o fi restituit la 1874, când m'am strămutat în București ca ministru de Culte.

Eu, de când am fost ministru de Justiție [3] până la 12 Fevr. 1901 și am prezentat un proiect de lege, care oprește pe foștii miniștrii de Justiție de a mai fi advocați, am executat cel puțin în persoana mea acest proiect și am renunțat la advocatură, cerând și ștergerea mea din listă.

Cu stimă

T. MAIORESCU

Isvoare: Autografe Artur Gorovei
Arhiva Familiei.

NOTE

I

[1] *Șezătoarea.* Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Fălticeni. 1 Martie 1892 — Dec. 1899, 1901 — Febr. 1905 și Oct. 1907 — (continuă să apară și astăzi). Director *Artur Gorovei.* Membri fondatori: *N. Vasiliu, C. Pavelescu, T. Danilescu* și *N. Lupescu.* Până la 1931 apăruseră 25 volume, la care s'a adaogat un extrem de meticulos «Indice analitic și alfabetic al celor 25 volume din revista de folklor Șezătoarea (1892—1929)», Folticeni 1931, Tipografia I. Bendit. Indicele este alcătuit pe de-a'ntregul de Artur Gorovei, care de altfel a și condus — ba în cei mai mulți ani a scris singur «Șezătoarea». Făcând o privire retrospectivă, Artur Gorovei resumă cu duioșie în prefața Indicelui sbuciumul și sacrificiile timp de 37 ani, pentru a păstra în viață revista, pe la care au trecut cei mai de seamă folkloriști ai noștri, ca și oameni de știință cu renume universal. «Să întreții» — zice A. Gorovei — «timp de 37 ani, corespondență cu 220 de colaboratori, cari să-ți trimeată, uneori, un material pe care trebue să-l publici, dar pe care nu poți să-l dai la tipar decât după ce l-ai transcris, în mod citeț și după cerințele tipografice; să faci corecturi la 25 volume; să scrii adrese, să lipești timbrul și să expediezi revista la câteva sute de persoane, care nu-și plătesc abonamentul, dar tu să fii în curent cu plata tipografului; să te umilești, uneori, ca să cerșești un ajutor care ți se refuză... și toate acestea nu pentru că urmărești vreun beneficiu personal, de orice fel ar fi el. Le-am îndurat, toate acestea, fără a murmura, pentrucă am fost mânat de dorul de a contribui, cum și cât mi-a fost cu putință, la înălțarea poporului meu, desgropând și dând la iveală comoara din sufletul unui neam amărît. Dacă este de vreun folos ceea ce am făcut, își vor spune alții cuvântul» (op. cit. pag. VI). Modestia cu care Artur Gorovei face bilanțul unei munci de 37 ani, pornită și susținută numai din cel mai curat idealism stă în directă contradicție cu însemnătatea «Șezătorii» nu numai pentru istoria folklorului, ci și pentru istoria Românilor

în general, a încerca astăzi închegarea unei ample şi documentate istorii a limbii şi literaturii româneşti, sau a unui studiu de filosofie şi psihologie populară, desconsiderând cel mai autentic document «Şezătoarea», ca şi celelalte lucrări ştiinţifice ale lui Artur Gorovei, înseamnă a te lipsi de cele mai serioase isvoare. De altfel ştiinţa noastră l-a şi valorificat şi continuu îi valorifică cercetările, utilisându-i rezultatele şi citându-i numele.

II

[2] Este vorba de o procură de care Artur Gorovei avea nevoie, ca avocat al târgoveţilor de Lespezi, jud. Sucevei, într'un proces de revendicare contra proprietarului moşiei Sireţelul, pentru a face dovada că Maiorescu i-a reprezentat cu procură în regulă la un alt proces, între aceleaşi părţi.

[3] In guvernul prezidat de *Petre P. Carp* dela 7 Iulie 1900—12 Febr. 1901.

Iacob C. Negruzzi cătră Titu Maiorescu

Scrisoare din anul 1879.

Iaşii, 25 April [*1879* [1]]

IUBITE MAIORESCU !

Carp ţi-a scris, că Cogălniceanu împreună cu Belferii [2] au pus candidatura lui Alecsandri în coleg. I la Adunare contra ta. Deîndată am expediat la Mirceşti pe Mitică Rosetti [3], că să roage pe Alecsandri să-şi retragă candidatura şi la urmă să-i esplice că *noi suntem angajaţi, şi că cu toată părerea de rău nu-l putem vota.* Alecsandri a răspuns că-i pare rău, că n'a ştiut de candidatura ta, dar că «în faţa chestiunii Evreilor *primeşte mandatul de deputat ori din ce parte ia-r veni*». Prin urmare te vom alege contra lui Alecsandri [4].

Socot însă că, dacă Carp isbuteşte la Vaslui în col. I de Adunare, am pute pune *noi* pe Alecsandri în al 2-ea de Senat şi să vedem atunci dacă dă mâna Belferilor să nu-l voteze ! Eri sara la o mare întrunire publică, la care am bătut pe Belferi măr, candidaturile au fost definitiv puse şi deoparte şi de alta. Eată-le :

	Belferi	*Noi*
Coll. I Adunare	Alecsandri	Maiorescu
„ II „	Langa	Ciupercescu
„ III „	Pastia	Mărzescu
	Holban	I. C. Negruzzi
	Gheorghiu	C. Cerchez
	Al. M. Şendrea	V. Conta

Coll. IV	Adunare	Gheorghian	!
„ I	Senat	Adamachi	Mavrogheni
„ II	„	Fětu	Carp

Candidatura ta şi a lui Mavrogheni au fost primite cu aplausuri, semn al timpului şi a[l] schimbării împrejurărilor ! ! Dacă te-i întâlni cu Alecsandri la Bucureşti, fii circonspect în vorbă. Noi te menţinem cu ori ce preţ şi vei eşi de sigur. Fii numai bun de ne trimite şi tu câţi-va bani. Noi contribuim de la 1 Ianuarie în coace care cu 20, care cu 30, 40 şi chiar 50 franci pe lună. Trimete şi tu cât îţi va da mâna, ca să ne mai înlesneşti o leacă greaua sarcină bănească.

Noutatea mare în Iaşi este huiduitura lui Brătianu la Dorohoi, de unde a şi plecat, doue ceasuri după ce a sosit.

Te rog foarte mult stărue pentru hotărîrile şi certificatele de la Casaţie. In special Boiu, Buiucliu, Naum, Caramlău. Ne-a apucat groaza de întârzierea casaţiei. Răspunde-mi de urgenţă.

Al tĕu for ever [5]

I. C. NEGRUZZI

Fii la Iaşi în *două* Mai, n'ai nevoie să vii înainte.

Isvoare: Autografe Ioan Slavici [6]
Arhiva Familiei.

NOTE

[1] Din context se poate deduce cu siguranţă anul 1879.

[2] Vezi mai jos cine sunt belferii.

[3] Mitică Rosetti = Dimitrie Rosetti Max, cumnatul lui Iacob C. Negruzzi, care se căsătorise la 1870 cu Maria Rosetti (cfr. Ella Negruzzi, în St. D. L. II. pag. XL) D. R. M., (* 17 Aprilie 1850 în Bucureşti, ca fiu al lui Radu Rosetti), a studiat în Paris şi s'a întors în ţară la 1876, ocupând diferite funcţiuni administrative. A făcut parte din Redacţia ziarului *Românul* şi a colaborat la *Timpul*, *Constituţionalul*, *L'Independance roumaine*, *Epoca*, ş. a. A scris şi câteva piese teatrale: *Uite popa, nu e popa*, comedie: *Vicleimul; Şahăr-Mahăr;* reviste umoristice în colaborare cu Iacob C. Ne-

gruzzi: *Zeflemelele*, *Nazat*; apoi două localisări: *Un leu și un zlot*, *Moștenire de la răposata*, comedii; a fost membru în comisiunea teatrelor. Alte scrieri: *Cronice* (1886); *Trotoarul Bucuresciului* (1897); *Poveţe către săteni* (1880), precum şi merituosul şi atât de des citatul, deşi pe alocuri cu date greşite, *Dicţionar al contimporanilor din România* (Bucureşti 1898). Intre anii 1888—1890 a reprezintat în Camera Deputaţilor colegiul al 3-lea de Teleorman. Ca o ironie a sorţii, el care s'a străduit să treacă în Dicţionarul Contimporanilor, pe toţi autorii, despre cari putea ştirici ceva, e omis în *Bibliografia Românească* a lui *Gh. Adamescu*.

[4] Misiunea lui D. Rosetti pe lângă V. Alecsandri nu şi-a ajuns scopul, deoarece poetul nu şi-a retras candidatura. „Belferul" a fost ales şi şi-a rostit «*Discurs*»-ul «*în şedinţa Senatului dela 10 Oct. 1879 cu ocazia revizuirii art. 7 al Constituţiunii*», tipărit la Bucureşti 1879.

[5] Al tău pentru totdeauna...

[6] Deşi scrisoarea lui Iacob C. Negruzzi este adresată lui Titu Maiorescu, ea se găseşte între autografele lui Ioan Slavici, căruia probabil i-a încredinţat-o T. M. pentru a-l pune în curent cu candidaturile.

Iacob C. Negruzzi către Ioan Slavici

Scrisori din anii 1873 — 1877.

I

Iaşii, 7/19 Nov. 1873

IUBITE DOMNULE SLAVICI,

Iţi trimit odată cu această scrisoare 4 galbeni şi 3 Napoleoni sau in florini [5,20 galb. 9.10 Napoleoni] 48 fl. 10 cr. Precum îţi anunţasem subvenţiunea fiind de 8 (poate 9) galb. pe lună cu începerea dela 1/13 Noembrie 1873, ţi-am trimis-o pe 3 luni înainte adică până la 1/13 Fevruarie 1874. Ştiu că este un ajutor foarte mic, foarte neînsemnat, dar însfârşit *este un ajutor*. Chiar şi pe acesta am avut muncă şi pierdere de timp pentru a-l organiza şi fiţi bine încredinţat că împovărat de multiple ocupaţiuni precum sunt. numai amicia ce simt pentru D-voastre şi speranţa în talentul ce areţi ca scriitor m'a silit să alerg pentru a ve crea acest ajutor. — Dacă precum sperez te vei însănătoşi în curĕnd [1], socot că acel ănteiu lucru ce ai trebui să faci este examenul ce ai încă de trecut. Iţi trebue numai decât o diplomă de ştiinţă. Mai pe urmă, toţi pe căţi i-am consultat sunt de părere că trebue să vii în Iaşi [2]. Aceasta pentru doue motive, ăntei că, găsind aici un post de profesor [3] pentru care te-ai adresa ăntei la institutul academic, vei avè deîndată o carieră şi mijloace de existenţă şi apoi findcă vei fi într'un centru de activitate literară care poate îţi va da un nou îndemn. Mai adaog ăncă un cuvĕnt serios : numai aici vei inveţa a vorbi şi a scrie româneşte. Nu ştiu care este causa, dar D-voastre pe acolo aveţi un mod de a ve exprima ideile cu totul altul decât pe la noi şi cu toate aceste, ce este mai simplu şi mai limpede decât limba românească ? Pentru ce întorseturi de frasă nemţeşti, când în limba noastră facĕnd din fiecare «Zwischensatz» o frasă anume şi în-

cepênd cu subiectul şi urmând cu predicatul etc., totul ese aşa de lămurit şi de clar!

In articolul D-tale despre Maghiari [4], am şters toată filosofia pe care Românii n'o înţeleg şi poate au cuvênt a n'o iubi şi şi a nu se pierde în abstracţiuni nemţeşti; am schimbat apoi o mulţime de frase, făcêndu-le mai înţelese şi totuşi, observaţiunile care s'au făcut în Junimea contra acelei scrieri au fost toate în privinţa limbei, altfel cu toţii au găsit articolul foarte bun şi inteligent. Nu te uita la ceea ce zice un tenĕr ca Laurian [5] care nu are nici un spirit critic, nici spirit. Ioan a Maicăi nu se poate tipări ca fragment. O poveste trebue să fie întreagă pentru a plăcea şi din alte puncte de vedere Ioan a Maicăi [5 b] e inferioară celorlalte. Mai pe larg voiu vorbi ăncă în scrisoarea viitoare, fiind astăzi foarte ocupat.

Aştept numai decât să-mi mai trimiţi ceva — ce va fi, dar numai decât. Sunt fără materie şi nu ştiu ce să fac.

Respunsul cred că va sosi în curênd.

Al D-tale amic sincer

I. C. NEGRUZZI

II

Iaşii, 15/27 Ian. [18]74

IUBITE DOMNULE SLAVICI,

Scrisoarea D-tale din 31 Dec. [18]73 [6] am primit-o abie târziu în Bucureşti, unde am stat trei săptămâni pentru a petrece vacanţele şi sărbătorile în familie. De trei zile m'am întors în Iaşi şi-ţi răspund deîndată numai câteva cuvinte, căci sunt grăbit şi nu voiu să te fac a aştepta mai mult. Iţi trimit 8 galbeni care a 5 fl[orini] 40 [creiţari] face 42 florini, ceea ce-ţi trebuia imediat, nu ştiu de nu vor veni banii prea târziu, dar în absenţa mea au încurcat lucrurile. Iţi doresc bună însănătoşare! Răspunde unde să-ţi scriu. Mărturisesc că societatea de lectură română îmi pare o curioasă socie-

tate. Infiinţarea ei mi-a făcut plăcere : le-am scris o scrisoare măgulitoare, le-am trimis cărţi şi nici macar nu am primit un cuvânt de mulţumire. Eram să li mai trimit alte cărţi, dar purtarea comitetului lor mă va face mai circumspect în viitor [7]. Atât pentru astăzi.

Salutări amicale

I. C. NEGRUZZI

III

Iaşii în 22 Noemvrie 1877

IUBITE DOMNULE SLAVICI,

O rudă a mea foarte deaproape înturnându-se alaltaeri din Chişinău unde avusese treabă, îmi spune că în toate cercurile de acolo, fără *esceptie,* se vorbeşte de retrocesiunea Basarabiei noastre către Russia în schimbul Dobrogei ca de un lucru pus la cale *şi pe deplin hotărit.* Pe de altă parte o altă persoană destul de bine informată mi-a spus că în Basarabia noastră se fac subscrieri *cu invoirea autorităţilor noastre,* prin care se cere această retrocesiune către Russia. Aceasta asemănându-se cu vestea ce ne-au dat mai dăunăzi România Liberă, că în Dobrogea se fac subscrieri pentru cererea încorporării acestei părţi a Bulgariei către noi *sub ochii autorităţilor militare ruseşti,* face foarte probabilă răpirea Basarabiei. Insfârşit o persoană ce vine din Bucureşti îmi spune că Rosetache a început a pregăti partidul seu de pe acum la această eventualitate. Din toate aceste conchid că faimoasa telegramă a Agenţiei Havas din Berlin nu era o vorbă deşartă. Lucru pare a fi pus la cale. Negreşit în urma convenţiei încheiate astă primăvară cu Ruşii, acestora nu le dă mâna să ne-o răpească fără nici o formă, ne mai fiind exemplu în istorie de o asemenea purtare a unui aliat.

De aceea se vede că forma hotărită este consimţimĕntul guvernului nostru şi prin urmare al Senatului şi Camerei unde au o ma

joritate aşa de sdrobitoare. Manopera D-lui Rosetachi miroasă mult a înaltă trădare, dar faţă cu partisani cum îi are el toate se pot pune la cale. In adevĕr, pe cât cunosc eu roşii, aceştia ar vota chiar cedarea Moldovei de frica unei schimbări de guvern şi de frica conservatorilor. — Iţi scriu aceste pentru ca să cugeţi dacă nu a venit vremea să înregistrezi aceste ştiri în Timpul* negreşit sub toată reserva. Noi pe aici suntem foarte îngrijaţi şi n'avem cea mai mică încredere în patriotismul partidei guvernante că va şti să ne apere întegritatea teritoriului. Ei par a fi mai servili decât îi credeam.

Intr'o vreme Ruşii pusese să circule pe la noi vuetul că în schimbul Basarabiei noastre, vor să ne restitue cealaltă parte care-i mult mai mare, însă aceasta pare a fi fost o simplă manoperă ca să ne pregătească la o schimbare de teritorii.

Intreabă me rog pe Maiorescu pentru ce nu-mi trimite un respuns în privinţa articolului lui Păucescu. Roagă-l din partea mea să mĕ lămurească, căci vremea trece şi nu-i materie pentru Convorbiri. Asemenea te rog să aduci a minte lui Eminescu despre poeziile lui şi poemul călugărului ce-mi făgăduise că mi va trimite. Dacă ai şi D-ta ceva gândeşte la mine şi nu me uitaţi toţi !

Iţi scriu astăzi în grabă, te salut şi te rog să-mi respunzi

Al D-tale devotat

I. C. NEGRUZZI

Ce s'a făcut articolul lui N. Xenopol asupra armatei teritoriale ? Nu v'a plăcut ?

IV

Iaşii, 18 Dechemvrie 1877

IUBITE DOMNULE SLAVICI,

Primind prin scrisoarea D-voastre ştirea că aveţi să-mi trimiteţi o nouă novelă m'am bucurat foarte mult şi o aştept cu nerăbdare. Nu mĕ îndoesc că subiectul are să fie tratat cu talentul obici-

nuit şi că partea psihologică are să fie foarte bună, însă fereşte-te de provincialisme transilvănene în limbă, dacă vrei ca novelele D-tale să remăie în viitor modele de bucăţi literare. Acesta este vecinicul meu căntec, ori ce ar zice Maiorescu. — Eminescu nu se ţine de cuvĕnt. Imi făgăduia la plecarea lui că îmi va trimite un teanc de poesii originale şi n'am primit nici o faţă macar. Vra să-i scriu direct lui ? Voiu face aceasta cu mulţamire.

Să venim la Timpul [9]. El e foarte mult cetit la noi. Articolele «Icoane vechi şi noue» [10] au fost găsite minunat scrise şi minunat cugetate. S'a recunoscut în Junimea de îndată pana lui Eminescu. Saraca Junimea ! Cât de bine resumă un băiet cu talent diversele sale discuţii ! — Causa pentru care scriu mai rar corespondenţă este — anotimpul. Eu sara la luminare nu pot scrie din pricina slăbiciunei ochilor mei, şi în timpul celor câte-va oare în care ne bucurăm de lumina zilei me opreşte cănd o trebuşoară, când alta — mai ales Convorbirile. Mai dăunăzi am mai trimis o lungă corespondenţă. Eu scriu aceste scrisori aşa de răpede încât nici am timpul de a le reciti. Vezi mĕ rog dacă nu s'a strecurat în cea din urmă vre o greşală de gramatică, sau vre o frasă sentimentală. In amundoue casurile îndreapta tot ce vei crede de cuviinţă : nu am nici un amor propriu de autor în privinţa acestei corespondenţe politice. Apropos de politică. Cetind respunsul lui Rosetachi [11] la cuvĕntul lui Vodă, am găsit în el următoarea frasă «căci din vultur, vultur naşte, din stejar, stejar creşte». Această frasă este furată din o odă scrisă acum de Alecsandri (care se va tipări în 1 Ian. în Conv.) [12], oda pe care Alecsandri trebue s'o fi comunicat cuiva în Bucureşti de la care va fi aflat-o Rosetachi. Eată strofa respectivă :

Vin acum la rândul vostru să v'aduc o închinare
Vin cu inima crescută şi cu sufletul mai tare
Vin cu ochi plini de mândrie, vin să vă privesc în faţă.
Voi, nepăsători de moarte, dispreţuitori de viaţă
Ce-aţi probat cu-avĕntul vostru lumei pusă în mirare
Că din vultur vultur naşte, din stejar stejar resare!

. . . .

Oare nu s'ar cădea o mică notiţă în Timpul de ex. : «Citim în respunsul D-lui Rosetti următoarea frasă :... Pe de altă parte aflăm că într'o nouă Odă scrisă mai înainte de V. Alecsandri «Cătră Ostaşii Români»[13] se găseşte următoarea strofă, în care versul din urmă este identic cu frasa D-lui Rosetti. De vreme ce D-l Alecsandri nu putea cunoaşte din Mirceşti[14] când compunea oda lui, ceea ce va zice în Adunare D. Rosetti *), nu putem presupune decât că vechiul redactor al Romănului[15] cetise aceste versuri, comunicate poate de autor vre unui amic din Bucureşti. Aşa se fabrică originalitatea cugetărilor în oficina Romănului !» — Sau în sfirşit aşa ceva identic, poate mai sarcastic. — Să revenim la Junimea. S'a hotărit să se facă o nouă fotografie comună cu 50 de capete pe dĕnsa, lipsind în cea vechie peste 20 membrii veniţi în urma anului 1871. Pe de altă parte se face şi un Album al Junimei în care se vor găsi toate portretele tuturor membrilor Junimei de la început şi păn acum fără escepţie, cu morţi, cu cei ce ne-au părăsit, cu tot[16]. Aşa dar D-ta, Eminescu, Nica aveţi să ne trimeteţi de urgenţă câte doue fotografii busturi (Brustbilder), una pentru Album, alta pentru portret. Dacă Th. Rosetti, Mandrea, Maiorescu au portrete noue îi rugăm să ni trimită şi ei. In lipsă de alte dosare sau archive, albumul va forma istoria Junimei însemnându-se în el numele, anul şi locul naşterii fiecărui membru sau fost membru viu sau mort de la anul 1863 păn acum[17]. Ve rog nu puneţi in saltarul uitării această cerere a noastră : propunerea a fost făcută de mine în Junimea şi a fost întâia şi singura propunere ce s'a primit la moment în unanimitate şi cu entusiasmu ! Cine ştie dacă în viitor aceasta nu va avea interesul seu ! Nota Bene : Portretele se aşează in album după rĕndul intrării membrului respectiv în Junimea. Intrarea se consideră de cănd a început cineva a scrie în Convorbiri. In cas cănd persoana resp. nu scrie, de când a început a frequenta adunările societăţii ! Să fi vĕzut ce ceartă era eri în Junimea : fie care susţinea că e mai vechiu. Aşa dar cât mai de grabă fotografiile !

Nicu Xenopol care e în Paris me tot întreabă ce s'a făcut articolul lui cu Armata permanentă şi teritorială pe care ţi-l'am tri-

*) Şi nici are obiceiul de a spune lucruri spuse de alţii inaintea lui.

mis pentru Timpul. Văd că nici nu-l publicați, nici nu-mi respundeți că nu e bun. Mie articolul mi s'a părut și serios și scris în spiritul «Timpului». Pentru ce dar nu apare?

Salut pe toți amicii.

Al D-tale amic devotat

I. C. NEGRUZZI

Numĕrul de 1 Ianuarie al Conv. va fi foarte interesant. Ve recomănd pe lăngă poesiile lui Alecsandri [18], novela lui Gane *Andrei Florea Curcanul*. Să-mi scrii ce efect v'a făcut. Partidele politice ale lui Păucescu îmi pare un studiu bine cugetat.

Isvoare: Autografe Ioan Slavici
Arhiva Familiei.

NOTE

I

[1] Scrisoarea aceasta se poate considera drept răspuns la scrisoarea a XIV-a a lui I. Slavici din 1/13 Noemvrie 1873 către Iacob C. Negruzzi. (Cfr. I. E. Torouțiu, St. D. L. II 216—219). I-a fost adresată la Arad, unde Slavici lovit de nenorociri în familie, de pierderea femeii sale iubite, slăbit de boală și cu 72 cruceri (1 leu 50 bani) în buzunar, așteaptă ajutorul membrilor Junimii spre a pleca din nou la Viena pentru îngrijirea sănătății și continuarea studiilor.

[2—3] I. Slavici răspunde la 27 Noemvrie 1873 din Arad: «In sfârșit și D-ta îmi dai sfatul să merg la Iași... Și pe semne nici n'are să fie altcum: aici, izolat, ar putea să mă rod fără să fac ceva». Cu ajutorul bănesc care i s'a dat regulat, I. Slavici, a plecat la Viena, de unde îi scrie lui Iacob C. Negruzzi la 8 Dec. 1873, că a sosit de vr'o 4 zile. (cfr. St. D. L. II Scr. XVI și XVII pg. 220—223).

[4—5] I. Slavici, *Studii asupra Maghiarilor*, în *Conv. Lit.* 1871 V 153, 178, 196, 210, 227, 239, 265, 292, 299, 323, 339 și 1872 V 358, 367 și 387 (cfr. *I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș*, St. D. L. I. Indice 468 și *I. E. Torouțiu*, St. D. L. II. Indice 444). Pentru acest loc, cfr. St. D. L. II 223: «Am citit în „Revista contimporană" critica D-lui Laurian. Incât ea mă privește pe mine poate să fie dreaptă. Par însă a fi convins, că D-l Laurian nu este în clar asupra chestiunei „națiune ca formă de conlucrare sufletească". Deslușirea, ce o cere, deocamdată, nu o pot da». (Scris. XVII a lui I. Sl. către I. C. N.).

[5 b] «Nu știu cum veți fi primit pe *Ioana Maichii* — spune I. Sl. c. I. C. N. (în scr. XVII, St. D. L. II, 223).

II

[6] Publicată în *I. E. Torouțiu,* St. D. L. II, scr. XIX, pg. 224—226.

[7] E vorba de Societatea Română de Lectură dela Arad, despre care I. Slavici îi scrie lui I. C. N. la 10 Apr. 1873 *(I. E. Torouțiu,* St. D. L. II Scrisoarea XI, 202-213).

III

[8] In *Timpul* din 26 Noemvrie 1877, I. Slavici scrie un articol, în care, după ce-și exprimă părerea despre svonurile răspândite de unele gazete străine cu privire la retrocedarea Basarabiei către Rusia, introduce și câteva rânduri din scrisoarea lui I. C. Negruzzi către Slavici din 22 Noemvrie 1877: «Un amic al nostru care totdeauna știe ce zice, ne scrie următoarele: (urmează primele 8 rânduri dela începutul scrisorii).

IV

[9] Ziarul *Timpul* era redactat în acest timp de M. Eminescu și I. Slavici.

[10] M. Eminescu, *Icoane vechi și icoane nouă:* Actualitatea (în *Timpul,* 11 Dec. 1877); Paralele economice *(ibid.,* 13 Dec. 1877); Bătrânii și tinerii *(ibid.,* 14 Dec. 1877); Ilustrații administrative *(ibid.,* 18 Dec. 1877); Din Abecedarul economic *(ib.d.,* 21 Dec. 1877); Frază și adevăr (*ib.d.,* 23 Dec. 1877); articolele au fost reproduse și adnotate de D. Murărașu, *M. Eminescu,* Scrieri politice (Clasicii Români Comentați), după care cităm titlurile articolelor și datele de apariție în Timpul.

[11] *C. A. Rosetti.*

[12] V. Alecsandri, *Odă Ostașilor Români* în *Conv. Lit.* 1 Ian. 1878. Versul al 3-lea a apărut în revistă schimbat astfel:

«*Ca pe iroi de legende,* viu să vă privesc în față....

[13] In *Timpul* din 24 Dec. 1877 la *Cronica* se află o notă intitulată: *D-l C. A. Rosetti și Alecsandri.* «In numărul dela 1 Ianuarie 1878 a foii *Convorbiri Literare* se publică o odă de Alecsandri întitulată: «Către Ostașii Români».

Citim în această poesie următoarea strofă:

Vin acum, la rândul vostru, să v'aduc o închinare
Vin cu inima crescută și cu sufletul mai tare
Vin cu ochi plini de mândrie, vin să vă privesc în față.
Voi, nepăsători de moarte, disprețuitori de viață
Ce-ați probat cu-avântul vostru lumei pusă în mirare
Că din vultur vultur naște, din stejar stejar resare!

Stranıu lucru! Că din vultur vultur naște, din stejar stejar răsăre!?

Aceste cuvinte le-am mai auzit în discursul, pe care D. C. A. Rosetti l'a rostit în ziua de 15 Dec. în Cameră. Nu cumva marele poet Alecsandri a furat un vers din

comoara D-lui C. A. Rosetti? Mare onoare ar fi pentru D. C. A. Rosetti, dacă, din întâmplare, poesia „Către Ostaşii Români" până acum inedită nu ar fi fost scrisă înainte de 15 Dec. Aşa însă!? — aşa — ne vine să bănuim că ideile eşite din oficina „Românului" nu totd'auna sunt originale. — Straniu! Pe semne se va fi găsind cineva prin Bucuresci care cunoştea mai de mult acea poesie.». Deci. I. Slavici inserează şi aceasta în ziarul său, reţinând aproape ideile sugerate de I. C. Negruzzi.

[14] *Oda Ostaşilor Români* poartă data: Mirceşti, 28 Noem. 1877.

[15] *C. A. Rosetti*; cfr. I. E. Torouţiu, St. D. L. II 163 nota 4 b.

[16/17] Atât fotografia cât şi Albumul s'au făcut. Fotografia este cunoscută, iar Albumul a fost citat adesea în adnotările noastre.

[18] Cfr. nota 10, pg. 58.

Iacob C. Negruzzi cătră Nicolae Gane

Scrisori din anul 1868

I

Iași in 12 Ian. 1868

DRAGĂ NICULE!

Tu ești unu gogomanu sau mai bine tu ești unu egoistu sau mai bine tu ai un toupé cum n'am mai vĕzutu sau și mai bine ești și gogomanu și egoistu și ai și toupé. Dar me vei intreba pentru ce? Iți voiu respunde fiindu că toate actele tale dovedescu aceasta pân la evidență. Că ești gogomanu dovedesce scrisoarea ta [1]; că ești egoistu dovedesce strigătul teu de détresse că te amu uitatu, când tu nici îți mai aduci aminte că mai suntem și noi pe lume; că ai toupé: probă că uitându-ne *tu*, țipi cu amar că te uităm *noi*! Sau poate voler et crier au voleur n'ar fi toupé?! Aceste fiind constatate, trecu la punctul 2 din scrisoarea mea: Iți mulțămescu pentru abonamentele la Convorbiri. Cată să-mi faci cât vei puté mai mulți. Cât pentru Gazeta de Iași [2] pe care nu o mai primesce D. D. Sideri, nu me miru nici de cum, fiindu că biata Gazeta a reposatu. Parapanghelos! Chelfăneala de pe urmă care amu primit'o la alegerile adipotaților a inmormântatu și Gazeta. Dumnezeu să-i erte pĕcatele! Convorbirile din contră se țimu țapen, dar cătă vreme, cine scie? Junimea inbĕtrânesce. Leon [3] nu mai pune mâna pe condeiu; elu urmează cura incepută la Viena cu deosebire că cât sporesce proporționat quantul vinului, sporescu și păhărutele de cognac. Capșa [4] indobitocesce cu totul; Racoviță [4 b] pleacă cu femeea lui la Bucuresci; numai pare mi se că nu-i puté vidé, fiindu că voru să meargă pe la Galați, Brăila. Pogor [5] pleacă pentru

căteva luni la Paris şi a cerutu congediu. Toţi credu că congediul nu i se va acorda; aţine-te Nicule la Bucuresci să treci în locul seu dacă a trebui să se demisioneze. Vei avè tu doar pe cineva la Bucuresci. Scrie tu singur Ministrului [6]. Ce-a mai fi? Maiorescu cofundăndu-se in avocatură, uită frumoasele litere. Melic, Mandrea, Caragiani, Burghelea [7], Zane, Miluţă s'a dusu la Galaţi. Potu să duc eu singur Convorbirile in spate? Cu neputinţă fiindu că-i imposibilu! Oare uitatu-m'ai şi tu? In oare perdute, cănd sboară găndirea ta spre timpurile eterne perdute dar etern frumoase ale trecutului, căt de amare şi de dureroase să fi fostu, nu te mănăncă degitele să mai iei pana in mănă şi să mai ascerni v'o nuvelă pe hărtie? Ai cetitu in discursul lui Alesandrescu [8] de la Bucuresci, cum laudă nuvelele tale, aceasta nu te indeamnă? sau ai şi tu necontenit nevoie de stimulul nostru pentru a urma aceea ce ai inceput aşa de frumos? Găndescu când peste vre unu anu, doi să pară la lumină unu frumosu volumu de nuvele ce mulţămire vei simţi desigur! Sunt lucruri pornite din inimă cari măngăie intru cătva suferinţele inimei. Aşa me măngăiu şi eu cu poesiele. Dacă in sufletu mi se usucă incet, incet aceea ce-lu umpleà odinioară, acum cautu să inlocuescu deşertul cu visuri poetice trase din lumea inchipuirii. M'am aruncatu în braţele baladelor. Domniţa şi Robul [9] e gata in doue părţi, dar trebue prelucrată din nou. Ai să ai şi tu plăcere când vei ceti-o in Convorbiri. Te rog, dragă Nicule, mai scrie vo nuvelă. Nu me lasà, căci toţi me lasă! Iţi facu le signe de détresse! Ce dracu n'ai inceput aşa de bine ca să finesci de o dată!

A propos in descrierea mea a călătoriei din Sviţera, citezu intr'unu locu versurile tale de pe Mont-Blanc, cartea Călătorilor, care incep aşa:

> Frunză verde lemnu uscatu
> Eată-mă's pe deal urcatu [10].

Dar nu sciu cum urmează şi asceptu de la tine ca in *grabnicul* tĕu respunsu să-mi le citezi. Nu uità!

In politică amu făcutu toţi fiasco ca şi in amoru odinioară. Când se va intoarce odată roata norocului ?

Al teu frate

I. NEGRUZZI

Am fostu bolnavu... Abie sculatu de pe boală, am purcesu la Peatra (nu a lui Osman) [11] şi ieri abie am căzutu mai mult mortu de căt coptu de pe drumu la 1 după mezul nopţii. Azi dimineaţă abie am primitu scrisoarea ta datată din 8 (! ?).

II

Iaşii, in 2 Mai 1868

IUBITE NICULE,

Nu ţi-am mai scrisu de când depeşa trimesă ţie la Folticeni, dar nici tu mie. Şi dacă nu mai incepu eu, tu nu mai găndesci la mine, lasă că când imi scrii, nu te induri să scrii mai mult de căt vo căteva rănduri; dar m'am deprinsu cu aceasta lene inăscută a ta. Primăvara [12] a plăcut in Junimea şi s'a publicatu la inceputul primaverei. Oare care domn cetind această poesie m'a intrebatu dacă-i făcută acum sau mai de mult. Respunzĕndu-i că-i făcută acum, a increţit fruntea şi poate s'a măhnitu vo căteva minute, dar nu credu să fi ţinutu mult măhnirea in crieri schimbăcioşi ca acei a persoanei sciute.

Iţi trimitu pe lăngă aceasta şi balada mea Domniţa şi Robul [13]. Cetesce-o vezi dacă nu m'am purtatu cu tine ca totdeauna un adevĕratu amicu. Voiu publica-o odată; când va fi acea dată singuru habar n'am [14].

Morţunu [15] mi-a scris de la Folticeni că ai făcut o novelă «Comorile din Rarău» [16]. Cum se face de nu mi-ai trimis'o ăncă păn acum ? Sperezu că nu te-ai supĕratu pe mine. N'ai avè nici un cuvĕntu. Credu că pe lăngă respunsul teu, care nu va intărzia, vei alătura şi novela.

Nenorocitul de Morţun me ucide cu novelele lui. Bată-lu să-lu bată că rău mai scrie! Ba ăncă a făcutu şi o poesie de care am risu in Junimea — cum se ride in Junimea! I-am datu şi eu unu respunsu in Corespondenţa din 1 Mai de s'a mulţămì [17].

Puţine veşti plăcute am a-ţi da din Iaşi. Tată-mio e periculos bolnav şi nu sciu zeu cum s'a sfărşì [18]. Poţi să-ţi inchipuesci in ce stare se află biata maică-mea care de curăndu a perdutu pe tatăl seu şi acum se asceaptă la o lovire mult mai crudă ăncă. Dar şi noi! In sfărşitu să lăsămu aceste necazuri grele care ne impovoară pe lăngă atătea altele ce mai purtămu in sufletu.

Gândeam să me duc la vară in Italia dar me temu c'oiu trebui să me ducu la Berlin la Graefe pentru ochi cari merg rĕu de totu.

Pogor s'a intorsu de la Paris şi se inchină cu plecăciune. — De cănd s'au mai potolitu amorurile, domnesce intre noi toţi unu feliu de amorţeală cum n'a mai fostu. Abie ne vedemu unii pe alţii şi toţi avemu alte griji private care ne apasă. Nu sciu cum vei fi stănd tu in Focşani. Alaltăieri m'am intorsu de la Dorohoi şi pe la sfârşitul lui Mai poate voiu veni la Focşani in nisce procesuri. Credu că mă vei primi in gazdă. De pe acuma simtu o mare mulţămire cănd găndescu că am să te vĕdu, măi gogomane!

Te-am rugatu să stăruesci să se puie termenu pentru procesul intre Farra şi Millo şi ai uitatu. Stărue, me rogu in istoria asta, me-i indatorì foarte mult.

Nu uită nici pe Briese ciubotarul care e foarte necăjitu şi nevoieşu: i-au muritu doi copii dearăndul, sermanul!

Aşu vra să-ţi mai scriu şi nu sciu ce. Din zi in zi me improstescu. Dracu scie, parcă n'aşu fi fostu niciodată omu de spiritu! Şi cu toate aceste se spune c'am fostu. Leon idem. Cănd scapă de la Curte, face patience acasă. Acolo amu ajunsu! Rĕu de tot! — Cornea par că nici nu-i pasă că Nataluzza lui e acum Madame Sutzu, face pe advocatul şi... [19]. Oare nu-i omu cu minte. Mi se pare că-i mai cuminte de căt subsemnatul teu tovarăşu in gogomănie.

JACOB NEGRUZZI

Isvoare: Autografe Nicolae Ganc
Muzeul Folticenilor.

N O T E

I

[1] Scrisoarea aceasta, a lui Iacob C. Negruzzi către Nicu Gane, răspunde la scrisoarea lui N. G. către I. C. N. din 4 Ian. 1868 din Focșani. Acolo Gane se plânge, că nimeni nu se îndură să trimită «o slovă măcar exilatului din Focșani». (Cfr. *I. E. Toroușiu* și *Gh. Cardaș*, St. D. L. I 119—120).

[2] *Gazeta de Iassi*. Ziar politic, literar și comercial. Iași 5 Martie—10 Dec. 1867 Tip. Societății «Junimea». In citată scrisoare (nota 1), N. Gane întreba: «De ce nu se trimite gazetta de Iași regulat D. Sideri și la cialanți» *(ibid.* pg. 120).

[3] *Leon Negruzzi*, membru în Junimea dela 1865.

[4] *Scarlat Capșa*, membru în Junimea dela 1865, mort la 1869.

[4 b] *Gheorghe Racoviță*, membru în Junimea din 1864; născut 28 August 1834, Iași.

[5] *Vasile Pogor* se afla la 1 Aprilie 1868 în Berlin, probabil în drum spre Paris (cfr. *I. E. Toroușiu*, St. D. L. II 7).

[6] Ministrul Justiției în guvernul Ștefan Golescu este *Anton I. Arion*. Guvernul Ștefan Golescu: 5 August 1867—1 Mai 1868.

[7] *Ioan Melic*, prof., * 15 August 1840 București, membru în Junimea din 1865; *Nicolae Mandrea*, * 22 Mai 1842 Focșani, membru în Junimea dela 1864; *Ioan Caragiani*, * 11 Febr. 1841 în Avella (Macedonia), membru în Junimea 1865; scrisorile lui către I. C. Negruzzi s'au tipărit în *I. E. Toroușiu și Gh. Cardaș*, St. D. L. I 420—422; *Nicolae Burghelea*, * 8 Oct. 1831 Iași, membru în Junimea din 1864. «Cei ce pe atunci veneau regulat la adunările literare» scrie Titu Maiorescu în a sa *Istorie Contimporană a României*, cit. apud N. Țimiraș *Ioan Creangă*, pg. 204. — «erau — în afară de d-l B. Pogor și de autorul acestei scrieri, la care se țineau alternativ întrunirile — Iacob și Leon Negruzzi, Nicu Gane, Dimitrie Rosetti, N. Mandrea, I. Ianov, colonel N. Skelitti, G. Racoviță, colonelul Miluță Cerkez, M. Korne, Gr. M. Buicliu, T. Cerkez, G. Roiu, profesorii Culianu, Melik, St. Vârgolici, Naum, *A. D. Xenopol*, Creangă, și din când în când asistau V. Alecsandri, I. A. (Zizin) Cantacuzin, C. Șuțu, A. Balș, N. Calimachi-Catargi, etc. Doi din membrii fondatori ai societății lipseau la acea epocă din Iași: P. Carp, care era agent diplomatic la Viena, Berlin și St. Petersburg, iar Rosetti comisar al guvernului la Berlin». Afirmarea lui Titu Maiorescu, că la acea dată, 15 Aprilie 1871 A. D. Xenopol frequenta regulat ședințele literare a «Junimei» pare să fie greșită, de oarece Xenopol la acea dată se afla la Berlin. (Cfr. *I. E. Toroușiu* St. D. L. II. Scrisorile lui A. D. Xenopol către I. C. Negruzzi din anii 1868 — 1871).

[8] (?).

[9] Balada cu acest titlu și subiect a fost trătată de N. Gane, Iacob C. Negruzzi și M. D. Cornea, între anii 1868—1874 în *Conv. Lit.* (V. amănunte în St. D. L. I 140 și Indice la vol I și II).

[10] «Câți călători îndrăzneți au aflatu mormêntul lor în omăturile acestui munte! [Mont-Blanc]!

In vreme ce urmăream pe călători cu ochiana, se stârni o furtună. Unu vêntu rece şi vijeliosu şuerà in toate părţile. Ce voru fi făcêndu călătorii de pe Mont-Blanc, gândeam eu? Unu momentu ĕi perdui din videre. Apoi ear reapărurĕ ânsĕ mai puţini la numĕru: eată-i pe toţi. Acum ĕi vĕdiu aşedându-se pe omătu, căci furtuna ĕi impedeca de a se mişca ş'în sus ş'în jos.

— N'aşu voi să fiu în locul lor, îmi dise proprietarul ospătăriei care se apropiese de mine cu altă ochiană în mână.

„Oare este vre unu periculu?

— Credu şi eu. Vĕntul bate colo sus aşa de tare, încât se poate pre lesne să-i arunce în vre o prăpăstie, din care să nu mai easă.

„Sermanii! Privesce, privesce mi se pare că-i vĕdu urcându-se.

— Nu sciu dacă se mişcă de bună voie sau de-i împinge furtuna.

„Mi se pare că se coboară. Ii vĕdu că nu-i chipu de a urma drumul.

— Aşa mi se pare şi mie. După atâta osteneală au renunţatu la scopul lor. Nici macar nu s'ar putè făli că au fostu sus pe Mont-Blanc.

După unu scurtu timpu furtuna începu a scade. Cuprinsu de frigu, lăsai ochiana şi călătorii şi intrai în casă. In vreme ce-mi pregătea dejunul luai cartea călătorilor care era pe masă şi începui a cerceta cine a mai trecutu pe acolo şi s'a înscrisu. Unii se mulţămise a inscrie numai numele lor, alţii adoagise impresiuni mai mult sau mai puţin spirituale. Alţii earăşi, inspiraţi, se imortalizase prin câteva versuri. Toate naţionalitaţile erau representate, afară de Români. Compatrioţii nostri nu iubesc Şviţera, ii află mai mare plăcere in turburările oraşelor decât in frumuseţa naturei. Cu toate aceste mi-am gânditu că trebue să fi fostu unul macar care se fi trecutu pe acolo, şi întorceam filele în grabă. Insfirşitu care fù surprinderea mea când dădui de următoarele versuri Române:

Frunză verde lemnu uscatu
Eată-me's pe dealu urcatu
Privirea ar fi pre frumoasă
Dacă vêntul nu m'ar tăie la oase.

Tu care 'n urmă vei veni poate
Să nu mănânci ca mine ouĕ coapte
Ci o garafă de vinu să bei duşcă
Dacă la vale vrei să mergi puşcă.

Subsemnatu: G. poetu de profesiune. Bravo! Admirabile versuri Ai scapatu onoarea Naţiunei Române între toate celelalte. Pĕcatu numai că nu pre ai multu spiritu ean să-ţi arătu eu!... şi luându pana în mână, voeam să scriu şi eu câteva versuri în limba naţională pentru gloria patriei şi lauda posterităţii, dar cu toate încercările mele nici o idee nu-mi trecea prin gându. Puneam mâna in păru, treceam cu palma pe frunte, muşcam pana — în zadar! Nimică n'am putut scrie decât numele meu. Domnul G. are mai mult spiritu decât tine, gândii: m'am prea grăbitu să ridu de dênsul. Dar elu e şi poetu de profesiune». Iacob Negruzzi, *Primblări*, în *Conv. Lit.* 1868 II 49, 65, 84, 105, 119, 129, 149 şi 169. Textul citat: pg. 150/1. N. Gane îi reproduce versurile cerute în scrisoarea VI care s'a publicat în vol. I din Stud. D. L pg. 123.

[11] Alusie la nuvela lui N. Gane *Peatra lui Osman*, în *Conv. Lit.* 1867 I 257.

II

[12] N. Gane, *Primăvara*, poezie, în *Conv. Lit.* 1868 II 64.

[13] Cfr. nota 9.

[14] Iacob C. Negruzzi în 1868, M. D. Cornea în 1869, N. Gane în 1874, *Conv. Lit.* Cfr. nota 9 şi Indice vol. I şi II St. D. L.

[15] *Morţun* este *Dimitrie Morţun*, frate cu *Manolachi*, şi unchiu lui *V. G. Morţun* (Iordachi Morţun, tata lui Vasile, era frate cu Manolachi şi Dimitrie). De acest Dimitrie Morţun vorbeşte Gane în scrisoarea către Iacob Negruzzi, din 30 Martie 1877. Studii şi Doc., I. p. 126). Dimitrie Morţun a publicat câteva nuvele în *Conv. lit.*, şi un volum intitulat «Nuvele şi Legende», tipărit la Folticeni, în 1881. Informaţia geneologică ne-o dă *Artur Gorovei* printr'o scrisoare.

[16] N. Ganea, *Comoara de pe muntele Rarăul*, în *Conv. Lit.* 1868 II 91.

[17] «D-lui M. in... Cu părere de rău vă înştiinţez că Novela nu se poate publica înainte de a fi cu desăvârşire din nou prelucrată. — Poesia cu neputinţă» — în *Conv. Lit.* 1 Mai 1868 II 80.

[18] «*Constantin Negruzzi* s'a sevirşitu din viaţă duminecă in 25 Augustu, in etate de 60 ani»... etc. — *Titu Maiorescu* în *Conv. Lit.* 1 Sept. 1868 II 216.

[19] Urmează o trivialitate.

George Coşbuc cătră Ioan Slavici

Scrisori din anii 1886 — 1887.

I

Cluj, 17/3 [*18*]*86*

STIMATE D-LE !

Ex abrupto cu o rogare sinceră îmi incep eu astăzi scrisórea mea; Domniei Tale îmi desvělesc něcazul, căci D-Ta mi-aĭ dat primul impuls d'a păşi in lume şi tot D-Ta cred că vei fi cel de-ân tâiu, carele aĭ vrea sě mě ajuţĭ.

Părinţii meĭ fiind sěraci şi neavend poteri, nicĭ macar slabe. de-aşi susţênea feciorul lor la universitate, eu trăesc din un stipendiu de 200 fl. din fondurele năsěudene : 16 fl. la lună şi câte 5 — 6 fl. din când în când dela un frate al meu — atâta e totul ! Limba magiară nu o poşěd. Cu ungurésca o duc greu, cu vieţa rěu : nu-mĭ resteză decât sě las filosofia in baltă şi dela tómnă s'apuc patrafirul şi psaltirea şi sě merg in seminarĭu.

Te rog deci pe D-Ta, décă sě póte, sě binevoeşci a-mĭ mijloci un mic ajutor din fondul institutului tipografic — prin ceia ce m'aş deobligà a scrie in foişóra Tribuneĭ regulat şi ades, atât prosa cât şi poesiă şi aşa, după cum ar cere condiţiunile pusě de D-Vostră.

Pentru asta Te rog pe D-Ta, sě cauţi deca sě póte ori ba şi'n casul prim, sě aibĭ bunetate a-mĭ face cunoscut.

Mulţumindu-Ţĭ pentru «Tribuna» şi anticipative mulţumindu-Ţi pentru bună voinţa D-Tale faţă de mine, sum

al D-Tale

GEORGE COŞBUC

II

Cluj, 1 Iuniu 1886

DOMNULE DIRECTOR !

Atâta-mĭ pare de rĕu, că n'am potut să fiu la Cluj, pe têmpul procesului D-Tale şi că n'am potut să mĕ întălnesc cu D-Ta ; n'am potut, căci eram acasă bolnav de frigurĭ, şi afară de acésta — neavênd nicĭ o fóe, din carea sĕ mĕ informez despre starea lucrului — epistolele colegilor meĭ dela universitate abea a patra zî mi-au adus scirea, că D-Ta escĭ in Cluj.

Mult mĭ-ar placea şi doresc mult sĕ pot conveni cu D-Ta ; dĕcă-mĭ va fi cu putinţă, pe zilele viitóre me voiu incercá sĕ-mĭ fac un drum până la Sibiiŭ, ca sĕ vĕd lumea romanéscă de p'acolo, şi convenind cu D-Ta, sĕ mĕ mai reaflu. —

Ér apoi de dragostea vorbei, mĕ încumĕt a-ţĭ spune că, décă in «Draga mamii» [1] şi in «Cântec» [2] n'am fost aşa poetic, cá de altă dată, — e imprejurarea că, prima e scrisă pe vremurĭ mai patriarchale cá azĭ, ér a dóua e scrisă ex abrupto pe hârthia, pe care am trimis'o Onoratei Redacţ[ii] a «Tribunei» [3] — e vorba de un rĕmăşag. Erau adică la mine in chiliă patru universitarĭ, şi până ce ei povesteau, eu scriam «Draga mamii». Unul dintre ei-mĭ zice odată, că el nu crede, că eu sĕ pot scrie o poesie improvisată, dér aşa s'o scriu, incât necoregênd nimic s'o trimit publicităţii. Eu susţên, că pot ; eĭ că nu sĕ póte. Ne-am prins pe rĕmas ; ei, după cum ne înţeleserăm, mi-au dat sĕ vorbesc despre «duşmanii lui Ştefan-Vodă» ; eu apuc péna, — am scris «Cântecul» aşa, după cum ai D-Ta bunăvoinţa să-l citesci. Denşiĭ au decopiat vorbele şi acum ascéptă sĕ le védă publicate, ca sĕ pótă — pierde rĕmăşagul lor.

În urmă Te rog, sĕ faci bine şi sĕ dispuĭ, că «Tribuna» din 6 Iuniu incolo, sĕ-mi sĕ trimită nu in Cluj, ci în Hordou, posta ultima Năsĕud, de oră ce in 6 a lunei acesteia imĭ voiu schimba quartirul ; ci şi după schimbare, voi fi tot acelaş, alipit cătră D-Ta, precum sum şi astăzĭ.

al Domniei-Tale,

GEORGE COŞBUC, st. in. fil.

III

Harina, 23/7 1887

DOMNULE SLAVICI,

Cu Bucureşci am gătat, aşa sĕ vede, cu totul am gătat. Astă toamnă puteam sĕ plec, dacă n'aş fi fost învăluit cu miliţia şi dacă 'mi-ar fi venit din Pesta mai de grabă dreptăţile de drum. Cu începutul anuluĭ viitor, am sĕ intru ca teolog intern al seminarului din Gherla; trebue să intrerump studiile filosofice, dacă cumva nu le am şi finit! Mama, şi in deosebi tata, vrea cu orĭ ce preţ numai popă să fiu; cu gând de popie m'au dus poate la şcoală de prima oară şi cu acela gând trăesc astăzi. Când am absolvat gimnasiul, de voae de nevoae am concurat şi eu sé me primească la teolog., a fost tata cu mine, dar eu, neavĕnd nici o plăcere spre ciasloave şi căzănii, nu'mi-am pus în rînduială hârthiele de lipsă pentru dreptul de a concura: tata nu m'a înspecţionat şi eu nu am fost primit in seminar. A vrut poate şi D-zĕu aşa, că de intram atunci in teologie rĕmâneam prost şi orb pentru vecii vecilor!

Şi acum, după 3 anĭ de facultate, 'mĭ caută totuş sĕ me călugăresc! Dar acum vreau, cum vreau, ceiace n'am vrut inăinte cu trei ani, căci atâta m'am îngrozit de supĕrările tatei ş-ale mameĭ, încât bucuros m'aş duce şi pandur de temniţă, numai se scap de necazurile toate, ce le poartă ei pentru mine şi eu pentru ei! Şi în urmá m'am şi disgustat de multe, nu-'mi mai bat capul cu acele, la carĭ odată'mi plăcea s'ajung — filosof ori măgar, pentru mine de astăzi tot un drac!

Din Noembre am fost şi beteag de aprindere de plumanĭ pană'n mijlocul lui Iănuar, şi de-atunci pana'n Maiu am fost tot slab şi cuprins de boale, căci sum adeverat pătimaş al durerii de cap, de mânc, me doare, de nu mânc, tot aşa, de frig de caldură şi de toată nimica sufer; pre lângă alte multe, am şi bătăi de inimă des repetate şi, cu toate leacurile doftorilor de pe aici, tot ele rĕmăn.

Toata ocupaţiunea 'n anul trecut şi anul acesta jumetate 'mi-a fost compunerea uneĭ Antologii grecesci: vr'o 480 de poesii de

toată mâna, din 92 de autorĭ, traduse şi în hexametri şi versuri moderne ; colecţiunea poesiilor mele încât am ordinat-o, şi aş dorì se'ncep publicarea poesiilor lirice în ceva foae.

Acasă in Hordou nu am şezut nici două zile, pentru că beu numai pelin ; am fost tot dus prin sate, ca nebunii, mai culegând unele şi altele de printre oamenĭ. Chiar astăzi D-Tale 'ţi scriu din Harina de lângă Bistriţă.

Şi poţi uşor vedea, domnule Slavici, că sunt necajit în toate. Catră tot
nu că doară ar fi om rĕu, oh
bun, dar până me vede intre

Lipseşte, scrisoarea fiind ruptă.

până atunci nu-mi crede, căci se teme să nu apuc cărările spre România. Cât pentru fraţi şi cumnaţi, toţi capete cu lumină şi popi, încât nu le prea vorbesc multe. 'Mĭ dau sfaturi tot contrarĭ firei mele, de intenţiunele mele rîd şi de paşii mei 'şi bat joc, ei sunt prea prosaici pentru mine, asta e sfant, şi eu sunt prea domol, prea simţitor şi prea nalt pentru ei : caută sĕ tac, ca Ovidiu cu «barbarus hic ego sum, quia non inteligor abillis».

Te rog, că D-Ta sĕ nu te superi de-asa scrisoare, dar mai din adins te rog, sĕ nu te necajesci daca obraznicesc a cere ear' ajutorul D-Tale. Ajutor spiritual nu cer, nici doară că'mi-ar trebui, am gătat cu dênsul, vreau sĕ me duc de-acum orbeşce unde me va duce lumea ! Dar un ajutor material, sau tradus : ceva bani, îndrăsnesc a cere. Las' că'mi e ruşine a cere, dar — ce sĕ fac !

Daca D-Ta ai fi aşa bun a-'mi rĕspunde

Lipseşte, scrisoarea fiind ruptă.

în Harina langa Bistriţa până

Al D-Tale devotat

GEORGE COŞBUC

IV

DRIC DE TELEGUŢĂ [4]

Avacom Rug alui Pahuţă
Cioplеşte dric de teleguţă,
Căci n'are la teleagă dric.
Avacom Rug e om voinic
Şi tiner gospodar: cu fire
Se pune dânsul pe cioplire
Şi'n câtă vreme-adăpi un bou
Avacom e cu dricul nou.
«Ce dric cinstit!» a zis punându-l
De-o lature «mi-a tot stat gândul,
«Să fac un dric şi dric făcui —
«Mi-a fost cam greu, nici vorbă nu-i,
«Dar har lui Dumnezeu!» Ş-Avacom
Privea la dric aşa de lacom
Şi până'n păr indestulit:
Apoi în degete-a pocnit,
Ca omul vesel; face cruce
Şi blând la Safta lui se duce
Şi-o strânge'n braţe, chiar pe prag
«Aşa-i, nevastă, că ţi-s drag?
«Aşa-i, că toate ne merg bine,
«Când tu eşti tot pe-un gând cu mine?
«Aşa-i? Deci zi precum zic eu:
«Zi bravo, pentru dricul meu! —»
Nevasta râde să se'nece
Şi râde iar şi vrea să plece,
Zicând, că se grăbeşte'n sat.
«Să fiu eu Saftă blăstămat,
«De n'ai să zici, cum zic! Eşti mută?»
S'o tot dismeardă ş'o sărută:
Dar Safta dă din cap rîzând
Şi zice cumcă n'are rând.
Să stea la sfaturi, ba se face
Că nu ştiu cum de fel nu-i place
De-Avacom: tot mereu rîdea.
«Ba zi, ba zi, drăguţa mea!
«Căci vezi, am dric la teleguţă —
«Ba zi! De ce nu zici, drăguţă!»
Dar Safta zice mânios:
«Auzi, auzi! Posnit itros!
«De ce să zic eu tot nimicul
«Şi ce smei roşi am eu cu dricul?»
«Pricepi! Dă-mi pace, când ţi-o spun,
«Că-zi nu eşti doară chiar nebun,
«Să faci ce nu se potriveşte! —»
Avacom Rug se cam ciudeşte;
Se uită lung la Safta lui
Şi dă din cap. «Nici vorbă nu-i,
«Cu dricul n'ai nimic de-a face!
«De-ţi place, Saftă, de nu-ţi place:
«Când fac un dric, e dricul meu —
«Dar poţi tu zice, cum zic eu,
«Căci nu zici pentru dric, vezi-bine,
«Tu zici, nevastă, pentru mine!»
Ea rîde şi mai veselos,
Avacom însă-i mânios,
Şi, mai din asta, mai din ceia,
S'aprinde tot. Glumea femeia,
Văzându-l de necaz umplut:
Dar zău! Avacom e cam mut,
El prinde'n flacără să ardă
Şi'njură lemn şi dric şi bardă,
Făcând pomelnice de sfinţi,
Apoi scrâşneşte printre dinţi:
«Un dric e dric! S'o ştii tu raftă —
«De nu zici, vai de tine, Saftă!» —
«Ce?» strigă Safta, toată foc,
«Tu cugeti, cumcă eu mă joc?
«Dar bate-mă, tu dă cu parul,
«Dar tot nu zic! Nu, zic'amarul!
«Eu nu zic! Eşti întunecat;
«De ce te'nholbi şi stai umflat?»
Avacom lung şi lung priveşte
La Safta lui şi'nalbăstreşte:
E tot de foc într'adevăr.
El pune mâna stângă'n păr
La Safta, face'ncâlcitură,
Şi-i dă cu dreapta peste gură.

O ia la trei-parale-apoi;
Lovind cu pumnii amândoi,
O bate bătătură sfântă;
Şi pumni şi'mbolditurі şi trântă,
Din pălmi n'o lasă nic un pic.
«Aşa, nevastă! Pentr'un dric
«Şi pentru bravo, rabdă dară!
«Te du şi mă păreşte'n ţară!»
Ea se ridică'ncetişor
Ş'abea păşeşte'ntr'un picior:
«Aşteaptă tu cu hopa-tropa!
«Mă duc chiar azi la moşul-popa,
«Căci bun şi drept e Dumnezeu —
«Aşteaptă tu cu dricul tău!»

Nevasta face-odată cruce
Ş'apoi la popa Spic se duce,
Părintele, ca om cu minţi,
Tot dă din cap şi crâşcă'n dinţi.
Căci, după cum i-a spus vecina,
Avacom poartă toată vina —
Deci Spic invită cu onor
Pe soţul Saftei la sabor.
Aici apoi cu toată graba
S'a descurcat pe'ncetul treaba
Şi vede moş-părinte Spic,
Că tot răsboiul stă din dric.
El, ergo, prinde să le spună
Cuvinte dulci; cu vorbă bună
Le dă un car de'nvăţături
Şi pilde sfinte din scriptură
Şi zice-apoi: «Rea treabă-i asta
«Să-ţi baţi, Avacome, nevasta!
«Nici tu, nici ea nu-i păr de lup,
«Din contră voi sunteţi un trup,
«Precum se spune din Trioade!
«Tu ştii femeile-s cam şoade
«Şi singure se bagă'n laţ:
«De-ai sta de-apururi să le baţi,
«Când fac itroase şi'nchinate,
«Pe zi de mii de ori le-ai bate!
«Dar ce? Tu, Saftă, fii ce eşti:
«Pe-Avacom trebe să-l cinsteşti,
«Să fii supusă, căci scriptura
«A'nchis pentru femee gura! —
«Să-ţi dau o pildă. Tilda mea
«Ea fată de profesor, ea
«A stat prin pension şi-i cultă:
«Dar vezi! De mine tot ascultă,
«Căci ,dricul de-ar fi fost al meu,
«Zicea de sigur, cum zic eu!»
Şi popa Spic pe-un jelţ se lasă
Privind la doamna preoteasă,
Ce sta citind din Paul de Kock.
«Ce zici?! întreabă ea pe loc,
«Oh, taci şi nu vorbi nimicuri —
«Un dric... dar când ciopleşti tu dricuri?
«Un popă să cioplească dric!»
A rîs odată popa Spic
Şi zice blând: «Aşa-i, Clotildă!
«Dar vezi tu, eu grăesc în pildă
«Şi ca s'arăt intuitiv
«Vorbesc în modul optativ,
«Cum domnilor profesori place —
«Eu nu fac dric, dar dacă-aş face,
«Aşa-i, că te-ai uita la dric
«Ş'ai zice: bravo, popă Spic...»
Părintele glumea, dar gluma-i
Făcu de foc pe Tildi numai,
«Pompili!» zice «nebun eşti?
«Ai lipsă să hodorogeşti
«De dricul nuştiu cui? Ei, bine,
«De ce m'amesteci şi pe mine
«In sfatul tău? Auzi, ori taci,
«Ori — » «Ori o taberă de draci!»
Răgneşte Spic, şi'n trei clipite
Un protocol de exhibite
Navală dă spre Paul de Kock.
Şi'n cap la Tildi sbor' pe loc
Ulcele, blide, cărţi, potcoave,
Psaltiri, Mineie şi Ceasloave
Şi fuse, gheme — oh, mă rog,
Pompiliu Spic e teolog
Şi ştie, chiar în mod ironic,
Puterea dreptului canonic:
La pumni e Spic mai bun artist,

Decât la psalmi din Acaftist.

Docentele Pahon Procopi
Chiar trece pe la casa popii
Ş'aude larma. Stă mirat,
E cantor loci şi cumnat
Părintelui, deci intră'n casă.
Dar n'a stat mult; a dat să iasă,
Căci popa-i popă, dar acum
Se prea abate dela drum:
Vorbeşte'n spirit catechetic,
Mai mult prozaic, ca poetic.
«Ba smei!» a zis Pahon, clătind
Cinstita frunte, şi păşind
Încet «ba smei» zicea pe cale
Şi'ntrând pe poarta curţii sale
El eară poartă'n gură smei.
Pahon e tinăr, dragii mei,
Şi-i place Clara de minune,
Deci el nevestei sale spune
De posna Tildei ş'alui Spic —
A spus, că pricina-i un dric
Şi, cum spunea, ş-a dat părerea,
Că'n Tildi arde prea mult fierea,
Dar Clara ride printre dinţi:
«Ce spui? Clotildi nu-i cu minţi?
«Dar mai cu minte-i oare popa?
«Să cerci trei ani prin Europa
«Şi nu găseşti, curat o spun,
«Bărbat ca popa de nebun!
«Dec! Minte de bărbat e asta,
«Să-ţi baţi pentru nimic nevasta?
«Să zice apoi, că-i popa cult!»
Şi mult cindea-să Berta mult;
Dar chiar Pahon e pe cărbune:
De geaba Clarei sale spune,
Că popa Spic e teolog
Şi are'n cap un catalog
De predici, el de-a rostu ştie
Stichoavele la cununie
Şi-i om cu gânduri şi moral,
Cunoaşte dreptul conjugal
Şi pildele de prin canoane —
Dar doamna Tildi e cu toane
Şi-i cap cu fumuri: trebuia
Să zică, dacă Spic poftea,
Căci fericit e cine-ascultă,
«Dar vezi, d'ar fi Clotildi cultă
«Zicea, văzând că nu-i de ris —
«De pildă tu, tu n'ai fi zis?»
Pahon aşteaptă. Clara pune
Un ac de păr în păr. «Nebune!
«Dar şi tu eşti ca popa Spic?
«Să-mi bat eu gura pentr'un dric?
«Vai, Doamne, Doamne sfinte,
«Că nu văd un bărbat cu minte!»
Pahon e zăpăcit; pe loc
Se face flacără şi foc.
«Auzi tu!» zice chir Procopi
«Eu nu grăesc de dricul popii —
«Acum grăesc de dricul meu:
«N'ai zice, când aş zice eu?»
Se'nhoalbă Clara. «Tu Procopi!
«Să fie dricul chiar al popii,
«Ba chiar să fie dricul tău:
«Eu n'am să chem pe Dumnezeu
«Ca martor pentru dric! Nimicuri!
«Trăsnească dracu'n dric şi dricuri!»
A fost d'ajuns! Eu nu'nţeleg
Pe Locke şi pe Düsterweg,
Dar cred, că ei sunt quasi normă
La pumni şi pălmi în fel şi formă:
Şi de-i aşa, precum cred eu,
Atunci să vezi, iubitul meu,
Pahon Procopi la mânie
E doctor de pedagogie,
Ş-acum Pahon e censurat:
Din pumni şi pălmi a bombardat
Pe Clara lui: pojar şi pară!
E Clara clară, dar mai clară
Pahon o face, căci pe ea
Clarissimă s'o facă vrea,
Şi nu-i de vorbă! Cum o bate,
Simţeşte Clara claritate
Şi sbeară, sbeară, căci Pahon
La pumni îşi uită de bon-ton

Şi'n pălmi desvoltă cantor loci
Metoadele lui Pestalozzi.

Din praxă ştiţi de sigur Voi,
Că larma-i pururea-'n războî
O larmă nu ştiu cum distrasă:
Gândeşti, că sberi de-abea prin casă,
Dar sberi de sună peste sat.
Al dracului de dric! A dat
Prilej de larmă: s'adunară
Vecini şi mult se minunară
D'acest războî, d'un dric pornit.
Vecinii dacă-au ştiricit
De causa causelor anume,
Rîdeau, făceau un car de glume
Şi fie care 'n el gîndea.
«Eh! Draci betegi! Nevasta mea
«Nu-i cultă, nu-i aşa cu toane,
«Ca doamnele din pensioane!
«Ci chiar să fie! Nu-i nimic;
«Eu tot n'aş bate-o pentru'n dric!»
Aşa gândea, dar Doamne sfinte.
Cum rar bărbat găseşti cu minte!
Vecinii pe la căşi s'au dus
Ş'apoi la probă grea 'ş-au pus
Nevestele şi, drept voi spune,
Gândeai că-i farmec şi minune:
Nici una macar n'a voit
Să zică «bravo». S'au ciudit
Ş-aşa le-a fost resonamêntul:
«Oh, nu te-ar mai ţinea pămêntul,
«Nebunule! Şi-ai fi de râs!
«De ce să zic? Dacă n'a zis
«Nici doamna Tildi şi nici Clara,
«De că să zic? Ardă-te para!
«Auzi, să fii chiar împerat
«Şi tot nu zic! S'o ştii curat!»
Bărbaţii însă din potrivă
Ziceau «ba draci, cu sucnă grivă!
«Un dric ori cum e numai dric:
«Şi ce-a făcut moş-popa Spic
«Ş'Avacom şi diac Procopi
«Pot şi eu face! Pilda popii
«E pildă sfântă!» Jup şi rap!
Şi peste fălci şi peste cap
Şi vaete şi larmă-amară. —
Ci'n asta larmă s'adunară
Alţi oameni buni şi răi din sat
Ş'aceştia 'ndată ce-au aflat
Istoricul bătăei sfinte
Ş-au pus cam nebuneşte'n minte,
Să facă probă ş-au făcut:
Ei ca pilugul au bătut
Nevestele, căci fiecare
Mergea cu Safta pe-o cărare,
Ş-aşa vecin dela vecin
In clipă fost'a satul plin
De poznă şi de cabaz'îcuri:
La toată casa vedeai dricuri
Şi pumni şi pălmi cum n'au mai fost,
De sigur actul era prost,
Dar ce să faci! Moş-popa Spicul
A dat esemplu bun cu dricul
Şi tot poporul l'a urmat;
In urmă nici nu-i de mirat:
Femeile vedeau prea bine,
Că dricul peste cap le vine
Şi după dric războiu cumplit,
Dar una macar n'a voit
Să zică bravo, şi nici una
N'a dat la vorbe mai cu buna,
Lăsând precum bărbatul vrea —
Din contră, care cum vedea,
Că-i mânios ş'aprins bărbatul,
Sbera cât să resune satul
Şi'n butul dricului drăcesc
Mâniile femeii cresc
Cu-ale bărbatului de-odată,
Zău, n'a fost chip să nu le bată!
A fost, precum v'am enarat:
Un sat întreg s'a revoltat

Şi, cât a fost ziua de mare,
A fost un vaiu ş-o schiăunare
Şi pumni şi pălmi şi'njurături,
Şi pacoste şi trântituri
Şi dric şi dric şi dricuri eară —
Fum, flacără, tăciuni şi pară!

Ei, Domnilor! Eu mult aş vrea,
Să nu-mi luaţi povestea mea
P'un dric de ceva'nvăţătură.
Vă jur şi pun mâna pe gură,
Că nici decât n'am vrut să spun,
Că tot bărbatu-i un nebun:

Loveşte peste-a Saftei gură,
Când ea-i cu toane şi înjură.
Nici demustrări n'am vrut să fac,
S'arăt că'n veci, cum spune pilda,
E Safta, Clara şi Clotilda
Şi Lina, Crina — tot un drac!
Să nu gândiţi nimic d'acestea,
Căci jur în duplu, că povestea
Vi-am spus-o fără comentar;
Tot scopul mi-a fost bun şi clar:
S'arăt ce posnă se mai poate
Din dric de teleguţă scoate!

GEORGE COŞBUC

Isvoare: Autografe Ioan Slavici.
Arhiva Familiei.

N O T E

II

[1] George Coşbuc, *Draga mamii*, baladă, publicată în 4 numere consecutive din *Tribuna*, Nr. 119, 6 Iunie 1886, nr. 120, 8 Iunie 1886, nr. 121, 9 Iunie 1886 şi nr. 122, din 10 Iunie 1886. Publicată şi în ediţia separată *Draga Mamei*, Sibiiu 1886. Poezia este datată Năsăud 1883 şi începe cu versurile:

Colo'n jos în jos
Este un plop frumos,
Plop cu frunza plină,
Neted la trupină, etc...

[2] *Cântec* de George Coşbuc în Tribuna din 22 Maiu/3 Iunie 1886 No. 117. Datată Cluj, 23 Maiu 1886. Începe cu următoarele versuri:

Ear când Ştefan înceta
Oastea întreagă repeta
«Să trăeşti Măria ta!» etc.

[3] *Ioan Slavici*, directorul ziarului *Tribuna* din 4/16 Martie 1884. Cfr. pg. 134/5 în acest vol..

IV

[4] Inedită.

George Coșbuc cătră Alexandru Vlahuță

Scrisoare din anul 1902 (?).

DOMNULE VLAHUȚĂ,

Articolele mele în prosă nu ți le pot trimete încă. Le corectez și le transcriu. Când vor fi desăvîrșit gata, le dăm vînt. Până atunci mergem înainte cu poesiile [1].

COȘBUC

Isvoare: Autografe Artur Gorovei.
Arhiva Familiei.

N O T Ă

[1] Pare să fie vorba de revista «Sămănătorul», scoasă de Vlahuță și Coșbuc la 3 Dec. 1901. După un an de colaborare, la 29 Dec. 1902 Coșbuc se retrage dela «Sămănătorul».

Alexandru Vlahuţă cătră Ştefan N. Albu

Scrisori din anii 1914 — 1919.

I

11 Ianuar 1914

FĂNEL DRAGĂ, [1]

Nu-ţi poţi închipui cât mi-a părut de bine, când am citit că eşti Prefectul Judeţului Suceava — unul din cele mai frumoase judeţe din ţară şi cuibul atâtor amintiri glorioase.

Dac'aş fi sigur că te găsesc la Fălticeni, m'aş arunca'n cel dintăi tren ş'aş veni să te iau în braţe şi, ştergându-mi mustăţile de promoroacă, să te sărut de căte două ori pe fiecare obraz şi să-ţi spuiu: «Să trăeşti, frate Fănel, să-ţi împodobească Dumnezeu vieaţa cu toate isbănzile şi fericirile de care se cade să se bucure un om bun şi de ispravă ca tine, şi să faci ţăranilor din judeţul tău atâta bine, cât neam de neamul lor sute de ani să-şi aduc'aminte de numele tău şi să-l binecuvinteze».

Dar de venit, tot avem să venim — că tare mi-e dor de voi, de casa voastră largă şi primitoare ca'n vremile de demult, şi de atătea lucruri bune şi cinstite, de care 'ntotdeauna mi-aduc aminte cu dragoste.

Sărut măna Doamnei Albu, şi din partea soţiei mele vă transmit, pentru amândoi, cele mai prieteneşti salutări. Ce plăcere ne-aţi face dacă, trecănd spre Bucureşti, sau de la Bucureşti spre casă, v'aţi opri pentru câteva zile şi pe la noi (Staţia Gugeşti).

Dacă-mi scriţi din vreme, vă lămuresc cele mai bune combinaţii de tren.

Adresa mea e: *Plaineşti* (Jud. R.-Sărat).

Şi te îmbrăţişez cu multă dragoste

A. VLAHUŢĂ

II

«SCRIITORII ROMÂNI» [2]

Dragosloveni, 5 april 1916 (Jud. R.-Sărat)

DRAGĂ FĂNEL,

Mi-e dor de voi și de mândrele dealuri din județul Folticenilor — și m'am hotărît să viu chiar în cursul acestei luni. Că cine știe când mă voiu mai putea urni !

Deci, Sâmbătă, 23 April, la ora 5 și 20 p. m. voiu sosi cu nevasta în gara Folticeni. Dacă nu sunteți acasă, fii bun și dispune s'avem, pentru două zile, o cameră curată la cel mai bun otel pe care-l aveți acolo.

Sărutări de mâni Doamnei Albu și să vă găsim sănătoși. Azi a plecat Christăchel cu Mari, cari au petrecut câteva zile la noi.

Sfintele sărbători cu bine.

Te îmbrățișez cu dor.

A. VLAHUȚĂ

III

7 Ian. 1917

DRAGĂ FĂNEL,

Suntem în Iași, *în strada Toma Cozma No. 2.* Și rămânem aici. O ducem cam greu cu de-ale gurii. Dacă poți găsi pe-acolo o putină cu brânză, cumpăr-o, te rog, și trimite-mi-o c'un om, căruia îi voiu plăti costul și drumul. Și-ți voiu rămânea adânc recunoscător pentru acest mare bine, într'o vreme ca aceasta.

Sărut mâna D-nei Albu, și să ne vedem sănătoși în zile mai bune.

Te îmbrățișez cu dor.

A. VLAHUȚĂ

Toma Cozma 2

IV

«LAMURA» [3]
Literatură, Artă, Știință
—:—

Câmpina, 24 iuliu 1919

FANEL DRAGĂ,

Răspund așa tărziu la gentila ta scrisoare, pentrucă, fiind bolnav, nu știam ce să răspund... Aș fi sburat, la invitarea voastră atât de atrăgătoare, mai ales că și nouă ni-i foarte dor și nu mai putem uita dragostea cu care ne-ați primit acum trei ani. Dar nu numai că n'avem aripi, cum aveam cu 20 de ani în urmă, dar nici picioare bune n'avem.

Citindu-ți scrisoarea însă așa dor m'a cuprins de voi, de locurile mândre de pe-acolo și de fermecătoarele vremuri de-odinioară c'am făcut jurământ în gândul meu că, dacă mă'ndrept, cea dintăi sărbătoare a sănătății mele să fie la Hreațca.

De trei săptămâni sunt la Câmpina, la Anișoara, și azi mă simt ceva mai bine. Dacă-mi merge tot așa vr'o două săptămâni și prind ceva puteri, atunci îmi împlinesc visul și jurământul : viu cu nevasta să petrecem împreună o săptămână încheiată. Să mai uităm de necazuri și de răutățile lumii. Așa să ne-ajute D-zeu.

Nevastă-mea și Anișoara vă trimet multă sănătate și cele mai bune amintiri.

Eu sărut mâna D-nei Albu și D-nei Stamati, iar pe tine, Fănelache dragă, te străng în brațe și te sărut pe-amăndoi obrajii.

Cu toată dragostea

A. VLAHUȚĂ

Câmpina. Vila Grigorescu.

Isvoare: Autografe Artur Gorovei.
Arhiva Familiei.

N O T E

I

[1] *Ștefan N. Albu,* fiul lui Nicu Albu din Piatra.-N., era avocat în Folticeni, unde s'a însurat cu Leontina, fiica lui Dimitrie Stamati, fiul protopopului Iftimie Stamati, sau *Rață,* cu adevăratul nume.

II

[2] In Martie 1916 Vlahuță fu angajat să supravegheze editarea publicației săptămânale «Scriitorii Români» (București), broșuri, în care se tipăreau bucăți alese din scriitorii noștri. Deodată cu intrarea noastră în războiu publicația și-a încetat apariția.

Dela Dragosloveni, Vlahuță s'a refugiat la Focșani de năvala Germanilor; aprovizionându-se cu merinde cât putea în grabă, se urcă într'un car cu boi și făcu drumul anevoios până la Focșani, zi și noapte. Deacolo la Tecuci și Bârlad, apoi la Iași.

IV

[3] Revista «Lamura» și-a început apariția în Noemvrie 1919. Ministerul Instr. și Cultelor a însărcinat cu conducerea ei pe Vlahuță, care însă n'avu prilej să redacteze decât primul număr, deoarece numărul al 2-lea redactat de I. Al. Brătescu-Voinești fu închinat înseși morții lui Alexandru Vlahuță. Poetul începuse să fie bolnav încă din 1917, când se refugiase la Iași.

Miron Pompiliu cătră Ioan Slavici

Scrisoare din anul 1876.

Iaşi, 20 Noemvrie 1876

FRATE IENACHI !

Tot am avut eu drept, când mi s'a năzărit că tu n'ai fi omul trebii. Mi-ai scris în 23 Octomvrie, şi ai zis că scrii în pripă ; ai vrut adecă să zici că în curând după asta o să-mi scrii şi să-mi dai relaţie despre preţurile cărţilor respective. Mai mai o lună este, şi scrierea în pripă a rămas singură singurică. Gura zice, gura minte şi omul rămâne om de omenie. Om de omenie ai rămas şi tu ! Da, de omenie, îţi făsăe nasul ! Eu, cum am primit fiţuica ta, pe loc am scris lui Bodnarachi [1], care se află de mult la ţară, la Ialamandi [2]. Bodnarachi saracu, cu toate că plămădeşte acum pe Lăpuşneanu [3], mi-a răspuns indată, spuindu-mi că tabela statistică din chestie s'a perdut — şi acuma aşteaptă până să-i vie alta din Bucovina.

Aşa fac voinicii trebii. Da, adecă măi omule, n'ai pute fi şi tu băet cinstit ? Nu te poate lasa *mamonul*, ca să treci pe la vr'o librărie şi să-ţi însemnezi preţurile cărţilor cerute ? O deola, deola ! [4].

Mai aştept vr'o patru cinci zile s'ha akkor te-megkorbácsolod a világot etc. [5].

Măi ! Ce face Bágy alias Bágai, alias Baghiescu şi Scipione ? [6] Bine trebue să fie pe-acolo în astă vreme fericită a mitocanilor ş'a mahalagiilor. Pe-aici linişteа pustiei !

Incolo aldaş [7] şi beckeşeg [8] să dea Domnul !

Al tău

POMPILACHI

Izvoare: Autografe Ioan Slavici
Arhiva Familiei.

N O T E

[1] Samson Bodnărescu.

[2] Probabil acelaşi Iamandy, de care aminteşte A. D. Xenopol (St. D. L. II 50 şi 72).

[3] S. L. Bodnărescu, *Lăpuşneanu Vodă*, tragedie, în *Conv. Lit.* 1878/9 XII 261 şi urm.; cfr. indice St. D. L. I şi II.

[4] (?)

[5] Mai aştept vr'o patru zile şi dacă nu [primesc nici un răspuns], atunci tu baţi lumea cu vâna de bou.

[6] *Ioan Scipione Bădescu*, * 15 Mai 1847 în Restolţiu (Transilvania), membru în Junimea din 1867.

[7] şi [8] Incolo binecuvântare şi împăcăciune să dea Domnul.

Matilda Poni cătră Ioan Slavici

DOMNULE SLAVICI ! [1]

Care este cauza pentru care nu mi-aţi trimes câteva esemplare din broşurica «Fata stolerului» ? [2]. Aş vroi să am şi eu o idee cum a eşit. Dacă vroiţi să'mi împlinesc promisiunile, trebue să-mi daţi esemplu bun. M'aţi întrebat, dacă nu vă pot recomanda pe vr'un colportor şi am întrebat pe unul şi altul care mi-au promis adresele de la vr'o doi, până acum însă nu s'a ţinut de cuvânt. La noi răsar jurnalele literare ca ciupercele.

Acum, se prepară să easă earăşi unul nou, însă cu mai multă şansă de viaţă decât celelalte, fiind că dispune de-un capital destul de mare. Vă rog încă odată trimiteţi-mi câteva broşuri.

Primiţi asigurarea deosebitei mele consideraţiuni.

MATILDA PONI

Izvoare: Autografe Ioan Slavici
Arhiva Familiei.

N O T E

[1] Scrisoarea nedatată este din timpul când I. Slavici conducea ziarul Tribuna.

[2] Matilda Poni. *Fata Stolerului*, în Biblioteca pop. Tribuna ; broşura omisă în *Bibl. Rom.* a lui *Gh. Adamescu.*

Samson Bodnărescu cătră Ioan Slavici

Scrisoare din anul 1892.

Pomârla, 1892 31/5

DRAGĂ SLAVICI,

Cauza numiri tale[1] sunt eu. Cât pentru drum și diurnă am scăpat din vedere să-ți comunic prin oficiu, ce ți-am adresat, că aceste privesc Epitropiea, care a satisfăcut totdeauna în cel mai suficient mod, pe delegații institutului. Fii sigur că vei fi complect satisfăcut. Dacă îți trebue bani de drum, te rog scrie-mi să-ți trimet prin mandat postal. Cât pentru cumnatul meu, nu te mai năcăji, dacă nu ești bine cu cei dela putere. An earnă ai noștri[2] nu l'a[u] numit, având tot dreptul prin concurs și nici macar suplinitor, deși am cerut d-lui Maiorescu, care a numit pe alții fără umbră de drept. Vom trebui la urma urmei să străbatem pe calea dreptului. Lui Negruzzi i-am scris și de astă dată. Fără de nici o grijă vină la Pomârla, unde vei uita câteva zile nevoile vieții și cele politice. Văd că pentru cele din urmă erai să refuzi numirea. M'ai fi refuzat pe mine ! și cred că nu aveai dreptate. Vom mai vorbi, când vei fi la noi. Imi pare bine, că ai cumnat în Dorohoi. Fără să mai am deci grijă, vei lua la venirea ta o birjă din Dorohoi și-i veni la noi. Scrie, te rog, ce și cum.

Am și eu un cumnat la București. Cred că pe la toamnă să

faceţi cunoştinţă. El acum este la lucru afară, fiind antreprenor de drumuri; se numeşte Mihai Frangolea şi locueşte Bulevardul Orientului Nr. 14.

Te îmbrăţişez frăţeşte

S. BODNĂRESCU

Izvoare: Autografe Ioan Slavici
Arhiva Familiei.

N O T E

[1] La *Asilul Elena Doamna*, «care atunci era şcoală particulară pusă sub purtarea de grijă a Eforiei spitalelor civile şi sub direcţiunea generalului Davila» (I. Slavici, *Drumul pe care am mers*, în *Conv. Lit.* 1930 pg. 399).

[2] Guvernul Generalului *G. Manu*, dela 16 Noemvrie 1890—20 Februarie 1891. *Titu Maiorescu* este Ministru al Instrucţiunii Publice.

Vasile Conta cătră Petru Gorovei

Scrisori din anii 1877 — 1879.

I [1]

15 Noemvrie 1877

DOMNULE GOROVEI [2]

Se vede că a făcut cineva o glumă proastă cu D-voastră spuindu-vĕ un neadevĕr, fiind-că eu nu am auzit pe nimene spuind aceea ce D-voastră îmi scrieţi. Spuneţi D-lui Stroiu că nu are nevoe de nici un certificat pentru ceea ce mi-a scris.

Al D-voastre amic

B. CONTA

II

Iaşi, 23 Ianuarie 1879

PREA STIMABILE DOMNULE GOROVEI,

In afacerea Stroiu, locotenentul Frunză a făcut apel contra hotărîrei Trib. şi s'a pus termenul la Curte pentru zioa de 1 (una) Fevruarie. Sînt citat eu ca procurator a lui Manoliu şi Dimitriu, şi mai este citat Avram. Eu voiŭ cere scoaterea mea din proces ca unul ce nu m'am judecat la întăia instanţă cu Frunză ca adversar. Procesul trebue a fi continuat la Curte numai contra luĭ Avram precum s'a început. In locul lui Avram se înţelege trebue să se prezinte Stroiu care e cesionarul seŭ. Insă eŭ nu pot să mĕ înfăţişez ca apărător a luĭ Stroiu, de vreme ce la înfăţişarea din urmă

eu am pledat din partea moştenitorilor alăturĭ cu advocatul luĭ Frunză şi contra lui Avram. De aceea Stroiu va trebui să angajeze un alt advocat. Eŭ cred că ar fi bine ca D-vóstră să aparaţi pe Stroiu, şi cînd veţĭ veni la Iaşi ne vom înţelege împreună asupra apărăreĭ. Dacă D-vóstră veţĭ fi împedecat, atuncĭ Stroiu va puté angaja chiar pe Avram care cunóşte afacerea (dacă însă putem avé în el tótă încrederea ? !).

Vorbiţĭ cu Stroiu despre aceasta şi spuneţi'ĭ să vie numai decît împreună cu D-vóstră saŭ macar singur pentru una Fevruarie.

Al D-vóstră devotat

B. CONTA

P. S. Am scris şi luĭ Stroiu pentru a fi maĭ sigur că macar una din aceste doue scrisorĭ vor ajunge la destinaţie.

Izvoare: Autografe Artur Gorovei
Arhiva Familiei

NOTE

[1] Carte poștală, din București, cu data 15 Noembrie 1877.
[2] *Petru Gorovei*, tatăl lui Artur Gorovei.

Dimitrie Onciul către Artur Gorovei

Scrisoare din anul 1899.

București, 3 Noembre 1899

STIMATUL MEU DOMN,

D-l Schuchardt [1], profesor de filologie romanică la Universitatea din Graz, îmi cere niște informații cu privire la terminologia română a uneltelor de prins pește.

Am aflat în Șezătoarea IV, 113 din 1897 un articol al D-lui Mihăilescu relativ [2] la această chestiune. In librăriile și la anticarii de aici nu găsesc acel număr al Șezătoarei, ca să-l trimet D-lui Schuchardt. Vin deci a te ruga să binevoiești a-l pune la dispoziția D-sale în interesul studiului limbei noastre [3]. Adresa este: *Dr. Hugo Schuchardt*, Profesor universitar la *Graz. Elisabethstrasse No. 6* (Austria).

Dacă D-l Mihăilescu mai are material adunat cu privire la chestiune, ași scrie D-lui Schuchardt să-i ceară prin D-voastră informațiile de care ar mai avea lipsă.

Mulțumindu-Vĕ denainte pentru amabilitatea D-voastre, Vĕ salut cu deosebită stimă,

D. ONCIUL
Profesor universitar

Izvoare: Autografe Artur Gorovei
Arhiva Familiei

N O T E

[1] *Hugo Schuchardt* (* 4 Febr. 1842 în Gotha), filolog, a studiat în Iena şi Bonn; la 1870 s'a habilitat la Universitatea din Lipsca pentru filologia romanică; profesor la Universitatea din Halle (1873), apoi la Graz până la 1901. Opera: *Der Vokalismus des Vulgaerlateins,* Leipzig 1866—1868, 3 vol. *Ritornell und Terzine,* Halle 1874. **Ueber Hasdeus altrumaenische Texte,** Leipzig 1880, *Kreolische Studien,* Viena 1882—1890, în 9 părţi. *Slawo-Deutsches und Slawo-Italienisches,* Graz 1885. *Ueber die Lautgesetze,* Berlin 1885. *Romanisches und Keltisches,* B. 1886. *Weltsprache und Weltsprachen,* Strassburg 1894. *Romanische Etymologie,* 1898 şi 1899, în 2 părţi. *Baskisch und Romanisch,* Halle 1886. *Baskische Studien,* Strassburg, 1893. *Ueber den Charakter des Transitivs in den kaukasischen Sprachen,* Str. 1895 — Hugo Schuchardt este foarte mult consultat şi citat în studiile filologice ale învăţaţilor noştri dela sfârşitul sec. trecut. Astfel în polemica *V. Burlă* („Conv. Lit." 1875 IX 73, 109 — *B. P. Hasdeu* („Românul, n-rele 13, 14, 15, April 1875) polemica *A. Cihac* (Conv. Lit. 1875 IX 345, 474) — *B. P. Hasdeu* (Columna lui Traian 1874), apoi *V. Burlă* cu *A. Cihac* (în *Conv. Lit.*). Scrisoarea lui H. Schuchardt din 9 Dec. 1899, se publică în: Artur Gorovei, *Şezătoarea.* Extras din «*Anuarul Arhivei de Folklor*» *I. Cluj,* Cartea Românească, 1932.

[2] Sevastian Mihăilescu, *Meşteşugul şi maestriile de prins peşte în judeţul Suceava, cit.* apud Artur Gorovei, *Indice analitic şi alfabetic* al celor 25 volume din revista de folklor *Şezătoarea* (1892—1929) Folticeni 1921, pg. 9.

[3] După cum s'a văzut din bibliografia lui H. Schuchardt (cfr. n. 1), savantul german urmărea deaproape progresul cercetărilor noastre filologice şi le înregistra fie în cărţile sale, fie prin reviste. Un asemenea articol se găseşte în *Literarisches Centralblatt für Deutschland,* dela Leipzig (nr. 12, 1875), în care *Schuchardt* face o dare de seamă asupra activităţii filologice a lui *B. P. Hasdeu.*

Simeon Fl. Marian cătră Artur Gorovei

Scrisori din anii 1897 — 1905.

I

Suceava, 1/13 Mai 1897

MULT STIM. DOMNULE!

In sesiunea generală din anul acesta al Academiei române, la care am luat și eu parte, s'a hotărît să vi se tipărească *Cimiliturile* [1] într'un volum separat. Am observat înse că in colecțiunea D-v. tip. în *Șezet*[*oarea*], lipsesc o mulțime de cimilituri tipărite prin ziarele din Austria și mai ales în Șezetoarea D-lui Vulcan [2]. Afară de aceasta mai am și eu vr'o câte-va sute culese în Bucovina, care bucuros vi le-ași ceda *in schimb* pe nisce notițe despre botanica pop. rom. ce am înțeles dela D-l Ionescu [3] că le posedați. Deci dacă Ve convine poftesc a Ve repedi când-va până la mine să facem schimbul și se ve dau totodată și cimiliturile din Transilvania și Ung. Așa cred că atât opul D-v. despre *Cim.* cât și al meu despre Botanică vor fi mai complete.

Salutări cordiale.

S. FL. MARIAN

II

Suceava la 16/11 1901, st. n.

MULT STIM. DOMNULE!

Ve rog de ertare că nu v'am respuns îndată la epistola din urmă.

Am fost foarte ocupat şi de-aceea am tot amânat respunsul de adi pe mâni.

Acuma însă Ve împărtăşesc că din *Poesiile pop.*[4] cerute nu mai am nici un singur esemplar de vendare. Toate s'au vendut, şi eu singur am remas numai câte cu unul. Dar pre acestea nu pot să le dau.

Dacă cumva voiu afla vre un esemplar la vre un cunoscut şi mi l-a da, îndată vi l-oiu trimite pre acela.

Acum, Ve rog şi eu de un lucru.

V'am amintit deja la o ocasiune că în timpul din urmă me ocup cu un studiu-etnografic asupra Insectelor[5].

Lipsindu-mi însă unele şi altele spre complectarea acestui studiu, Ve rog să binevoiţi a-mi comunica vr'o câte-va adrese de învetători din Moldova, despre cari sunteţi siguri că mi-ar respunde când le-aşi scrie ca să-mi trimită atari numiri poporale de insecte dimpreună cu legendele, datinele, credinţele, şi cele ce le mai sciu Românii despre dînsele, spre a-mi putea complecta studiul din cestiune.

Al D-voastre cu toată stima

S. FL. MARIAN

III

Suceava la 25/2 1902

MULT STIMATE DOMNULE!

Am primit ultima D-voastre epistolă şi, cetind-o, m'am bucurat că eară-şi voiţi a scoate *Sedetoarea.*

Şi m'am bucurat cu atât mai mult cu cât că, după cum îmi scrieţi, voiţi a o eda cu mai mare îngrijire de cum a fost mai nainte edată.

Eu, la rendul meu, Ve promit că Ve voiu trimite câte una alta spre publicare într'însa[6].

De o cam dată însă şi anume până după adunarea generală a Academiei române să me îngăduiţi, căci până atunci am de pres-

cris în curat un nou op ce voesc a-l înainta Academiei spre publicare.

Dorindu-Ve din toată inima sporiu la lucru me subsemn al D-voastre cu toată stima

S. FL. MARIAN

IV

Suceava, 6/6 1905

MULT STIM. DOMNULE!

Am cetit în *Sămănătorul* din anul acesta și anume în No. 19 că ați publicat deja și No. 8—10 din *Sezătoarea* de pe an. 1904.

De oare ce eu n'am primit Nr. acesta și de oare ce am mare trebuință de dînsul la complectarea *botanicei pop.*[1] la care lucru necontenit, Ve rog să bine-voiți a mi-l trimite cât să poate mai de grabă și mie.

In schimb pentru dînsul și pentru celea ce vor mai urma, veți căpăta dela mine *Botanica*.

In bună speranță că-mi veți face acest bine, me subsemn al D-v. cu deosebită stimă.

S. FL. MARIAN

Izvoare: Autografe Artur Gorovei
Arhiva Familiei

N O T E

I

[1] Artur Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, Academia Română, București 1898.
[2] Probabil *Familia*.
[3] *Al. Sadi-Ionescu*, după informația lui *Artur Gorovei*.

II

[4] Simeon Florea Marian, *Poezii poporale din Bucovina*, Balade române, Botoșani 1869. — *Poezii poporale române* adunate și întocmite, tom. I Cernăuți 1873 (Balade); tom II Cernăuți 1875 (Doine și hore).

[5] Simeon Florea Marian, *Insectele în limba, credințele și obiceiurile Românilor*. Academia Română, 595 pg. București 1903.

III

[6] Simeon Florea Marian, *Iarba fierului*, în *Șezătoarea* vol. X pg. 8.

IV

[7] Manuscript inedit, cu material imens. (cfr. *Liviu Marian*, S. Fl. Marian — biografie, în «Junimea Literară» Suceava 1907, pg. 149 și Idem București 1910).

Gheorghe Panu cătră Artur Gorovei

Scrisoare din anul 1889.

Februar 1889

STIMATE DOMN,

Sub-semnatul împreună cu D-l Vintilă Rosetti [1] şi alţi amici comuni hotărîndu-ne a da o organizare serioasă în toată ţara *Grupului democratic* şi ştiind simpatiile D-tale pentru ideile democratice, vin în numele meu, al D-lui V. Rosetti şi al tuturor amicilor noştri a te ruga să te pui în comunicaţie regulată cu mine sau cu ori-care dintre prietenii noştri.

Te rog foarte mult să-mi răspunzi dacă eşti dispus de a lucra cu noi, a ne da lămuriri de amicii ce avem în Fălticeni, de situaţia politică, de ce s'ar putea face pentru organizarea de care ne ocupăm şi de mijloacele eficace şi practice de a lucra.

Primind a lucra cu noi, te rog să iei iniţiativa formărei unui *Comitet democratic-radical*. Dacă crezi că este nevoe ca eu sau unul din amici să vină în Fălticeni te rog înştiinţează-mă.

Cu un cuvînt sfîrşesc rugîndu-te a nu ne uita, căci şi noi la rîndul nostru sîntem hotărîţi ca pe baza ideilor democratice să ne organizăm în toată ţara.

Al D-tale

G. PANU

Izvoare: Autografe Artur Gorovei
Arhiva Familiei

NOTA

[1] *Vintilă C. A. Rosetti* este al doilea fiu al lui *C. A. Rosetti*, născut în Franţa (Domet) 1853. A făcut studii de Arhitectură în Paris de unde s'a înapoiat în ţară, la 1877 luând parte la războiul independenţei. Ziarist distins, a condus mult timp *Românul* şi a editat scrieri de ale membrilor familiei (C. A. Rosetti, Mircea Rosetti, Maria Rosetti) *Amintirile* sale *istorice* (1888), cronici, nuvele, publicate în Românul cu pseudonimele *Rovin, Stan* îl aşează printre vrednicii purtători ai condeiului din ultimele decenii ale veacului trecut.

Ştefan G. Vărgolici cătră Artur Gorovei

Scrisori din anul 1894.

I

Iaşi, 13 Iunie 1894

DOMNULE GOROVEI,

Primind azi No. 8, an. II, al «Şezătoarii» vě trimit abonamentul pentru întregul an al II-lea. Sperez că pe viitor nu va mai fi nici o intrerupere. Aş vrea să ştiu dacă aveţi mai multe esemplare de anul I, şi de numerile eşite până acum din anul al II. Respundeţi-mi Vě rog, in Iaşi, spuindu-mi totodată dacă veţi primi aceşti 5 lei, ce-i trimit acum cu mandat postal.

Distinse salutări

S. G. VĂRGOLICI [1]

II

Văratec, 17 Iulie 1894

DOMNULE GOROVEI,

Am primit scrisoarea d-tale, şi-mi pare foarte bine că am putut contribui cu ceva la asigurarea viitorului importantei reviste «Şezătoarea». Ar trebui să dai prin jurnale o intinsă publicitate favorei ce ţi s'a acordat, spre a atrage luarea aminte a publicului cetitor, şi mai ales a invěţătorilor pentru care revista d-tale este o adevěrată comoară.

Aş dori să ştiu dacă d-l Marghiloman ţi-a dat speranţă de a te aduce ear la Fălticeni, căci cred că te-ai dus la dĕnsul cu scrisoarea mea.

Mulţĕmesc pentru oferta ce-mi faci a anului I. Eu nu-l am complet, căci s'au rătăcit broşurele. Aş vroì dar să am un esemplar pentru biblioteca mea, te rog inse să mi-l trimiţi la Iaşi pe la Sept. Tot aşa pot zice şi de anul curent care earăşi e necomplet, şi pe care de asemine te rog să mi-l trimiţi la sfărşit.

Sĕrutări lui Xenofont [2], dacă e deja acolo. Salutări cordiale pentru d-ta.

S. G. VÂRGOLICI

Izvoare: Autografe Artur Gorovei
Arhiva Familiei

NOTE

I

[1] Scrisorile lui Ştefan G. Vârgolici către Iacob C. Negruzzi s'au publicat în St. Doc. Lit. I 370—387.

II

[2] Xenofont este defunctul Xenophon C. Gheorghiu, profesor la Liceul naţional, la Institutele-Unite şi la Institutul Humpel. A fost unul dintre cei mai devotaţi şi statornici membri ai Junimei. — Informaţia ne-o dă Artur Gorovei.

Nicolae Petrașcu cătră Artur Gorovei

Scrisori din anul 1897.

I

CERCUL
Amicilor Literaturei
și
Artei Române [1]
—:—

București, 26 Iunie 1897

DOMNUL MEU,

Zilele astea mi-am permis de am deschis plicul în care se ascundea numele D-v. pentru a vă putea scrie și spune că mica D-v. poesie, *Singur*, e foarte gentilă, și că numai întîmplarea de a fi fost așa de scurtă a făcut-o să nu fie premiată.

Dacă însă ea a rămas inedită încă, noi ne vom face plăcerea s'o publicăm într'un număr viitor al Revistei noastre ; aceasta neapărat după ce vom avea consimțământul Dv.

Un al doilea scop al acestor rînduri e : de a Vă intreba dacă nu cumva aveți ceva de mai mare intindere ca versuri de D-v. sau poate vr'un studiu asupra poesiei populare române, cu care dacă nu mă înșel, Vă ocupați de predilecție : am fi fericiți să Vă numerăm printre colaboratorii *Literaturei și Artei române.*

In așteptarea unui răspuns, dați-mi voie, Stimate Domnule Gorovei, a Ve ruga să primiți expresia deosebitei mele considerații.

N. PETRAȘCU

(str. Fîntănii, 46)

II

București, 27 August 1897

STIMATE DOMNULE GOROVEI,

Rěspund, la rîndul meu, tărziu scrisorii Dv. fiindcă am fost absent din București.

Poesiile ce-mi trimiteți, mai ales cea întitulată *Idealuri*, cu mici schimbări pe ici pe colea poate c'ar merge ; ele sunt însă ceva mai jos de puterea D-v. și de nota lirică din poesia *Singur* [2]. Oricum ar fi, *Idealuri* [3] remăne in portofoliul de reservă.

Imi promiteți însă bucăți mai lungi, mai consistente. Ve mulțumesc de mai înainte și le aștept cu plăcere, precum aștept și capitolele de la începutul nuvelei sau romanului D-v.

Incercarea asupra psihologiei populare întitulată *Armata*, cu conclusia finală contra vitejiei românești, aveți dreptate să presupuneți că n'o putem publica : cercul nostru, c'o semi-conștiință că greșește dintr'un punct de vedere, urmărește un scop accentuat naționalist.

Șezetoarea n'am primit-o. Peste câteva zile veți primi cele din urmă trei numere ale Revistei «Literatură și Artă română». Cu acestea, salutările mele distinse, D-le Gorovei

N. PETRAȘCU

Izvoare: Autografe Artur Gorovei
Arhiva Familiei

NOTE

I

[1] Titulatura după revista *Literatură și artă română*, București 25 Noemvrie 1896—25 Martie 1908.

II

[2] Cu toate acestea, nu s'a publicat in L. A. R.
[3] Artur Gorovei, *Idealuri*, poesie, in *Literatură și Artă Română*, 1896/7 I 711.

Alexandru D. Xenopol către Artur Gorovei

Scrisori din anii 1892—1905.

I

Iaşi, 9 April 1892

D-LE GOROVEI,

Am primit Şăzătoarea No. 2. Te aş ruga să-mi trimeţi şi No. 1 pe care l'am rătăcit, spre a face o dare de samă despre această foarte bună publicaţie în Arhiva [1].

Nu mi-ai trimis cele ce mi-ai promis: Impresiile din viaţa unui boier şi altele de care mi-ai vorbit la Paşcani. Le aştept cu mare nerăbdare. Românul se ţine de cuvânt.

Al D-tale amic

A. D. XENOPOL

II

Iaşi, 12 Decemv. 1894

D-LE GOROVEI,

Imi lipsesc din colecţia preţioasei D-tale reviste *Şezătoarea* din anul I N-rele 5, 7, 8, an II No. 8 şi din anul III am primit până acum numai No. 1.

Te rog să mi le trimiţi.

Cred că primesti *Arhiva*.

Amic

A. D. XENOPOL

III

Iaşi, 10 Ianuar 1905

D-LE GOROVEI.

Te rog să-mi răspunzi dacă ai primit această carte postală căci pe aceeaşi adresă îţi trimet Arhiva de un an de zile şi mă mir cum de n'ai primit-o.

Amic

A. D. XENOPOL

Izvoare: Autografe Artur Gorovei
Arhiva Familiei

NOTA

[1] *Arhiva Societăţii Ştiinţifice şi literare din Iaşi*, Iaşi Iulie 1880 — continuă să apară. După încetarea colaborării la *Convorbiri Literare*, A. D. Xenopol îşi concentrează activitatea în *Arhiva*.

Petre P. Carp cătră Nicolae Gane

Scrisoare din anul 188 ?

CABINETULU
Ministrului Afacerilor Străine
—:—

Bucuresci. . . . . . . 188 . . [1]

DRAGĂ NICU,

Eu cer de la tine şi de la amicii teĭ să votaţi în contra listeĭ Marzescu — N. Aslan şi pentru a noastră. D'in toţĭ cred că am dreptul să facu aceasta cerere şi ca veĭ încuviinţa.

Al teu devotat

P. P. CARP

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor.

N O T A

[1] *Petre P. Carp* a fost Ministru al Afacerilor Străine dela 12 Martie 1888—3 Martie 1889 în guvernul prezidat de *Theodor Rosetti*.

Mihail Kogălniceanu cătră Nicolae Gane

Scrisoare din anul 1887.

Bucuresci, 25 Dec. 1887

IUBITE C. C. NICULE,

Inainte de toate îţi doresc serbatori frumóse, sanatóse şi pline — pentru D-ta şi familia D-tale — de fericire şi de mulţumire sufletească.

Vin acum la o cerere cătră D-ta, şi la implinirea căria contezŭ mult pe amiciţia D-tale.

Eată de ce se atinge :

Îndemnat de unii vechi amici şi cunoscuţi, voesc a pune candidatura fiuluĭ meu ânteiu născut *Constantin* in colegiul al III de Suceava. Cunoscŭ influenţa D-tale în acel judeţŭ şi cred că D-ta ajutat de Alecu Liteanu, şi de mai mulţi săteni puteţi a asigura succes acestei candidaturĭ, cu atîta mai mult că am credinţa că guvernul nu o va combate. De aceia rogu-te ca cu cea ântăi poştă să'mĭ respunzĭ în privinţa acestei mari rugăminţi ce'ţi adresezŭ. Esci părinte, şi prin urmare veţi înţelege ce preţiu mare pun pentru ca fiul meu să intre in Cameră.

N'am nevoie a'ţi face mari protestări de recunoscinţia ce voiu pastra acelora care me vor ajuta in ajungerea scopului meu.

Cu acesată occasiune îţi reinoiesc asigurarea vechii mele amiciţii pentru D-ta.

Al D-tale devotat

KOGĂLNICEANU

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor

N O T Ă

Nicu Gane, care părăsise pe Junimişti, era acum membru fruntaş al partidului liberal din jud. Sucevei (astăzi jud. Baia). *Constantin Kogălniceanu* a fost ales deputat, în 1887, în colegiul III. Mihail Kogălniceanu a venit atunci la Folticeni, ca să facă propagandă pentru fiul său, şi a stat câteva zile, găzduit de Petru Gorovei, şi însoţit de fiica sa, Lucia G. Bogdan.

Alecu Liteanu, frate cu Iorgu Vârnav-Liteanu, din Liteni, jud. Sucevei, era şi el un fruntaş al partidului liberal din judeţ. Alecu Liteanu a fost primul soţ al Luciei Bogdan, fiica lui Mihail Kogălniceanu. — Informaţiunile acestea îmi sunt date de *Artur Gorovei*.

Theodor Rosetti cătră Nicolae Gane

Scrisoare din anul 1911.

Bucureşti, 17 Oct. 1911

IUBITE NICULE,

Imi este cu neputinţă să-ţi dau datele *exacte,* când s'a mutat Vodă Cuza in casele Creditului. Când am venit în ţeară in toamna anului 1860, Vodă era instalat de mult în ace casă, dar data exactă a mutărei lui în ea nu o cunosc. Cred că a fost puţin timp după alegerea lui la scaunul Domniei. Cred asemenea că casa a fost părăsită de el îndată dupe 11 Fevruarie, nu ştiu însă nimic precis in aceasta privinţă.

Poate ca cumnata Anica Rosetti care a stat pe atuncea în Iaşi să fie in stare a-ţi da informaţiuni mai precise. Din nenorocire şi oamenii de serviciu care era pe lânga Domnitor la Iaşi sunt toţi acum în altă lume, încât nu ştiu de la cine aş putea lua informaţiuni.

Nu ar fi de ajuns de a pune pe placa comemorativa menţiunea: *«în timpul Domniei sale»,* căci casa a continuat a servi de reşedinţă timpurară şi după mutarea scaunului Domniei in Bucureşti ?

Regretând ca nu te pot sluji mai bine, remân cu toată dragostea din tinereţe al tău amic

T. ROSETTI

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor

Manolache Kostaki cătră Nicolae Gane

Scrisoare din anul 1870.

Presidenţia
Consiliului Ministriloru

—:—

Bucurescì, 28 Iuni 1870

DOMNULE GANE,

Tînerul Benjamin Kostaki, a venit în Bucureşti şi mi-a exprimat dorinţa de a intra în serviciu administrativu, la vreo subprefectură din Iaşi.

Fiindu însă in contra principului meu de administrare, de a impune D-lor Prefecţi şi mai cu deosebire acelor care trebuescu a se bucura de toata latitudinea în alegerea funcţionarilor subalterni, n'am putut decât a Vi'l recomenda. Dacă il credeţi capabilu, dacă vă inspiră incredere, remăne la chibsuinţa D-v. de alu intrebuinţa sau nu.

Cu ocasia aceasta amu plăcere de a Vă arăta deplina mea mulţumire dispre modul cum D-v. administraţi judeţul Iaşi, şi Vă rog se priimiţi incredinţarea diosebitei mele consideraţii.

M. KOSTAKI [1]

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor

NOTĂ

[1] Prima dată *Manolache Costache Epureanu* a fost preşedinte al Consiliului de Miniştri dela 20 Aprilie 1870—18 Decemvrie 1870. (Vezi pg. 188—189 din acest volum. Apud *D. Murăraşu,* Naţionalismul lui Eminescu).

Spiru Haret cătră Nicolae Gane

Scrisori din anii 1897 — 1906.

I

Bucuresci, 1 Octombre 1897

MULT STIMATE DOMNULE GANE,

D. Sturdza nu mi-a trămis incă programa serbărei aprobată de M. S. Regele; de sigur mi-o aduce deseară D-sa, fiind-că sosesce in Bucuresci. V-o voiu comunica indată. De o cam dată ve comunic chiar de acum un lucru pe care-l sciu, fiind-că am fost incunosciințat deja despre el: toate cheltuelile mesei regale sunt in comptul casei M. S., și tot personalul necesar, bucătari, etc., se vor trămite la timp de aci. Eacă chiar cuvintele scrisorii Gen. Vlădescu: «Tot serviciul de bucătărie și de vaisselle va fi la timp espediat acolo». Mi inchipuesc că prin *serviciu de bucătărie* se ințeleg și bucătarii, iar nu numai vasele de bucătărie, cu atăt mai mult că in scrisórea mea către Gen. Vlădescu eu intrebam anume dacă casa M. S. va trămite bucătarul seu.

Primiți, ve rog, asigurarea prea distinsei mele considerații.

HARET

II

Bucuresci, 4 Iuniu 1903

MULT STIMATE DOMNULE GANE,

Dupe intoarcerea mea in Bucuresci, am mai dat un asalt Casei Școalelor și budgetului, ca se ved dacă pot implini dorința D-tale,

dar mi-a fost imposibil. Fondul pentru publicaţii, dupe cum ţi-am spus chiar eu, nu mai există de doi ani, şi nu e nici unul din care se se poată lua pentru asemenea scop, prin asemănare. Iar fondul de dotaţie, care fusese redus de la 200.000 la 50.000 lei, este intreg cheltuit sau angagiat. De aci am dat deja pentru cărţile pe cari le scii, o sumă destul de insemnată, şi librarul se aretase atunci foarte mulţămit aşa că acum me mir că are alte cereri. Dar asta nu ar face nimic: dacă ar fi, aş mai lua; dar, in realitate, nu mai am de unde.

Mi pare foarte reu că sunt silit se-ţi dau acest respuns, dar mi-e imposibil se fac alt-fel.

Al D-tale devotat

HARET

III

Bucuresci, 25 Iuliu 1903

MULT STIMATE DOMNULE GANE,

Ziarele de pe la Bucuresci (din opoziţie, se inţelege) vorbesc despre un cas de conversiune la institutul Notre-Dame din Iaşi. O doamnă numită *Toma...* (restul numelui nu-l sciu) avea doue fete acolo. Pe una au espediat-o călugăriţele la o monastire in Franţa, pe a doua, nu au voit se o restitue mamei, sub pretext că superioara nu era acolo.

Nu sciu ce poate fi adeverat in această povestire; dar ţin, şi trebue se fiu pus in cunoştinţă, cât mai esact şi cât mai curînd, dacă este ceva adeverat. *Este un interes de prima ordine aci.*

De aceea, te rog foarte mult se binevoesci a cerceta şi a-mi comunica ce vei afla. Voiu face eu pe urmă cercetarea mea şcolară; dar nu e bine se o incep inainte de a sci dacă este macar cât de puţin adever aci, sau e minciună totul.

Al D-tale devotat

HARET

IV

Bucuresci, 27 Decembre 1903

MULT STIMATE DOMNULE GANE,

Profit de aceste câteva zile de odihnă relativă, pentru a ve scrie in chestia clădirei şcolilor rurale, cari, precum sciţi, stau foarte reu cam peste tot. Cu toate acestea, in ultimele doue veri in foarte multe judeţe a fost o deşteptare foarte imbucurătoare. Comunele rurale, parte cu fondurile lor proprii, parte cu ajutoare de la săteni, de la proprietari sau de la judeţ, au clădit un numer foarte mare de locale bune, in condiţii foarte bune de ieftinătate. Sunt inse unele judeţe in care mişcarea aceasta a remas foarte inapoi, şi printre acestea este şi jud. Iaşi. Care se fie causa ? Se fie că comunele sunt acolo mai indărătnice de cât pe aiurea ? Căci, ca sărăcie, sunt alte judeţe cari stau mult mai reu, şi cari cu toate astea tot au mişcat ceva.

Eu cred că e mai mult reaua voinţă a primarilor şi forţa lor de inerţie. Dar pentru aceasta leacul eşti D-ta, şi de aceea-mi permit se me adresez D-tale cu rugămintea foarte stăruitoare se binevoesci a-i sili se-şi aducă aminte şi de datoriile ce au faţă de şcoală.

Cu aceeaşi ocasie ţi-amintesc şi de şcoala din Belcesci care, precum scii, nu are incă mai nimic din ce-i trebue. Se nu i se reducă cifra ce are alocată in budgetul judeţului, şi care, dupe lege, nici nu se poate reduce pe cât timp şcoala funcţionează.

Incheiu rugându-te se primesci sincerele şi cordialele mele felicitări de anul nou.

HARET

V

Bucuresci, 13 Iuniu 1904

MULT STIMATE DOMNULE GANE,

Mi-ai scris la 5 Iuniu, cerându-mi se trec la Iaşi pe d-na Fintescu, sora dr. Botez. Aş face-o cu dragă inimă, dar nu vĕd cum,

de oare-ce, nu numai la şcoala profesionalē, dar nicăeri aiurea in Iaşi nu este o singură oră liberă. Din contră majoritatea profesoarelor sunt departe de a avea numerul de ore cerut de lege. Voiu esamina Tabloul incă odată, dar nu am mare speranţă.

Imprumutul pentru şcoli se aprobă, dacă nu cumva este deja aprobat. D. Porumbaru m'a asigurat in repeţite rănduri, şi intre altele chiar ieri.

Al D-tale devotat

HARET

VI

Bucuresci, 13 April 1906

MULT STIMATE DOMNULE GANE,

Am primit ultima D-tale producţie literară [1], care ne-a făcut cea mai mare plăcere, şi pentru că vom putea ceti şi restul lucrării, şi pentru că ea dovedeşte activitatea şi stăruinţa D-tale pe calea frumosului, care te scuteşte de vederea prea de aproape a miseriilor omeneşti, şi pentru cuvintele pline de bunăvoinţă cu cari ai insoţit trămiterea volumului. Te rugăm, nevasta mea şi eu, se binevoeşti a primi espresia recunoscinţei noastre, precum şi urări ca spornica şi frumoasa D-tale activitate se se prelungească ani mulţi, mulţi, de aci inainte.

Al D-tale devotat

HARET

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor

NOTĂ

[1] N. Gane: *Dante. Infernul* traducere in versuri. Iaşi 1906.

George Bengescu-Dabija către Nicolae Gane

Scrisoare din anul 1882.

București, 1882 Fevruarie 13.

MULT STIMATE AMICE,

Asară plimbându-mă pe stradă, întâlnesc pe cunoscutul nostru D... Crețul, care nici una nici două, îmi zise: «Se poate să furi nuvela lui Gane și s'o pui pe scenă ?». D'odată am crezut că glumește, dar nu, stăruitor și convins m'a adus până la mine acasă, repetându-mi neîncetat același lucru, pe care i l-ar fi spus un prieten al său și la urmă l-ai fi confirmat și D-ta. Auzind aceasta, am rămas încremenit și mărturisesc că nu-mi prea plăcea tenacitatea D-lui Crețu, pe care îmi dădeam toată osteneala a convinge, că aceasta nu era adevărat și că nu cunoșteam nicio scriere a D-tale care să aibă cea mai mică apropiere de a mea ; și pentru a-i dovedi aceasta, am luat întâlnire astă sară ca în mână cu «Convorbirile» să i-o dovedesc.

Cu ocasia mutărei mele în București am rămas fără bibliotecă; toate cărțile le am așezat și stau încă în lăzi. «Convorbirile Literare» erau sub toate celelalte; deși târziu, însă nerăbdător de a mă încredința și mai bine de neesactitatea avansată de D. Crețu, răscolesc toate lăzile, scot cele 14 volume și m'apuc de căutat. Abia însă trec peste câteva și iată-mă în fața a «Două nebunii» [1], nuvelă de N. Gane. Citesc, recitesc și iar citesc și nu pot crede ochilor mei. Așa asemănare de idei, e furătură curată și oricine va ceti scrierea D-tale și pe a mea, cu drept cuvânt va striga : «hoții».

In realitate însă sunt nepăstuit şi ce nu-mi pot esplica de loc este cum de D-ta, şi toată Junimea care negreşit cunoştea scrierea D-tale, nu mi-a făcut observaţia, sau cel puţin să-mi atragă atenţiunea, când am cetit piesa într'o sară de întrunire, cam tot prin anul 1875 când e publicată şi novela D-tale.

Iţi mărturisesc două lucruri :

1) Piesa mea [2] (căreia nu-i dau nicio importanţă literară) este o prelucrare după franţuzeşte (declaraţie făcută şi în 1880, vezi Curierul Intereselor Generale din Iaşi), pe care am început-o în 1874 şi terminat-o în 1875, când prinsoarea pusă între Sandu şi Jenică din piesa mea nu se petrece în timpul războiului din 1877 ci în 1866, când se concentrase armata pe Sabar şi unde în adevăr a avut loc faptul istorisit de Sandu, în cupletele sale :

Ba, adică într'o sară, etc.

Tot în anul 1875 a şi început Otremba să lucreze muzica, la care a compus actul I şi parte din al 2-lea încă în 1875, iar restul după ce m'am întors din campanie, şi când am prefăcut pasagiul de care vorbesc mai sus.

2) Nu am cunoscut, până în acest moment, nuvela D-tale, care cuprinde în mare parte asemănare cu piesa mea şi cu atât este mai adevărat aceasta, cu cât declar că dacă aşi fi cunoscut-o, aşi fi urmat în totul planul D-tale, fiind mult mai corect şi mai apropiat de concepţia dramatică bună şi mai cu samă având cea mai perfectă culoare locală, şi în cazul acela mi-ar fi făcut o deosebită onoare de a pune cu litere mari, în fruntea scrierei mele, că este imitată după scrierea D-tale, ceea ce de sigur i-ar fi dat o valoare mai mare.

Descărcându-mi conştiinţa, şi pentru ca şi D-ta să înţelegi ceea ce am simţit cu această ocasie, sfârşesc prin a te ruga, ca întorcându-te în Iaşi, să cauţi a te convinge prin D. Otremba şi Can-

dela că datele la care am lucrat cu piesa Olteanca sunt marture vii care mă pot scuti de a trece înaintea ochilor D-tale de un așa obraznic hoț [3].

Te rog a primi, și cu ocasia asta, încredințarea desăvârșitei mele stime.

Amic și serv

BENGESCU [4]

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor

NOTE

[1] N. Gane *Două nebunii*, în *Conv. Lit.* 1875 IX 51.

[2] *Nu e pentru cine se pregătește*, comedie.

[3] Credem că amândoi autorii — N. Gane și G. Bengescu-D. — s'au întâlnit întâmplător la acelaș izvor francez de inspirație.

[4] *George Bengescu-Dabija* (1844—1916).

Constantin I. Istrati către Nicolae Gane

Scrisori în versuri din anii 1910—1912

I

21 Iulie 1910

Colegului mult stimat, Neculai Gane, aflător undeva pe pământul țării românești.

E căldură ! d'ale bune,
De s'ar coace cu iuțală
Ouăle de crocodil !

Stând la nișă, cat a pune
Ca să fiarbă, în o oală,
Ea,... un fel de cacodil.

De afară vine soare,
Iar alături arde-o grilă ;
Curg sudorile tiptil.

Nu e nici un fel de boare,
Și cu toată haina'n drilă,
Mă consum ca un fitil.

Însă lupt cu bărbăție.
Ceasul trece cu plăcere ;
Eu mă simt chiar fericit.

Și aceasta numai ție
Datoresc, căci în tăcere
Eu cu drag te-am tot cetit.

Căci ţiganul cu ciubucul
Şi cu altele din «Spice»,
Să râd vesel m'au făcut.

Iar «Infernul» tot buclucul
M'a făcut să uit, ferice,
Inălţindu-mă plăcut.

Dela Creangă pân'la Dante
Ai sărit ca căprioara
Ce la Dorna tu vânai...

Şi-avuşi darul ca «andante»
Un chimist să-şi piardă oara,
Să rimeze... vai şi vai !

Unde-i fi acuma'n pace,
Mulţumit, poate ferice,
Muritor nemuritor.

Dela colegul ce zace
In «Infernul» de aice,
Primeşte-un cuvânt de dor.

Eu Constantin sin Ionică Istrati
ot Şerbeşti.

II

17/I 1911

Deşi numai de asară
Inceput-am să citesc,
Scriu în grabă-aceste rânduri
Pentru ca să-ţi mulţămesc
De trimiterea'n pachet
Cărţilor, cu berechet.

Dar, cucoane Nicuşor,
Chiar din câte am cetit,
Am văzut foarte uşor
Că eşti cam... nenorocit.

Plângi de-a binele, juneţa,
Şi nu poţi să te deprinzi
Că de-acum cu bătrâneţa
De mult ai să te desprinzi.

Hei, cucoane Neculai,
Când peste cincizeci de ani
Improşcat-ai cu... halice
Şi trecuşi printre avani.

Mai le fă uitate-acum,
Şi de voie, de nevoie,
Tot rizând, haide la drum,
Cât ni-o sta încă în voie.

Mulţămit că ai trăit
Româneşte, şi-ai grăit
Tot frumos şi cu mult dor,
Pe al ţării scump ogor.

Cu fericire şi sănătate
Dr. C. I. ISTRATI

Am ajuns ca D-ta la Focşani, când cu duelul... Atunci erai prieten cu socrul meu, Iacovache Lupaşcu, acum corespunzi cu ginerele lui... şi te mai plângi că nu eşti tânăr !

III

(30 ianuar 1911, st. n.)

MULT IUBITE DOMNULE GANE,

Nu poţi a-ţi închipui plăcerea ce mi-aţi făcut trimeţându-mi fotografia şi admirabila D-tale traducere a Infernului. Vă mulţu-

mesc călduros — dar fiind cald în Bucureşti... nu e niciun merit şi deci adaog — şi din toată inima. Vă doresc săuătate, viaţă îndelungată şi fericire... linişte sufletească.

Al D-voastră devotat

Dr. C. I. ISTRATI

IV

5 Mai 1912

Coane Neculae,
Te ţii de chef, hai !
La Academie...
Toate-s bune, fie;
Dar eu cum rămân ?
Căci sunt bun român.
Beai pe înfundate...
Doară nu's Istrate ? !
Atunci cum rămâne
Prieteşugul nostru :
Dumneata în pâne,
Iară eu un monstru
Flămând, supărat,
Şi de toţi uitat !

V

9 Mai 1912

G ândul tău mai zboară oare la trecutul depărtat?
A tunci când copii văzut-am altă ţară şi altă lume!
N u găseşti că în vultoarea de progres neaşteptat
E mult bine, fără vorbă, şi izbândă fără nume...
A devăr ! dar poezia nu s'a prea îndepărtat ? !

Dr. C. I. I.

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor.

Nicolae Gane cătră Constantin I. Istrati

Scrisori din anii 1910—1912

I

Răspuns mult stimatului meu coleg C. I. Istrati.

24 Iulie 1910

Nu poţi să-ţi închipueşti
Ce plăcere am simţit
Când în codrii bătrâneşti
Din Slănic m'am pomenit

Cu scrisoarea ta rimată
Unde-mi spui că'n Bucureşti
Mai grozav ca altă dată
De căldură te topeşti;

Că ferb ouăle la soare,
Şi nici haina cea de drilă
Nu-ţi aduce vre-o răcoare;
Că Ţiganul meu Ciordilă,

Un balaur cu noroc,
A fost singurul în stare
In acest infern de foc
Să-ţi aducă alinare.

Fericit sunt c'am putut,
De aici din depărtare
Cu ceva să te ajut
In aşa nevoe mare.

O, aici eu huzuresc !
Nu-i prea cald, nici monoton;
Sara, ca să nu răcesc,
Pun pe umeri un palton.

Şi acum îţi mulţămesc
Cu colegial amor
De versul prietenesc
Trimes din laborator.
Ca să guşti mai dulce viaţa,
Mult iubitul meu amic,
Pune-te să fabrici ghiaţă,
Sau vin' puşcă la Slănic.

Neculai sin Maftei Gane
ot Slănic.

II

7 Mai 1912

Coane Constantine
Nu e drept, nici bine
Să m'acuzi că trăesc
Fără să te poftesc,
Numa'n chef şi'n sindrofie.
Ah, zeu, bine-ar fi să fie
Cum crezi tu, şi nu cum ştiu !
Aici stau ca'ntr'un pustiu ;
Nu că doar am abdicat
Şi de chefuri m'am lasat,
Dar a-ţi spune sunt silit
C'am fost, vai, destituit ;
Ba chiar încă hăt de mult;
Si de-atunci mereu ascult
Eu, cel pocăit cu sila,
Clevetiri, năpăşti, cu chila.

III

10 Mai 1912

I nvie iar natura, zăpada se topeşte
S i'n locu-i iarba verde văzând cu ochii creşte ;
T rec şiruri de cocoare a bine vestitoare
R ăsună vesel cuibul de glasuri cântătoare,
A morul ciripeşte pe crengile'nflorite,
T recut-a greul vieţii, nasc doruri tăinuite,
I ar capetele noastre rămân înzăpăzite !

N. GANE

IV

Iaşi, 25 Martie 1913

IUBITE ŞI STIMATE COLEG,[1]

Cu mare bucurie am primit poezia ce ai binevoit a'mi dedica atingătoare de soarta şi viitorul Iaşului.

Acest oraş cu împrejmuiri încântătoare, cu monumente vechi istorice, cu aer sănătos şi apa limpede de munte, înconjurat cu vii şi codri seculari, este cel mai frumos şi mai odihnitor oraş din toată România şi ar merita o îngrijire mai deosebită ; ar merita mai ales ca Românii băştinaşi ieşeni să nu-l părăsească cu inimă uşoară, ci să steie aici, zid neclintit de apărare pentru elementul român, şi să facă să reînvie vechea falǎ a vechei Capitale a Moldovei.

Am cetit şi răscetit frumoasa dedicaţie şi m'am simţit însufleţit de dragostea de ţară, de căldura inimei, de avântul tineresc ce se desprind din fiecare vers. Nu crezi oare că ar fi nimerit să dăm îndemnului D-tale patriotic la muncă şi cultură o mai întinsă publicitate care de sigur nu va rămânea fără răsunet ?

Aşi fi vroit, drept să-ţi spun, să-ţi răspund tot în versuri ca

altă dată, dar m'am temut că nu voiu putea atinge coarda ce vibrează în versurile D-tale, și de aceea m'am hotărît să mă servesc de îndemânateca proză spre a-ți mulțămi din toată inima pentru prieteneasca D-tale atenție.

La revedere deci, cu sănătate și voe bună în luna lui Mai și primește te rog salutările mele cele mai colegiale și mai prietenești.

[NICOLAE GANE]

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor.

NOTA

[1] Ciornă scrisă de mâna lui *Nicu Gane*.

Samson Bodnărescu cătră Nicolae Gane

Telegramă din anul ?

N'aţi dat ştiri mai luminate
De-aţi fiert bine şi de-ajuns.
In vin, apă şi bucate
Tot microbul cel ascuns,
Cum pretinde-al nostru tată
Şi-al lui Brama preot mare.
Deci lipsesc de astă dată
Dela dulcea înfruptare.
Şi fiindc'aţi dat pricină :
Sănătate vă închin,
Rădicând o cupă plină
De vin fiert, de vin hain.

BODNARESCU

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor.

N O T A

Telegramă din Dorohoiu, cu data 11 Noembre, anul 1886 sau 1896, cu adresa: «Nicu Gane, Iaşi».

Telegramă colectivă cătră Nicolae Gane

Anul ? [1]

Caracuda-i caracudă
Şi la Iaşi, şi la Sibii.
Nu lucrează, nu asudă ;
Dar un lucru poţi să ştii :
Că se pune'n fruntea mesei,
Când e vorba de'nchinat
Pentru cei ce pân'acuma
Multe bune au lucrat.

Aurel şi Eugen Brote, Crişan, Albini, Cristea Aurel, Popa Silviu Moldovan, Comşa, Piora Cunţan,[2] Ioan Preda, Mateiu, Daniel şi Sabin Marcianu, Parohul Simion Popescu, Slavici.

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor.

N O T E

[1] Telegramă din Nagyszeben (Sibiu) cu data 20/11. anul?, cu adresa: «Nicu Gane, novelistul, Iaşi». Semnătura lui Slavici ne face să credem că telegrama ar putea fi din timpul când Slavici era la Tribuna şi că iniţiatorul telegramei ar putea să fie tot Slavici.

[2] Probabil Maria Cunţan.

St. O. Iosif, M. Sadoveanu și I. Scurtu către Nicolae Gane

Anul 1905

București, 29 Dec. 1905

VENERATE MAESTRE,

Ne împlinim iarăși, cu toată bucuria sufletului, datoria de a'ți trimite cele mai sincere urări de bine și de noroc în preajma anului nou. Dea Dumnezeu să trăiască mulți ani încă povestitorul minunat, totdeauna senin, al lui Cătrințaș și Aliuță, expresia cea mai credincioasă a sufletului romînesc; să'i ajute Domnul să mai îmbogățească, din bielșugul darurilor sale, literatura noastră. Noi, cei tineri, fermecați și acuma de Fluerul lui Ștefan din bătrîni, tresărim de cîte ori decanul povestitorilor ne dă pilda cea bună și nu lasă părăsirii pana-i măiastră.

Noi cari am crescut în vraja povestirilor D-tale, ne-am socoti fericiți să putem aduce, din cînd în cînd, drept dar cititorilor noștri cîte una din povestirile așa de dragi tuturor: ar fi și un îndemn prețios în stăruința noastră pe căile deschise acu's aproape o jumătate de veac de cei bătrîni, cu D-ta printre cei rămași tineri.

Așteptând cu toată nădejdea și cu toată dragostea, rămînem ai D-Tale cu totul devotați

Redactorii «Sămănătorului»

ST. O. IOSIF, MIHAIL SADOVEANU, ION SCURTU

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor.

N O T A

Pentru *St. O. Iosif, M. Sadoveanu* și *Ion Scurtu*, Nicolae Gane era un «venerat maestru» care în eroii săi a creat «expresia cea mai credincioasă a sufletului românesc» — pentru un *G. Călinescu*, literatura lui Nicu Gane este «mediocră și leșinată» (G. C. *Viața lui Eminescu* pg. 310).

Nicolae Gane cătră Ștefan N. Albu

Scrisori din anii 1898—1900

I

Iași, 4 Oct. 18[illegible]

IUBITE DOMNULE ALBU,

La termenul de 20 Octombre a. c. a procesului ce am cu Scorțescu ași dori să te am și pe D-ta de apărător. Joi la 8 a curentei, voi veni negreșit la Folticeni pentru a depune actele. Te rog foarte mult să ne intâlnim ca să te pun la curent cu toată afacerea. Sunt în situațiune de a proba până la un ban toată gestiunea mea de gerant și a confunda pe această canalie care să leagă de mine ca boala de om sănătos.

Primește te rog salutările mele cele mai amicale.

N. GANE

II

18 Fev. 1900

IUBITE D-LE ALBU,

Imediat ce am primit scrisoarea D-tale, am vorbit cu vr-o trei membri din consiliu de administrație la care am întâlnit foarte multă bună voință. Deși nu me-au dat, și nu puteau să'mi dee, promisiune formală, totuși am constatat dorința de a te inlesni până la maximum cifra posibilă.

Nu ți-am respuns imediat fiind că am fost cam indispus.

Omagiile mele Doamnei Albu iar D-tale o amicală și caldă stringere de mână.

N. GANE

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor.

Nicolae Gane cătră V. Ciurea

Scrisori din anii 1915—1916

I

Iaşi, 21 Dechemvrie 1915

STIMATE DOMNULE CIUREA,

V'am expediat astăzi cu trenul (mare viteză) portretul meu in mărime naturală. Vă rog să binevoiţi a'mi răspunde dacă l'aţi primit în bună stare. Vă voiu trimete şi un manuscris pe care până acuma n'am avut timp să-l caut între miile mele de hărtii, din cauză că am fost foarte ocupat şi distras de numeroşii mei copii care s'au adunat de sărbători din toate părţile.

Regret însă că n'am să vă pot da nici una din picturele mele fiind că sînt foarte mediocre şi nu merită să stee într'un muzeu.

Cu cea mai distinsă consideraţie şi sărbătorile cu bine.

N. GANE

II

Iaşi, 5 Ianuarie 1916

STIMATE DOMNULE CIUREA,

Sînt neliniştit; v'am trimes prin calea ferată, de la care păstrez o scrisoare de trăsură, portretul meu de vr'o 12 zile cu rugăminte să binevoiţi a mă înştiinţa dacă l'aţi primit în stare bună şi până acum nu am nici un răspuns. Vă rog dar foarte mult să mă scoateţi din această stare de nelinişte răspunzindu-mi câte-va cuvinte. Foarte curând vă voiu trimete şi un manuscris.

Cu deosebită consideraţiune

N. GANE

III

Iaşi, 12 Ianuarie 1916

MULT STIMATE DOMNULE CIUREA,

M'am bucurat când am aflat că aţi primit tabloul în bună stare, căci drept să spun, cunoscând lipsa de îngrijire a hamalilor dela căile ferate, îmi era frică să nu ajungă deteriorat.

Vă trimet acum două manuscrise şi anume : *Catrinţaş* şi *Miloriache*, acest din urmă cu subiect din judeţul Suceava.

N'a fost lucru uşor de găsit aceste manuscrise în nămolul meu de hărtii împrăştieate în toate părţile.

Acum că am îndeplinit aproape în totul cererea D-v. vă mulţemesc din inimă pentru cinstea ce mi-aţi făcut de a vă adresa la mine în scop de a vă procura cărţile mele pentru Muzeul din Folticeni.

M'am supus cu atât mai multă plăcere dorinţei D-v., cu cât Folticenii este iubitul meu oraş natal plin de amintiri din copilărie, iar judeţul Suceava este unul din cele mai frumoase judeţe ale ţărei, care mi-a inspirat odinioară multe din novelele mele.

Sfârşesc rugându-vă să arataţi lui Artur Gorovei salutările mele cele mai amicale şi D-v. să primiţi prea distinsele mele consideraţiuni

N. GANE

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor.

Nicolae Gane cătră Artur Gorovei și V. Ciurea

Scrisori din anul 1915

I

2 Dechemvrie 1915

DOMNILOR CIUREA ȘI GOROVEI,

Vă rog să mă scuzați că am întârziet de a răspunde la amabila D-v. scrisoare care mi-a făcut mare plăcere. Cauza este că nu mai aveam nici un exemplar disponibil și că a trebuit să alerg la toate librăriile din Iași și București pentru a mi le procura. Insfârșit cu vai nevoe le am putut complecta. Imi pare insă rău că nu am mai găsit novele decât din ediția a V a lui Leon Alcalay, o ediție populară, nu tocmai bine îngrijită și care nu se prezintă așa de bine ca cele precedente. Vă voiu trimete pe de asupra încă două volume din cea întâi ediție de acum 35 ani, frumos legate, și uitate în biblioteca mea.

Portretul meu pe care am dat să-l fotografieze în mărime naturală, nu va fi gata decât peste două săptămâni. Am să-l încadrez frumos și am să vi-l trimet odată cu cărțile.

Vă salut cu distinsă stimă

N. GANE

II

11 Dechemvrie 1915

DOMNII MEI,

Am onoare a vă trimete prin poștă 14 volume ale mele între care sînt și 2 volume traduse în limba germană de un profesor din Cernăuți, Iaroslav Kramerius. Nu fără oarecare osteneală le-am putut aduna pe toate. In curând vă voiu trimete un manuscris și portretul meu în mărime naturală încadrat după cum se cuvine.

Primiți Domnii mei, încredințarea distinsei mele considerațiuni.

N. GANE

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor

Nicolae Gane cătră tatăl său

Scrisoare din anul 1869

Iassi, april 24, 1869

SARUT MÂNA BABACĂ !

Insfărşit se apropie zioa cea mai mare a vieţei mele ; de astăzi două zeci zile voi fi insurat. Maica mea şi Ortenzuţa au venit la Iassi în gazdă la moşul Dumitrachi şi me-au spus că D-voastre nu puteţi veni la nunta mea. De şi me-a părut foarte rău de aceasta, înse ştiind că drumul şi osteneala poate se vă facă rău, nici nu vă pretind acest sacrificiu ; sint mulţemit numai că possed bine-cuvăntarea D-voastre de departe pe care vom veni se o primim din însuşi mânele D-voastre indată după cununia noastră. Dacă vroeşte frate-meu se asiste la nunta mea, spuneţe-i vă rog se nu plece până când nu'i voiu telegrafisi eu, căci încă nu am odăile pregătite pentru ca se'l pot priimi. Am priimit eu de mult o scrisoare de la dinsul prin care îmi anunţă că cel mai tărziu la 1-u Mai are să se ducă la Nürenberg. Eu socotesc că nu are trebuinţe se se grăbească aşa de tare. Are destulă vreme să se curarisească că va merge cu 15 zile mai curând sau mai tarziu e tot una. Cu toate aceste eu nu voesc se'l silesc se vie la Iassi numai decât cu paguba sănătăţei lui. Voiajul la Iassi are să-l supere negreşit şi pe lănga că-l va custa parale, apoi ori cum se fie nu va găsi aice aceleaşi comodităţi pe care le are acasă, deşi eu voiu face toate chipurile ca se nu aibă nici un neajuns. De aceea eu il las se facă cum va găsi el mai bine şi mai priincios pentru dinsul, nu voesc pentru hatarul se'l stingheresc cât de puţin. Nevenirea lui la nunta me nu mă va jigni câtuşi de puţin. Noi ne iubim destul de mult pentru ca se nu avem nevoe de probe de acestea făcute cu sacrificiul sănătăţei. De aceea te rog babacă spuneţe-i se'mi scrie lămurit. In tot cazul chiar neputând el veni la nunta mea, ar putea se mă aştepte la Folticeni

până la 15 Mai când atunce negreşit voi fi la Folticeni dimpreună cu Sofiica şi'l vom petrece până la Cernăuţi.

Eu acum sint ocupat cu formarea menagiului meu. Am ramas tot în casele lui Nieman, decât am mai inchiriat 4 odăi pe lângă acele ce avem. In totul am patru odăi pentru şederea noastră şi patru pentru slugi, între care este şi bucătăria. Poţi se-ţi inchipueşti mata câtă cheltuială îmi trebue deocamdată, pentru cumpa[ra]rea a tot ce-mi trebue, incepând de la tingire şi sfârşind la mobilele din casă, căci soacra-mea nu'mi poate da nimic de a le gospodăriei, şi nici poate se-mi dee avănd abia deajuns pentru dînsa. De aceea eu te rog babacă se-mi triimeteţi cât se poate mai curând aceea ce aţi avut bunatatea a-mi făgădui adeca 200 galb. şi tratele pe suma de 3000 ca se pot lua dobănzile. Tratele trebuesc în original, căci altfeliu Bancherii nu vroesc se plătească dobânzile. Ele trebuesc desfiinţate şi totdeauna reînoite, neputându-se face plăţi a conto lor precum se face în privinţa sinetelor simple care nu sint comerciale. Dacă mata n'ai incredere în mine că îţi voi înapoe indată altele în locul lor, atunce triimetele lui Moşul Dumitrachi intr'o scrisoare cu retour-recipis, şi el se obligă a ţi le înapoe. Moşul Alecu Vassescu au sosit astăzi in Iassi.

Dacă afară de cele ce me-aţi făgăduit veţi bine voi a-mi mai dărui ceva pentru injghebarea gospodăriei eu vă sărut mânile.

A matalei supus fiu

N. GANE

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor.

Vasile A. Ureche cătră Nicolae Gane

Scrisori din anii 1887—?

I

Bucuresci, 1887 Oct. 19

IUBITE AMICE,

Rogu-te, ca respuns la scrisórea D-tale din urmă, să primesci sincerile mele mulțumiri pentru informațiunile ce mi dai relativ la cimitir. Apoi te mai rog să plătesci D-ta locul ales de maica mea din sumele ce ai adunat pentru Miron Costin, însărcinându-mě eu cu acéstă sumă ca primită, pentru ca să nu intirziez afacerea prin poștă de óre ce chiar septemâna acésta, Preotul cel de la 40 Sfinți, voesce să mi desgrópe cei doi copii, avěnd ordin de la Primărie, să desființeze cimitirul. Mult te rog să nu refusi acest serviciu de fórte mare urgență.

In cestiunea Statuei. Alătur aci trei proecte de piedestal, pe care după întrebuințare, te rog să mi le restitui. Cred că costul în piatră de Dobrogea sau chiar ca cea de la Trei-Erarhi nu va trece peste 3 sau 4000 lei, de óre ce bronzurile sunt coprinse în plata Statuei. Negreșit că dacă grație concursului tutulor suma subscripțiunei ar covârși costul de 18.000 lei, în aur, plus transportul Statuei și al baso-reliefurilor, negreșit zic, că vom imputina cheltuiala Primăriei D-tale. De acea puțină energie, iubite amice, și vom isbuti de sigur preste așteptările nóstre. Pănă azi, fără să primesc îndărăt din listele trimise, numai cu cât am putut eu aduna prin conferințe și câte va subscripțiuni directe, am între 7—8.000 de lei. Să nu uităm însă că Statua este gata până în Ianuarie, și că deci este urgență în adunarea subscripțiunilor.

Piedestalul [1] . . . . chiar Italienii, cari au făcut pe a lui Ovid, dacă nu avem în Iași, veri un meșter

capabil. In casul când avem să-l comandăm Italianului, mi veţi scrie ca să-i vorbesc căci locuesce în Brăila, şi va trebui să mĕ duc anume la el să'l întâlnesc. Dacă cumva a-ţi face altă schiţă pentru piedestal, te voiu ruga numai să nu uiţi că nu póte fi mai mic piedestalu de cât până la 2 metri şi jumătate înălţime de la gura de sus a temeliei, fiind că statua este de o mărime şi jumătate naturală. Apoi să nu se uite că avem 4 baso-reliefuri de aşezat pe 4 laturi.

Te rog să mĕ ţii în curent de dispoziţiunile ce veţi lua.

Al D-tale devotat amic şi coleg

V. A. URECHIA

P. S. Rog ca locul din cimitir să fie cel puţin de doue gropi, ca să pot face boltă.

II

[*1912/13?*]

SCUMPE COLEG,

D. Maximilian Schroff de Markelfinger, un fost excelent student al facultăţii noastre de littere şi distins publicist, publică o culegere de nuvele române (în bună traducere germană) şi deci, nuvele de ale ilustrului meu amic D. N. Gane. Junele autor şi profesor are nevoe de unele informaţiuni de la D-ta. Nu mĕ îndoesc că i le vei da bucuros [2].

Cu toată vechea prietenie

V. A. URECHIA

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor.

NOTE

I

[1] Lipsesc câteva cuvinte, scrisoarea fiind ruptă.

II

[2] Maximilian W. Schroff, *Gedichte-Novellen*, Craiova 1913.

Mite Kremnitz și Nicolae Gane

Scrisori din anii 1878—1906

I

București, Ian. 31 1878
Strada Vestei 13

STIMABILE DOMNULE GANE,

Iertați libertatea ce iau de a Vă scrie, dar am să vě rog ceva. Imi dați voiă, să trimet traducerea cu niște mici schimbări de la charmante petite novelă, care ați publicat in Convorbiri Literare de la Ianuarie, la un jurnal german ? Tocmai în imprejurările politice de astăzi ar fi cetită cu cel mai mare interes, și poate că ar contribui să fie soldatul român și in străinătate stimat după valora sa [1].

Vě rog să binevoiți să'mi dați respuns și să primiți salutările mele.

MITE KREMNITZ

II

Ce Jeudi 24 avril

CHER MONSIEUR,

Vous me permettez de vous retourner le Nord & Süd, [2] comme je tiens absolument à ce que vous ayez un exemplaire de votre chef d'oeuvre [3] et comme je suis presque sûre de pouvoir me procurer un autre en écrivant à Berlin. Je bénis toujours le hasard qui ait donné à vos enfants la bonne idée de detruire 4 curcani,

comme il m'a procuré le plaisir de recevoir de vos nouvelles pour les fêtes de Pâques. Autrement je déteste les fêtes, elles m'ennuient beaucoup, tout le monde est toujours de mauvaise humeur, moi avant tous. Je ne me pardonne pas de vivre, et Pâques vous rappelle la vie éternelle que j'ai en horreur, tout en étant bonne chrétienne, surtout depuis quelque temps je commence à aimer notre religion. Vous devez faire la même chose si vous continuez, à traduire le Dante, l'Enfer doit vous faire désirer la ciel. Je ne traduis rien, comme vous n'écrivez rien, je n'ai rien à faire et j'en veux à tout le monde [4].

Les Maïoresco sont allés passer les fêtes dans les montagnes avec M-lle Rosetti, ils sont absents depuis neuf jours ; comme les Rosetti sont à Iassy, les Mandrea à Craïova nous sommes restés tout à fait seuls à la maison, avec M-me Humpel [5], qui était venue voir son frère, mais qui a dû se contenter de notre présence. Elle repart demain ou après-demain avec son mari qui est venu hier pour la ramener. Ma soeur compte partir la semaine prochaine, c'était une bien courte visite ; mais elle espère m'amener avec elle ; peut-être irai-je passer l'été entier en Allemagne avec Baby [6], mais j'aurai toujours un peu de nostalgie du beau pays roumain. Mais comme je dois toujours rester une étrangère parmi vous, je ferais bien de ne pas me roumaniser trop.

Je vous envoie l'Aliuţa [7] en vous remerciant de me l'avoir laissé si longtemps et je vous prie de dire mille choses aimables à M-me Gane et d'embrasser les enfants. Pour vous toutes nos bonnes amitiés.

MITE KREMNITZ

II
(Traducere)

Joi, 24 Aprilie

SCUMPE DOMNULE,

Daţi-mi voie să vă restitui Nord & Süd, pentrucă ţin cu orice preţ să aveţi un exemplar din capo-d'opera D-v., şi pentrucă sunt ca şi sigură că voiu putea să-mi procur un altul, scriind la Berlin. Binecuvintez întâmplarea care a dat copiilor D-v. buna

idee de a doborî 4 curcani, după cum mi-a procurat plăcerea de a primi veşti despre D-v. pentru serbătorile Paştilor. De altfel eu urăsc serbătorile, mă plictisesc mult, toată lumea este rău dispusă, eu mai mult decât oricine. Nu-mi iert că trăiesc, şi Paştele amintesc viaţa eternă, de care mi-i groază, măcar că sunt bună creştină ; mai cu samă de câtva timp încep să iubesc religia noastră. Cred că şi D-v. faceţi acelaşi lucru, dacă continuaţi a traduce pe Dante, Infernul trebue să vă facă să gândiţi cu drag la cer. Eu nu traduc nimic, pentrucă D-v. nu scriţi nimic, eu n'am nimic de făcut, şi mă indispune toată lumea.

Maioreştii s'au dus să petreacă serbătorile la munţi cu D-ra Rosetti, ei lipsesc de acasă de nouă zile; Rosetteştii sunt la Iaşi, familia Mandrea la Craiova, iar noi am rămas singuri acasă, cu D-na Humpel care a venit să-şi vadă fratele, dar care a trebuit să se mulţumească numai cu prezenţa noastră. Ea pleacă înapoi mâne sau poimâne cu soţul ei care a venit s'o eie. Sora mea crede că va pleca săptămâna viitoare ; a fost o prea scurtă vizită, dar speră să plec şi eu cu ea; poate voiu merge să petrec toată vara în Germania cu Baby, dar voiu suferi mereu de nostalgia frumoasei ţări româneşti. Şi pentrucă eu trebuie să rămân veşnic o străină printre voi, aşi face mai bine să nu mă prea românizez.

Vă trimet pe Aliuţă mulţumindu-vă că mi l-aţi lăsat aşa de multă vreme, şi vă rog să spuneţi mii de lucruri amabile D-nei Gane şi să sărutaţi pe copii. Pentru D-v. toate prieteniile noastre.

MITE KREMNITZ

III

Bucarest, le 6 Juillet 1879
Str. Biserica Ienei 5.

MONSIEUR,

Je suis toute fière de votre charmante lettre et de la photographie que vous m'avez envoyée, car je craignais bien un oubli

de votre part pour la gentille promesse que vous m'aviez donnée en partant. Je trouve votre portrait très bien réussi, je ne vous connais qu'avec le petit air mélancolique qu'il rend. Je désirerais tant vous voir une fois au milieu de votre famille avec vos traits, remplis du bonheur que vous sentez toujours avec M-me Gane et vos petits. La prochaine fois que j'irai à Jassy, j'espère avoir un peu plus de chance.

Vous êtes bien aimable de me proposer pour Baby et moi un voyage en radeau sous votre protection, et j'aimerais énormément parcourir votre beau pays. Mais, en femme raisonnable, je suis décidée de ne pas voyager cette année ; j'ai toujours dépensé tant avec mes voyages et, pessimiste comme je suis, je crains toujours pour l'avenir de mon fils. Ne riez pas, je n'en ai qu'un, mais si on a la bosse de l'inquiétude, on trouve toujours de quoi se tourmenter.

Quant à Bucarest, on y résout toujours la question juive [8], tantôt avec une partie de plaisir à Cernica, où je me rappellais la belle soirée d'été que nous y avons passée en lisant Şanta [9], tantôt avec une promenade au clair de la lune à la chaussée, tantôt avec un petit dîner diplomatique, mais toujours avec le regret que le plus sentimental des députés de la Moldavie ne soit pas présent. De temps en temps on attend une petite révolte, mais heureusement jusqu'à maintenant en vain.

La Princesse nous a lu Mercredi passé, à mon mari et moi, sa dernière oeuvre «Sapho» [10]. C'est un chef-d'oeuvre de puissance et de langage, j'étais émue jusqu'aux larmes. Elle a un charme de langage vraiment extraordinaire. Je n'aimais pas trop son genre, mais Sapho est tout autre chose ; j'espère qu'elle la fait imprimer, ou qu'elle me donne une copie, comme elle a presque promi, pour que Eminescu la traduise en roumain[11]. C'est une poésie épique qui rappelle un peu, qu'elle s'est occupée d'Homère dans le dernier temps, mais c'est un bon modèle pour une épopée. Si Sapho parait en allemand, je vous l'enverrai [12].

Puis-je encore vous prier de ne pas m'oublier, si vous écrivez une nouvelle Novelă ?

Je vous remercie encore une fois de votre gentille lettre et vous souhaite un bien bon voyage et séjour à Borszeg. Mon mari se rappelle à votre bon souvenir, et nous vous prions d'accepter l'expression de toutes nos amitiés.

MITE KREMNITZ

III
(Traducere)

Bucureşti, 6 Iulie 1879
Str. Biserica Ienei 5

DOMNULE,

Sunt foarte mândră de drăguţa D-v. scrisoare şi de fotografia ce mi-aţi trimes, căci mă temeam că veţi fi uitat gentila făgăduinţă ce mi-aţi făcut când aţi plecat. Mi se pare foarte reuşit portretul D-v., eu vă cunosc numai cu aerul de melancolie pe care-l redă portretul. Cât aşi dori să vă văd o dată în mijlocul familiei D-v. cu trăsăturile D-v. pline de fericirea ce o simţiţi cu D-na Gane şi copii D-v. Data viitoare când voiu veni la Iaşi, sper că voiu avea mai mult noroc.

Sunteţi foarte amabil că-mi propuneţi, pentru Baby şi pentru mine, o călătorie cu pluta sub protecţia D-v., şi mi-ar plăcea mult să străbat frumoasa D-v. ţară. Dar, ca o femeie cuminte, sunt hotărîtă să nu călătoresc anul acesta; am cheltuit mult călătorind şi, pesimistă cum sunt, mă gândesc totdeauna la viitorul fiului meu. Nu zimbiţi, eu am numai unu, dar când cineva are griji, găseşte totdeauna de ce să fie neliniştit.

Cât despre Bucureşti, aici se rezolvă mereu chestiunea evreiască, când cu o mică partidă de plăcere la Cernica, de unde-mi amintesc frumoasa noapte de vară pe care am petrecut-o cetind Şanta, când cu o plimbare pe lună la şosea, când cu un mic prânz diplomatic, dar totdeauna cu regretul că deputatul cel mai sentimental al Moldovei nu-i de faţă. Din timp în timp se aşteaptă o mică revoltă, dar din fericire până acuma în zădar.

Principesa ni-a cetit, Miercurea trecută, soţului meu şi mie ultima sa operă «Sapho». E un cap de operă de putere şi de limbă. Are un farmec de limbaj în adevăr extraordinar. Mie nu-mi prea

plăcea genul său, dar Sapho este cu totul altceva, sper că o va imprima, sau îmi va da o copie, cum a cam făgăduit, pentru ca Eminescu să o traducă în româneşte. E o poezie epică, din care se vede că s'a ocupat de Homer în ultimul timp, dar e un bun model pentru o epopee. Dacă Sapho va apărea în nemţeşte, am să v'o trimet.

Să vă mai rog oare să nu mă uitaţi, dacă mai scriţi o Novelă nouă ?

Vă mulţămesc încă odată pentru gentila D-v. scrisoare şi vă doresc călătorie şi petrecere bună la Borsec. Soţul meu vă roagă să nu-l uitaţi, şi împreună vă rugăm să primiţi expresia tuturor prieteniilor noastre.

MITE KREMNITZ

IV

Bucarest, le Lundi 18 Février 1880

MONSIEUR,

Je vous remercie bien de fois de votre gentil mot, de la charmante poésie que vous avez bien voulu avoir l'obligeance de recopier pour moi, et de la bonne nouvelle que vous me donnez sur la traduction de ma petite nouvelle [13]. Je vous assure que j'ai bien honte, en pensant que vous avez perdu tant de temps avec elle, pendant lequel vous auriez pu écrire un de vos gentils récits. Est-ce que vous nous apportez quelque chose de nouveau ? Ou est-ce que le petit garçon vous a pris toute pensée pendant sa maladie? Je n'ai pas besoin de vous dire, comme je regrette la triste cause qui vous a empéché de remplir vos devoirs de député, j'espère qu'il se rétablira bientôt votre petit, et qu'il vous repayeras par ses sourires, toutes les peines qu'il a dû vous donner.

M-lle Rosetti qui était chez moi, quand j'ai eu le plaisir de recevoir votre lettre, prétend avoir été pressée chaque fois qu'elle écrivait à sa soeur; elle est désolée de vous savoir fâché, mais nous

espérons faire la paix, dès qu'elle a pu vous expliquer toutes les circonstances atténuantes.

Mon beau-frère a tenu sa seconde conférence hier, dimanche ; elle a eu beaucoup de succès, et d'après ce qu'on dit, elle a même surpassé la première. Il vous envoie ses meilleures amitiés, mon mari, ma belle soeur, Livia, tout le monde m'a chargé de vous dire mille choses aimables. Je me plains un tout petit peu du trop de forme qu'il y a dans votre lettre, est-ce que par hasard vous avez deviné, ce que j'ai écrit sur vous dans mon petit article qui traite des littérateurs roumains ? Il paraît que vous vous attendiez à autre chose ? Maintenant j'espère vous avoir rendu curieux ! En vous priant d'exprimer à M-me Gane mes regrets de n'avoir jamais eu le bonheur de lui être présentée, je vous souhaite une proche et complète guérison de votre petit malade et vous prie d'accepter mes saluts.

MITE KREMNITZ

IV

(Traducere)

București, Luni 18 Februarie 1880

DOMNULE,

Vă mulțumesc de multe ori pentru gentilul D-v. cuvânt, din frumoasa poezie pe care ați binevoit să aveți bunătatea de a o recopia pentru mine, și pentru buna veste ce-mi dați despre traducerea micei mele nuvele. Vă asigur că mi-a fost rușine gândindu-mă că ați pierdut atâta timp cu ea, în care ați fi putut să scriți una din frumoasele D-v. povestiri. Oare ne aduceți ceva nou ? Sau băiețelul v'a răpit toată gândirea cu boala lui ? N'am nevoie să vă spun cât de mult regret trista cauză care v'a împiedecat de a vă îndeplini datoria de deputat, sper că în curând se va însănătoșa micuțul, și vă va răsplăti prin zimbetele sale toată durerea ce v'a pricinuit-o.

D-ra Rosetti care era la mine, când am avut plăcerea să primesc scrisoarea D-v., pretinde că era grăbită oridecâteori scria surorei sale ; e desolată aflând că sunteți supărat, dar sperăm să ne

împăcăm, odată ce a putut să vă explice toate circumstanţele uşurătoare.

Cumnatul meu şi-a ţinut a doua conferinţă ieri, duminecă; a avut un succes frumos, şi după câte se spun, a întrecut pe cea întâi. El vă trimite cele mai bune prietenii; soţul meu, cumnata mea, Livia, toată lumea m'a însărcinat să vă spun mii de lucruri amabile. Eu mă cam tângui de prea multa formă din scrisoarea D-v.; nu cumva aţi ghicit ce am scris eu despre D-v. în articolul meu care tratează despre literatorii români ? Poate v'aţi fi aşteptat la altceva ? Acuma sper că v'am făcut curios ! Rugându-vă să exprimaţi D-nei Gane regretele mele că n'am avut niciodată fericirea să-i fiu prezentată, vă doresc o grabnică şi completă însănătoşire micului D-v. bolnav şi vă rog să primiţi salutările mele.

MITE KREMNITZ

V

Le Vendredi, 2 mai 1880

CHER MONSIEUR,

Vous m'avez fait tant de bien avec vos bonnes paroles que je vous en remercie de tout mon coeur. Je n'aurais jamais cru que vous puissiez attacher tant de prix à la vie d'un de vos collaborateurs et je m'explique votre lettre par la grande bonté qui vous caractérise. Mais je tâcherai de profiter de vos bons conseils et quand nous nous reverrons (j'espère bientôt ?) vous allez voir que je ne dirai plus mot de mes noires idées, et que je tâcherai même de m'en débarasser dans un bain de fer. Car, à ce que dit mon mari, la mélancolie provient d'une petite santé et de la fièvre, et je commence à croire qu'il y a du vrai dans ce qu'il dit.

J'ai très peu à vous raconter ; je vis ma petite vie de famille et surtout ma petite vie en moi-même, le grand monde me préoccupe fort peu. Les Junimeas mixtes n'ont pas recommencé, je ne crois pas même qu'elles recommenceront, au moins pas chez moi, je suis trop fatiguée, rien ne m'intéresse. Monsieur Cantacuzène [14] a

quitté Bucarest pour quelque temps, ce qui m'a fort contrariée, mais comme ma soeur va me quitter dans trois jours, la grande douleur me fera oublier les petites. Dieu sait quand je la reverrai, car, après mûre reflexion, je ne l'accompagnerai pas, mais tout cela est fort peu intéressant. Mon roman avance [15] dans ma tête, mais par sur papier, il me faut de la solitude pour écrire. Est-ce que vous avez donné à Monsieur Lascar Rosetti le mot de Monsieur Dieffenbach [15 b] ? M. D. vient de m'envoyer 2 volumes de ses poésies, publiés il y a 40 ans [16], quand le monde n'existait pas encore pour nous autres. Mais il paraît que les hommes sentaient toujours de la même manière; il y eut toujours et l'amour et le désespoir, et l'amitié et la bonté et la haine. Qui a pu les inventer ? Ce n'était pas le bon Dieu pour sûr, ni un démon, cela a dû être l'incarnation de tout ce qui est méchant ou bon : un homme.

Je suis un peu pressée et c'est pourquoi je m'arrête déjà, en vous serrant la main et en vous remerciant de nouveau.

MITE KREMNITZ

V

(Traducere)

Vineri 2 Mai 1880

DRAGA DOMNULE,

Mi-aţi făcut atâta bine cu bunele D-v. cuvinte, că vă mulţămesc din tot sufletul. N'aşi fi crezut niciodată că aţi putea să puneţi atâta preţ pe viaţa uneia dintre colaboratorii D-v., şi-mi explic scrisoarea D-v. prin marea bunătate care vă caracterizează. Dar voiu încerca să profit de sfaturile bune ce-mi daţi, şi când ne vom revedea (sper că în curând ?) veţi vedea că n'am să spun nicio vorbă despre ideile mele negre, şi chiar mă voiu silì să mă lepăd de ele într'o baie de fier. Căci, după cum spune soţul meu, melancolia provine dintr'o sănătate slabă şi din friguri, şi încep a crede că-i adevărat ceea ce spune el.

Am puţine lucruri să vă povestesc ; îmi trăiesc viaţa de familie şi mai cu samă viaţa în mine însumi, lumea mare mă preocupă foarte puţin. Intrunirile mixte ale Junimei n'au reînceput,

şi nici nu cred că vor reîncepe, cel puţin la mine ; sunt prea obosită, nimic nu mă interesează. Domnul Cantacuzin a părăsit Bucureştii pentru câtva timp, ceea ce m'a contrariat mult, dar pentru că sora mea peste trei zile va pleca, durerea aceasta mare mă va face să uit pe cele mici. Dumnezeu ştie când o voiu mai vedea, căci, după o matură gândire, nu o voiu însoţi, dar toate acestea sunt foarte puţin interesante.

Romanul meu inaintează, în cap, nu pe hărtie, îmi trebue singurătate pentru a scrie. Aţi dat D-lui Lascar Rosetti cuvântul D-lui Dieffenbach? D-l D. mi-a trimis 2 volume cu poesiile sale, publicate acum 40 de ani, când lumea nu exista încă pentru noi ceştialalţi. Se pare însă că oamenii au simţit totdeauna la fel; a fost totdeauna şi amorul şi desperarea, şi amiciţia şi bunătatea şi ura. Cine oare a putut să le inventeze ? Cu siguranţă că nu Dumnezeu, nici vreun demon, toate acestea au trebuit să fie incarnaţia a tot ceea ce este rău sau bun : un om.

Sunt cam grăbită şi pentru aceasta mă opresc, strângându-vă mâna şi mulţămindu-vă încă odată

MITE KREMNITZ

VI

Bucarest, le 27 sept. 1880
5 Strada Biserica Ienii

CHER MONSIEUR,

J'ai à vous remercier de tant de choses, d'abord des deux lettres pleines de bonté, puis de la jolie édition de vos nouvelles [17]. J'aurai l'occasion d'en parler publiquement dans une critique, je donnerai à l'auteur ce que lui est dû, à l'homme, si cette séparation d'auteur et d'homme est à faire, j'envoie mille remerciements. Votre première lettre qui était si gentille pour moi à l'égard des Neue Skizzen [18] m'a pourtant beaucoup affligé, vous paraissez souffrir vraiment des ennuis de la vie. Il y a tant de malheur et tant d'ennuis dans chaque vie humaine, la force des esprits plus élevés de-

vrait se manifester dans la possibilité de les oublier, quand on ne peut pas les surmonter, c'est ce que j'ai appris dans 12 longs mois de désespoir et j'aurais bien voulu vous le dire, mais vous nous promettez toujours votre visite pour nous désappointer. Ne vous moquez pas de moi, je vous en prie, mais j'ai envie de vous donner un conseil : prenez votre courage à deux mains, chaque matin, et tâchez d'être gai, c'est incroyable ce qu'on peut faire par la volonté! Il faut toujours recommencer et jamais se désespérer de soi-même. Si je vous dis que je l'ai appris, moi, que vous n'avez jamais vu autrement qu'avec des idées noires et désespérées, je suis toujours gaie maintenant, heureuse même, sans que les circonstances extérieures de ma vie aient changé en rien. Mon travail en a souffert, mais j'ai gagné une santé de fer. Je n'ai rien écrit, depuis des mois, je vis la vie de toutes les femmes, je me promène beaucoup à pied, je fais des visites, j'en reçois, je joue avec Baby, etc., mais je me demande dix fois par jour : «y a-t-il quelqu'un d'aussi heureux que moi par terre ?». Votre ami, Monsieur Pogor, a dit une fois en parlant des Allemands, que c'est une nation qui est toujours extrême. Peut-être suis-je allemande à ce point, qu'après avoir été très — malheureuse je n'ai pu devenir que très-heureuse. Comme je me réjouis de vous voir pour vous donner de bons conseils, si vous voulez bien les accepter. J'ai été voir Monsieur Dieffenbach à Darmstadt. C'est un charmant vieillard, d'une intelligence sans borne, d'une bonté extrême, d'une vivacité et d'une gaîté entraînante. J'ai dû lui laisser votre portrait, que j'avais apporté avec moi, avec celui de mon beau-frère, de Slavici, Rosetti, Eminescu, etc., pour lui montrer les gens éminents de la Roumanie, je les ai tous mis dans un grand album que je lui ai envoyé et si jamais vous allez à Darmstadt vous y trouverez la gallerie des auteurs roumains contemporains. J'espère que Monsieur Jacques Negruzzi ne me refusera pas son portrait pour l'envoyer à M. Dieffenbach, si vous le voyez, demandez-le pour moi et en même temps, n'oubliez pas que je suis dépourvue de tout portrait des auteurs que j'ai traduits. C'est mon droit sacré de les traduire, je ne vous demande plus la permission, n'est-ce pas ?

Mais je cause trop, et je ne vous ai pas encore donné des nouvelles de notre petit cercle du Mercredi. Les Maïoresco vont

bien pour le moment, Titus a beaucoup souffert des fièvres la semaine passée, il a même été alité. M-elle Anicoutza est toujours charmante et bonne, mais elle a perdu la bonne habitude de beaucoup parler. Nous nous sommes presque brouillées à cause de «Aliuţa». Vous ne m'avez jamais dédié une nouvelle ! Comme cela doit vous flatter de vous voir nous disputer les ouvres de votre talent ; heureusement cela n'est pas vrai, je n'ai pas la bosse de l'envie, j'ai trop d'autres fautes. Slavici travaille beaucoup, Eminescu nous apporte din cănd in cănd des poésies, dédiées à une nouvelle flamme de son coeur de poète, espérons qu'il ne la tourmentera pas, comme il a tourmenté la pauvre M-me Miclea. Ses aphorismes, qui ont apparu dans les Convorbiri m'ont beaucoup plu, il paraît qu'elle est vraiment malheureuse [19].

Mon mari vous envoie mille amitiés, je vous prie de dire mille choses à M-me Gane de ma part, et de garder en bon souvenir

Votre traducteur

M. KREMNITZ

VI
(Traducere)

Bucureşti, 27 sept. 1880
5, Strada Biserica Ienii

DRAGĂ DOMNULE,

Trebue să vă mulţămesc pentru atâtea lucruri, mai întâi pentru cele două scrisori pline de bunătate, apoi pentru frumoasa ediţie a nuvelelor D-v. Voiu avea ocazia să vorbesc despre ea în mod public în o critică, voiu da autorului ceace i se cuvine, şi omului îi trimet mii de mulţămiri, dacă se poate face această separaţie între autor şi om. Prima D-v. scrisoare, aşa de gentilă pentru mine în privinţa lucrărei Neue Skizzen m'a mâhnit, s'ar părea că suferiţi de plictiseala vieţii. Este atâta nenorocire şi atâta plictiseală în fiecare viaţă omenească, forţa spiritelor mai înalte ar trebuì să se manifesteze în putinţa de a le uità, când nu poţi să fii mai presus de ele, aceasta am învăţat-o în 12 luni lungi de desperare, şi aşi fi voit să vă spun acestea, dar ne făgăduiţi mereu că veniţi, de nu mai ştim ce să credem. Nu rîdeţi de mine, vă rog, dar îmi vine să

vă dau un sfat : înarmaţi-vă cu mult curaj, în fiecare dimineaţă, şi siliţi-vă să fiţi vesel, este de necrezut ce se poate face prin voinţă ! Trebue să reîncepeţi mereu şi să nu desperaţi. Dacă vă spun că am învăţat lucrul acesta, eu, pe care nu m'aţi văzut niciodată altfel decât cu idei negre şi disperate, acuma sunt veselă, fericită chiar, fără ca circumstanţele exterioare ale vieţii mele să se fi schimbat întru nimic. Lucrările mele au suferit, dar eu am câştigat o sănătate de fier. N'am scris nimic, de luni de zile, trăesc viaţa tuturor femeilor, mă plimb mult pe jos, fac vizite, primesc vizite, mă joc cu Baby, etc., dar mă întreb de zece ori pe zi : «Să fie oare cineva aşa de fericit ca mine pe pământ ?». Amicul D-v., D-l Pogor a spus odată vorbind despre Germani, că este o naţiune totdeauna la extreme. Poate că eu sunt germană întru atâta, că după ce am fost aşa de nenorocită, a trebuit să deviu foarte fericită. Cât de mult mă bucur că vă voiu vedea, pentru a vă da sfaturi bune, dacă binevoiţi să le primiţi. Am fost să văd pe D-l Dieffenbach la Darmstadt. E un bătrân încântător, o inteligenţă fără margeni, de o bunătate extremă, de o vioiciune şi de o veselie captivantă. A trebuit să-i las portretul D-v., pe care-l luasem cu mine, împreună cu acela al cumnatului meu, al lui Slavici, Rosetti, Eminescu, etc., pentru a-i arăta oamenii eminenţi ai României, le am pus pe toate într'un album mare pe care i l-am trimes, şi dacă vă duceţi cumva la Darmstadt veţi găsi acolo galeria autorilor români contimporani. Sper că D-l Iacob Negruzzi nu-mi va refuza portretul său pentru a-l trimete D-lui Dieffenbach, dacă-l vedeţi, cereţi-i-l pentru mine şi în acelaşi timp nu uitaţi că eu nu mai am niciunul din portretele autorilor pe cari i-am tradus. Este dreptul meu sacru de a-i traduce, nu vă mai cer învoirea, nu-i aşa ?

Dar vorbesc prea mult, şi încă nu v'am dat noutăţi despre micul nostru cerc de fiecare Miercuri. Maioreştii acuma sunt bine, Titus a suferit mult de friguri săptămâna trecută, şi chiar a stat în pat. Domnişoara Anicuţa e tot încântătoare şi bună, dar şi-a pierdut bunul obiceiu de a vorbi mult. Aproape că ne-am sfădit din pricina lui «Aliuţă» ! Niciodată nu mi-aţi dedicat vre-o nuvelă! Cât trebue să fiţi de mândru când vedeţi că ne luăm la ceartă dela operele talentului D-v.; din fericire aceasta nu este adevărat, eu nu am patima invidiei, am destule alte păcate. Slavici lucrează

mult, Eminescu ne aduce, din când în când, poezii, dedicate unei nouă flacăre a inimei lui de poet, să sperăm că nu o va tulbura cum a tulburat pe biata Doamnă Micle. Aforismele ei, care au apărut în Convorbiri, mi-au plăcut mult, s'ar părea că în adevăr e nenorocită.

Soţul meu vă trimete mii de amiciţii, eu vă rog să spuneţi mii de lucruri D-nei Gane din partea mea şi să nu uitaţi pe

traducătorul D-v.

M. KREMNITZ

VII

le 2 Octobre 1880
Bucarest, 5 Str. Biserica Ienii

CHER MONSIEUR,

Je suis enchantée d'apprendre que vous avez recommencé à écrire et je commence par les mots anglais, pour pouvoir terminer avec mes plus chauds remerciements pour la bonne photographie que vous venez de me donner et pour la charmante lettre qui vous montre, vous tout entier, poète et novelliste, homme de style et de coeur, c'est drôle ! = How funny ! ou : how queer !

C'est original ! = how original !
C'est étrange ! = how strange !

Quant à la dédication de votre nouvelle m'en voudrez-vous si je la refuse ? Je vous remercie de votre aimable intention, mais je suis trop hautaine pour l'accepter. Je crains bien de tomber du piédestal sur lequel votre imagination de poète vient de me mettre dans la dernière bonne lettre, si je vous avoue mon grand défaut, mais la sincérité avant tout ! Je me sentirais humiliée par une forme à laquelle je participerais après d'autres, je déteste si on m'offre ce qu'on a offert à d'autres, rien n'a de prix pour moi, si ce n'est unique. Je me rappelle du temps de ma première jeunesse,

que mon beau-frère, après m'avoir fait présent d'un journal, en donnait à une autre dame un pareil; je n'ai jamais aimé écrire dans ce journal, et j'ai fini par le déchirer. Si vous voulez me faire un plaisir extrême par le dernier de vos enfants d'imagination, dédiez-le à M-me Marie Negruzzi — et pardonnez-moi d'avoir eu le courage de vous ennuyer par mes confessions. Mais peut-être sentirez-vous que je n'oserais pas les faire si vous ne m'aviez gâtée par vos bonnes paroles, et vous verrez que la faute retombe sur vous même. Ne me répondez pas que cela a si peu d'importance, je le sais bien, pardonnez moi seulement d'être trop franche et donnez moi la permission de traduire Petrea Dascălul [20]. Comme le novembre paraît long à venir ! Nous serons si heureux de vous revoir et nous aurons tant de choses à vous raconter ! J'ai reçu beaucoup de critiques déjà sur les dernières traductions plus courtes et plus longues, je les serre toutes pour vous les lire. On est partout charmé des nouvelles roumaines, si j'avais plus de temps je recommencerais tout de suite à publier un troisième volume.

Comme vous avez si gentiment accepté mes conseils, me permettez vous d'ajouter un tout petit ? Ne m'idéalisez pas, je suis un auteur bien médiocre, je ne suis pas en état d'atteindre ce que je voudrais, je n'ai pas le bonheur duquel vous parlez, en me créant un monde imaginaire, c'est un tourment pour moi d'écrire, je dois écrire, parceque mes héros et héroines ne me laissent pas dormir, mais j'ai toujours peur de perdre leurs traits, ils me poursuivent comme des ennemis et quand j'ai fini de les dessiner, je commence à respirer plus librement, je me dis «am scapat !» C'est à cause de cela que je n'ai jamais réussi à donner à mes lecteurs le bienfait du calme et du contentement, comme vous le faites, je n'ai pas la mesure, qui caractérise vos oeuvres. Comme nous causerons de tout cela dans nos Junimea de Mercredi, qui, à propos, sont très frequentées, hier nous étions 24 personnes, 6 dames et 18 messieurs.

J'espère, que la saison d'automme n'influence pas votre tempérament ! C'est beaucoup plus difficile d'être courageux quand il fait du vent et de la pluie, surtout pour un poète. Aussi, pour vous citer un exemple, Eminescu était-il tout désespéré hier, si j'étais méchante comme vous, je dirais que l'absence de la dame

de son coeur expliquerait sa mélancolie. Le pauvre garçon ! Je crois qu'elle a répondu à ses déclarations par un éclat de rire et lui, à ce qu'on dit, il espérait être accepté comme mari. Mon Dieu, pourquoi vous moquez vous de son goût ? Les hommes sont inexpliquables, c'est leur droit, sanctifié par l'habitude.

Je suis devenue très bavarde, je pourrais vous écrire encore des feuilles entières de papier, mais j'ai peur que Madame Gane ne me trouve indiscrète. Voulez vous embrasser vos enfants pour moi et prier M-me Gane d'accepter les amitiés que j'envoie à elle et à Monsieur son mari ? Mon mari espère que vous lui avez conservé votre amitié, et il est très — impatient de vous revoir à Bucarest, comme toute la Junimea.

MITE KREMNITZ

VII

(Traducere)

2 Octombrie 1880

Bucureşti, 5 Str. Biserica Ienii

DRAGA DOMNULE,

Sunt încântată de a afla că aţi reînceput o scriere, şi încep cu cuvintele englezeşti, pentru ca să pot sfârşi cu mulţămirile cele mai calde pentru buna fotografie ce mi-aţi dat, şi pentru frumoasa scrisoare care vă arată, în întregime, poet şi nuvelist, om de stil şi de inimă.

Lucru ciudat ! = How funny ! sau
how queer !
Lucru original ! = how original !
Lucru straniu ! = how strange !

Cât despre dedicaţia nuvelei D-v., nu vă supăraţi că o refuz ? Vă mulţumesc pentru amabila D-v. intenţiune, dar sunt prea mândră pentru a o accepta. Mă tem că voiu cădea de pe piedestalul pe care m'a aşezat imaginaţia D-v. de poet în ultima bună scrisoare, dacă vă voiu mărturisi un mare defect al meu, dar sinceritatea înainte de toate ! M'aşi simţi umilită prin o formă la care aşi participă după alţii, despreţuesc dacă mi se oferă ceea ce s'a mai oferit şi altora, nimic nu are preţ pentru mine dacă nu este unic. Imi

aduc aminte din timpul primei mele tinereţe, că cumnatul meu, după ce mi-a făcut dar un jurnal, a dat unei alte dame unul la fel ; nu am putut să scriu nimic în acest jurnal, şi la urmă l-am rupt. Dacă voiţi să-mi faceţi a mare plăcere cu ultimul dintre copiii D-v. de imaginaţie, dedicaţi-l D-nei Maria Negruzzi — şi iertaţi-mă că am avut curajul să vă plictisesc, cu mărturisirile mele. Dar poate veţi simţi că n'aşi fi îndrăznit să le fac, dacă nu m'aţi fi alintat cu bunele D-v. cuvinte, şi veţi vedea că păcatul cade asupra D-v. Nu-mi răspundeţi că aceasta are puţină importanţă, ştiu bine că-i aşa, iertaţi-mă numai că sunt prea sinceră şi daţi-mi învoirea să traduc Petrea Dascălul.

Cât de încet vine luna lui Noembrie ! Am fi aşa de fericiţi de a vă revedea şi vom avea atâtea lucruri să vă povestim ! Am primit multe critice asupra ultimelor traduceri, mai scurte şi mai lungi, le strâng pe toate pentru a vi le ceti. Toată lumea este încântată de nuvelele româneşti, dacă aşi avea mai mult timp aşi începe îndată publicarea unui al treilea volum.

Pentrucă aţi acceptat aşa de gentil sfaturile mele, îmi permiteţi să vă mai dau unul ? Nu mă idealizaţi, sunt un autor cu totul mediocru, nu sunt în stare să ating înălţimea ce aşi voi, nu am fericirea de care vorbiţi, creându-mi o lume imaginară, pentru mine este un mare chin să scriu, trebue să scriu, pentrucă eroii şi eroinele mele nu mă lasă să dorm, dar mi-i frică să nu perd trăsăturile lor, mă persecută ca nişte duşmani şi când am isprăvit de a-i desena, încep să respir mai liber, îmi zic «am scăpat!». Din această pricină n'am izbutit niciodată să dau cetitorilor mei binefacerea calmului şi a mulţămirei, precum faceţi D-v., eu nu am măsura care caracterizează operele D-v. Despre toate acestea vom vorbi la întrunirile Junimei de Miercuri, care, să nu uit, sunt foarte cercetate, ieri am fost 24 persoane, 6 doamne şi 18 domni.

Sper că toamna nu va influenţa temperamentul D-v. ! E mult mai greu să fii curajos când bate vântul şi ploaia, mai cu samă pentru un poet. Astfel, pentru a vă cita un exemplu, Eminescu a fost ieri cu totul disperat, dacă aşi fi răutăcioasă ca D-v., aşi spune că absenţa stăpânei inimei lui i-ar explica melancolia. Bietul băiat ! Cred că dânsa a răspuns la declaraţiile lui cu un hohot de râs şi el, după câte se spun, spera să fie primit de soţ.

Doamne, pentruce vă bateţi joc de gustul lui! Oamenii sunt inexplicabili, acesta este dreptul lor, sfinţit de obiceiu.

Am ajuns foarte gureşă, aşi putea să vă scriu încă multe foi întregi de hărtie, dar mă tem ca nu cumva D-na Gane să mă găsească indiscretă. Vă rog să sărutaţi pe copii pentru mine şi să rugaţi pe D-na Gane să primească amiciţiile pe care i le trimet D-sale şi soţului D-sale. Soţul meu speră că i-aţi păstrat prietenia şi e cu nerăbdare de a vă vedea în Bucureşti, ca şi toată Junimea.

MITE KREMNITZ

VIII

Ce samedi

CHER MONSIEUR GANE,

Je n'ai pas de chance! Aujourd'hui c'est moi qui doit renoncer au plaisir de vous voir ce soir. Ma pauvre belle-soeur part ce soir, pour Berlin, elle ne peut plus supporter l'état des choses! Sa fille, toute dévouée à sa malheureuse mère, a donné sa démission du Palais et l'accompagne. Vous comprenez que je veux rester avec elles jusqu'au dernier moment. J'espère que vous allez me dédommager la prochaine fois? Mille amitiés de la part de mon mari et de moi.

MITE KREMNITZ

VIII.

(Traducere)

Sâmbătă

DRAGĂ DOMNULE GANE

Nu am noroc! Astăzi eu trebue să renunţ la plăcerea de a vă vedea în astă seară. Biata cumnata mea pleacă în astă seară la Berlin, nu mai poate suporta starea lucrurilor! Fiica sa, cu totul devotată nenorocitei sale mame, şi-a dat demisia dela Palat şi o în-

tovărăşeşte. Înţelegeţi că vreu să stau cu ele până în ultimul minut. Sper că mă veţi despăgubi data viitoare. Mii de amintiri din partea soţului meu şi a mea.

MITE KREMNITZ

IX

Bucarest, le 21 juillet 1881
5 str. Biserica Ienii

CHER MONSIEUR,

On ne trouve toujours pas vos nouvelles chez les libraires de Bucarest. Excusez moi en conséquence si je viens vous déranger pour vous prier de me vendre 2 exemplaires de vos oeuvres complets. Le rédacteur du «Magazin» à Berlin [21] et M. Dieffenbach [22] à Darmstadt m'ont priée de les leur envoyer. Je vous dois toujours de l'argent, une somme folle: la rédaction de Ueber Land & Meer [23] m'a envoyé 25 marks pour Aliuţa et vous ne pouvez pas refuser la moitié ; donc, je vous dois déjà 15 francs 75 cts.

J'espère que vous vous êtes réfugiés dans le domaine de la littérature, depuis que la politique ne consiste qu'en intrigues ? Je ne peux plus penser à tout ce qui se passe maintenant dans le pays, c'est vraiment désespérant! Partout des saletés d'argent.

Est-ce que vous vous rappelez encore les sapins de Bucece ? C'était l'air pur des montagnes là-bas, dont on a tant besoin.

Je ne suis toujours pas tout-à-fait rétablie de l'attaque de maladie qui m'a fait perdre votre dernière visite d'adieu. Mais je compte ne pas quitter Bucarest cet été. Ma belle soeur et Livia sont depuis un mois de retour de Zaizon, Titus est parti pour l'étranger depuis longtemps, personne n'est ici de nos amis.

Si vous êtes bien gentil vous me donnerez de vos nouvelles. J'espère qu'au moins dans la famille vous n'avez que de joies, pour compenser les désagréments de la vie de politique ?

Rappellez moi au bon souvenir de Madame Gane et recevez mes meilleures amitiés et celles de mon mari.

MITE KREMNITZ

Excusez le décousu de la lettre, je suis en hâte de vous l'expédier.

IX
(Traducere)

Bucureşti, 21 Iulie 1881
5, Str. Biserica Ienii

DRAGĂ DOMNULE,

Nuvelele D-v. nu se mai găsesc pe la librăriile din Bucureşti. Scuzaţi-mă, prin urmare, dacă vă deranjez pentru a vă ruga să-mi vindeţi 2 exemplare din operele D-v. complecte. Redactorul revistei «Magazinul» din Berlin, şi D-l Dieffenbach din Darmstadt m'au rugat să le trimet. Vă datoresc o mulţime de bani; redacţia revistei Ueber Land und Meer mi-a trimes 25 de mărci pentru Aliuţă, şi nu puteţi să refuzaţi pe jumătate; vă datoresc deci, 15 franci 75 centime.

Sper că v'aţi refugiat în domeniul literaturei, de când politica nu consistă decât în intrigi. Nu mai pot să mă gândesc la ceea ce se petrece în ţară. Este ceva de desperat. Pretutindeni murdării băneşti !

Vă mai aduceţi aminte de brazii din Bucegi ? Aer curat de munte, de care avem atâta nevoie.

Incă nu m'am restabilit după atacul bolii care m'a făcut să pierd ultima D-v. vizită de adio. Dar socot că nu voiu pleca din Bucureşti în vara asta. Cumnata mea şi Livia s'au reîntors de o lună din Zaizon, Titus a plecat de mult în străinătate, nimeni dintre amicii noştri nu este aici.

Fiţi aşa de bun şi daţi-mi noutăţi despre D-v. Sper că cel puţin în familie aveţi numai bucurii, pentru a compensa neplăcerile vieţii politice.

Aduceţi-i aminte despre mine D-nei Gane şi primiţi amiciţiile mele cele mai bune, şi ale soţului meu.

MITE KREMNITZ

Scuzaţi negligenţa scrisorii mele ; mă grăbesc să v'o expediez.

X

Iassy, 15 Fevrier 1904

CHÈRE MADAME,

Depuis que vous nous avez quitté, il y a eu nombre d'années écoulées et bien des choses changées. Cependant malgré le temps et la distance je ne puis croire que vous avez oublié notre gentil petit pays, bien ensoleillé, ou vous avez passé une belle partie de votre jeunesse. D'ailleurs votre dernier ouvrage «Le Roi Charles de Roumanie» que j'ai lu en traduction roumaine et qui m'a ravi justifie pleinement mai croyance. De ma part je puis vous assurer que votre souvenir m'est resté cher et à jamais gravé dans ma mémoire.

Me basant donc sur ce lien sympathique né d'un commun travail littéraire, je me permets de vous offrir mon dernier volume qui contient la description en partie de ma propre vie et que j'ai eu le courage d'écrire en dépit des tracasseries politiques et privées auxquelles j'ai été en butte [24].

C'est le sixième volume qui pèse déjà lourdement sur ma conscience et voilà un septième qui est en train d'en augmenter le fardeau.

Certes je n'ai pas la naïveté de croire que toute cette paperasse a un merite exceptionnel. Mais quand j'ai eu la satisfaction de voir trois ou quatre de mes nouvelles traduites dans la belle langue de Goethe par vous d'abord et ensuite six autres par un certain Maximilian W. Schroff [25] de Bucarest, que je ne connais pas et puis dix autres encore par un second inconnu, Iaroslav Kramerius [26], de Cernovitz, et enfin quand j'ai reçu un livre imprimé à Stockholm contenant trois de mes nouvelles traduites en langue suédoise par Maurice Boheman, alors j'ai gagné un peu plus d'aplomb et sans devenir vaniteux je me suis dit que peut être mon travail n'est pas tout à fait du temps perdu.

J'ai donc continué à noircir du papier à tel point que cela est devenu une habitude, une passion, une manie dont je ne puis me débarasser même dans ma vieillesse. Oh je puis bien me decider maintenant à avouer ma vieillesse, car lorsqu'on a 66 ans et huit enfants dont cinq sont déjà mariés et qu'on a la joie d'être *grand papa,* on n'a plus d'autres droits que de regarder en arrière. — Aussi ai-je renoncé, à regret bien entendu, à tous mes plaisirs de jeunesse, à l'exception d'un seul la chasse dont l'exercice me divertit encore : *pourvu que ça dure.*

Mon dieu excusez moi, chère Madame, si je vous raconte toutes ces choses là; je le fais dans l'espoir que cela pourrait, peut être, vous intéresser comme une réminiscence, de notre ancienne amitié et confraternité littéraire, ou plutôt comme un écho lointain des Carpathes sur lesquelles vous avez tant de fois promené vos regards.

Voilà bien du bavardage et de l'incohérence. Il en est toujours ainsi lorsqu'on laisse ses souvenirs marcher à l'aventure. Je termine pour ne pas devenir tout à fait banal et je vous prie, chère Madame, d'agréer l'expression de mon amitié la plus dévouée et la plus respectueuse.

[NICOLAE GANE]

X

(Traducere)

Iaşi, 15 Februar 1904

SCUMPA DOAMNA,

De când ne aţi părăsit, au trecut mulţi ani şi multe lucruri s'au schimbat. Totuşi, cu tot timpul şi distanţa, eu nu pot să cred că aţi uitat frumoasa noastră ţară, plină de soare, unde aţi petrecut o frumoasă parte a tinereţii D-v. De altfel ultima D-v. lucrare «Regele Carol al României», pe care am cetit-o în traducere românească şi care m'a încântat, justifică pe deplin credinţa mea. Din parte-mi pot să vă asigur că amintirea D-v. mi-a rămas scumpă şi pe totdeauna zugrăvită în mintea mea.

Intemeindu-mă dar pe această legătură simplă născută dintr'o muncă literară comună, îmi permit să vă ofer ultimul meu volum care conţine descrierea în parte a propriei mele vieţi şi pe care am avut curajul să o scriu în ciuda neajunsurilor politice şi private pe care am avut să le îndur.

Este al şaselea volum care apasă greu pe conştiinţa mea şi iată un al şaptelea care este pe cale de a-mi mări greutatea.

De sigur nu am naivitatea să cred că toată această hârtie stricată are vreun merit excepţional. Dar când am avut satisfacţia să văd trei sau patru dintre nuvelele mele traduse întâi de D-v. în frumoasa limbă a lui Goethe şi apoi alte şase traduse de un oarecare Maximilian W. Schroff din Bucureşti, pe care nu-l cunosc, şi apoi încă alte şase de un al doilea necunoscut, Iaroslav Kramerius, din Cernăuţi, şi în fine când am primit o carte tipărită la Stockholm cuprinzând trei nuvele de ale mele traduse în limba suedeză de Maurice Boheman, atunci am câştigat ceva încredere în mine şi fără a deveni vanitos mi-am zis că poate munca mea nu-i un timp cu totul pierdut.

Am continuat deci să înegresc hârtie până într'atâta că mi-a ajuns un obiceiu, o pasiune, o manie de care nu pot să mă desbar chiar la bătrâneţe.

Oh, pot bine să mă hotărăsc acuma să mărturisesc că sunt bătrân ; căci când are cineva 66 de ani şi opt copii, din care cinci sunt şi însuraţi, şi când are cineva bucuria de a fi *bunic*, nu mai are alte drepturi decât să se uite îndărăt. De aceea am renunţat, cu părere de rău bine înţeles, la toate plăcerile mele din tinereţe, afară de una singură, vânătoarea, cu care mă mai iau : *numai dacă ar mai ţinea*.

Doamne, scuzaţi-mă, scumpă Doamnă, dacă vă povestesc toate acestea; fac aceasta sperând că poate v'ar interesa ca o reminiscenţă a vechei noastre prietenii şi confraternităţi literare, sau mai bine ca un ecou îndepărtat al Carpaţilor peste care de atâtea ori v'aţi plimbat privirile.

Iată destulă flecăreală şi incoherenţă. Totdeauna se întâmplă aşa când îţi laşi amintirile să rătăcească la întâmplare. Sfârşesc ca să nu devin cu totul banal şi vă rog, scumpă Doamnă, să primiţi expresiunea prieteniei mele cea mai devotată şi mai respectuoasă.

[NICOLAE GANE]

XI

Berlin, le 7 mars 1904
Pariserstr. 8 III W. 15

CHER MONSIEUR GANE,

Votre bonne et charmante lettre et l'envoi de «Zile trăite» m'ont touchée jusqu'aux larmes. Depuis bien longtemps je me croyais oubliée par vous ; la vie a été trop dure pour moi ; seule et sans amis, je n'osais plus espérer qu'un souffle chaud de souvenir viendra un jour de Moldavie me rappeller ma jeunesse et mon bonheur passé. Quand on a été éprouvée comme moi, on n'espère plus rien, on craint tout et on n'ose plus se souvenir, car ça devient une souffrance. Vous connaissez le Dante: Nessun maggior dolor etc. Pourtant, mon fils Manoli et moi, nous rêvons jour et nuit de «notre pays», le dor, plus fort qu'une simple nostalgie, nous dévore et si je vous envoyais les poésies de mon fils à «Sa Patrie», son pays de naissance, vous y retrouveriez les sons harmonieux des doïne des Carpathes. Nous sommes comme des exilés ici, et nous mourrons avec une bénédiction sur les livres pour le pays où notre bonheur a été enterré.

Vous pouvez vous figurer que j'ai dévoré «Zile trăite» dans la première heure après son arrivée. C'est très bien écrit, comme tout ce qui coule de votre plume d'auteur-poète; la poésie de vos descriptions de nature n'a été atteinte par aucun autre Roumain. Vous ne m'en voudrez pas, si je vous avoue que je préfère vos nouvelles à votre dernière oeuvre qui, de par la nature de son sujet, doit s'occuper de politique et d'autres gens que ceux de votre imagination de poète. Pourtant je crois que dans le pays, où la passion politique domine tout, «Zile trăite» sera plus lu que vos charmantes nouvelles.

Je suis très flattée que vous ayez lu mon petit livre sur le Roi [27], et qu'il vous ait plu, quoique très mal traduit. Il vient de paraître en seconde édition, mais comme je n'ai pas encore d'exemplaires, je me permets de vous offrir un de la première édition.

Vous lisiez dans le temps l'allemand ? Je ne fais que répandre la gloire de «notre» petit pays; sans le flatter, care je l'aime et on ne flatte jamais ceux qu'on aime, je trouve qu'il peut servir, en beaucoup de choses de modèle aux grands empires ! Avant d'aller en Roumanie je n'ai pas connu l'Allemagne, j'étais trop jeune, et maintenant je suis peut-être trop «amărită», mais le séjour à Berlin a été pour moi un enfer. En automne, quand Manoli aura terminé ses classes au lycée, je quitterai cette affreuse ville.

Et vous êtes grand papa ! Je vous en félicite de tout coeur. Comme la dédicace à vos enfants est touchante ; elle fera vibrer bien des coeurs! Vous y êtes tout entier, avec votre plume gracieuse et la tendresse de père, quelquechose de bien roumain qui fait le charme de vos livres [28]. Merci de tout coeur pour les bonnes heures que vous m'avez fait passer, si j'ai pleuré en vous lisant, il y a des larmes qui soulagent, le coeur. Et permettez moi de vous dire : au revoir ! Je vous prie de présenter mes meilleurs compliments à Madame Gane, et je vous remercie pour chaque bonne parole de souvenir ! Agréez, je vous prie, l'expression de ma vieille amitié et de ma reconnaissance.

MITE KREMNITZ
née : de Bardeleben

XI
(Traducere)

Berlin, 7 Martie 1904
Pariserstr. 8 III W. 15

DRAGA DOMNULE GANE,

Buna şi încântătoarea D-v. scrisoare şi trimeterea volumului «Zile trăite» m'au mişcat până la lacrămi. De multă vreme eu credeam că m'aţi uitat ; viaţa a fost prea aspră pentru mine ; singură şi fără prieteni, nu mai îndrăzneam să sper că o suflare caldă de amintire va veni într'o zi din Moldova să-mi aducă aminte despre tinereţa şi fericirea mea trecută. Când cineva a fost pusă la atâtea încercări ca mine, nu mai speră nimic, se teme de orişice şi nu mai îndrăzneşte să-şi amintească, căci aceasta devine o sufe-

rinţă. Cunoaşteţi pe Dante : Nessun maggior dolor etc. [Nici o durere nu este mai mare, etc.]. Totuşi, fiul meu Manoli şi eu, visăm zi şi noapte «ţara noastră», dorul, mai tare decât o simplă nostalgie, ne devorează, şi dacă v'aşi trimete poeziile fiului meu închinate «Patriei Sale», ţara sa de naştere, aţi găsi în ele sonurile armonioase ale doinei Carpaţilor. Noi suntem aici ca nişte exilaţi, şi murim cu binecuvântarea pe buze pentru ţara în care fericirea noastră a fost înmormântată.

Puteţi să vă închipuiţi că am devorat «Zile trăite» în primul ceas după sosire. E foarte bine scris, ca tot ce izvorăşte din pana D-v.; poezia descripţiunilor naturei făcute de D-v. n'a fost ajunsă de niciun alt român. Nu vă veţi supăra pe mine dacă vă mărturisesc că prefer nuvelele D-v. înaintea ultimei D-v. opere care, prin natura subiectului ei, trebue să se ocupe de politică şi de alţi oameni de cât aceia ai imaginaţiei D-v. de poet. Cu toate acestea cred că în ţara, în care pasiunea politică domină totul, «Zile trăite» vor fi cetite mai mult decât încântătoarele nuvele.

Sunt foarte mândră că aţi cetit cărticica mea despre Rege, şi că v'a plăcut, deşi foarte rău tradusă. A apărut o a doua ediţie, dar pentrucă nu am încă exemplare, îmi permit să vă ofer unul din prima ediţie. Intr'o vreme cetiaţi nemţeşte ? Eu nu fac alta decât răspândesc gloria ţărişoarei «noastre», fără să o linguşesc, căci o iubesc şi nu-i linguşeşti niciodată pe aceia pe cari-i iubeşti ; mie mi se pare că în multe lucruri poate servi ca pildă împărăţiilor celor mari. Inainte de a mă fi dus în România, nu am cunoscut Germania, eram prea tânără, şi acuma sunt poate prea «amărâtă», dar şederea mea la Berlin a fost pentru mine un iad. La toamnă, când Manoli va isprăvi liceul, voiu părăsi acest oraş înfiorător.

Şi sunteţi bunic ! Vă felicitez din toată inima. Cât de mişcătoare este dedicaţia făcută copiilor D-v.; ea va face să vibreze multe inimi ! In ea sunteţi D-v. în întregime, cu pana D-v. graţioasă şi gingăşia de tată, ceva cu totul românesc, care face farmecul cărţilor D-v. Vă mulţămesc din toată inima pentru ceasurile bune pe care m'aţi făcut să le petrec, dacă am plâns cetindu-vă,

sunt lacrămi care uşurează inima. Şi daţi-mi voie să vă zic ; la revedere! Vă rog să presentaţi cele mai bune complimente din parte-mi Doamnei Gane, şi vă mulţămesc pentru fiecare bun cuvînt de amintire. Primiţi, vă rog, expresiunea vechei mele prietenii şi a recunoştinţei mele.

MITE KREMNITZ
născută : de Bardeleben

XII

Ce 13 Mars 1904

CHÈRE MADAME,

Au risque de devenir importun je prends la liberté de vous adresser une seconde lettre d'abord pour vous remercier d'avoir eu la bonté de m'envoyer votre livre et en second lieu pour vous dire combien votre réponse dont il se dégage presque à chaque ligne un souffle de tristesse m'a remué le coeur. Certainement votre douleur a été grande, et je comprends qu'au lendemain de votre bonheur vous ayez eu l'impression d'être restée seule au monde, n'espérant rien et craignant tout. Mais la nature, notre bonne et éternelle mère à tous, est une grande réparatrice. Ce qu'elle prend d'une main elle donne de l'autre. Ainsi Manoli, le gentil petit *baby* que dans le temps j'ai caressé sur mes genoux, le voilà déjà presque homme en état de vous rendre par ses soins et son amour votre bonheur d'autrefois, et puis vous êtes auteur et vivez d'impression; donc tant qu'il y aura de la verdure sur la terre et du bleu au ciel, il y aura de la joie pour vous, et si ce monde qui certainement n'est pas sans reproches ne peut plus vous divertir, vous avez la grande faculté de vous créer un autre monde à vous, un monde imaginaire où vous serez à l'aise et qui remplira votre vie d'émotions reconfortantes. — Que de choses n'oublie-t-on pas lorsqu'on se transporte par la pensée dans ce monde idéal !...

Travaillez donc fermement, chère Madame, comme d'ailleurs je le fait moi même, car moi aussi je ne suis pas sur un lit de roses. et si nos têtes ont blanchi tâchons de conserver nos coeurs jeunes. Ce sera autant de pris sur l'ennemi. —

Maintenant je n'ai rien de plus empressé que de finir mon septième volume et savez vous quel est le grand stimulant qui aiguillonne mon activité ? C'est le désir de pouvoir vous l'offrir le plus tôt possible.

Comme je voudrais voir le jeune Manoli qui a conservé le souvenir de son pays natale et a hérité le don de sa mère ! Comme aussi je suis heureux d'apprendre que vous continuez à aimer notre petit pays plein des rèves de votre jeunesse, et que vous employez votre talent à répandre sa gloire au delà de ses frontières.

Vous me laissez espérer que nous nous reverrons.

Eh bien !! J'attends ce jour avec impatience. Mon *dor* de vous serrer encore une fois la main est si grand, que je ne voudrais pas mourir avant de l'avoir satisfait.

Ainsi au revoir, chère Madame, et veuillez bien dire au jeune Manoli que je brule du désir de le revoir aussi pour qu'il me lise ses poésies qui rappellent les sons harmonieux de nos Doina des Carpathes.

Veuillez bien agréer chère Madame, l'expression de mon amitié la plus dévouée et la plus respectueuse [28 b].

[NICOLAE GANE]

XII
(Traducere)

13 Martie 1904

SCUMPĂ DOAMNĂ,

Cu riscul de a deveni inoportun îmi iau libertatea de a vă adresa o a doua scrisoare, întâi pentru a vă mulțămi că ați avut bunătatea de a-mi trimite cartea D-v., și al doilea pentru a vă spune cât de mult mi-a răscolit sufletul răspunsul D-v., din care transpiră mai la fiecare rând o suflare de tristeță.

Desigur a fost mare durerea D-v., și înțeleg că în urma durerei D-v. ați avut impresia de a fi singură în lume, nesperând nimic și fiindu-vă groază de orișice. Dar natura, buna și veșnica noastră mamă a tuturora, este o mare reparatoare. Ceea ce iea cu

vreme l-am desmerdat pe genunchii mei, iată-l aproape bărbat în stare de a aduce prin îngrijirile şi prin iubirea lui fericirea de altă dată, şi apoi D-v. sunteţi autoare şi trăiţi din impresie ; deci câtă vreme va fi verdeaţă pe pământ şi albastru pe cer, va fi bucurie pentru D-v., şi dacă această lume, care de sigur că nu-i fără cusur, nu mai poate să vă mulţămească, aveţi marea facultate de a vă crea o altă lume a D-v., o lume imaginară în care veţi fi în largul D-v. şi care va umplea viaţa D-v. de emoţii reconfortante. Câte lucruri nu le uităm când ne transportăm cu gândul în acestă lume ideală !...

Lucraţi dar fără preget, scumpă Doamnă, cum de altfel fac şi eu însumi, căci nici eu nu stau pe un pat de roze, şi dacă au înălbit capetele noastre, să ne străduim a ne păstra inimele tinere. Cu atâta măcar vom birui pe duşman.

Acuma nu am nimic mai grabnic de făcut decât să-mi isprăvesc al şaptelea volum, şi ştiţi care este stimulentul cel mare care îmboldeşte activitatea mea ? Este dorinţa de a putea să vi-l ofer cât mai curând.

Cât aş dori să-l văd pe tânărul Manoli care a păstrat amintirea ţării sale natale şi a moştenit darul mamei sale ! Şi cât sunt de fericit aflând că continuaţi a iubi ţărişoara plină de visurile tinereţii D-v., şi că vă întrebuinţaţi talentul pentru a-i răspândi gloria dincolo de hotare.

Imi lăsaţi speranţa că ne vom mai revedea.

Ei bine ! Aştept cu nerăbdare această zi. *Dorul* meu de a vă strânge mâna încă odată este aşa de mare, că nu aşi dori să mor înainte de a mi-l fi îndeplinit.

Deci la revedere, scumpă Doamnă, şi binevoiţi să spuneţi tânărului Manoli că ard de dorinţa de a-l revedea şi ca să-mi citească poeziile lui care amintesc sunetele armonioase ale doinelor noastre din Carpaţi.

Binevoiţi a primi, scumpă Doamnă, expresiunea prieteniei mele cea mai devotată şi mai respectuoasă.

[NICOLAE GANE]

XIII

Carte postală ilustrată, cu data poştei : 30 Martie 1904.

Lugano-Paradiso, Hôtel Europe.

Amitiés et souvenirs, d'une malade qui ne tient pas à se remettre, mais qui se fera une fête de répondre à votre charmante lettre.

MITE KREMNITZ

XIII

(Traducere)

30 Martie 1904

Lugano-Paradiso, Hôtel Europe

Amiciţii şi amintiri, dela o bolnavă care nu ţine să se însănătoşeze, dar care-şi va face o serbătoare de a răspunde la frumoasa D-v. scrisoare.

MITE KREMNITZ

XIV

Lugano-Paradiso

Hôtel Europe, le 1 avril 1904

CHER MONSIEUR GANE,

Votre bonne lettre m'a suivie ici, où on m'a envoyée pour rattrapper ma santé, fortement ébranlée par une hémorragie du poumon gauche que j'ai subie, il y a plus de huit mois. J'ai passé tout l'hiver enfermée dans ma chambre, ce qui n'a pas contribué à rendre ma vie plus gaie. Maintenant une de mes soeurs m'a accompagnée ici. Mais ce n'est pas une phrase, si je vous assure que vos deux charmantes lettres ont fait plus pour me remettre que les drogues des médecins ! C'est par le désespoir de la solitude que j'ai perdu ma santé; un peu de sympathie, les souvenirs de mon passé heureux me feront revivre. Tout le monde avait l'air de m'avoir oubliée, personne ne se rappelait plus les années passées en-

semble. Je suis devenue trop Roumaine pour pouvoir vivre à l'étranger, tout, jusqu'aux accents durs de mon pays natal, tout, me froissait à Berlin, je me suis sentie une égarée, une exilée depuis que j'ai dû quitter la Roumanie. Vous connaissez le mot de apă dulce de la Dâmbovitza, celui qui ne peut plus retourner se meurt de dor.

Vous me dites, que vous n'êtes pas non plus sur un lit de roses ! J'en suis convaincue ; la lutte de la vie et pour la vie est bien dure partout, je connais assez les difficultés de notre cher pays, mais croyez moi, c'est pourtant une vie, ce qu'on mène chez nous ! Les coeurs sont plus chauds en Roumanie, on a un peu de temps pour penser aux autres, à Berlin chacun n'a du temps et de coeur que pour lui même! Je ne saurais vous dire avec quelle impatience j'attends votre prochain livre; moi même je m'occupe pour le moment de nouveau d'une biographie; je dois écrire ce qu'on me demande, je ne suis pas libre de choisir mes sujets. Mon avenir et celui de mes garçons, dépend de ma plume et je n'ai pas encore eu de succès; c'est sur le théatre que je compte, mais je n'y suis pas encore arrivée. Si une seule pièce de moi se jouait, je serais sauvée. Manoli qui a été si fier de votre souvenir, et auquel j'ai lu des parties de votre lettre a un grand penchant pour la géographie, la géologie en spécial; mais ce n'est pas un métier qui rapporte, au contraire. Dites moi ce que font vos fils ? Il y a à Berlin un jeune Monsieur Gane, ami d'un ami de Manoli, mais je suppose que ce n'est pas votre fils ? Un fils à vous serait pour sûr venu chez moi. Les jeunes Carp ont été assez longtemps à Berlin, je les ai beaucoup vus, de même Olga Douca-Braïloïu et sa fille qui ont passé l'hiver chez nous. De temps en temps un souffle chaud du Sud vient me réchauffer: M-me Voïnescu-Romalo a passé par Berlin; avec M. Stavridi j'ai lu du Roumain, maintenant M. A. Jacovaki [29] est secrétaire à la Légation; vous avez dû connaître son père dans le temps ? Il assista quelquefois aux Junimeas. Avez-vous jamais revu Slavici ? Est-ce qu'il écrit encore ? Son fils a tant joué avec Manoli, pourtant M. Slavici n'est pas même venu me voir quand le malheur m'a frappée, il n'a jamais demandé ce que je suis devenue. Ce que j'ai eu de déceptions après mon malheur, je ne pourrais vous le dire, et je ne veux pas même y penser.

Le printemps arrive ici, quoique nous ayons encore eu des chapes-neiges, il y a huit jours. Il doit faire beau à Iassy ! En automne M-me Humpel a été à Berlin, une adoratrice de Iassy comme moi ; nous avons bavardé bien heures en Roumain et de Roumanie. Vous savez probablement que Telle habite Vienne.

Excusez cette trop longue lettre ! Je vous prie de me rappeller au bon souvenir de Madame Gane, je voudrais pouvoir lui envoyer un grand buisson de camélias en fleurs qui me regarde tout le temps (j'écris dehors, au jardin) ! C'est un bien doux pays ici, mais pourtant pas comme notre pays du soleil ! Et merci de tout coeur et prière de me garder votre bonne amitié.

MITE KREMNITZ

XIV
(Traducere)

Lugano-Paradiso
Hôtel Europe, 1 Aprilie 1904

DRAGĂ DOMNULE GANE,

Buna D-v. scrisoare m'a urmărit aici, unde am fost trimeasă pentru a-mi îndrepta sănătatea, mult zdruncinată de o hemoragie a plămânului stâng de care am suferit, acum vreo opt luni. Mi-am petrecut toată iarna închisă în odaie, ceea ce nu a contribuit să-mi înveselească viaţa. Acuma una din surorile mele m'a întovărăşit aici. Dar nu-i o simplă vorbă, dacă vă asigur că scrisorile cele două ale D-v. au făcut mai mult pentru a mă înzdrăveni decât doctoriile medicilor ! Prin disperare şi singurătate mi-am pierdut sănătatea ; puţină simpatie, amintirile trecutului meu fericit mă vor face să trăiesc iarăşi. Mi se părea că m'a uitat toată lumea, nimeni nu-şi mai amintea anii trăiţi împreună. Am devenit prea Româncă pentru a putea să trăiesc în străinătate, totul, până la accentele aspre ale ţării mele natale îmi făceau rău, totul mă îngheţa la Berlin, m'am simţit o rătăcită, o exilată, de când a trebuit să părăsesc România. Cunoaşteţi cuvântul apă dulce a Dâmboviţei, acel care nu poate să se mai întoarcă acolo, moare de dor.

Imi spuneţi că nici D-v. nu staţi pe un pat de roze ! Sunt convinsă de aceasta ; lupta vieţii şi pentru viaţă este pretutindeni aspră, cunosc dificultăţile scumpei noastre ţări, dar credeţi-mă, la noi cel puţin se duce o viaţă. Inimele sunt mai calde în România, se găseşte timp pentru a te gândi la alţii, la Berlin fiecine are timp şi inimă numai pentru el însuşi ! N'aşi putea să vă spun cu câtă nerăbdare aştept viitoarea D-v. carte; şi eu mă ocup deocamdată din nou de o biografie ; trebue să scriu ceea ce mi se cere, nu sunt liberă să-mi aleg subiectele. Viitorul meu şi al băieţilor mei depinde de condeiul meu şi încă nu am avut succes ; trag nădejde cu teatrul, dar încă nu am izbutit. Dacă o singură piesă de ale mele s'ar juca, aş fi salvată. Manoli care a fost aşa de mândru că v'aţi amintit de el, şi căruia i-am cetit părţi din scrisoarea D-v., are o mare înclinare pentru geografie, pentru geologie în special; dar aceasta nu este o profesiune rentabilă, din potrivă. Spuneţi-mi ce fac fiii D-v. ? Este la Berlin un tânăr Domn Gane, amicul unui amic al lui Manoli, dar presupun că nu-i fiul D-v. Un fiu al D-v. ar fi venit de sigur la mine. Tinerii Carp au stat multă vreme la Berlin, i-am văzut adeseori, asemenea Olga Duca-Brăiloiu şi fiica sa care au petrecut iarna la noi. Din timp în timp o suflare caldă dela Sud vine să mă încălzească : D-na Voinescu-Romalo a trecut prin Berlin; cu D-l Stavridi am cetit româneşte, acuma D-l A. Iacovachi este secretar la Legaţie ; D-v. trebue să fi cunoscut pe vremuri pe tatăl său. Venia şi el uneori la Junimea. Aţi mai văzut pe Slavici ? Mai scrie ? Fiul său s'a jucat aşa de mult cu Manoli, totuşi D-l Slavici nu a venit nici să mă vadă când m'a lovit nenorocirea, niciodată nu a întrebat ce-i cu mine. Câte decepţii am avut după nenorocirea mea, nu aşi putea să vă spun şi nici nu vreau să mai gândesc la ele.

Primăvara vine aici, deşi am avut câteva fulgueli, acum opt zile. Trebue să fie frumos la Iaşi. Astă toamnă D-na Humpel a fost la Berlin, o adoratoare a Iaşului, ca şi mine ; am vorbit ceasuri întregi româneşte şi despre România. Poate ştiţi că Tel locueşte la Viena.

Scuzați această prea lungă scrisoare. Vă rog să amintiți despre mine D-nei Gane, aşi vrea să-i pot trimite o tufă mare de camelii înflorite care mă privesc tot timpul (scriu afară, în grădină). E dulce țara aceasta, dat totuşi nu-i ca țara noastră însorită. Şi mulțămiri din toată inima şi rugăminte de a-mi păstra buna D-v. prietenie.

MITE KREMNITZ

XV

Carte postală ilustrată, cu data poştei : 24 Aprilie 1904.

Lugano

Avant de partir, je vous envoie mille amitiés ; je me réserve le plaisir de répondre à votre charmante lettre de Berlin. Votre bon souvenir a contribué à me rendre le séjour ici agréable et ensoleillé. Je rentre avec plus de courage, grâce à votre bonté.

MITE KREMNITZ

XV

(Traducere)

Lugano, 24 April 1904

Inaintea plecărei, vă trimet mii de amiciții; îmi rezerv plăcerea de a răspunde la frumoasa D-v scrisoare din Berlin. Buna D-v. amintire a contribuit să mă facă să stau aici în mod plăcut şi luminat. Mă întorc acasă cu mai mult curaj, grație bunătății D-v.

MITE KREMNITZ

XVI

Carte postală ilustrată.

Brand près Bludenz (Vorarlberg) Austria
le 17/4 Juillet 1904

Comment va votre livre et son cher auteur ?

MITE KREMNITZ

XVI
(Traducere)

Brand près Bludenz (Vorarlberg) Austria
17/4 Iulie 1904

Cum merge cartea D-v. şi scumpul ei autor ?

XVII

Waldhaus. Brand bei Bludenz. Vorarlberg
le 13 Août 1904

CHER MONSIEUR ET AMI.

Votre charmante carte de Slănic m'a bien fait rêver ! Que de fois dans le bon vieux temps m'aviez-vous parlé de Slănic ! Quand Konaki chantait les beautés de cette source bienfaisante, il n'y avait pas ces magnifiques bâtiments ! Que tout a changé dans le cher pays, mais les coeurs des habitants sont restés les mêmes, şi graiul dulce n'a schimbat! Je suis navrée de la catastrophe qui menace de nouveau le pays ensoleillé, à cause de la sécheresse. Le soleil l'a trop aimé, lui a brûlé les champs. Partout la chaleur a causé du malheur, mais pas comme chez nous, il paraît qu'il n'y a que la haute Moldavie qui a échappé au désastre ? Comme vous devez souffrir de cette nouvelle épreuve ; j'espère que vous mêmes, au moins personnellement n'en êtes pas saisi ? Vous êtes assez gentil pour me demander de mes nouvelles, mais je n'en ai pas à donner. L'existence est si monotone et terne, rien que des misères et des soucis, et je suis contente de ne pas les faire revivre en m'en plaignant vis-à-vis de vous. Je tâche de les oublier en me remettant dans le passé, en vous écrivant; je m'imagine d'être exilée pour peu de temps. Tout m'intéresse de là-bas, hommes et choses, vous faites une bonne oeuvre en m'écrivant de temps en temps. Demain je rentre à Berlin pour le baccalauréat de Manoli, c'est bien dur de passer les examens au milieu des chaleurs, mais, il le faut, on est plus sévère en Prusse qu'ailleurs. Nous avons eu cinq semaines ici dans la petite maison en bois, construite il y a douze ans, quand nous sommes venus de Bucarest pour y passer les mois d'été. La petite maison n'a plus de raison d'être, mais

comme personne ne veut l'acheter je ne la vends pas; elle ne me coûte que peu, je la ferme, et j'emporte la clef à Berlin quand je m'en vais. Pendant onze mois elle reste seule au milieu de la haute montagne ; les voisins sont honnêtes, jamais on ne m'a volé la moindre chose. Si jamais vous voyagez dans ces parages, vous viendrez me voir, n'est-ce pas ? Théodore et Pulchérie Rosetti ont été une fois chez moi, il y a quelques années, mais il y a bien longtemps que j'attends en vain mes amis de Roumanie ! Vous ne pouvez vous figurer le «dor» qui me ronge, c'est comme une maladie inguérissable ! Je suis très curieuse de lire votre dernier livre ; vous me l'enverrez à Berlin (W. 15, Pariserstr. 8 III) n'est-ce pas ? Je vous enverrai une nouvelle biographie en automne, quand elle aura paru, c'est celle de la P-cesse Mère de Wied [30]. C'était une femme extraordinaire, tout-à-fait idéale. En étudiant sa vie, j'ai eu honte de ma propre faiblesse, de mon manque de courage ; elle a tant souffert, mais noblement, dignement, pas comme moi, en se désespérant! Avez-vous lu ma biographie de Carmen Sylva [31]? On m'a dit qu'elle a déplu en Roumanie. Je ne puis le croire, je l'ai écrite avec tout mon coeur chaud pour le cher pays, et on l'apprécie beaucoup en Allemagne. On m'a souvent dit que j'ai fait connaître le pays par ce livre, qu'on s'était imaginé que Carmen Sylva ait été la première à porter la civilisation en Roumanie, tandis que je prouve qu'en fait de bienfaisance tout était créé depuis longtemps, et que la Reine doit tout autant au pays que le pays lui doit. N'êtes vous pas de mon avis ? Sur quoi je vous quitte en vous priant d'excuser cette longue lettre ! Avec mes meilleurs souvenirs pour M-me Gane, je vous prie d'accepter l'expression de mon amitié.

M. K.

XVII

(Traducere)

Waldhaus. Brand bei Bludenz. Vorarlberg
13 August 1904

SCUMPE DOMNULE ŞI AMIC,

Frumoasa D-v. scrisoare din Slănic m'a făcut să visez. De câte ori în vremile cele bune mi-aţi vorbit de Slănic ! Când Konaki

cânta frumuseţile acestui izvor binefăcător, nu erau aceste clădiri mărețe. Cum s'a schimbat totul în scumpa ţară, dară sufletele locuitorilor au rămas aceleaşi, şi graiul dulce n'a schimbat ? Sunt din cale afară de măhnită de catastrofa care ameninţă din nou ţara însorită din cauza secetei. Prea mult a iubit-o soarele, i-a ars câmpiile. Pretutindeni căldura a cauzat nenorocire, dar nu ca la noi, s'ar părea că numai Moldova de sus a scăpat de dezastru ? Cât trebue să suferiţi de această nouă încercare ; sper că pe D-v. personal cel puţin nu vă atinge. Sunteţi destul de gentil să cereţi veşti despre mine, dar nu am ce să vă spun. Existenţa este aşa de monotonă şi ştearsă, numai mizerii şi griji, şi sunt mulţămită că nu le fac să trăiască plângându-mă înaintea D-v. Mă căznesc să le uit, scufundându-mă în vremile trecute scriindu-vă; îmi închipui că sunt exilată pe câtva timp. Totul mă interesează de acolo, oamenii şi lucrurile, faceţi o operă bună scriindu-mi din când în când. Mâne mă reîntorc la Berlin, pentru bacalaureatul lui Manoli, este greu să treci examene pe căldură, dar trebuie, în Prusia sunt mai severe decât pe aiurea. Suntem de cinci săptămâni aici în căsuţa de lemn, construită acum doisprezece ani, când am venit din Bucureşti ca să petrecem lunile de vară. Căsuţa nu mai are niciun rost, dar pentru că nimeni nu vrea să o cumpere nu o vând; mă costă puţin, o închid şi iau cheia la Berlin când plec. Timp de unsprezece luni rămâne singură în mijlocul muntelui ; vecinii sunt cinstiţi, nu mi s'a furat nici un lucruşor. Dacă veţi călători vreodată prin aceste meleaguri, veţi veni să ne vedeţi, nu-i aşa? Teodor şi Profira Rosetti au fost odată la mine, acum câţiva ani, dar de multă vreme aştept în zădar pe prietenii mei din România. Nu puteţi să vă închipuiţi «dorul» care mă roade parcă ar fi o boală ce nu se poate vindeca. Sunt foarte curioasă să citesc ultima D-v. carte ; să mi-o trimeteţi la Berlin (W. 15, Pariserstr. 8 III), nu-i aşa ? Vă voiu trimete o nouă biografie la toamnă, când va apărea, aceea a Principesei Mame de Wied. A fost o femeie extraordinară, cu totul ideală. Studiindu-i viaţa, mi-a fost ruşine de propria mea slăbiciune, de lipsa mea de curaj; atât de mult a suferit, dar în mod nobil, demn, nu ca mine, disperându-se. Aţi cetit biografia Carmen Sylvei scrisă de mine ? Mi s'a spus că nu a plăcut în România. Nu pot să cred aceasta, eu am scris-o cu tot sufletul meu cald pentru

scumpa ţară, şi e bine apreciată în Germania. Adeseori mi s'a spus că am făcut cunoscută ţara prin această carte, că toţi îşi închipuiau că ea, Carmen Sylva ar fi adus cea întâi civilizaţia în România, pe când eu dovedesc că în ceea ce priveşte binefacerea, totul era creat de multă vreme şi că Regina datoreşte ţării tot atâta cât îi datoreşte şi ţara. Nu sunteţi de părerea mea? Şi acum vă las, rugându-vă să scuzaţi această lungă scrisoare. Cu cele mai bune amintiri pentru D-na Gane, vă rog să primiţi expresiunea amiciţiei mele.

M. K.

XVIII

Carte poştală, cu data poştei: 10 August 1904

Berlin, W. 15. Pariserstr. 8

Votre livre est tout-à-fait charmant, viens de le parcourir au moment même où je l'ai reçu [32]. Je vous demande la permission de vous en écrire bientôt plus longuement. Merci de tout coeur.

M. K.

XVIII
(Traducere)

10 Aug. 1904
Berlin, W. 15. Pariserstr. 8.

Cartea D-v. este cu totul încântătoare, am răsfoit-o chiar în minutul când am primit-o. Vă cer învoirea de a vă scrie în curând mai mult. Mulţămesc din tot sufletul.

M. K.

XIX

Hohenzollernplatz 1, pt. Berlin. — Wilmersdorf
le 8 septembre 1904

CHER MONSIEUR ET AMI,

Votre dernière lettre, comme toutes les précédentes, m'est arrivée tout à fait à propos. J'étais tracassée et triste, et elle m'a apporté des souvenirs agréables, de bonnes paroles et de la nourriture pour l'esprit et l'âme. Si mon déménagement ne m'avait pas

pris tant de temps, je me serais permis de vous répondre par le retour du courrier. Mais vous savez ce que c'est qu'un déménagement, quoique vous n'ayez jamais eu besoin d'en subir ? Si je ne me trompe fort, vous avez toujours habité cette charmante maison dont vous nous donnez la vue d'une façon si attrayante dans une de vos dernières nouvelles ? Votre livre est tout à fait réussi. Déjà le commencement de Catrinţaş m'a charmée; c'est le bon réalisme qui n'oublie jamais que dans l'art, les choses de tous les jours doivent être vues par l'oeil de l'humoriste. Vous mettez le lecteur tout de suite dans la bonne humeur. Aussi suis-je de l'avis que c'est la perle du livre ; la petite nouvelle est écrite avec tant de verve, tant d'art dans son semblant de simplicité, tant de talent, que j'admire surtout cette façon arrondie, entière qu'elle offre. Pas un mot de trop ou de moins, un grand meşteşug que les gens du métier savent mieux apprécier que le grand public. J'aime aussi «O minciună» beaucoup, l'auteur y paraît si sympathique, si bon enfant. Dans «Impresiuni de călătorie» il y a un peu trop la note voulue, c'est à dire, vous prêchez un petit peu. Moi je suis comme vous de l'avis que l'auteur a une mission à remplir, mais, il ne faut jamais faire sentir qu'on est un peu pédagogue. «Cetatea Neamţului» est très bien ; la description de la belle Moldavie vous réussit toujours, il y a en vous le vrai sentiment national, sans chauvinisme. Ce sont des poésies en prose que vous nous avez offert dans ce volume «Păcate mărturisite», et j'espère que nous en aurons bientôt d'autres (livres et păcate !).

Comme je suis contente que vous ne soyez pas personnellement atteint par la sécheresse qui vient enfin de finir! Mais ce qui s'est passé à Galatz prouve que le pendule va aussi loin d'un côté qu'il a été de l'autre. Trop de pluie maintenant. J'espère que vous n'êtes plus à Slănic? Le charmant livre que vous venez de m'envoyer, représentant ces belles forêts et les grandioses bâtiments de Slănic m'a émerveillée. D'après ces photographies on y est presque mieux qu'à Sinaia.

Vos bonnes paroles sur ma biographie de Carmen Sylva m'ont fait beaucoup de plaisir. La Reine elle même n'a pas lu mon livre ni celui que j'ai écrit sur le Roi, elle m'a dit et écrit à plusieurs reprises qu'elle n'est pas capable de relire sa propre vie.

Mais des flatteurs se sont amusés à lui dire que je la calomnie et à un point qu'elle m'a comparée à Scheffer dans une lettre à un ami commun en Angleterre ! Vous pouvez vous imaginer que cela m'a beaucoup froissée. Le public allemand juge d'une autre façon, je vous envoie ci-joint une critique qui vient de paraître. Heureusement le Roi qui a lu mon livre sur la Reine trouve que j'ai touché aussi délicatement que possible un épisode intéressant mais pénible dans la vie de cette poète. A l'étranger, dès qu'on cite la Roumanie, on vous demande des nouvelles de Hélène Vacaresco ; c'est incroyable quel intérêt on porte partout dans le monde au scandale! Et ici tout le monde croit que sans la Reine, la Roumanie n'aurait pas même gagné les victoires sur les champs de bataille. Je dis souvent comme Mr. Carp : c'est «Regele și dorobanțul» qui ont fait «regatul». C'est moins poétique que Carmen Sylva mais plus vrai.

Manoli et moi nous sommes toujours dans les examens, ça dure presque un mois ; nous ne saurons la résultat que le 18 septembre. Je crois que je suis plus nerveuse que le garçon qui me répète chaque jour qu'il veut se suicider s'il ne réussit pas. Ce n'est pas gai. Je sais que les jeunes gens parlent tous de cette façon, mais comme je suis toujours seule avec lui, ça agit pourtant sur moi, et je ne dors plus. Croyez moi, c'est trop dur d'élever un garçon quand on est une femme sans courage et sans expérience comme moi. Les garçons ont besoin d'un père. Je ne suis plus bonne à rien ! En vous remerciant de tout coeur, avec mille amitiés.

MITE KREMNITZ

XIX

(Traducere)

Hohenzollernplatz 1, pt. Berlin. — Wilmersdorf
8 septembre 1904

SCUMPE DOMNULE ȘI AMIC,

Ultima D-v. scrisoare, ca toate cele din urmă, mi-a sosit tocmai la timp. Eram necăjită și tristă, și mi-a adus amintiri plăcute, cuvinte bune și hrană pentru suflet și inimă. Dacă mutarea mea

din casă nu mi-ar fi luat atâta timp, mi-aşi fi permis să vă răspund cu întoarcerea poştei ! Dar ştiţi ce este o mutare, deşi niciodată nu aţi fost nevoit să o suferiţi. Dacă nu mă înşel, D-v. aţi locuit totdeauna această frumoasă casă a căreia vedere ni-o daţi aşa de atrăgător în una din ultimele D-v. nuvele ? Cartea D-v. este cu totul reuşită. Inceputul lui Catrinţaş m'a încântat ; este realismul bun care nu uită niciodată că în artă, lucrurile de toate zilele trebue să fie văzute prin ochiul humoristului. D-v. puneţi pe cetitor îndată în bună dispoziţie. Astfel eu sunt de părere că este perla cărţii ; mica nuvelă este scrisă cu atâta vervă, atâta artă deşi s'ar părea simplicitate, atâta talent, că admir mai cu samă acest mod rotunzit întreg pe care-l oferă. Nici un cuvânt mai mult sau mai puţin, un mare meşteşug pe care oamenii de meserie ştiu mai bine să-l aprecieze decât publicul cel mare. Imi place şi «O minciună» mult, autorul ei pare aşa de simpatic, aşa de bun băiat. In «Impresiuni de călătorie» este cam prea multă notă voită, adică, predicaţi o leacă. Eu sunt ca D-v. de părere că autorul are oarecare misiune de îndeplinit, dar niciodată nu trebue să laşi să se simtă că eşti un mic pedagog. «Cetatea Neamţului» este foarte bine; totdeauna reuşiţi când faceţi descripţia frumoasei Moldove; este în D-v. adevăratul sentiment naţional, fără şovinism. Sunt poezii în proză pe care ni le oferiţi în acest volum «Păcate mărturisite», şi sper că în curând vom avea altele (cărţi şi păcate !).

Cât sunt de mulţumită că D-v. personal nu aţi fost atins de seceta care în fine s'a isprăvit. Dar ceea ce s'a petrecut la Galaţi dovedeşte vechiul proverb că pendula se îndepărtează pe o parte cât a fost şi pe cealaltă. Sper că nu mai sunteţi la Slănic ? Frumoasa carte ce mi-aţi trimes, înfăţişând frumoasele păduri şi grandioasele clădiri din Slănic, m'a minunat. După fotografiile acestea e mai bine decât la Sinaia.

Bunele D-v. cuvinte despre biografia Carmen Sylvei mi-au făcut mult bine. Regina n'a cetit cartea mea, nici aceea pe care am scris-o despre Rege, ea mi-a spus şi mi-a scris de mai multe ori că nu-i în stare să recitească propria ei viaţă. Dar linguşitorii şi-au făcut cheful să spuie că o calomniez până întru atâta că ea m'a comparat cu Scheffer într'o scrisoare către un prieten comun din Anglia. Puteţi să vă închipuiţi cât de mult m'a nemulţumit aceasta.

Publicul german judecă altfel, vă alăturez o critică apărută. Din fericire Regele care a cetit cartea mea despre Regină, este de părere că am atins pe cât cu putinţă de delicat un episod interesant dar penibil în viaţa acestei poete. In străinătate, îndată ce pomeneşti de România, se cer veşti despre Elena Văcărescu ; nu-i de crezut ce interes se pune pretutindeni în lumea scandalului ! Şi aici toată lumea crede că fără de Regina, România n'ar fi câştigat nici victoriile pe câmpul de războiu. Eu zic adeseori ca şi D-l Carp: «Regele şi dorobanţul» au făcut regatul. E mai puţin poetic decât Carmen Sylva, dar mai adevărat.

Manoli şi eu suntem tot în examen, care ţin aproape o lună ; vom şti rezultatul abia la 18 septembrie. Cred că sunt mai nervoasă eu decât băiatul care-mi repetă în fiecare zi că vrea să se sinucidă dacă nu va reuşi. Nu-i un lucru plăcut. Ştiu bine că tinerii vorbesc toţi la fel, iar pentrucă eu sunt singură cu el, aceasta mă influenţează în rău, nu mai dorm. Credeţi-mă, e prea greu să creşti un băiat, când eşti o femee fără curaj şi fără experienţă ca mine. Băieţii au nevoie de un tată. Nu mai sunt bună de nimic. Mulţămindu-vă din toată inima, cu mii de amiciţii

MITE KREMNITZ

XX

Carte postală de culoare roşie, cu inscripţia aurită : «Ein frohes Jahr», şi adăugat cu mâna : «1905».

Wilmersdorf, Hohenzollernpl.
le 23 Déc. (5 Janvier) 1904.

Ein frohes Jahr 1905 pour mon ami bienveillant et mon collègue bien estimé et admiré aussi bien que pour toute sa chère famille.

MITE KREMNITZ

XX

(Traducere)

Wilmersdorf, Hohenzollernpl.
23 Déc. (5 Ianuarie) 1904.

Un an vesel 1905 pentru prietenul meu binevoitor şi colegul meu stimat şi admirat ca şi pentru toată scumpa lui familie.

MITE KREMNITZ

XXI

Carte postală ilustrată cu data poştei: «9.1.906»

Au cher poète de Moldavie mes remerciements pour son bon souvenir et mille souhaits de bonheur pour la nouvelle année. Mi e dor de ţara şi de prieteni.

MITE KREMNITZ

XXI

(Traducere)

9.1.906

Scumpului poet al Moldovei mulţămirile mele pentru buna sa amintire şi mii de urări de fericire pentru anul nou. Mi e dor de ţară şi de prieteni.

MITE KREMNITZ

XXII [33]

In alter treuer Freundschaft dem gefeierten Schriftsteller und liebenswuerdigem Manne, die herzlichsten Glueckwuensche.

Dr. und MITE KREMNITZ

XXII

(Traducere)

Mii mulţămiri din inimă pentru frumoasele cuvinte de felicitare care dovedesc că vechea statornica prietenie nu se stinge niciodată.

Dr. şi MITE KREMNITZ

Izvoare: Autografe Nicolae Gane
Muzeul Folticenilor.

N O T E

I

[1] După cucerirea redutei Griviţa şi altă biruinţă strălucită a Românilor, la Plevna, capitularea lui Osman, în Octomvrie 1877, pacea dela San Stefano, în Martie 1878; apoi: în schimbul revenirii Dobrogii la matca românească, sfâşierea Basarabiei de către Ruşi prin anexarea a 3 districte; apelul fără nici un succes, al lui Brătianu şi Kogălniceanu, la scutul marilor puteri, ai căror reprezentanţi se găseau în Berlin pentru revisuirea tratatului, în Iulie 1878 (cfr. *N. Iorga*, Geschichte der Rumänen und ihrer Kultur, Sibiu 1929, 331/2).

II

[2] *Nord und Süd*, revistă, în care au apărut o parte din traducerile Mitei Kremnitz; din Gane: *Aliuţă*.

[3] *Aliuţă*, în «Conv. Lit.» 1 Sept. *1880*, dată după care presupunem că scrisoarea aceasta, fără indicaţia anului, ar putea fi din anul 1881. Cine însă ar ţine să ştie cu siguranţă, ar trebui să consulte revista berlineză Nord & Sud şi să afle când a apărut acolo traducerea Mitei Kremnitz.

[4] Aşadar N. Gane se ocupa încă prin anii 1880 cu traducerea *Infernului*, apărut abia la 1906.

[5] *Wilhelm Humpel*, compositor şi prof. de muzică, n. Sept. 1831 în Graz, † Nov. 1899 în Viena. După absolvirea conservatorului din Graz, H. a făcut un turneu artistic, având mari succese mai ales ca flautist, apoi s'a stabilit în Braşov ca diriginte de cor. Aci s'a căsătorit cu *Emilia*, fiica lui *Ioan Maiorescu*, şi a trecut apoi la Iaşi, unde la 1872 a înfiinţat, sub conducerea soţiei sale, un pension de fete şi liceu, la

care, precum şi la conservatorul din Iaşi, a propus muzica (pian, flaut, canto). Intre numeroasele sale composiţiuni amintim: «*Iată ziua triumfală*», marş de încoronare. (Apud. C. Diaconovici, *Enciclopedia Română*).

[6] Băiatul doamnei Kremnitz, *Manoli* din scrisorile care urmează. Mite Kremnitz a scris şi «o istorisire din viaţa copiilor», cu titlul «Herr Baby» (Berlin); cfr. St. D. L. I/40.

[7] Cfr. nota 3.

III

[8] Articolul 7 din Constituţie.

[9] N. Gane, *Şanta*, novelă, în *Conv. Lit.* 1 Martie 1875 VIII 449—460.

[10] Carmen Sylva, *Sappho* (als Manuskript gedruckt) bei F.-A. Brockhaus, Berlin 1880, şi Bucureşti Socec et Comp. Impreună cu *Hammerstein*, Sappho este prima lucrare tipărită de Regina Elisabeta, subt pseudonimul Carmen Sylva. Poemele au fost încorporate apoi în volumul *Stürme*, editura Emile Strauss Bonn 1881, care cuprinde şi ciclurile *Ueber den Wassern* şi *Schiffbruch;* ed. II-a 1885, ed. III-a 1889 (cfr. Georges Bengesco, *Carmen Sylva*, Paris 1904, pg. 1—2). Asupra traducătorilor Carmen Sylvei în l. română cfr. şi I. E. Torouţiu, *Carmen Sylva*, monografie, Cernăuţi 1924 şi «Junimea Literară» 1924.

[11] S'a imprimat (cfr. nota 10), dar Eminescu n'a tradus-o în româneşte.

[12] Cfr. nota 10.

IV

[13] *Ochii Mamei*, novelă tradusă din limba germană de N. Gane, în *Conv. Lit.* 1 Martie 1880 XIII 449—458. In revistă nu se arată autorul german al nuvelei. Din scrisoarea aceasta aflăm aşadar că autoarea este *Mite Kremnitz*.

V

[14] *I. A. Cantacuzino*, ale cărui scrisori se publică în acest volum (pg. 88—94).

[15] Nu s'ar putea preciza care anume roman, deoarece Mite Kremnitz a scris 12 romane dintre care două cu subiecte româneşti; 11 au fost tipărite, unele în mai multe ediţii; al 12-lea *Mutter unbekannt*, un roman «aus Rumänien», ca postum, a fost anunţat la 1917 pentru apariţie în cunoscuta colecţie Reclam, de către biograful Mitei Kremnitz — *Hermann Kienzl* (cfr. St. D. L. I/40).

[15 b] *Lorenz Diefenbach* (nu *Dieffenbach*), filolog şi scriitor beletrist, * 29 Iulie 1806 la Ostheim (Hessen). A studiat teologia (1821—3) în Giessen apoi filosofia; a fost preot şi bibliotecar în Solms-Laubach; dela 1848 în Frankfurt pe Main unde ocupă un post de bibliotecar al municipiului din anul 1865. La 1876 se mută la Darmstadt, unde şi muri (28 Martie 1883). Scrieri politice, literare şi stiinţifice: *Gedichte*, Giessen 1840—1841; din contextul scrisorii se vede că despre aceste volume de poezii aminteşte Mite Kremnitz. — *Celtica*, 3 vol., Stuttgart 1839—1840. — *Vergleichendes Wörterbuch der gotischen Sprache*, 2 vol. St. 1846—1851. — *Glossarium latino-germanicum mediae et infimae altatis*, St. 1857.— *Novum Glossarium*, St. 1867.

Origines europaeae, St. 1861. — *Hoch und niederdeutsches Wörterbuch* 2 vol. Frankfurt pe Main, Fr. 1874—75. — Apoi romane şi nuvele: *Ein Pilger und seine Genossen*, Fr. 1851. — *Eschenburg und Eschenhof*, Fr. 1852. — Desigur că de pe urma lui Diefenbach vor fi rămas scrisori de-ale Mitei Kremnitz şi din partea unor Români. (Lascar Rosetti ş. a.). Ar fi interesant ca întâmplător trecând cineva dintre noi prin Darmstadt să meargă pe urma acestor indicaţiuni, cercetând biblioteci sau arhiva familiei.

[16] Volumele de poezii ale lui Diefenbach apărute la 1840—1841; cfr. nota 15 b: *Gedichte*, Giessen.

VI

[17] N. Gane, *Novele*, 2 vol. Iaşi 1880.

[18] Mite Kremnitz, *Neue Rumänische Skizzen*, W. Friedrich, Leipzig 1880.

[19] In *Convorbiri Literare* din 1880 (pg. 21, 60, 134 şi 178) se publică «*Aforisme. Compuse într'un cerc literar* [*Junimea*] din Bucureşti». Unele sunt anonime altele cu numele întreg sau numai cu iniţialele: T. M.[aiorescu], T.[eodor] R.[osetti], I. Sl.[avici], R. R.[oman], I. L. C.[aragiale], M. E.[minescu], M.[ite] K.[remnitz], Carmen, P. Missir, A. Suţu, V.[eronica] M.[icle], V. P.[ogor], N. V.[olenti], M. P.[ompiliu]. Dintre ale Veronicăi Micle cităm două: «Câtă vreme mai eşti susceptibil de o bucurie, te poţi aştepta încă la cea mai mare durere». — «Perzând cerul fericirii tale, cu anevoe mai poţi găsi pământul de unde ai plecat» (ibid. pg. 179). Şi de aci am putea deduce, cine erau obişnuiţii vizitatori ai cercului Junimei, dacă nu i-am cunoaşte din întregul material documentar. — Nota noastră caută însă să reţină atenţiunea istoricului literar şi pentru luminarea altei laturi. Să se confrunte sfârşitul scrisorii acesteia a Mitei Kremnitz către N. Gane, din *27 Sept. 1880* cu finea scrisorii lui Titu Maiorescu tot către N. Gane dela *22 Sept. 1880*. Ideile sunt aceleaşi, informaţia literar-istorică se confirmă din 2 părţi. Veronica Micle părăsită de Eminescu: poetul îşi încearcă întâiu norocul cu doamna Mite Kremnitz, căreia încă în toamna anului trecut îi adresa imnul: «*Atât de fragedă, te-a semeni // Cu floarea albă de cireş*» (Conv. Lit. 1 Sept. 1879 XIII 242). Ştim pozitiv că această poesie este dedicată Mitei Kremnitz chiar din afirmaţiile beneficiarei (cfr. *I. E. Torouţiu şi Gh. Cardaş*, St. D. Lit. I 428/429). Veronica Micle plângea pierderea iubitului:

> Că mi-ar sdrobi suspinul şi sufletul în mine,
> Şi că de lacrimi ochii simţi-voiu că se sting,
> Nu mi-ar păsa nimica, ci tot gândind la tine
> Intreaga mea viaţă, eu aş voi să plâng.
>
> Dar mă cuprinde jalea când cuget, că odată
> De chiar aceste lacrimi ce plâng în urma ta
> Imaginea-ţi iubită în sufletu-mi păstrată,
> Din suflet va fi ştearsă — şi eu te voiu uita!

(Conv. Lit. 1 Iulie 1880).

In acelaş an apoi, câteva luni mai târziu nefericita Veronica Micle caută să-şi sugereze deslegarea de suferinţele provocate prin evadarea poetului. Dar tocmai această lăuntrică poruncă de a mărturisi ilusia denotă că nu e decât numai o iluzie, cu toate asigurările :

Străin îmi eşti acuma mie !
Şi nici nu vreau ca să mai ştiu
De'n lume ai vre-o bucurie
Dac'ai murit ori de eşti viu.

Suspinuri grele şi amară,
Ce pieptul meu au sfărâmat
Şi care viaţa mi-o doboară,
Din sufletu-mi te-au alungat.

Şi-a mele lacrimi de durere
Ce-am plâns decând eu te-am perdut,
Zilnic au şters, spre mângăere,
Chinul ş'amorul din trecut !

Şi azi eu pare privesc cerul...
Dar un pustiu pare că văd !
Şi nu ştiu care-i adevărul :
Pustiu ori pacea'n care cred ?

(Conv. Lit. 1 Dec. 1880).

Prin educaţia Mitei Kremnitz, cultura înaltă şi rolul distins în societate putea să deştepte în Eminescu sentimente de iubire, de altă natură decât acele faţă de D-na Poenaru-Leca, — urmaşa Mitei Kremnitz. Maiorescu spunea că «Eminescu amorezat de D-na Poenaru Leca, găseşte în această doamnă cam corpolentă multă inspiraţie» (22 Sept. 1880 v. pag. 183 în acest volum). Dela platonica iubire la cealaltă, satisfăcută, e o linie dreaptă de firească înaintare.

VII

[20] N. Gane, *Petrea Dascălul,* istorisire vânătorească, în *Conv. Lit.* 1 Noemvrie 1880 XIV 285—289.

IX

[21] Cfr. nota 32 pg. 188 din acest volum.
[22] Cfr. nota 15 b.
[23] Cfr. nota 43 pg. 123 din St. D. L. II.

X

[24] E vorba de volumul lui N .Gane *Păcate mărturisite*, Iaşi 1904.

[25] Maximilian W. Schroff, *Gedichte-Novellen*, Craiova 1913.

[26] *I*[aroslaus] *K*[rameriu]*s*, N. Gane, *Novellen*, traduceri în limba germană, apărute întâiu într'un ziar german, din Cernăuţi, apoi ca ediţie separată în 2 volume, la Cernăuţi (cfr. Iaroslaus Kramerius de *I. E. Torouţiu* în Neamul Românesc Literar 1911 şi I. E. Torouţiu, *Oameni şi cărţi*, Solca 1914, pg. 26—31 şi *I. Huskova Flaischhansova* de I. E. Torouţiu, în *Făt-Frumos* 1932). *Leca Morariu* a publicat în «Junimea Literară» 1926, un autograf al lui N. Gane, unde se găseşte lista traducerilor sale în literaturile străine.

XI

[27] Mite Kremnitz, *König Karl von Rumänien*. Ein Lebensbild, 3. Aufl Schles. Verlagsanstalt, Berlin 1903.

[28] N. Gane, *Zile trăite*, Iaşi 1903.

XII

[28 b] Textul după o ciornă de mâna lui N. Gane; ciorna se găseşte şi ea la Muzeul Folticenilor.

XIV

[29] (?).

XVII

[30] Mite Kremnitz, *Marie Fürstin = Mutter zu Wied*. Eine Biographie. Edgar Thamm, Halle a. S. 1904.

[31] Mite Kremnitz, *Carmen Sylva*. Eine Biographie. 2. Aufl. Edgar Thamm, Halle a. S. 1903.

XVIII

[32] *Zile trăite* sau *Păcate mărturisite*; cfr. n. 24 şi 28.

XXII

[33] Telegramă din Bucureşti, cu adresa: «D-lui Nicu Gane Iaşi»; data: «18 Decembre»; anul nu se cunoaşte; în orice caz e dinainte de 1897, deoarece telegrama este semnată şi de Doctorul Wilhelm Kremnitz, care a murit la 21 Iulie 1897.

Iacob C. Negruzzi cătră Artur Gorovei

Scrisoare din anul 1929

București, 11 Noemvr. 1929

STIMATE D-LE GOROVEI,

Scrisoarea D-v din 7 cor. mi-a sosit abia astăzi și mă grăbesc a vă respunde imediat. Sărdariul Iordache Negruț din Botoșani trebue de sigur să facă parte din familia Negruțească; însă probabil din o parte laterală. Afirm aceasta, știind bine că n'a fost altă familie boerească cu acest nume decât a mea.

Vă dau alăturat arborele genealogic al familiei [1] așa cum l-am găsit prin hărtiile tatălui meu. De la străbunicul meu Vasile în sus nu se arată membrii laterali ci numai capul familiei.

Rog să examinați arborele genealogic după cum e însemnat din hrisovul lui Vasile Voevod (7169).

Primiți încredințarea deosebitei mele considerațiuni.

J. C. NEGRUZZI
str. Romană 71

N'am însemnat decât partea bărbătească, partea femeească schimbându-și numele căsătorindu-se.

Isvoare: Autografe Artur Gorovei
Arhiva Familiei.

N O T A

[1] In vol. IV din *Studii și Doc. Literare* vom încerca să dăm un arbore genealogic al familiei lui Iacob C. Negruzzi.

Iacob C. Negruzzi către Al. Gregoriady-Bonachi

Scrisori din anii 1863—1881

I

Iasii, in 25.12[18]63.
st. vechiu

IUBITE ALECULE!

Catu timpu s'a trecutu de candu n'amu mai conversatu impreună? Amu traitu noi in strainatate in legaturi atatu de amicóse, pentru ca se nu mai avemu relatiuni unulu cu altulu dupa ce sórtea ne a dispartîtu?[1] Credu ca departarea domiciliilor n'a tulburatu buna intielegere ce a esistitu sî, speru, va esiste pururea intre noi. Hai deci se damu mana cu mana sî cu inima romana se traimu cel putinu in corespundintia reciproca ne putand trai nedespartiti ca o diniora.

Scii, Alecule, cu puçine septemani dupa pornirea vóstra d'in Berlin, eu mi am datu impreuna cu Chitapana, esamele de doctor pervenind asia in summos juris honoris. Dupa aceia m'am dusu la Meklemburg [2] (unde a întiarcatu draculu copiii (?) pentru a face o cura de apa rece intr'unu stabilimentu idroterapeuticu. Dupa o remanere de siese septamani me intorseiu la Berlin; 'mi gatiiu trebile in vo 15 dîle, petrecuiu catu putuiu mai bine sî plecaiu spre pamentulu stramosiescu, dupa unu scurtu sejurnu la Viena. Acuma de doe luni me gasescu a casa sî de o camdata paremise ca voiu remane, in ce funtiune oiu intra nu è anca decisu, dupa tóte aparintile inse me voiu apuca de vo profesura la Universitatea Iasiana. Eca cea ce sa petrecutu cu persóna mea de la despartîrea nóstra; despre tine am aflatu decandu in candu cate ceva de la amiculu nostru comunu Petrino [3] pe care nu lu lasai de totu lipsitu de nouatati, ca pe noi. Sciu ca esti la Galati, dar cu ce te ocupi? Ce face sanatatea, ochii? Am mai aflatu ceva despre tine de la unu

teneru Botosianeanu numitu Pascu, de acole de la Gr. Ventura[4] pe care l'am vediutu aici in Iasi cu vo cateva septemani în urma; asceptu inse cu nerabdare o scrisóre de la tine pentru a afla totu ce ai mai facutu totu ce ai mai auzitu cu amaruntulu. De la Berlin capatu regulatu scrisori de la N. Casimir. Si acolo sa cam schimbatu starea lucrurilor. Cand am plecatu eu d'in Berlin se infiintiase in locu de societatea «adlige Trinkstube»[5] o societate romano-germano-spaniolo-ruso-italiano-franceso-engleso-ebreo, o societate grandiósa, care manca la British-hotel și cinà la Linden-hotel. Ear s'a desfiintiatu în curand lipsind mijlócele materiali. Multi d'in compatrioti nostri sunt morbosi. Bietulu Siendrea[6] s'a cam slutîtu sermanulu d'in o simpla receala; elu care tienea atatu de multu la integritatea fizionomiei sale în generalu si la partile feçei in particularu! De Ehrhardt, de Jonas n'am mai aflatu nimica. Castellamarele amundoe sunt fórte nefericite. Cea mai mare e lipsită, cum audu, de mijlócele materiale cele mai necesarie. Locuintia de la Mohrenstrasse 10 a fostu parasita, acuma siede in der Schönhauser Allee! Nu se mai incape poesia compusa de mine si aprobata de tóta societatea care se aduna séra la Hanus, d'in care ți voiu aduce a minte vo cateva passesu:

«Mit dem Mond, der die Menschen melancolisch betrachtet
«Castellamare ganze Nächte am Fenster durchwachet
«Wie die Wolken um den Mood sich schaaren
«So finstere Gedanken um Castellamaren
«Doch wenn die Wolken den schönen Mond verdunkeln
«Castellamareer Augen sich schliessen und thun nicht mehr funkeln.
«Sobald am Morgen die Sonne erscheint am Himmelsballe
«Erwacht Castellamare, ihr Schlaf ist im alle (?)
«Die Sonne steigt immer mehr in die Höh'
«Castellamare trinkt ihren Cafö.
«Ist die Sonne ganz oben (da ist sie sehr nette)
Da macht Castellamare ihre Toillette.... u. s. w., u. s. w.[6] a.

Dar se lasamu Berlinulu cu tóte reminiscintile sale, cu tóte primblarile, Castelamarile, concertele, universitatile, ómenii cu basmalile in busunariulu de la peptu pentru a reveni la noi. Ce face dîcionariulu romanu a caruia autoru ai se fii *tu;* mai lucrezi la elu!, ce face clavirulu cu compunerile? Speru, Alecule, ca nu le negligi ar fi pecatu! Cand ne mai videmu? N'ai gandu se mai treci p'in Iasi?

— Ce mai este érna la Galati, mai este puçina viatia publica or, in lipsa acestei publicitati, esti ca in Iasi constrinsu de a frecinta societatile private ! Singurulu localu publicu, în care se duce unu omu cum se cade è teatrulu aici in Iasi. Voi sermanii galatîani nici teatru n'aveti cand noi posidemu, unu teatru nationale, (vai!) o opera italiana (oh, Weh!) s'unu baletu (sapienti sat). Pe langa aceste v'omu mai ave in curand si unu circu grandiosu cica cum n'a mai fostu pe façea pamentului sî o menagerie. Per a nu s'incepe carnavalulu amu avutu destulu de multe serate (soirele), da anca de la inceputulu carnavalului incolo cand s'or incepe si balele mascate!

Destulu pentru asta-di, respundemi catu de curand, iubite Alecule, sî primesce totu odata si fericitarile mele de anulu nou. Ti aduci aminte unde am serbatu revelionulu cu unu anu in urma? tempi passati. Complimintele si respectele mele la parintii tei. Adio. Sei mir gegrüsst gesegneter Herr [6 b].

Amiculu teu intimu (d'école et d'avenir)

JACQUES NEGRUZZI

II

Iasi, in 5 Genariu 1864

IUBITE ALECULE!

De candu me gasescu earu in tierile stremosilor asta è a doa scrisóre care 'ti scriu. Cea intaiu a fost adresata la Galati; pare mi se inse ca n'ai primito, fie ca na ajuns scrisórea, lucru ce se póte tare usioru intempla cu posta nóstra, fie ca nu mai erai in Galati candu a sositu epistola, altufelu n'asiu puté pricepe de ce intardîe respunsulu teu. Cu ocasiunea care mi se presenta acuma, prin D. Pascu, care binevoiesce se ti duca asta scrisóre, sum sigure ca te va *gasi* aceste linii scrise in graba. Ar trebui s'incepu ocarandute: Se póte se treci prin Iasi far'a veni pe la mine? Trait-amu noi in strainatate in legaturi amicóse atatu de intime, pentru ca amicitia nóstra se facu locu, o data dispartîtu

unulu de altulu, unei depline indiferinti? Inse póte sum nedreptu, póte sum furiosu fara causa. Ori cum va fi numai respunsulu teu me va linisci de totu.

De nu ma insielu noi ne amu despartîtu la Berlin la inceputulu lunei lui Augustu. Cate s'a petrecutu in acésta jumatate de anu! Puçine dîle dupa pornirea vóstra m'am pornitu sî eu cu Chitapana la Heidelberg, unde ne amu depusu esamele de doctoru. Odata intrati in «summos utriusque juris honores» amu mai calatoritu cateva septamani in frumosele imprejurari a Heidelbergului, admirandu Nectarulu [7], Odenvaldulu [8] sî Englisoicele calatórie. Lipsa de bani ocasionata prin inalta taxa a esamelui, prin scumpa viatia a Mareducatului de Baden si mai cu séma prin ruleta de la Baden-Baden ne a silitu de a ne intórce earasi la Berlin; Dascalescu inse mai neprudinte decatu mine mai incercà noroculu si la Wiesbaden, si cum am audîtu mai tardîu cu mai puçina siansa anca. Eu me presentaiu la conoscintile mele Berolinese ca doctor sî lucru curiosu! mai nime nu voia se créda c'am ajuns la gradulu acesta, mai alesu sexulu femininu ca Jonas şi Comp. Cateva septamani pe urma plecai de la Berlin la Meclemburg pentru a me supune unei curi de apa rece. In adeveru dupa o scurta insa scumpa partita (Ausflug)[9] la Hamburg (Weh ! Begehre nimmer und nimmer zu schauen u. s. w.)[9a] me adinciu la Meclemburg intr'unu coltiusioru uitatu de tóta lumea *siese septamani* de dîle in o viatia de Indianu. Despre interesanta petrecere intr'unu stabilimentu idroterapeuticu mai cu séma despre viatia mea intr'aceste 6 septemani voiu avé o alta data ocasiune de a ti vorbi. Destulu, cu unu fisicu restauratu me intorseiu la Berlin jurandu de a nu me mai intórce nici o data in multu bagoslova tiéra Meclemburg. La Berlinu gasiiu pe toti compatriotii nostri cari se pornise cu scopulu de a se întórce afara de Chitapana şi de fratiteu. Chitapana s'a intorsu in tiéra si se póte ca l'ai vediutu candu a trecutu p'in Galati. A facutu o trista intrare in patrie, sermanulu, a gasitu pe fratiso Demetru in cele de pe urma mominte!, fratito cum mi scriu de la Berlin a ajuns in Berlin puçinu timpu dupa ce m'am pornitu eu. In Berlin gasiiu multe schimbari: societatea «adlige Trinkstube» se prefacuse de totu; compuninduse acuma nu ca în ainte de jurnalisti si literati cu gura mare si cu

buzunarile desierte ce de tineri studinti apartiind la tóte natiunile Europeane; natiune cea mai bine representata era far' indoiéla Romania si in privirea numerului si in privirea valórei. Ce folosu! Ocupatiunea si modulu pasa timpurilor nu se schimbase cu schimbarea membrilor. Ocupatiunea principala remase cea d'inainte: matusia mea, matusia ta!

Dupa ce remaseiu vo doa septamani in Berlin, cari le intrebuintiaiu pentru a lua dîoa buna de la Berlinulu, in care am petrecutu 11 ani a vietii mele, mi luai catrafusele si plecaiu spre patrie. Leon me mai retienu la Viena vo septamana si cu cinci dîle în urma ma gasiiu in Iasi. De doa luni si jumatate sum acuma in fosta capitalia Moldoviei si in curand oi imbratiosia vo óre care ocupatiune seriósa. Atatu despre mine. De la Berlin capatu regulatu scrisori si insciintiari. De esci anca in corespondintia regulata cu Petrino cum te sciam ca erai si tu trebue sa scii ce se mai petrece p'in Germania, ear de nu n'ai decatu se mi spuiu eu voiu fi in stare se te insciintiezu de totu ce te intereséza de amaruntulu.

Se revenimu la tine. Ce mai faci, ce mai dregi? Sanatosu?, cu ce te ocupi, ce face clavirulu, ce facu compunerile, ce face dîcionariulu Romanu? Tóte aceste cestiuni ti l'amu adresatu si in intaia mea scrisóre sî speru ca acuma mi vei respunde caci altfeliu asiu fi in stare se . . . . . ti mai scriu anca o scrisóre!!! De la D. Pascu (fórte stimatu d'in causa ca jóca fórte bine) nu potu se aflu pre multu despre tine. Apropo cand mai treci p'in Iasi? Nu uita s'aduci potpuriulu pentru flautu si claviru ce ai compusu d'in Faustu. Tiparitulai?

Ei destulu pentru astadi, iubite amice, nu me uita dî multe compliminte la tóta familia ta d'in partemi si fii blagoslovitu de prietinulu teu sinceru.

JACQUES NEGRUZZI

P. S. Nu te uita la data scrisorei fiind ca D. Pascu póte mai zabovesce in Iasi.

III

Iasii, 1/13 Iuni 1864

IUBITE AMICE!

Trebue sa aparu fórte culpabilu in ochii tei. Sa nu-ti respundu nu sciu cate luni de dile. Inse causa intardierii respunsului meu nu e numai neglijintia, d'in contra multe ocupatiuni (vei sci che pucinu timpu dupa plecarea ta d'in Iasi am fostu numitu profesoru la universitate) şi alte pecate pe capulu meu m'au impiedecatu să-mi urmezu corespondintia in modului consciintiosu ce m'a caracterisatu pururea. Inainte de a vorbi despre mine iti voiu vorbi despre comisiunea ce mi-ai fostu datu, şi cu mare parere de reu trebue sa te insciintiezu che in nici o librarie d'in Iasi nu se gasescu cartile de cari ai facutu mentiune in epistola ta, ba librarii nostri (horribile dictu!) nici n'au audîtu vorbindu despre aceste carti! Aici dar iti dau consiliulu sa te adresi la vreunu cunoscutu d'in Pesta sĕu póte sî d'in Berlin spre a pute afla lamuriri despre esistintia séu neesistintia celor operi. In lipsa acelor carti iti voiu trimite inse altele, anume: traducerea tragediei Macbeth in versuri de Petre Carp [10] (pretiulu la cinci lei), sî traducerea tragediei «Mórtea lui Wallenstein» de E. M. (se dîce che autorului ar fi Emilia Majorescu) [11] (pretiulu la 10 lei). Sî acésta traducere e in versuri sî a reusîtu nu se póte mai bine. Inse aceste carti nu-ti le-oiu putea trimite inainte de-a sci unde sa le adresu; la Galati? O scrisóre se póte perde, è pecatu mai alesu dacă *eu* sum autorulu scrisorei inse sa se pérda cartile ar fi *mare* pecatu. Asia dar respunde-mi catu se póte de curandu unde sa-ti adresu in viitoru scrisorile sî pacheturile. N. B. Cartile sunt o dedicatiune d'in partea mea. Ce sa-ti spunu despre mine? M-am facutu coscogé profesoru de dreptulu comerciale cu 1000 lei pe luna. La inceputu, firesci, am avutu a combate óre-si cari greutati, preparatîunile pentru prelegeri me costau multu timpu inse acum m'am deprinsu dejà si me miru numai cum de n'am fostu profesoru de cand m'am nascutu. Am capatatu sî autorisatiunea de a esercita profesiunea de advocatu si peste o septemana, doe, voiu pleda cea antei a mea

causa, o causa criminale ; doi ómeni : unu barbatu sî-o femee a-cusati *de ucidere* ; speru che-i voiu scapa de mórte, póte ch'oru fi sî achitati de totu in lipsa de dovedi in contra lor. Despre cascigu d'in advocatura : tufa, numai onóre. Inse candu voi fi mai cunos-cutu speru ch'oiu începe sî causele civili a-mi vini sî cu dinsele sî bani, de cari (intre noi fie dîsu) am mare nevoe. Despre celelalte a mele pecate, tacu. Iti spunu numai ch'am jucatu rolulu princi-palu in comedia lui Shakespeare «Liebes Leid und Freud» numai pe dosu «Liebes Freud' und Leid» [12].

Leon frati-mio a ajunsu de la Viena puçinu timpu dupa ple carea ta d'in Iasi. A sî fostu la Bucuresci sî s'a intorsu adi dimi-néatia d'in capitalia Romaniei mai multu mortu de truda decatu viu. De la Berlin am capatatu scire de la N. Casimir care-mi dîce che Petrino é unu *bummler*[13], che Neculai Futachi è la Bonn sî che Vasiliu n'a fostu nici o data asia de ridicului; pórta, cica, unu bastonu catu pumnulu de grosu sî-o ochiana neaudîta sî nevadiuta pen acuma pe facea pamentului, o ochiana de o marire gigantica de o forma esorbitanta sî de *tiniché*.

Mandrea sî-a depusu esaminele de doctor utriusque la Berlin, cica cu multu succesu, sî Racovitia = Casimir se preparu a-lu depune. Iorgulescu è de totu cum l'ai lasatu sarindu ca unu flu-turu d'in flóre in flóre sî d'in Florica în Florica. Ear fratele teu è artistu perfectionatu.

La Iasi mergu trebile cum le-ai lasatu, cele doe loviri de statu a fratelui sî a sorei au facutu de-a vorbitu Iasiulu o septemana intréga sî pe urma gings die alten Schlendrian [13 a].

Lovirea de statu a fratelui a fostu «fapta de doe Mai» si a sorei «Insuraciunea lui Drosu».

Dar tu ce mai faci, carissime? Imi pare reu che nu-ti potu respunde la cele ce-mi scrii despre limba d'in causa lipsei de timpu; dar o data la tiéra iti promitu o lunga sî consciintiósa corespon-dintia asupra acestei materii ce ne intereséza atatu de multu pe amandoi. La tiéra m'oiu porni cand se voru incepe vacantile, nu e anca decisu de voiu puté face o mica calatorie in patrie. Dar tu, calatori-vei? ori vei remane la tiéra mortu beatu fiindu proculu de negotiu[14] sî vei continua a esercita nuvelele paterne cu babei tei? De se va infatisia ocasiunea nu uita sa-mi trimiti compunerile

tale, mai cu séma de totu asiu dori sa posidu «nocturna». T'intorci in strainatate, ori remai in tiera «satulu lumea de-a colinda». Ce mai spune Mihalachi despre Berlin ? Cand are se mantue sî elu sî sa se intórca in Romania? De va veni cumva la Iasi vai de noi tinerii suntemu cu desavirsîre intunecati la soiulu frumosu.

Ce facu ochii, ce face clavirulu, ce face limba Romana ?

La tóte aceste intrebari asceptu unu respunsu lungu sî lamuritu catu se póte de curandu; pe langa respunsuri scrie-mi anca totu ce-ti va trece pr'in capu; cu catu mai multu cu atata mai bine.

Nicu Draghici urméza a fi ohitieru de husari sî pórta o sabie sî-o uniforma, in totulu se póte dîce che o fórte uniformu. Ear pe Buzulica nu-lu-am mai vediutu de-o eternitate; trebue sa fie la tiéra. Eugène Ghika, vei fi aflatu, deja s'a intorsu d'in America dupa unu sejurnu de doi ani de dîle, ch'a dobanditu luptandu-se pentru libertate gradulu de cachitanu, ch'a statu vo doe septemani la Berlin sî che acum se gasesce in Moldova la Comanesci, dupa catu am auditu.

Recomanda-me amabilei amintiri a parintilor tei sî primesce blagoviscenia mea acum sî pururea sî'n vecii vecilor. Amin.

IACOBU NEGRUZZI

utriusque juris doctor: profesoru de dreptulu comerciale si procedura civile la facultatea juridica a Universitatiei Iasi, advocatu si al teu preplecatu si umilitu sieruu.

IV

Iaşi, 5/17 Septemb. 1864

Nu te supera, iubite Alecule, daca nu-ti-am respunsu pen' acuma la scrisórea ta din urma. Dar culpa nu era a mea. Am fostu la tiéra si acolo m'a incunjuratu Prutulu care a versatu pe la noi de trei ori incatu eram unu al doilea Robinson Crusoe. Alaltaieri am ajunsu in Iasi si me grabescu a-ti respunde. In ultima ta scrisóre am gasitu treisprediece lei sî fiindu che pe de alta parte, sciu fórte siguru che nu mi-i erai datoru, am presupusu che acesti bani erau pretiulu celor doe tragedii germane traduse in limba romana.

Facu deci unu pachetu sî-ti-le trimitu la Galati sub adresa ta sperandu che te voru gasi acolo, séu de nu, che-ti-le voru trimite la tiéra.

Ieri preumblandu-me in gradina publica dau cu ochii de cine gaci[15] ? de amiculu sî ex-tovarasiulu nostru Petrinachi[16]. Surprinderea sa-lu vedu in vechia capitalie a Moldoviei pe neasceptatele era atata de mare in catu am remasu cu gura cascata. Voiniculu nostru se pornise cu siese septemani in urma din Berlin la Bucuresci. Acolo petrecu vo patru septemani fórte bine sî pe urma pleca la Botosieni. In Iasi se afla de vo trei dîle sî remane anca vo trei. Pe urma pléca la Botosieni, s'intórce in Iasi pentru alergarile de cai sî de-acolo se pregatesce a-si indreptà din nou pasii spre multu dorita tiéra nemtiésca. Inse data asta merge la Vienna nu la Berlin. Se teme ca vechie patimi sa nu-lu retie de la tréba. Sî tare bine face. Variatio delectat. Pecatu che nu vedu pe iubitulu nostru Petrino astadi checi l'asiu pune sa-ti scrie sî elu cateva vorbe. Tare doresce sa te védu sî cumplitu îlu mustra cugetulu de modulu negliginte in care s'a purtatu cu tine. Pururea me intréba sî se informa de te-ai schimbatu, ce mai faci ce mai dregi s. c. l., dar cum sa-i respundu daca singuru nu sciu ? Ba dieu, Alecule, t'intrebu sî eu ce mai faci, ce mai dregi ?

Cauta sa nu t'intardii cu respunsulu dupa obiceiu, ci sa fimu amandoi de acum mai consciintîosi in corespondintia.

Mandrea si-a facutu esaminele de doftoru juris sî se afla astasi in patrie. Am auditu che este numitu ori procuroru ori substitutu de procuroru la curtea apelativa ce s'a creatu acuma la Focsieni. Chintescu[17] e la Bonn sî studiaza sanscrita sî ieroglifele. Siendrea e la Drezda sî habaru n'am ce face acolo. Casimir sî Iancu Sturza in curandu isi voru da esaminele de doctoru sî se voru intórce in patrie. La Berlin sunt in totu nu mai vo cati-va Romani sî peste putînu nu va mai remané nici unulu. Iancu Racovitia se logodise cu domnisióra de Doeninges, scii cea cu perulu rosiu ca para focului incatu pe sóre te putiai uità da pe dinsa ba. Vestitulu smintitu Lassalle[18] pretindé che are drepturi mai vechi asupra ei sî insulta sî pe domnisióra sî pe mire. Racovitia nu putu sa nu-lu provóce. Se batura la duelu sî Lassalle remase mortu pe

campulu bataliei atinsu de glontele lui Racovitia in plamai. Duelulu avu locu langa Geneva și tóta Germania vorbesce de elu. Unde s'afla Racovitia nu sciu.

Se facu lui Lassalle o inmormentare demna de unu rege. In oratiune funebra unu jidanu îlu comparâ cu Moisi sî cu Christos!!! Bosie a fostu la Slanicu sî se afla pare-mi-se la tiéra checi nu-lu vedu in Iasi. Frate-mio Leon e numitu de catra Maria Sa membru la judecatoria de Iasi — Sectiunea I.

In momentulu in care scriu scrisórea, elu condémna pe bietii ómeni feru indurare sî compatimire ! ! Are tréba multa sî slabesce vediandu cu ochii. Iti trimite mii de inchinaciuni sî doresce fórte multu sa te véda.

Catu despre mine am traitu ca unu Indianu la Prutu, inconjuratu de apa sî gatitu de tintiari. Dar cui o dîcu ? Au nu esti sî tu la Prutu fratele suferintilor sî durerilor mele ?

Timpulu nu l'am perdutu la tiéra. Am lucratu destulu de multu. Pe langa cele ce stau in raportu intimu cu cariera mea, am mai tradusu sî unele din limba germana ca sa-mi invetiu limba mea si am prelucratu sî unu projectu de ortografie romana in care sunt pe ici sî pe cole divergintie de opiniuni intre noi doi. Societatea «Junimea» de care ti-am vorbitu cand ai fost in Iasi me insarcina cu acésta lucrare [19]. Dupa ce vomu fi desbatut'o intre noi se va publicà, póte modificata sî coresa, póte nu, sub bandiera Societatiei sî atunci iti voiu trimite brosiura.

Cariera de advocatu am inceput-o intr'un modu stralucitu. Am fostu aplausu sî fericitatu si sarutatu din tóte partile. Doi ómeni unu flecau sî o femee scapara prin mine din mainele calaului. Amundoi acusati de ucidere etc. fura achitati. Dar ce folosu ! Vacantiile tribunalelor sî a curtilor incepura, eu me duseiu la tiéra sî impricinatii uitara che mai sum sî eu pe lume. Imi trebue unu al doilea *debut* care speru sa-lu facu peste putînu sî daca voiu avè norocu, helbet !

De ai vre unu procesu Alecule nu me uita. Eu le cascigu pe tóte. Ne-amu cumperatu unu pianino fórte bunu de la Berlin. Leon, scii, canta din claviru si eu rupu din flautu.

Fa-mi placerea te juru de-mi trimite duetulu asupra melodiilor din Faust compusu de tine sî tóte notile tale. Le-asceptu cu nerabdare ca sî respunsulu la acésta epistola. Multe supuneri sî compliminte la parintii tei sî mii de sarutari tie din partea amicului teu credinciosu

JACQUES NEGRUZZI

V

Iasi in vo 18 seu 19 Noemb. 1864

DRAGA ALECULE!

Mit Vergnügen ergreife ich die Feder...[20] dîceà totdéuna Chitapana cand incepea o scrisóre sî fiindu che tocmai acum acelu june plinu de sperantia ocupa intr'unu modu fórte viu memoria mea, nu m'am pututu retine sa incepu si eu asia. Mit Vergnügen ergreife ich deci die Feder pentru a-ti spune che scrisórea ta din urma cu cele ce drum und dran siengen[21] mi-a causatu o nespusa placere. Sî elu, cugetam eu, orbitu de o cumplita ratacire m'a acufundatu in oceanulu uitarei.

Nerecunoscatorulu meu gandu nu-si închipuea che asta a ta lunga tacere era din contra mai mare semnu de amicie pentru mine, decatu daca mi-ai fi scris lucruri banali fara a lua in consideratiune rugele ce-ti-am adresatu in ultimele mele scrisori. Din inima iti multiamescu de notele ce mi-ai trimisu sî fii incredintiatu che n'oiu uita sa ieu nota de trimiterea acestor note (Riebauer)[22]. Potpuriulu ce mi-ai copiatu cu atata scrupulositate sî minutiositate, ilu pastrezu ca unu scumpu odoru sî ca unu objectu de o dulce amintire a trecutului. Ilu cantu cu Leon, dar pen acuma nu pre merge bine. Si polca[23] si nocturnulu au fost gasite frumóse, numai cam grele, mai cu séma polca. Leon anche n'a parvenitu s'o cante fara I, II, III de gresiali. De asiu fi posesu mai multe esemplare le-asiu fi imprascietu pe la cunoscuti. Asia me multiamescu numai sa-i punu sa cante compunerile tale la mine, neindreznindu sa le imprumutu ca intr'o buna diminétia sa nu se faca nevediute. Cu tóte aceste le voiu da lui Caudella[24] ca sa audu parerea lui sî sa vedu ce póte face cu ele pentru orchestrulu nostru.

Acuma tu vei fi parasitu tiermurile romantice a Vladescilor sî te afli fara indoéla in der grossen Seestadt Galatz [25]. Ce mai faci pe acolo? Studiulu teu principale este de siguru limba Romana sî muzica, dar placerile? Nu-ti-s'a intemplatu sî tie acea ce au patitu si alti crestini ca d. e. eu? adeca de a fi ranitu de veninósele sageti a multperniciosului dieisoriu «Cupidon»? De nu-ti s'a intemplatu anca, da sarindare pe la biserici si róga pe toti cuviosii Sfinti si Sfinte sa te pazésca de asta ucigatóre bóla. Vai! Mie mi-a causatu o rana din care ese nesfirsitu unu puroiu negru sî grosu. Cine póte descrie ametiala celui care pentru anteia óra iubesce, cumplita ratacire a celui carui se incredintiaza che este iubitu, cine póte descrie adanca durere a unei antei desceptiuni, cand tóte facultatiele sale trupesci sî sufletesci se resuma intr'o singura, adanca, nesfirsita durere? Cine le póte descrie tóte aceste? Eu nu. Fac-o altulu cinevà. Sa ne folosim de unu micu inceputu de vindecare sî sa trecemu la altele ca sî cand asiu fi convalescinte.

Leon tot judeca omenimea incurcata in procesuri si fiindu la Sectiunea tutelara, cu dreptu merita numele de parinte a orfanilor si ocrotitoru al veduvelor. Pe Petrino nu l'am mai zaritu, audu che este la Botosieani. De scrisu nu-mi scrie dupa vechiulu seu obiceiu. Cu mai multe septemani in urma era anche nedecisu ce sa devie, eu cu mana pe consciintia l'am consiliatu sa se arunce in cariera vuitóre a armelor; sa se faca lancieru, temendu-me sa nu recada in manile altor Castellamare mai periculóse decatu cele vechi de se va intórce in Germania. Nu mai sciu acum nimic de elu. Mandrea[26] care de multu e doctor utriusque a fostu numitu de catre M. S. dupa o indelungata staruintia la Bucuresci, profesoru de dreptulu administrativu aici in Iasi. Suntemu amici intimi ca si odinióra, el e curiosu si poznasiu ca sî odinióra, Bücherwurm [27] ca sî odinióra, etc...

Trebile universitatiei nóstre fiindu forte incurcate, (nu me indoescu che si tu vei fi audîtu de infamele calomnii ce s'au respandit in contra lui Maiorescu) [28] si Mandrea sî eu participamu la discurcarea lor.

Nicu Casimir [29] ori si-a depusu ori are sa-si depue in corendu esamele seu, mosiulu si matusiele sale îlu ascépta cu mare nerab-

dare, nu cu mai putina îlu asceptu si eu. Dar cine scie póte se va asiedià la Bucuresci pe langa totu puterniculu seu mosiu. Pentru asta nu i se póte banui, dar de perutu reu, nu mi-a parè reu.

Catu despre mine sum acum impovaratu de trebi. Universitatea, unu repetitoriu privatu de dreptu ce au sa iee in corendu la mine unii din domnii judecatori, platindu-mi 15 galbeni pe luna, care me constringe sa pregatescu la manuscripte si-mi fura multu timpu, multime de procesuri ce cautu din amicie sî pentru a me face cunoscutu, nu-mi lasa potu dîce nici unu minutu pentru ocupatiunile private. Pe langa aceste sum bine vediutu de guvernu, pe lista alegatorilor directi am fonctionatu sî voiu fonctionà, se vede, iara-si ca candidatu al guvernului, sum corespondinte al Buciumului, diaru semioficiale, prin urmare trebue sa merg desu in casele sî in cercurile inaltguvernamentali (ca prefectului, Neculai Docanu si alteli). Aceste iara-si imi fura multu timpu. Mai incolo avemu sa jucamu iara-si, noi din societate, unele piese, data asta inse pe teatrulu nationale in profitulu saraciloru sî trebue pe langa alte pecate sa invetiu roluri pe din afara si sa facu la repetitiuni de mergu peticele. Tóte aceste sî nefericirea mea de a nu puté lucra séra din causa starei ochilor mei, si nefericirile sufletesci sus mentionate, imi dau multa batae de capu. Plange-me ! — Despre fratele teu [30] sciu numai de la Mandrea che a fostu de o usiurintia sî de o nesocotéla vinovata in timpulu din urma. Au n'are elu destulu minte ca sa cugete ! N'asiu dîce nimicu de ar fi inamoratu mortu, dar nici asta nu este, numai capriciuri, plecare spre placeri si usiurintie, altu nimicu. Scrie-i, fa-lu sa precépa pentru Dumnedieu, che nu-si face numai lui însusi reu, dar intregei familii si mai cu séma tie ! !

Despre limba noastra mai tardiu, despre legea rurale scutesce-me; of ! bine che nu se mai vorbesce atatu de ea ca inainte. Una numai iti spunu din intima mea convictiune, daca Cuza a luatu vo mesură binefacatóre pentru ţiéră, legea rurale merita acestu nume mai multu decâtu tóte celelalte. Viitorulu o va dovedi [31]. Respunde-mi catu se póte de corendu şî de lamuritu amicului teu ce te saruta cu dulce

IACOB NEGRUZZI

VI

Iasii, Febr. 17 dîle, an. [*18*] *65*

DRAGĂ ALECULE !

Nu te supèra pe mine dache nu-ti-am respunsu anche la scrisórea ta din urma. Superari atatu fisice catu si morali pe urma vuetulu si ametiala ultimilor septemani a carnavalului, m'au silitu sa negliju chiaru si corespondintia cu amicii mei cei mai intimi.

De cand procesulu indelungatu a revindicarei unei inimi ranite incepù a atinge marginile sale, friguri fisice me constrinsera sa nu esu din casa; pe de alta parte o complicatiune de inflamatiune a ochilor si congestiuni la capu me oprira in totu timpulu suferintielor mele sa ieu pana in mana, ba chiaru sa adunu in ratacita-mi capatîna doe idei lamurite. Abie scapatu de asta nepasta, daduiu intr'o alta in «procesulu Maiorescu» [32] caruia veste de siguru a parvenitu pene la infloritele maluri a maretiului Istru. Apararea lui Maiorescu ce se compunea de — potu dîce fara a-mi compromite modestia — de mai tóta inteligintia june a Iasiului, adica de mai tóte membrele Societatiei «Junimea» (P. Carp, V. Pogor, G. Marzescu; N. Mandrea; G. Cimarra și eu) au fostu in totu timpulu a cestui monstruosu dar, din punctulu de videre juridicu, ridiculu procesu, in friguri cumplite de mișcare, indoéla si asceptare. In fine D. procuroru convinsu din tóta intregimea instructiunei che Maiorescu este nevinovatu, retrage actulu de acusare și declara solemnu che nu-i remane nici macar unu prepusu despre nevinovatîa lui Maiorescu. Atunci parchetulu apararei renunția la ori ce cuventare si insorcinéza numai pe Marzescu sa espue cum intrigile s'au urzitu pentru convictiunea morale a judecatorilor si a masei publicului ce se adunase. Majoritatea disculpa pe Maiorescu si desfiintiaza ori ce acusare, citesce sentintia ca absolutóre sub nesfirsîtele aplause si bravote a aceluiasiu publicu, care patru dîle de randu de la 10 diminétia pene la 5 dupa prandiu, aplausese pe clica calomniatorilor! Vedi, Alecule, acestu procesu mi-a implutu sufletulu cu amaraciune. Cand am vediutu la ce este espusu unu barbatu cu adeverate merite, unu

barbatu care singuru este in stare sa diriga scólele spre o mai buna cale, cum o societate corupta este plecata sa apuce reulu cu ghiare de sticla si se tagaduésca ori ce meritu, ori ce bine; cand am vediutu sute si iarasi sute de ómeni hulindu sanctuariulu dreptatiei si aplaudendu calomniatorii care singuri se dedeau de golu, cand am vediutu che intre trei magistrati s'a aflatu unulu care voeà sa condemne, impinsu fiindu de clica intrigantilor; cand, în fine, după o fericita isbutire vedu che ministrulu [33] prin depesia cere de la procuroru sa-si dea séma dece si-a retrasu acusarea si ordina procurorului instantiei mai Inalte sa facu pe locu apelu, ordinu care cum am aflatu din isvóre private, vine dea dreptul de la Maria Sa, am fostu cuprinsu de unu adancu desgustu si majoritatea ilusiunilor care-mi mai remaneau s'au cufundatu intr'unu oceanu fora fundu. Acestu procesu este unu evenimentu ce face epoca si caracteriséză starea morala a unei natiuni. Dache Maiorescu nu aveà doi trei amici care l'aru fi sprijinitu cu tóta energia demna de ómeni onesti si cu tóta abnegatiunea unor adeverati amici, ura, invidia si calomnia aru fi remasu invingatóre, adica elementele stricaciόse aru fi dobanditu o victorie care pentru nefericirea tierei nóstre ar fi fostu lungu si adancu vatamatóre. Noi unu buchetu de tineri ne luptamu cu elementulu reufacatoru ce predomnesce in societate. Remane-vomu invingatori pene in sfirsitu? Fi-vomu invinsi şi remane-va elementulu reu predomnitoru pene la timpuri viitóre, cand moscenitorii nostri mai tari si mai numerosi i voru inmormenta ? D. dieu scie.

Apararea lui Maiorescu va publica o brosiura cuprindiatóre a totu istoricului procesului, cu tóte actele autentice aflatóre la dosaru, totu o data si apararea rostita de Marzescu. Cand voru esi la lumina ti le voiu trimite.

Dar sa lasamu materii care ne amarescu sufletulu şi ne aruncamu mai bine pintru a uita durerosulu presinte in vuirea si ametiala carnavalului. Baluri erau mai putîne decatu in anulu trecutu. Trei baluri mari au fost date numai de catra Cucóna Zoitia Negruzzi, demna mea matusia, la care inse nu am fostu, fiindu che intrigi vechi au facutu de nu ne mai cunóscemu. Tóta «la grande société» «la haute aristocratie» impodobea salónele sale si o maguleau fiindu che este fórte avuta si are unu fiu totu asià de avutu

care este de insuratu. Sa le fie de bine! Diditia Mavrocordatu a datu numai mici adunari la care me duceam de cand in cand pentru a me carà inainte de sfirsitu ne mai fiindu ca inainte mare iubitoru de jocu. Opera dupa ce ne-a fermecatu (au!) s'a dusu in fine, baluri mascate s'au trecutu, cele patru din urma dîle din carnavalu am fostu pene in dîoa in amesteculu petrecerilor si acum in postu me aflu intr'o slabaciune cumplita, consecintia neaparata a bólei, a emotiunilor, a ostenelilor. In curendu avemu sa jucamu in salonulu Diditiei Mavrocordatu trei piese franceze, asceptate de multu de publiculu nostru cu mare nerabdare. Societatea «Junimea» este paralisata de cand persecutiunea lui Maiorescu care era capulu ei si ascépta momentulu invingerei ca sa se póta din nou dedà la lucruri sciintîfice si literare, uniculu seu tielu. Dache va esi asta Societate invieta [34], speramu che vomu avè multe membre noue. Te voiu propune si pe tine ca membru corespundiatoru de-mi dai voie [35]. Dîci in scrisórea ta che imi pregatesci o surprindere, o asceptu cu nerabdare, checi nu me indoescu asta surprindere sta in raportu cu limba Romana. Pene la reinfiintiarea Societatiei inse, mai avemu anche timpu, atuncea vomu avè ocasiune destula de a convorbi despre viitoru. Discursurile populare filosofice care fura primite cu atatu entusiasmu de publiculu nostru si incepura a produce urmari binefacatóre, au cadiutu pentru asta érna in balta; apelulu procurorului de la Curte ne impedica sa le incepemu in postu; dupa tótă aparintia ele sunt timporale inmormentate [36].

Amicii nostri se afla bine. Leon traesce ca si inainte judecandu bietii impricinati, si lepadandu-se de resturile bursicóse [37] ce le adusese din Germania. Busulica s'a dedatu vietiei campinesci; a luatu in societate cu unu vechilu o moşîe a tatini-so in arenda si speru che tiéra i va fi priinciósa slabei sale constitutiuni. Nicu Draghici tarie spada, Mandrea este profesoru la universitate, lucréza catu siepte tóta dîoa; serile inse l'am introdusu prin adunari unde a causatu ilaritate generala, primindu porecla de *paraneamţiu* şi *arhineamtiu*. Bunu baetu, dîce tóta lumea, dar i cam lipsescu sambete. Acésta nu e adeveratu checi nu-i lipsesce alta decatu usulu lumei. Dar altfeliu este dieu! bunu baetu, modestu lucratoru si de buna credintia in tóte. Nicu Casimir acum

utr. jur. dr. s'a intorsu in patrie si se afla in Iasi. In curendu voesce sa plece la Bucuresci ca sa se consulte cu mosiulu seu despre cea ce este de facutu. Imi pare reu che n'a venitu cu catevà septemani inainte cand erà mosiulu seu anche mare si tare. De la elu am aflatu lucruri nu pre placute despre fratele teu Mihai. Dar si tu scii de a junsu! Si pe tine si pe mine me dóre ori ce veste ca celelalte. Totu de la N. Casimir sciu che Petrino este dorobantiu pe care l'a vediutu la Botosiani. Cica uniforma i siede de minune. Eu unulu n'am mai vediutu pe Petrino, checi de cate ori a fostu prin Iasi n'a gasitu de cuviintia sa vie pe la mine. Jean și Alexandru Ventoura au petrecutu catevà septemani in Iasi; cum s'au schimbatu si cum nu s'au schimbatu! Atata despre amici si cunoscuti. Te fericitu pentru nepotielulu Vasile, si rogu sa fericiti din parte mi pe parintii tei si pe sora ta. Ce-mi mai remane de spusu, in viitórea scrisóre. Nu me face s'asceptu respunsu catu ai asceptatu tu! Fii crescinu!

Al teu amic

I. NEGRUZZI

VII

Trifestii, *7/19.8*, [*18*]*65*

IUBITE ALECULE!

Prin cumnatulu teu am primitu acum de mai bine de o luna catevà randuri de la tine, prin care m'am incredintiatu, che o scrisóre anterióra a ta trebue sa sa fi perdutu. Nu-ti am respunsu indata fiindu che, catevà dîle dupa primirea epistolei tale, am plecatu in calatorie. De-ti aduci a minte, eu iti propusesem sa te insotiescu cu mai multi din noi spre a face o escursiune prin muntii Romaniei. La acésta propunere nu primisem respunsu si amu plecatu (3 la numeru) Mandrea senior si junior si eu la începutulu lui Iulie, din Iasi pe la Folticeni unde ne-am opritu cateva

dîle în muntii Bucovinei. Nu-ti facu nici o descriere in asta scrisóre; nici despre frumusetia locurilor, nici despre caracterulu acelor munteni adeverati Romani curati si primitivi, nici despre amenuntele intemplarilor nóstre, checi am intentiunea de a face o descriere mai lunga a intregei calatorii pe care o voiu publica-o [38]. Plecandu din Bucovina, mai de la isvorulu Bistritiei, ne-am coboritu pe plute în jos, locurile sunt de o selbataciune si frumusetia nedescrisa [39]. Cate aventuri ! Cate pericule ! Cate legende si povesti din gura acestor ómeni semiselbatici si plini de o naiva poesie. Dîle intregi nemancati si nutrindu-ne numai cu scaldare in Bistritia ne simtiamu mai veseli de catu capriórele si mai sprinteni de catu cerbii de la munte. Somnuri line şi dulci à la belle étoile nu sunt de preferitu molaticului pufu? Ajunsi la Pétra ne opriremu numai catu cerea trebuintia pentru a cerceta o biserica vechie din timpurile lui Stefan Voda, si plecaremu indata la targulu Neamtiului, cu ruinile sale, cu spitalulu, scolele si fabrica sa, la Monastirea Neamtiului, asiediata intr'unu micu paradisu pamenteanu si oferindu nesfirsîte lucruri interesante pentru istoricu, pentru omulu curiosu si pentru poetu. Am masu apoi la Monast. Agapia singurii barbati (remaseremu doi din trei ce eramu checi Mandrea nostru se imbolnavise si-lu espeduisemu a casa) intr'o republica despotica de 500 femei. Monast. Varaticu carei visitare infotiosiaza mai putinu interesu termina preumblarea la Monastiri. De la Bacau purceseremu la Ocna unde vediuremu Castelulu, Ocnile si comercianti Romani, de acolo la Slanicu care intrece in frumusetia orice baie straina [40] si presenta unu aspectu asemenatoru cu unele locuri fantastice supranaturali, esite din creierii unor poeti inzestrati cu estraordinara fantasie. De la Slanicu am mersu la Comanesti, la mosiulu Ursachi, am găsitu trei din frati la tiara, George erà la Viena. Cum i scii asià au remasu. Eugene decand e capitanu Americanu are unu aeru mai militaru decatu inainte. Altfeliu au remasu cu totii bravi şi buni cum erau. Am fostu tînuti acolo cu sila mai multe dîle, dupa care m'am intorsu cu carutia de posta in Iasi inapoi. Catu de buna sa fie descrierea ce voescu a face, nu va putè da o adeverata idee despre grandiositatea locurilor prin care amu trecutu. Catu de dese ori imi vinea in capu ideea, ca cheltuescu Romanii atatia

bani pentru a admira si băi straine! Tóte sunt la noi mai selbatice şi mai frumóse si nime nu le cunósce! Nu scii catu de reu imi pare che n'ai fostu cu noi! Speru che te afli la Galati si nu cumvà din intimplare la Bucuresci intre cei 150, mi-ar parè reu. Respunde-mi catu de curendu si nu asià de usioru precum am scrisu eu, scrisórea viitóre va fi altfeliu.

Te sarutu

I. NEGRUZZI

VIII

1865, Sept. 2

IUBITE ALECULE!

Se vede che jucamu de-a puia-gaia. Ba iti scriu eu si nu primesci scrisorile mele, ba imi respundi tu si eu habar n'am. Ori cum va fi fostu, sa speramu che de acum inainte posta séu servitorii nu ne-oru mai face gresiu si che totu va merge regulatu. Ti-am propusu într'o scrisóre a mea anterióre sa te unesci cu mine si cu cati-va altii la o comuna intreprindere de calatorie in muntii nostri, dar sa vede che acea scrisóre a fostu una din cele perdute checi acestu punctu a remasu neatinsu in respunsurile tale. Noi inse credinciosi planului nostru am facutu o calatorie de patru septemani in Carpatii Romani, sub acareia efectu edificatoru me aflu anche si astadi. Sa-ti vorbescu de frumusetiele peisagiurilor, de periculele calatoriei, de simplicitatea poetica a Muntenilor, de aventurile nóstre grotesci si une ori fioróse, de frumosii munti ai Bucovinei cu Dorna, de Ciahleu, de o parte a Transilvaniei cu Borseculu, de tînutulu Neamtiului cu monastirile, de tînutulu Bacaului cu Ocna si Slaniculu? Ba! aceste voiu sa le descriu tóte intr'o opera mai voluminósa si sa o publicu spre generale sciintia". Nu potu trece in tacere inse visita ce am facutu Ghiculescilor la Comanesci. Vediendu, vechii nostri colegi dupa o lunga curmare unu vechiu amicu in mijloculu lor, erau sa me inadusia cu imbratiosiari si sa me oprésca acolo pentru vecii vecilor amin. Traescu ca urşii de

la munte, in mijloculu unor adeverati ursi; venandu, calarindu şi punendu dintr'unu unghiu departatu, tiara la cale. Eugene capitanu Americanu m'a infioratu prin istorisiri Americane, Nicu e acum mare, bunu ca unu mielu si simplu ca unu Munteanu. Demetriu nu s'a schimbatu nici de unu iota de cum era inainte. La dinsii terminai pelerinagiulu meu si plecai din nou spre casa. Viatia campinéasca pe urma contribuindu iarasi nu putînu la ridicarea si inaltiarea cugetului, asiu fi astadi omulu celu mai fericitu, dache nefericita stare de anarhie in care se afla biata tiéra nóstra, n'ar trebui sa intunece ori ce bucurie sufletésca. S'a trecutu in mine timpulu entusiasmului si o naturale reactiune m'a prefacutu în mare pesimistu. Oare voiu remane in asta stare?

Sa lucramu celu putînu ceva pe campulu literaru, de sî munca va remane fora roduri. O planimetrie Romana e de mare nevoie si nu poti sci catu m'am bucuratu aflandu che te ai ocupatu cu seriosu de sciintia. Nu procede insa anche la tiparirea ei pene la viitórea mea scrisóre, voiu sa vorbescu despre acestu objectu cu directorulu Ministerului de Culte care mi-e bunu amicu, şi mai am, in casu de neplacutu respunsu din partea acestuia, anche altu gandu care va putè sa ne vie in ajutoru. Pene atuncea scrie-mi inse lamuritu si-ti promitu che viitórea mea scrisóre va fi mai lunga si mai cum se cade.

Complimente de la Leon si mine tie si lui Mihai.

Te sarutu cu dulce

I. NEGRUZZI

IX

Iasii, 17/29 Sept. 1865

DRAGA ALECULE!

Mai deunadi primindu scrisórea ta si putendu ati respunde la punctulu ce te intereséza mai multu intr'unu modu satisfachetoru, me grabescu a o face. Anteiu vei aflà ch'am scrisu directorului de la Ministeriu despre causa ta pentru a vide de ce parere este elu; asta amu facut'o anse mai multu pentru liniscirea consciintiei

decatu pentru a dobandi vre unu resultatu. Resultatulu ilu asceptu din alta parte si éta din care:

Ti-am spusu anche in anulu trecutu la ocasiunea trecerei tale prin Iasi despre societatea «Junimea». Ai aflatu pe urma cum ideile nóstre fura timporale paralisate prin «procesulu lui Maiorescu», cum avendu a scapà onórea şi cariera unui amicu si a unui barbatu care va produce multu folosu patriei, amu trebuitu sa indreptamu tóta activitatea nóstre spre acestu scopu lasandu tóte celelalte la o parte. Causa Maiorescu se terminà in fine multiumita strigatelor si tîpetelor nóstre in tiara si dincolo de hotare. Maiorescu e curatu, vacantiele supravenite sunt sfirsîte si societatea «Junimea» póte sa gandésca din nou la scopurile ce-si propusese, parasindu intuniriculu in care se confundase si tacerea deplina ce pazise. Nepotulu lui Pogor, Casu [42] june Besarabianu modestu, binevoitoru si fórte avutu, voindu a inavutî Beserabia cu o tipografie Romana ce cumperase de la Paris, guvernulu muscalescu i refusî deschiderea tipografiei si elu dedică tipografia sa societatiei nóstre si-asia peste cateva septemani va functiona o noua tipografie in Iasi sub numele «tipografia societatiei Junimea». Precepi ce enormu avantagiu avemu posedendu o tipografie fora a scóte capitalu din punga. Acuma éta ce a hotaritu comitetulu vechiu a societatiei (Maiorescu, Pogor, Carp si eu) [43] 1) Societatea «Junimea» e constituită; 2) Ea va face apelu la toţi cetatianii care se intereséza la propasîrea civilisatiunei in Romania sa facu parte din ea; pretiulu participarei este 4 galb. pe anu adica 1 pe trimestru; 3) Ea va ave unu corespondinte in tóte orasiele cele mai insemnate ale Romaniei si in provintiele Romane supuse dominatiunilor straine; 4) Ea va tipari ori ce carte de sciintia sau litere iar mai cu sama acele de sciintia trebuinciόse scolilor *gratis*, dupa ce anteiu resp. carte se va gasi folositóre tierei de o comisiune cercetatóre espresu numita pentru acésta (intielegi?); 5) Ea va avè o singura ortografie pentru tóte cele esite de sub tipariulu ei; 6) Pretiulu esîtu din vinderea cartilor va servi societatiei pentru acoperirea cheltuelilor, iar dupa ce aceste voru fi acoperite, cascigulu se va da auctorului; 7) pentru acei autori care voescu a tipari cartile lor pe proprie cheltuéla pretiulu va fi mai eftinu si tipariulu va fi mai bunu decatu la alte tipografii; 8) Soc. Junimea va debuta prin tiparirea tuturor croni-

carilor si istoriografilor Romani intr'o noua editiune cu note explicative şi cu index. D-nii membri Pogor, Carp şi Maiorescu sunt insarcinati cu lucrarea la asta noua editiune (precepi ce lucrare diabolica?); 9) propunerea D-lui Negruzzi de a scóte la lumina o revista lunara («Junimea»)[44] dupa esemplulu revistei «des deux mondes», se adopta dupa lungi controverse si se amana pe unu anu din cause binecuventate; 10) Casieru e de o cam data numitu D. V. Pogor, care da si localulu pentru tipografie *gratis;* 11) se voru da sami anuali despre cheltuelile veniturilor si despre tóta starea casei societatiei, cari sami se voru publica prin tóte dîariele tierei. Celelalte cestiuni se amana pene la viitórea intr'unire si pene la sosirea tipografiei care va fi de-aici in doe septemani. Tipogr. e o asia numita Schnellpresse [44 a] si de sistema cea mai noua Parisiana.

N'am nevoie sa-te mai indemnu sa faci si tu parte din asta societate, dar cand se voru trimite diversele adrese prin tiara, asceptu sa faci si tu prin Galati propaganda pentru participarea binevoitorilor la unu scopu atatu de patrioticu si meritatoru. De o cam data pastrèza-ti opera pene cand te voiu indemna prin scrisóre sa o trimiti societatiei. Mai este anse anche unu punctu ce a remasu neatinsu de mine, planimetria ta fiindu pentru usulu scolaru, ea, pentru a putè fi impusa profesorilor de pe la scoli (fara care impunere va gasi putîni cumperatori) trebue sa fie aprobata de Consiliulu superioru de instructiune din Bucuresci, despre acésta iti voiu vorbi anse la timpu.

Catu despre dîcionariul de Pesta ce voesci a-ti procura din Berlin, cu parere de reu iti respundu, che, de la intórcerea lui N. Casimir, care acuma e procuroru la Trib. de Ilfov, nu mai am corespondinte in acelu orasiu. Chintescu se afla, de nu me insielu la Bonn, Siendrea anse pare-mi-se e anche in Berlin. Celu mai nimeritu ar fi sa te adresezi de a dreptulu la unu libraru Berlinezu.

Despre ochilari Iasii e totu asia de prostu ca si Galatii si adreséza-te la Bucuresci, vei avè doar vre unu cunoscutu in Capitalie.

Atata pentru astadi, scrisórea mea viitóre iti va da lamuriri mai amanunte. Tu anse respunde-mi in curendu si primesci sarutarile mele de amicu.

I. NEGRUZZI

X

Iasii, 28 Dec. 1865

DRAGA ALECULE!

Nu vei fi pricepĕndu de siguru ce schimbare s'a petrecutu cu mine de oare ce am devenitu leneşu şi neingrijitoru din corespondinte consciinţiosu ce eram odinioară. Data asta am ănsĕ scuse binecuvĕntate. In timpulu cănd cholera băntuiea oraşulu nostru, am suferitu de o nervositate atătu de grozava, încătu eram încapace de ori ce lucrare fie aceasta catu de uşoară. Redobândindu-mi apoi starea sanatoasă anterioară celu puţinu în parte, am fostu nevoitu a plecà la Bucuresci pentru unu procesu ce aveam inaintea Curţei de Casaţiuni. In Bucureşti am statu mai multe sĕptĕmăni; procesulu l'am perdutu şi cu dinsulu o sumă de vo 600 galb. pe care i-aşu fi avutu in mănă, dacă magarii de judĕcători s'aru fi pronunţatu altfeliu, adică in conformitate cu o minoritate ce aveam pentru mine, iar nu măgăresce. De doĕ, trei dile m'am inturnatu in Iaşi şi peste vre o sĕptĕmănă şi jumătate altu procesu me silesce a purcede din nou in capitalia Romăniei. Să sperămu că astă dată voiu fi mai norocitu.

Mihai ţi-a fi spusu despre Iaşi in genere şi despre noi şi societatea Junimea in particularu. După o trecere de mai bine de doĕ luni, în care a urmatu o luptă inverşunata pentru statornicirea unei ortografii uniforme, proiectulu meu a fostu respinsu şi s'a adoptatu propunerile lui Maiorescu in contra trei inverşunaţi adversari care representau fie care unu sistemu diferitu. Aceştia erau eu, Pogor şi Paicu [45], unu Bucovineanu împămĕntenitu astadi la noi in ţară. De multe ori desperamu că ne vomu mai putè înţelege, dar la urmă amu trebuitu să ne plecămu înaintea argumentaţiunei.

Astadi te convingi că am parasitu vechia mea metoda şi că am adoptatu cu inima apĕsata, dar convinsu, sistemulu Maioreschianu. Cum se va tipări scrieria lui Maiorescu asupra ortografiei, îţi voiu trimite-o şi vei judeca singuru despre capacitatea persoanei cetindu opera sa.

Cartea ta de geometrie a produsu mulţumire in cercurile noastre, vĕdĕndu că mai sunt tineri care singuri trăindu şi nestimulaţi de alţii sĕ mai ocupă cu lucrări serioase. Culianu [46], profesoru la Universitate şi barbatu precompetinte în astă materie şi-a datu parerea lui în doĕ rănduri. Dreptu să-ţi spunu nenorocirea ta este că pe lângă geometru mai eşti şi filologu. Dacă vrei s'asculţi unu consiliu amicale din partea mea, lasă la o parte formaţiunea nouelor cuvinte şi întrebuinţarea celor pretinse găsite in poporu; într'o carte de sciinţă esactă aceste sunt fără importanţă. Nu uita că limba [ca] ori ce altu lucru propaşesce şi că a voi a o întoarce la cele trecute, este totu atâtu de imposibilu pe câtu nu sĕ poate transforma în alta nouă pre cum o voescu unii şi alţii. Dacă vei înţelege aceea ce dicu bine şi nu vei duce-o la estremu, vei împărtăşi poate părerea mea. In totu cazulu cartea ta e recunoscută de bună şi folositore. Poate ca în [sfîr]şitulu iernei sau a primăverei, voiu fi silitu să mĕ abatu pe la Galaţi, poate ănse nu. Dacă va fi te-oiu sărută în persoană, precum te sărutu nu mai puţinu fraţesce astadi din departare.

Al teu

I. NEGRUZZI

XI

Iaşii in 21 Aug. 1867, st. v.

IUBITE ALECULE !

Intorcĕndu-mĕ a casă după o absenţă de aproape trei luni, am găsitu scrisoarea ta cu galbenul şi me grăbescu a-ţi respunde. Me bucura că ţi-au ţinutu în samă semestrele din Berlin şi că te pregătesci serios pentru doctoratu. Iţi dorescu succesu şi sperezu că ne vom intilni nu peste multu timpu ca colegi în nenorocita noastră ţară.

Convorbirile începu a prinde [47]; îmi vinu abonamente şi mici lucruri de publicaţiune din multe părţi ; dar singuru vedi cu ce reservă le întrebuinţezu : pan'acuma afară de câteva mici poesii,

totu ce-a apărutu, a fost productul micii societăţi Ieşane şi mai ales a familiei Negruzzi. Dar totu ce apare în Convorbiri se reproduce în ziarele celelalte : Se folosescu de lucrul nostru fără picu de ruşine. Câtu de jos au căzutu ! Afară de o mică societate Ieşană, restul Romăniei de 9 milioane e mortu pentru produceri literare si scienţifice ! Fatală politică şi nenorocitu spiritu ce domnesce ! Me felicitezi că m'am făcutu poetu. Cum nu era să mă facu, când o puternică simţire de durere înaduşise toate celelalte în mine ! Cum am traitu vo patru luni de zile singur, nu sciu să-ţi spunu. Atâta sciu că m'am dusu cănd la Galaţi cănd la Bucuresci, cănd la ţară, cănd vineam înapoi în Iaşi fără consciinţa de ceea ce facu. La urmă am luatu traista şi m'am dusu în lume: m'am opritu câtu va timp la Viena, apoi mai mult la Paris la esposiţiune: de acolo am cutrieratu Sviţera vo lună de zile, apoi m'am dusu pe malurile Rhinului, trecĕndu pe la gara din Heidelberg fără a găndi la tine de cât 6 oare după ce eram cale de 100 poşte din Heidelberg — vezi în ce stare eram ! — In fine m'am opritu la Ostende să facu băi de Mare, ca să-mi restituezu in integrum nervele mele ce se desorganisase cu totul. Acolo am redobânditu puţină linisce în sufletul meu şi me aflu acum mai bine în această privinţă, dar dracul care niciodată nu lasă pe omu în pace, ci când scapă de o nĕpastie ilu aruncă în alta, a facutu să suferu ear de ochi. Poţi să-ţi închipuiesci cât rĕu îmi face a nu puté lucra cu mulţimea trebilor mele şi a fi aruncatu din nou in sinistre presimţiri. Inima ţi se face de peatră, în cât, ca Otello, când o atingi cu mâna, mâna te doare, ş'apoi te ameninţa şi ochii să devie peatră : frumoasă perspectivă !

Nu-ţi vorbescu despre politică căci mi-e greaţă! Cei mai mulţi gândescu la emigrare şi (ce să-ţi spunu ?) această grozavă idee începe a tortura şi mintea mea. Unde sunt visurile noastre din Germania ? Au sburatu cum sboară toate visurile copiilor şi ne-amu trezitu într'o teribilă realitate ! Singurul lucru ce me mai interesează sunt Convorbirile. Cine scie cât a ţiné şi acestu interesu ! Cartea ta, nu sciu dacă a eşitu de sub tipariu, căci nu mi-a fostu trimisă ăncă [48]. Ai trebui să trimiţi unu esemplaru la societatea filologică adunată în Bucuresci pentru regularea ortografiei Române [49] : toate coryfeele filologiei (afară de Maiorescu, pe care nu l'au chiematu Roşii din cause politice) sunt acolo : Cipariu, Lau-

rianu, Sbierea [50] (urmaşul lui Pumnu), Alecsandri, tată-mio care a refusatu), Caragiani [51] (din Macedonia), etc., etc. din toate părţile României. Oare la ce capătu au să easă: Viele Köche verderben den Brei [52]. Toţi cei cari au scrisu despre limba bune sau rele, vrute sau nevrute, au trimisu scrierile lor Societăţii care le cercetează şi culege din ele ce e mai bunu. Deaceea îţi zîcu să trimiţi şi tu. Pe Mihai l'am vezutu de vo trei ori la Bacău, e bine. Pe maică ta n'am vezut'o la Galaţi, fiindu că erà la ţară. Pe Iorgulescu l'am vezutu la Brăila mulţămitu şi fericitu : pe Bose [53] în Iaşi tristu fiindu că i-a muritu tată-so de vo lună ; pe Petrino la Botoşani insuratu, eară bolnavu şi foarte incurcatu în datorii sĕrmanul. Leon e bine, eu sunt cum ţi-am spus : aşu vra să mĕ retragu la ţară şi nu-i chipu şi sunt mai disgustatu, de cât toţi disgustaţii. Când îmi făceam aeru prin câteva poesii, mai mergea ; acum nici pentru asta nu mai am venă.

Să ne videmu sănătoşi, dragă Alecule, şi scrie-mi câtu de des. Atâta timpu totu se găsesce.

Al teu

I. NEGRUZZI

P. S. Nu potu publica traducerea Räuber [54]. Eu singuru am tradusu Räuber şi Fiesco şi Cabale und Liebe în şiru de trei ani : dar aceste nu sunt apte pentru publicaţiune în Convorbiri. Indreaptă pe amicul teu spre Lessing. Pentru ce să facemu aceleaşi lucrări ?

XII

Iaşii, 1 Mai 1879

IUBITE ALECULE !

Nu ştiu dacă în puterea vechiului nostru prieteşug şi a plăcutei copilării ce am petrecut împreună, voiu avè destulă trecere la tine ca să-mi îndeplineşti o rugăminte ce-ţi fac. Este vorba de votul tĕu la Colegiul I de Suceava. Faţă în faţă stau Nicu Gane de o parte şi D. Agioglu de alta. Mi se pare că chestiunea ce are să se trateze în Adunarea de revizuire; este aşa de însemnată, încât

de astă dată cel puțin alegĕtorii drept simțitori și luminați ar trebui mai puțin să se uite la grupările politice, precum le-au făcut împrejurările și interesele, decât la valoarea personală a deputatului. Nu cunosc decât de nume pe D. Agioglu, dar pe Nicu Gane îl cunosc, cum mĕ cunosc pe mine însu-mi și știu că pe dînsul nici ademeniri, nici făgăduințe, nici deșertăciuni nu vor fi în stare să le facă a șovăi într'o chestiune atât de însemnată ca acea a Evreilor, așa de primejdioasă pentru naționalitatea noastră atât de mult încercată. Nu știu, iubite Alecule, în care parte politică se pleacă simțirile tale, dar știu că în privința națională ai păstrat vechile tale credințe, pe care le împărtășeamu odinioară așa de desăvirșit. Se vuește în lume că Brăteanu [55] are și față de Alianța Izraelită, precum avea odată și față cu guvernul rusesc, tainice angajamente, foarte prejudiciabile patriei noastre și ar fi de dorit ca să trimitem deputați, pe care cu nici un chip Brăteanu nu i-ar putè ademeni, cu tot farmecul ce adese ori știe a întrebuința. Gane este un asemenea om. Socot ca și tu îl cunoști deajuns pentru a fi sigur despre aceasta. Te rog dar, dacă stă în putințele tale să-i dai și tu votul tĕu, îndatorindu-me și pe mine prin aceasta. In tot casul aștept de la vechiul meu amic din copilărie să-mi scrie două rânduri prin care îmi va vesti care este gândul ce are în privința acestor doi candidați, unul independent, altul al administrației locale și prin urmare al guvernului central.

Sigur fiind de a primi de la tine douĕ rănduri dislușitoare, me recomănd plăcutei tale amintiri și sunt al teu vechiu și nestrămutat prieten

I. C. NEGRUZZI

XIII

Iașii, 30 Dechemv. 1880

IUBITE ALECULE,

Scrisoarea ta împreună cu cărțile, ce mi-ai trimes le-am primit la București. Mĕ găseam acolo ca *dipotat la Cameră.* Din București însă îmi este cu neputință să respund cuiva. Toată zioa stând în atmosfera infectă de pe dealul Metropoliei ; atmosfera morală

mult mai infectă ăncă, împreună cu vuetul deacolo pe mine mĕ ameţesc la cap şi mĕ fac inapt pentru ori ce ocupaţie. De aceea în Bucureşti îmi întrerup şirul regulat al corespondenţei mele. In Iaşi m'am intors în zioa de Crăciun şi mĕ grăbesc a-ţi mulţămi pentru regula cu care te-ai ţinut de cuvĕnt. Am cetit lui Tassu [56] scrisoarea ta, împreună cu paraponul ce manifestezi. El a protestat că nu a fost in intenţia lui de a fi maliţios şi că, dacă resultă aşa ceva din criticele sale, pana lui l'ar fi trădat, fără voia autorului.

El zice că toate le-ar admite, dar că limba ta nu este posibilă; că *dirept* în loc de *drept, traptat, pandepte* etc... se întrec în pedantisme cu limba întrebuinţată de profesorul Petru Suciu [57] la cursurile lui de drept roman. Că chiar Suciu cu vremea s'ar mai fi schimbat, şi că tu singur nu vrai să faci sacrificiuri slăbăciunilor comune, că chiar dreptate de-ai fi avĕnd, ăncă a incaleca pe oarecare regule generale şi a goni cu ele păn la scara murgului, contra simţirii manifeste a tuturor contimporanilor se chiamă a fi pedant. Ori cum fie, eu, nemai simţindu-mĕ plecat să studiez şi să critic astăzi manualuri de drept, i-am comunicat lui Tasu ultimele tale broşuri, ear el mi-a spus că cu greu se va hotări să scrie ceva asupra lor, avĕnd pentru tine o deosebită stimă şi temĕndu-se să nu fie nedrept. Poate că s'a făcut şi leneş.

Imi pare reu că nu ne-am vĕzut mai des la venirea ta în Iaşi şi că n'am făcut cunoştinţă cu soţia ta. Sperez că, dacă te va mai aduce întămplarea pe la noi, vom petrece ceva mai mult împreună ca să ne aducem aminte de copilăria noastră ce am petrecut aşa de vesel împreună. Iţi doresc serbători vesele, un an nou fericit şi sunt al tĕu amic sincer

I. C. NEGRUZZI

XIV

Iaşii, 17 Mart 1881

IUBITE ALECULE!

Nu te supera pe mine dacă nu ţi-am respuns un timp îndelungat şi am trebuit să primesc o somaţiune din partea ta păn a nu scrie răndurile aceste. Am fost şese sĕptĕmăni în Bucureşti — timp

în care mi-a fost peste putinţă să îndeplinesc datoriile mele de corespondent conştiincios, însă abia intors la domiciliul meu îndreptez negligenţa.

De la început am dat articulul filologic ce ai scris contra lui Cihac D-lui Lambrior, care e poate cel mai serios filolog român, ca să-l citească şi să-şi [dea] părerea dacă s'ar putè publica in Convorbiri. Negreşit că, dacă scrierea ta ar fi avut numai neajunsul de-a ataca pe Cihac, cu toată neplăcerea mi-aşi fi călcat pe inimă şi l'aş fi tipărit in Convorbiri. Insă după părerea lui Lambrior, — care este cu atât mai nepărtinitor, cu cât el publică scrierile sale filologice în foi străine, în special în revista *România*[58], pe care vei fi cunoscênd-o—după părerea lui Lambrior, zic, articolul teu este opera unui diletant inteligent, nu aceea a unui specialist. Astăzi filologia a ajuns aproape o ştiinţă aşa de precisă ca jurisprudenţa sau medicina şi nu se mai poate face numai după cunoştinţe generale pe care le are negreşit un barbat cult cum eşti tu d. ex., adică cum suntem noi, cei de tagma noastră. Astăzi, adaugă Lambrior, cunoştinţa limbei sanscrite bunăoară, ar fi neapĕrată pentru a te pronunţa într'o chestiune filologică ori care ar fi. Scrierea ta ar cuprinde adĕvĕruri — fără îndoeală, însă basa fundamentală ceea pe care ar avé-o numai specialiştii i-ar lipsi; prin urmare ar fi mai bine ca desertaţia ta să remăie nepublicată şi să remăie o sarcină a unui specialist modern în viitor să atace in fond scrierea lui Cihac, cel mai bine prin o altă scriere mai complecta şi în tot casul mai adevĕrată în ceea ce priveşte etimologia. Deaceea îţi voiu trimite manuscriptul fie prin poştă, fie prin Zisu şi voiu adaugi, *dacă le voiu regăsi,* observaţiile scrise ce mi le-a făcut Lambrior când mi-a restituit manuscriptul. Am călătorit cu Mihalachi de la Roman la Paşcani mai dĕunăzi. Am aflat de la dênsul, cu părere de rĕu, că ai nemulţumiri casnice serioase. Dacă ar fi ânca prin putinţă, ţi-aş dori înlăturarea. Ori cum va fi remân al teu vechiu şi sincer amic

I. C. NEGRUZZI

XV

Iașii, 12 Iunie 1881

IUBITE ALECULE !

Am primit scrisoarea în care cu drept cuvênt imi faci aspre mustrări că nu ți-am înapoiat manuscriptul teu care se găsește la mine. Merit mustrările. Inchipuește-ți că eram sigur că-ți expediasem manuscriptul când am plecat la București. Abie eri, după cetirea scrisorii tale mi'am răsfoit din nou saltarele și am dat de bărtie. Câte-odată un lucru pe care dorim a-l face, ne inchipuim că l'am fi făcut, așa am pățit de astă dată cu tine.

Anca odată scuzează-mă și mĕ crede al teu amic sincer

I. C. NEGRUZZI

Am vĕzut mai deunăzi la Focșani pe Nicu Dăscălescu, după 15 ani ! ! El e judecător de pace. Am vorbit împreună despre mulți foști camarazi in deobște și despre tine în parte.

Izvoare: Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscriselor: Autografe românești dăruite de *Iacob C. Negruzzi.*

N O T E

Scrisorile III, IV, V, XI, au fost dăruite de I. C. Atanasiu, avocat, prin Octavian Goga, dela care se află și următoarea notă explicativă: (cfr. Ședința din 18 Decemvrie 1931).

«Scrisori adresate de I. Negruzzi lui Alecsandru Gregoriady de Bonachi. Acesta a fost originar din Galați, a făcut studiile juridice împreună cu Iacob Negruzzi la Heidelberg. Intors în țară, Bonachi a intrat in magistratură, a fost un distins jurist publicând numeroase studii juridice».

«Iacob Negruzzi a părăsit Heidelberg-ul și a venit în țară înaintea lui Alex. Gregoriady de Bonachi și a urmat intre ei o corespondență numeroasă, din care predăm aceste câteva scrisori. Ele mi-au fost predate de d-l I. C. Atanasiu, fost director la Banca Națională, un membru al familiei Gregoriady Bonachi» (cfr. Ședința din 18 Decemvrie 1931). Celelalte, au fost cumpărate în vara aceasta de Academia Română.

I

[1] Ultima scrisoare a lui Iacob C. Negruzzi, din străinătate, către tatăl său este din 29 Sept. 1863 (Cfr. St. D. L. II 4, scrisoarea a treia, unde dintr'o eroare de tipar s'a pus 29 Sept. 1869 în loc de 1863. Evident la 1869 Iacob C. Negruzzi nu putea scrie tatălui său, care murise la 1868).

[2] Despre excursia lui I. C. N. la Mecklemburg vorbeşte şi *Costache Negruzzi* în scris. din 23 Sept. 1863 (Cfr. St. D. L. II 2—3).

[3] *Dimitrie Petrino.*

[4] *Grigorie Ventura.*

[5] ...«adlige Trinkstube» = cârciuma elitei.

[6] *Ştefan C. Şendrea*, profesor, născut în Iaşi 1842. Profesor de drept civil la facultatea de drept din Iaşi; ca om politic: agent diplomatic la Paris (1876), apoi Ministru al Justiţiei în cabinetul lui P. S. Aurelianu (21 Noemvrie 1896—31 Martie 1897).

[6 a] «Castellamare veghează nopţi întregi la fereastră împreună cu luna care priveşte oamenii cu melancolie; precum norii se îngrămădesc în jurul lunii tot aşa gânduri sinistre se adună împrejurul Castellamarei; dar când norii acopăr cu întunerec frumoasa lună, ochii Castellamarei se închid şi nu mai scânteiază. Dimineaţa pe cer apare soarele, Castellamare se trezeşte, somnul ei s'a dus, soarele urcă tot mai sus, şi Castellamare îşi bea cafeaua; când soarele ajunge sus de tot, Castellamare e nespus de cochetă, având grijă de toaletă..., ş. a. m. d., ş. a. m. d.

[6 b] Te salut, binecuvântate Domn.

II

[7] *Neckar* afluent în dreapta Rinului, Germania sud-vestică.

[8] *Odenwald*, pădure muntoasă în lanţul de munţi ai Rinului de sus. Pădurea Ozilor (ohd odowald = öder Wald = codru pustiu) se întâlneşte adesea în legendele şi miturile germane vechi, cu deosebire în Cântecul Nibelungilor.

[9] Ausflug = excursie.

[9 a] Să nu doreşti să vezi niciodată, ş. a. m. d.

III

[10] *Macbeth*, traducere din *Shakespeare* a lui *Petre P. Carp* a apărut chiar în acest an (1864); despre ea A. D. Xenopol spune că este mai puţin isbutită decât Othello, tipărită patru ani mai târziu; (Cfr. St. D. L. II. 16, 121, 158).

[11] Emilia Maiorescu, sora lui Titu Maiorescu; traducerea din trilogia lui *Schiller*.

[12] In traducerea germană de *Aug. Wilh. von Schlegel şi Ludwig Tieck* titlul comediei lui *Shakespeare* «Love's Labour 's lost» se redă «Liebes Leid und Lust» sau «Verlorne Liebesmüh'», titlul redat de *Iacob C. Negruzzi* este desigur după o altă versiune germană.

[13] *Bummler* = pierde-vară.

[13] a ...Şi pe urmă d'a capo.

[14] ...procul a negotiis — frasă latinească, care înseamnă cuvânt de cuvânt a sta departe de orice acţiune, a se abţine dela orice lucru; a fi inactiv.

IV

[15] gaci = gâci, ghici.

[16] *Dimitrie Petrino.*

[17] *Nicolae Quintescu,* * 21 Februarie 1841 în Craiova, membru în Junimea din 1865.

[18] *Ferdinand Lassalle* recte Lassal, evreu, născut 11 April 1825 în Breslau, ca fiu al negustorului de mătăsuri Lassal, este împreună cu Karl Marx întemeetorul social democraţiei Germane. In Iunie 1864 F. Lassalle pleacă în Elveţia ca să-şi caute de sănătate, sdruncinată în urma luptelor politice împotriva burgheziei şi liberalismului german. Acolo întâlni pe fiica unui diplomat bavarez, d-ra Helene von Dönnings, care era logodită cu Iancu Racoviţă. Rivalii ajunşi în conflict îşi disputară întâetatea şi dreptul prin duel. In ziua de 28 August, glontele lui Iancu Racoviţă lovi în plin în Ferdinand Lassalle, care muri în urma rănirii, la 31 August 1864.

[19] Problema ortografiei române a format întotdeauna obiectul celor mai temeinice preocupări ale membrilor Junimii. Astfel Iacob C. Negruzzi revine adesea în scrisorile sale către Bonachi, asupra fixării ortografiei și asupra discuţiilor care se încingeau în jurul principiilor de ortografie propuse de diferiţi membrii. Cuvântul hotărîtor însă l-a avut tot Maiorescu.

V

[20] «Cu plăcere iau condeiul în mână»...

[21] ...cu cele cuprinse în scrisoare...

[22] (?)

[23] Joc naţional polonez.

[24] *Eduard Caudella,* compozitor român; amănunte: St. D. L. I, indice.

[25] ...în marele oraș maritim Galaţi...

[26] *Nicolae Mandrea,* * 8 Octomvrie 1831 Iaşi; membru în Junimea din 1864.

[27] *Bücherwurm* — cel ce stă tot timpul cu nasul în cărţi.

[28] Pentru procesul lui Titu Maiorescu v. *S. Mehedinţi* (Soveja): *Titu Maiorescu*, Buc. 1925, sau St. D. L. II 167—171.

[29] *Nicolae Casimir,* * 1 April 1843 — † 22 Oct. 1867, membru in Junimea din 1865.

[30] *Mihail Gregoriady Bonachi,* versificator, traducător din Anacreon și din autori latini (Lucius Apuleius) şi autor de scrieri juridice († 1897).

[31] Scrisoarea aceasta este din 1864, deci din anul în care se produse lovitura de stat a lui Cuza (2 Mai), despre care Iacob C. Negruzzi vorbeşte şi în scrisoarea din 1/13 Iunie 1864 (III), în acest vol. pg. 334: *Lovirea de statu a fratelui a fostu «fapta de doue Mai»* şi a sorei [?] «Insuraciunea lui Drossu» [?].

VI

[32] Cfr. I. E. Torouțiu, St. D. L. II 167—171.

[33] General Christian Tell,, ministru al Instrucției Publice, a îndepărtat pe Titu Maiorescu din învățământ; iar T. M. a cerut el însuși să fie dat în judecată; cfr. St. D. L. II 167—171.

[34] ...înviată... Procesul lui Titu Maiorescu întrerupse cât-va timp activitatea Junimii pornită la 1863, pentru ca după achitarea «inculpatului», în 1865 activitatea să fie reluată cu un elan cu atât mai mare, cu cât justiția dăduse satisfacție desăvârșită nevinovăției și puse capăt cancanurilor politice și de meschine interese materiale ale adversarilor maiorescieni.

[35] Atât *A. G. Bonachi* cât și *Mihai B.*, fratele său, nu figurează între membrii Junimei.

[36] Până în 1865. Titu Maiorescu într'unul dintre discursurile sale parlamentare de după 1900 făcând istoricul Junimii, nu amintește despre cele dintâiu începuturi ale Junimii dela 1863 și 1864 până la proces, ci ia anul 1865 drept punct de plecare. Pentru cine a suferit ca și Maiorescu în 1864, neglijarea anului 1863 era psihologicește motivată pentru a nu mai fi nevoit să treacă în analele istoriei murdăriile de cari se folosiră inamicii în contra unui tânăr trecut abia de 20 ani. De aici însă, desconsiderând informația precisă a lui Iacob C. Negruzzi în *Amintiri din Junimea* că societatea a luat ființă de fapt în 1863 și a și început să activeze, unii istorici literari contrapun lui Iacob C. Negruzzi mărturia lui Titu Maiorescu după patru decenii și susțin anul 1865 ca an de naștere a societății. Ori informația lui Titu Maiorescu are valoare ca fapt, nu însă și dată istorică. Nu fiindcă Maiorescu nu și-ar fi reamintit data certă, ci pentru-că n'a voit să treacă mai îndărăt de 1865, evitând intenționat întâlnirea cu neplăcuta înscenare din 1864. Iată însă că aceste scrisori ale lui Iacob C. Negruzzi din 1863, 64, 65 etc. către Alexandru Gregoriadi Bonachi, așadar contemporane, vin să întărească Amintirile lui *Iacob C. Negruzzi* și să înlăture pentru totdeauna echivocul creat prin nota contradictorie a lui Titu Maiorescu, citată de istorici literari și susținută mai mult printr'o abilă dar rudimentară pledorie decât prin document însuși.

[37] burșicoase = burșicos germanism: burschikos = studențesc, fără jenă, liber; vesel; lăudăros.

VII

[38] Iacob Negruzzi, *Din Carpați*, în *Conv. Lit.* 1868 I 308, 324, 343.

[39] ...încât un savant profesor german, *Dr. Matthias Friedwagner*, dela Universitatea din Frankfurt pe Main, nu pregeta să scrie într'un foileton din ziarul «Czernowitzer Allgemeine Zeitung», că frumusețea regiunilor bucovinene de pe Valea Putnei-Bistrița nu găsesc asemănare în sălbăticiunea lor romantică nici cu mult cântata vale a Rinului și nici cu cele mai pitorești priveliști din Alpi.

[40] Dacă la tot ce ne-a dăruit natura s'ar mai adăuga buna voință și înțelegerea oamenilor, frontierile ar putea fi ermetic închise, pentru a se curma odată cu snobismul unei pseudoculturi și civilizație. Iar economia noastră națională ar face și ea băi de reconfortare și vindecare.

VIII

[41] Cfr. nota 38.

IX

[42] *Nicolae Cassu*, * 1839 în Ciutalești (Basarabia), județul Soroca, membru în *Junimea* din 1865. Astfel, corespondența lui Iacob C. Negruzzi rectifică părerea acreditată până acum că Tipografia Junimii s'ar fi înființat prin subscripție publică.

[43] Lipsește *Theodor Rosetti*, care pretutindeni figurează printre cei 5 întemeetori ai Junimii, din 1863. Aci însă e vorba de *comitetul* societății, din care probabil Th. R. nu făcea parte.

[44] Revista proectată «*Junimea*», la apariție (1 Martie 1867) primi numele «*Convorbiri Literare*».

[44 a] Schnellpresse = mașină (tipografică) plană.

X

[45] *Pavel Paicu*, * 27 Iunie 1831 în Bucovina, membru în *Junimea* din 1865. Cfr.: «Asupra Prospectului gramaticalu al D-lui P. Paicu» în *Conv. Lit.* 1867/68.

[46] *Nicolae Culianu* * 28 August 1834 Craiova, membru în *Junimea* din 1864.

XI

[47] *Convorbirile Literare* în 1867 erau în primul an de apariție.

[48] In *Conv. Lit.* 15 April 1867 I 60: «In Galați va apărea în curând o broșură «Despre ortografia română» de D. A. Gregoriadi Bonachi. Cetim petru întâia oară acest nume între publiciștii români și suntem curioși de a cunoaște sistema de ortografie ce va propune autorul. Din canal privat, am auzit însă că junele autor se ocupă de mulți ani de zile cu studii filologice asupra limbei noastre. De și mult contraversata chestiune a ortografiei române a format studiele speciale și îndelungate a celebrităților noastre filologice din toate țările române, urăm succes junelui autor și ne place a spera că publicațiunea sa va contribui la respândirea luminei în această grea și însemnată materie». Urmează apoi: Anunciu. In curând va ieși de sub tipar broșura intitulată *Despre ortografia română* de D. *A. Grigoriadi Bonachi*, care se poate procura la toate librăriele din România». — In *Conv. Lit.* 15 Dec. 1867 I 284: «Broșura despre ortografia română de D. Alecsandru Gregoriadi Bonachi, despre care menționasem într'un număr anterior, a apărut în fine. Nu vom critica ortografia D-lui Gregoriadi Bonachi care propune o combinațiune a sistemului etimologic cu cel fonetic și se apropie foarte mult în sistemul său de ortografia adaptată de Românii din Ungaria (Ziarul Concordia). Toată chestiunea ortografiei fiind acum *in suspenso* ca una ce este pendentă înaintea Societății Academice din București, așteptăm verdictul ce va pronunța această auctoritate asupra mult desbătutei chestiuni a ortografiei». — In Bibliografia Română *G. Adamescu*, A. Gr. Bonachi nu e menționat.

[49] *Titu Maiorescu* nu fusese invitat, fiindcă el îşi fixase punctul de vedere în chestiunea ortografiei, cu un an în urmă: «*Despre scrierea limbei române*» de *Titu Maiorescu*, Iassi, ediţiunea şi imprimeria Societăţii Junimea, 1866. Principiile generale fură adoptate şi de Junimea, dovadă este punctul 5 din «*Apelul la autorii rumâni*», publicat chiar în primul număr al C. L. (pg. 15), în care se precizează că «ortografia cu care se imprimă cărţile rumânesci a le Societăţii, este cea publicată în cartea D-lui Maiorescu: „Despre scrierea limbei rumâne"...». Se menţionează însă că ortografia maioresciană nu se impune autorilor şi nu este obligatorie, în casul când unii autori şi-ar exprima dorinţa menţinerii ortografiei proprii. Dealtfel *Titu Maiorescu* face «*Critica ortografiei D-lui Cipariu*» în *Conv. Lit.* 1867 I 137, 158 şi «*Respunsul D-lui Cipariu la critica ortografiei sale*» în *Conv. Lit.* 1867 I 196.

[50] *Ion G. Sbierea*, (*1836 — † 1916), profesor de limba şi literatura română la Universitatea din Cernăuţi, ca succesor al lui Aron Pumnul (din 1881). Din 1866 membru al Academiei Române, I. G. Sb. a publicat *Codicele Voroneţean* (1885) şi numeroase lucrări asupra mişcărilor, literare, culturale la Români în general şi la Românii bucovineni în special. Abstracţie făcând de învelişul în care sunt prezintate, informaţiile în sine şi datele controlate de autor cu o riguroasă occidentală disciplină ştiinţifică n'au putut fi clintite dela locul lor sau controversate de nimeni până acum. Urmaşul la catedra lui I. G. Sbiera a fost dela 1906—1918 savantul nostru cu renume european *Sextil Puşcariu*.

[51] *Ioan Carageani*, ale cărui scrisori s'au publicat în St. D. L. I. Cfr. şi Indice St. D. L. I şi II.

[52] Viele Köche verderben den Brei *prov.*: corabia cu doi cârmaci se neacă, sau: copilul cu două moaşe, se naşte cu buricul netăiat...

[53] *Bosc* altă dată *Bosie*. Nu pare să fie *Vasile Bosie*, membru în Junimea din 1878, deoarece, născut la 12 Oct. 1855 (Iaşi). Vasile Bosie la data prezentei scrisori (21 Aug. 1867) avea abia 12 ani.

[54] Din «Hoţii» lui *Schiller*, Iacob C. Negruzzi publică numai un fragment în Convorbiri Literare III 125; întreaga traducere a apărut în *Scrieri*-le sale *Complecte*. Celelalte tălmăciri Fiesco, Cabală şi Amor, Don Carlos, Fecioara dela Orleans şi Maria Stuart s'au tipărit mai întâiu în *Conv. Lit.*, între anii IV şi XXI. Cfr. Indice St. D. L. I şi II.

XII

[55] *I. C. Brătianu*, preşedintele Consiliului de miniştri în istorica guvernare de 10 ani fără întrerupere (24 Iulie 1877—17 Oct. 1887). Numai între 10 Apr. 1881 şi 9 Iunie 1881: *Dimitrie Brătianu*. — Informaţiile lui Iacob C. Negruzzi pot fi acum verificate prin publicarea *Actelor şi Cuvântărilor* lui *Ion C. Brătianu* de către «Aşezământul Cultural Ion C. Brătianu». Seria XI cuprinde: C. C. *Giurescu*, Ion C. Brătianu, acte

și cuvântări, vol. III (1 Mai 1877 — 30 Aprilie 1878) București 1930, pg. XVI + 402. — Seria XVIII: *N. Georgescu-Tistu:* Ion C. Brătianu, Acte și Cuvântări, vol. IV (1 Mai 1878 — 30 Aprilie 1879), Cartea Românească, București 1932, pg. XVIII + 412 + 4 planșe. Luminarea documentelor noastre literare din latura lor politică reclamă necondiționata consultare a materialului istoric publicat de C. C. Giurescu și N. Georgescu-Tistu, cari le-au redactat cu adnotări, într'o definitivă ținută științifică. Indicele de nume și motive istorice, politice etc., sunt atât de desăvârșite, încât devine pentru cine vrea să se orienteze, un fir călăuzitor prin întregul material vast. Sunt lucrări menite să creeze științei românești cel mai înalt prestigiu.

XIII

[56] *Tassu* și altă dată *Tasu*, — *Vasile Tasu*, * Februarie 1845 Baia Suceava, membru în *Junimea* din 1872.

[57] *Petre Suciu*, profesor de drept român la Univ. din Iași. Adversar al lui Titu Maiorescu. Cfr. St. D. L. II, Indice și *Soveja (S. Mehedinți):* Titu Maiorescu, p. 58, București 1925.

XIV

[58] Cfr. nota 13 pag. 58 în acest volum.

Iacob C. Negruzzi cătră Alexandru D. Xenopol

Scrisori din anii 1868—1902

I

Iaşii, în 13/25 Martie 1868

DOMNUL MEU!

Dacă n'am respunsu păn acuma la scrisoarea D-voastre din 7 a. cor.,[1] causa a fostu o absenţă a mea din Iaşi. Intorcêndu-me astăzi din călătoria mea, me grăbescu a ve însciinţa c'am primitu cu scrisoarea şi articolul ce aţi scrisu pentru a fi publicatu în Gazeta de Iaşi. Cu părere de rĕu trebue să ve anunţu ânsă că Gazeta de Iaşi [1a] a reposatu şi că prin urmare articolul nu mai avea coloane în care să poată fi inseratu. L'aşu fi publicatu în Convorbiri, dacă materia ar fi fostu aptă pentru o foaie literară, cea ce nu era. Aşa fiindu împrejurările, am crezutu că ar fi celu mai cuviinciosu să trimitu lucrarea D-voastre la unu jurnalu din Bucuresci, şi fiindu că «Presa» [2] este acum jurnalul celu mai bine redactatu, celu mai disbracatu de interesuri personale şi celu care represintă ideile Gazetei de Iaşi, l'am trimisu la redactorul Presei, care nu me indoescu va avè multămire a-i sacrifica câteva coloane.

Aşu dori ca corespondenţa noastră să nu se sfirşească, ci să ne scriemu unul altuia, din când în când. Fiindu că şi D-voastre faceţi o părticică din Societatea «Junimea» [3], nu me indoescu că ve interesaţi atât pentru lucrările sale, cât şi pentru organul seu «Convorbirile» care de mult ese sub redacţiunea mea.

(Sperezu că primiţi Convorbirile regulat, sau cumva nu?).

In calitatea D-voastre de membru alu Junimei, cum ar fi dacă de când în când aţi da semnu de viaţă printr'unu articolu ce aţi trimite Convorbirilor? Poate vre unu articolu istoricu, în care

aţi luà o parte bine hotărită din istoria universale (d. e.: viaţa şi domnia vre unui imperatu sau monarcu din ori ce evu; vo bataile cu împrejurările, causele şi efectele sale; viaţa şi isbânzele vreunui generalu, sau opurile vre unui literatoru etc.). Dacă n'aţi fi destulu de versatu în istoria naţională pentru a intreprinde o asemine lucrare, ceea ce in adeveru ar fi de unu nepreţuitu interesu, ar fi de sigur foarte interesantu să luaţi o asemine materie chiar din istoria altor popoare, caci a sositu timpul in care trebue sa ne ocupămu şi cu istoria ca atare, chiar în afară de interesul directu alu poporului nostru, ci numai pentru interesul sciinţificu. V'aşu propune să alegeţi sau vre unu Kalifu arabu din Mecca, Bagdad sau Cordova; sau ceva din istoria Byzantină sau din istoria Poloneză. Aceste ar face poate să comparamu relaţiunile noastre actuale cu timpul şi causele de decadenţă a imperiului Byzantinu sau a Poloniei. Dacă ănsă timpul nu ve iartă să ve ocupaţi cu istoria (cea ce v'ar recomenda ănsă minunatu către publicul şi guvernul Românu), celu puţin scrieţi-ne din când in când vo dare de samă asupra vre unui opu nou care apare în Germania şi dobândesce succesu. Şi aceasta ar avè interesul seu. Credu că propunerea mea este foarte acceptabilă şi dacă aţi primi-o ar fi atât în interesul Societaţii şi foiei noastre, cât şi în interesul D-voastre.

Asceptându amabilul D-voastre respunsu sunt a D-voastre devotatu.

I. NEGRUZZI

II

Iaşii, în 3/15 Mai 1868

IUBITE DOMNULE XENOPOLO,

Am primitu scrisoarea D-voastră împreună cu începutul articolului asupra Culturei Naţionale [4] şi-ţi facu pentru această lucrare sincerul meu complimentu. Ieri s'a cetitu în Societatei Junimea şi întreaga Societate a fostu nu mai puţin mulţămită decât mine şi m'a însărcinatu să-ţi trimitu salutările sale. Este o nemĕsurată deosebire între articolul ce trimeseşi Gazetei de Iaşi [5] şi care

avea de obiectu reflecţiuni generale asupra culegerei de monede şi intre acesta pe care l'aţi trimisu Convorbirilor. Celu ânteiu samană cu o composiţiune ce ar face unu june pentru examenul de maturitate în cele trei oare când stă sub privigherea unui profesoru care ie samă ca examinându-l să nu consulte cărţi străine; acestu din urmă este lucrarea unui barbatu care cugetă matur şi scie a-şi reproduce fructul cugetărilor clar, precis şi chiar frumos. Convorbirile voru deschide cu plăcere coloanele sale articulului D-voastre, numai sperezu că-mi veţi da voie să schimbu pe ici pe cole vre unu cuventu sau vo espresiune mai mult pentru puritatea limbei, fără a mĕ atinge vo dată de idee. Aşu fi doritu să începu publicarea acestui articolu chiar în numerul viitoru 15/27 Mai, ânsă nu îndrăznescu de frică să nu am urmarea la timpu. Dacă păn în vo optu zile mi-aţi trimite urmarea sau me veţi încredinţa că voiu avè-o de aici în doue sĕptĕmâni, începu a-lu publica. Asceptu dar cu nerăbdare respunsul D-voastre de la Berlin cât de grabnic [6].

Me cam indoescu că-mi veţi trimite urmarea aşa de grabnic cum aşu dori, fiindu că mi-aţi spusu că v'aţi pusu pe studiarea lui Buckle [7]. Sciu ânse din experienţă că când ie cineva odată Buckle în mână, nu-lu mai pune aşa de grabnic la o parte. Mai am âncă o mică teamă. Buckle are să vă producă, credu, unu efectu aşa de profundu, încât ideile acestui istoricu au să înlocuească propriele D-voastre cugetări şi poate veţi fi în urmarea articolului despre cultura naţională mai puţin originalu [8]. In sfirşitu, aceste sunt presupuneri; ori cum va fi asceptu respunsul D-voastre în curendu.

Nu sciu dacă cunoasceţi Convorbirile de la Octombrie păn la Martie, adica jumatatea anului I. Mi se pare că nu şi-mi pare rĕu de aceasta, fiindu-că în ele se află o lungă critică de Maiorescu contra cărţii şi şcoalei lui Bărnuţu (Dreptul publicu alu Românilor), critică profundă care a făcutu mare sensaţiune şi acum se vinde în broşure [9]. Dacă n'o cunoasceţi voiu spune să ve trimită broşura. Acele numere mai cuprindu mai multe cânticele de Alecsandri, partea unei novele de frate-mio Leon (Vĕntul Soartei) [10]. O poveste proverbu de mine care s'a jucatu odată [11], o frumoasă critică de Carp asupra dramei lui Hăjdĕu «Razvan Vodă» [12]; un discursu despre literatura franceză de Meşotă [13]; o novelă originală de Nicu Gane — Peatra lui Osman [14]. O frumoasă critică de

Maiorescu asupra poesiilor populare adunate de Alecsandri [15]; descrierea unei călătorii întreprinse odinioară de mine prin Carpați [15 a] și cu desăvârșire deosebit scrisă de articolul ce se publică acuma sub titlul «Primblări» [16], poesii destule, din care cele mai multe de mine, apoi câteva bune traduceri de Schelitti [17], altele iarăși originale de D-șoara Cugler [18] etc., în fine câteva mici istorisiri (legende etc.), dări de samă despre societăți literare, jurnale și în special despre Societatea academică din Bucurescí, de care vei fi cetitu. In genere materia e destul de variată. Imi pare rĕu ca nu-ți potu trimite volumul. Câte au fostu, toate s'au vĕndutu; dovadă că Convorbirile prindu rădăcină. Altă dovadă despre aceasta mai este [că] articulele noastre se reproducu toate de toate foile fără rușine de a se folosi de lucru străinu. Frate-mio Gheorghiță se află în Iași. Tată-mio e greu bolnavu și l'amu chematu aici pentru totu casul. Suntemu foarte necăjiți în familie: bunul meu a muritu, tată-mio are puțină speranță de scapare și multe altele ne apasă. In asemine grele împrejurări eu unul sunt fericitu când o ocupațiune literară me distrage de la chinuri sufletesci și miseriele vieței.

Al D-tale amicu sinceru

I. C. NEGRUZZI

III

Iași, în 20 Mai 1868 st. v.

IUBITE DOMNULE XENOPOLO,

Profitezu de unu momentu liberu pentru a ve scrie câteva rânduri drept respunsu la ultima D-voastre scrisoare. Indată ce am primit'o, am împedecatu zetarea articulului D-voastre despre Cultura Națională care era să apară în Nr. din 15 Mai și am umplutu jurnalul cu altă materie. Sperezu că voiu primi în curĕndu întregu articulul pe care voiu începe a-lu însera, dacă se poate cu începere de la 1 Iunie sau de nu cu începere de la 15 Iunie [19]. Asceptu cu nerăbdare scrisoarea și articulul. Presa păn acum nu

a publicatu articulul ce-i-am trimisu pentru cuvintele ce voiu spune în viitoarea scrisoare (cuvinte ce-mi închipuescu că a avutu), fiindu ca D-l redactoru nu mi-a făcutu onoarea a-mi răspunde. Atâta pentru astăzi în grabă. Data viitoare mai mult şi mai larg.

Complimente dela toţi.

Al D-voastre devotat

I. C. NEGRUZZI

IV

Iaşii, în 25 Dec. [*18*]*68/6 Ian.* [*18*]*69*

IUBITE AMICE,

Profitezu de cea ăntei zi de Crăciunu, când nici se facu, nici ţi se facu visite, pentru a-ţi respunde la cea de pe urmă scrisoare pe lângă care mi-ai trimisu şi articulul «Portretu şi fotografie»[20]. Amu fostu în intervalul acesta de doue ori absentu din Iaşi şi n'am mai respuns la nime, dar astăzi m'am pusu pe-atâta şi haida de acum înainte la scrisori! Ca să scii mai înainte ce soarte a avutu compunerea ce mi-ai trimisu, ţi-am pusu o mică notiţă în corespondenţa din Convorbiri[21]. Poate că te-ai superatu că articolul n'a fostu primitu şi că ţi-am respunsu în Convorbiri, dar nu face nimica; puţină supĕrare, din când în când, întreţine amicia mai bine decât presentările, nota bine când persoana în chestiune nu e din cale afară susceptibilă, precum nu are dreptul de a fi unu omu de spiritu. Aşa dar portretul şi fotografia au fostu respinsu. Pentru ce? Articolul e potrivitu şi bunu pentru Convorbiri, căci altele, au fostu primite şi publicate. Nu în interesul foaiei nu se publică Portretul, ci în interesul autorului *contra* interesului redacţiunei. Mai ăntei în teorii, trebue să ne convingem bine de unu lucru: Autorii noştrii, mai cu samă tinerii din Europa occidentală, credu că ori ce scrieri despre unu obiectu despre care nu s'ar fi tractatu ăncă în Românesce este bunu *(pentru noi)*, căci decă au vorbitu despre elu autorii străini, autorii naţionali ăncă nu l'au tractatu şi publicul nostru nu cetesce autorii străini, prin urmare

obiectul pentru dênsul e nou, prin urmare folositoru. Credu că ceia ce nu ar merge în străinătate, merge la noi, căci alta este România şi alta Europa. Aceasta e argumentaţiune greşită. Mai ăntei ceea ce ar fi rĕu în străinătate, este rĕu şi în Romănesce, apoi cu idei culese de la autorii străini nu se înaintează literatura noastră nici de cum, după aceea autorii se lenescu şi uită a se osteni spre dobândire de idei originale şi în fine se insultă publicul care se crede mai neghiobu decât este. Vra să zică, dacă cumva ideile espuse în articulul «Portretu şi fotografie» ar fi mai fostu zisu de unul sau mai mulţi autori străini, sau profesori de pe catedră, ori cât de bine aceste idei să fie espuse, dacă nu sunt deplin originale, ele n'au unu meritu literaru din acele care potu în adevĕru înainta literatura naţională. Anse hatirul făcutu D-lui Vărgolici pentru unu articulu mai puţin decât mediocru asupra lui Don Quijote [22], nu-lu voiu face amicului meu Xenopolo, de şi compunerea sa este de o sută de ori mai bună, din simpla causa că am altă speranţă în Xenopolo decât în Vărgolici şi preferu să se mănie pe mine câteva zile Xenopolo decât să-lŭ încuragezu la lucrări mai mici decăt este în stare a face, cu toată durerea redactorului care perde patru coşcoge pagini din foaea sa, pe care o redige cu multu amaru. Dar amicul nostru Goethe nu spune? «Die wahre Freundschaft zeigt sich in Versagen» // «Zur rechten Zeit» [23].

In specialu introducerea e pre lungă pentru pertractarea obiectului; una ie doue feţe şi alta doue feţe; este o disproporţiune vĕzută; partea din urmă e foarte frumos scrisă. E frumos, dar ce folosu? In total, după ideile chiar ale autorului, articolul seu nu e unu portretu, ci o fotografie, şi în zioa aceea soarele nu erà cumva nouratu, stecla era bine ştearsă şi colodiul în bună stare?

Destul despre aceasta. Ce mai faceţi pe acolo? Ieri am întălnitu pe papa Xenopolo, care mi-a spusu că eşti bine şi Gheorghiţa idem. Doar aşa să mai aflu ceva despre dĕnsul. Elu are obiceiul să scrie numai, când are nevoie de parale, dar când paralele au sositu, adio scrisori a casă. Cu toate aceste, ar trebui să gândească că maică-mea e cam betrănă şi se îngrijesce. Pe acolo veţi fi avĕndu vacanţe, teatre, Weihnachsmarkt, Orpheum, Kroll şi altele; pe aici avemu câte o soirée pe sĕptĕmână, unde se joacă o Junime care e mai veselă decât ori cănd, multe amoruri atât plato-

nice, cât şi reale, câte o dată unu procesu de pledatu; ţară, vreme frumoasă şi pentru a avè ceva comun cu voi: lipsă de parale. Despre politică, habar n'am; judecătorii demisionaţi n'au fostu puşi la locu; prefectu în Iaşi e Mărzescu de când noul Ministeriu [24], dar eu nu l'am vĕzutu ăncă, căci am obiceiul să îndesu cu visite pe cei căzuţi şi să neglijezŭ pe cei puternici. Acum sunt mai intimu decât ori când cu Sihleanu. Leon scrie dincolo în casă Evreica [25] şi eu scriu scrisori, dar sfirşescu, căci mi-au venitu în gândŭ câteva idei şi versuri pe care am să le pun în stihuri. Ai cetitu articolul lui Maiorescu: Despre direcţiunea culturei române [26]. Face grozavă sensaţiune, mai cu samă la Bucuresci şi în Transilvania.

Adio

I. C. NEGRUZZI

V

Iaşii, în 26 Feb./10 M. 1869

IUBITE XENOPOL,

Scrisoarea ta din urmă mi-a făcutu mare mulţămire şi aşu dori să-mi scrii cât de des, fără a ascepta de la mine unu respunsu regulatu. Scii câte trebi am şi câte scrisori de scrisu. Iţi trimitu 22 g. subvenţiunea «Junimei»; mai mult n'am putut aduna, cu toată stăruinţa ce am pusu. Eu ăncă voiu urma a stringe şi-ţi voiu mai trimite, îndată ce voiu prinde ceva. Acei 16 g. nu erau pe luna Ianuarie, ci bani restanţi din trimestrele trecute. Neplăcută meserie a fi perceptoru! Lasă că ai ostenele nesfirşite, dar apoi fuge de tine ca dracu de tămâie şi când îi găsesci şi stărui cu energie, te mai espui la multe de toate. N'am de unde să trimitu lui Gheorghiţă 20 g. cu cea mai mare bună voinţă: afară de cei 10 ce me costă elu pe lună; îi mai trimitu totdeauna subvenţiuni estraordinare, soră-mea me mai costă cel puţin 5; aşa încât ese suma de 20 pe lună pentru fraţi, adică jumătatea salarului meu; de unde să potu trimite mai mult, fară a fura? In luna aceasta m'a mai strinsu

în chingi Mandrea [27] să-i plătescu 15 g. ce dăduse tot lui Gheorghiță și am trebuit să-i plătescu. Pentru aceste sacrificiuri, Gheorghiță me resplătesce cu bine, ce-i dreptu. Imi face mari mulțămiri sufletesci! Nici macar nu-mi scrie — pentru ce mi-ar scrie? Bancherul îi trimite veniturile; rentierul trăesce. Are nevoie să scie bancherul cum petrece rentierul? Dar pe de altă parte, elu face bine că nu-mi scrie, căci așa nu me pune în posițiune să-i respundu. Ce dracul să-i mai scriu? — Să-i descriu situațiunea materială a casei noastre? o scie tot așa de bine ca și mine; să-i dau consiliuri bune? — sau crede că-lu sfătuescu de rĕu, sau admite că consiliurile sunt bune și — nu le urmează. Unu omu al momentului (Augenblicksmensch), cum e elu, nu se îndreaptă spre bine, prin cetirea unei scrisori. Poate să fie foarte mișcat sau convins când citesce, poate chiar să plângă, dar peste o oară s'a ștersu toată impresiunea. Asupra lui nu poate avè efectu, decât o stăruință constantă și neintreruptă. Dacă așu fi cu dĕnsul împreună, tot ar fi altfeliu, dar așa...

Tu care-i ești amicu, ar trebui să nu-lu lași să se peardă. Să nu-lu slăbesci cu mustrările și mai cu samă cu unu raționamentu sănătosu, pe fie care zi. Chiar dacă i-ai părè supĕrătoru, să nu-lu slăbesci — așa ai dobândi în adĕvĕru titlul de amicu și cu timpul ar recunosce abisul ce desparte pe amicul adevĕratu, de acei amici ai momentului, cu cari petrece și pe care în fundul inimei nici nu-i poate stima. Imi pare rĕu in sufletu de băietu. Are multă inteligentă naturală — dar ce folosu! Câte inteligențe naturale se perdu, fără de characteru; — are inimă bună — dar ce folosu câte inime bune se perdu, fără characteru. *Acesta* îmi pare lucrul principalu la omu. Fie inteligența mai mică, fie inima mai puțin moale, dacă omul are characteru, de sigur că va face mai mult pentru alții și pentru elu singuru, de cât dacă e înzestratu cu o inteligență mai vie, sau cu o inimă mai moale. Dacă natura a fostu părtinitoare pentru dĕnsul încât privesce spiritul și inima, pe de altă parte nu i-a datu nici o putere de voință, nici o energie sufletească și astfel i-a pus în a doa cumpĕnă, tot atâta rĕu, cât a pusu bine în cea ânteia și astfeliu a compensatu activul cu pasivul. Characterul lui are să se formeze in dem Strom der Welt [28], cum zice Goethe, după multe desceptiuni și suferințe. Vai! de asemine naturi, când no-

rocul îi părăsesce, câţi din ei se perdu fară urmă ! La oamenii înzestraţi cu mai multă energie, precum sunt eu, după timpuri lungi de suferinţe, de uşurinţe şi de pecate, când vine momentul desceptărei, se face în sufletu o reacţiune puternică şi deodată începemu altă cale, sdrobindu cu desavirşire îndemnurile sufletesci ce ne împingu spre rĕu; la cei fără energie, ideea de a-şi schimba soiul vieţei, se presintă la fie care momentu în gându, dar nici odată nu o facu — aşa este elu — voinţa o are, puterea ĕi lipsesce. Asemene oameni, cu sufletu de petică, nu au produsu niciodată vre unu bine, nici s'au deosebitu prin ori şi ce, ci au trăitu ca mulţimea fără merite, cu deosebire că mulţimea e mai fericită de cât dĕnşii fiindcă nu este muncită de aspiraţiuni mai înalte, precum sunt ei, cari au aceste fără a avè putere de a lucrà spre realizarea lor. Asemine nature au fostu câte odată îndreptate printr'o constantă priveghere, şi prin o înţeleaptă, dar neintreruptă conducere. Inţeleaptă, fiindcă trebue să scii bine a domni asupra lor, fără apărenţă şi a-i lua cu ghibăcie; neintreruptă, fiindcă de-i părăsesci unu singuru momentu, totu poate fi perdutu. Mai des ănsĕ, dacă au norocu, naturele aceste au fostu îndreptate prin mâna mai puternică a destinului, care dacă hotăresce a-i scăpa, îi aruncă într'o mare nenorocire, aşa de mare încât, de nu se perdu, esă cu nouă viaţă. La Gheorghiţă ar trebui cercată sistema privigherei, ănse fiindcă împrejurările nu o eartă, să vedemu ce va binevoi a face destinul. Dacă aşu fi unu străinu, aşu face unu studiu interesantu, urmărindu-lu pasu cătră pasu, aşa ănsĕ îlu privescu cu mult pre mult interesu, pentru a nu fi afectatu adănc, şi-mi închipuescu dacă eu, ca frate simtu atâta pentru dĕnsul, ce trebue să sufere o inimă de părinte în asemine casu ! De doue lucruri trebue ănsĕ păzitu neapărat, unul este de mania minciunilor, cu care s'a deprinsu aşa, încât devine din nenorocire o a doa natură la dĕnsul — natură grozavă care face omului unu rĕu nesfirşitu; a doa este sănătatea, celu mai mare şi mai scumpu bine pe pămĕntu, care lipsindu, viaţa e înzecit, înmiit de greu de purtatu ! Celelalte să le lăsămu asupra destinului, care facă ce va voi ! — Eu m'am hotăritu să nu-i mai scriu şi spune-i că, dacă nu se simte dispusu, n'are nevoie să-mi scrie nici elu, căci nu punu nici unu temeiu pe scrisorile lui. Numai când va fi în foarte mare nevoie de bani, să-mi

telegrafieze şi dacă mijloacele me voru erta, — i-oiu trimite. Mai că-mea ânsă e femee şi mamă şi cunoasce lumea şi oamenii mai puţin decât mine, prin urmare pune încă temeiuri pe scrisori şi vorbe, precum în genere pe formele esterioare (ce este o scrisoare alta ?), ei dară trebue să-i scrie şi cu mare îngrijire, de nu pentru alta, cel puţin pentru liniscea ei. Dar să trecem la alta.

Imi pare bine că eşti mulţămitu de Convorbiri. Acestu copilu al meu, pe care îlu iubescu cu dragoste adevĕrat părintească, îmi dă multă muncă, dar şi multă măngăiere. Sciu câte sacrificiuri materiale me costă — cât am neglesu advocatura (moşia mea) pentru dênsul, sciu cu ce indiferenţă, îlu privesce generalitatea gogomănească a oamenilor, dar pe de altă parte este o mică elită care recunoasce meritul, osteneala şi talentul şi aceasta îmi este destul. Credu că numerul 1 chiar din anul III (cu ce măndrie scriu acestu III !!) îţi va face plăcere. In Decebal [29] vei vedè ceva cu totul nou pentru literatura română; idem în «Poeticale» [29 a] scrise de mine, în modu uşoru şi umoristicu cum nu s'a pre meniatu păn acum limba Română; Pastelurile lui Alecsandri din acestu numĕru [30] sunt departe de înalţimea celorlalte [31], ear poesiile germane sunt bine traduse de N. Schellitti [32]. — Cu *poeticale* începu unu şiru întregu de articule, întitulate «Copii de pe Natură» şi succesiv voru urma : *Stăroştii; Părintele Gavriil; Eroul fără voie; Mihai Viteazul şi Ştefan celu Mare; Paralei şi Paraleoaice* [33] etc., etc.... care sunt tipuri de persoane, de clase şi de grupe sociale, descrise umoristic şi adesea cu rĕutate, lăsându pe ici pe cole să se strecoare unu suspinu melancolicu. Natura mea e îndoită: sau sunt sub domnirea unei adânci melancolii, adesea acelu soiu de melancolie ce numesc germanii «Weltschmerz» [34] sau îmi vine să ridu şi să-mi batu jocu de toate şi de toţi. După această împărţire a simţirilor, facu sau poesii, sau scriu lucruri umoristice. Câte odată aceste simţiri opuse me cuprindu împreună — lucru ce nu potu singuru înţelege ! — şi atunci esă unu soiu de amfibie curioasă, unu soiu de hermafroditu bizaru.

Aşa îmi închipuescu, — de şi în alte proporţiuni — trebue să fi simţitu Heine când compunea poesii de câteva rânduri totodată pline de durere şi pline de humoru. Să-mi spui părerea ta despre articulele ce voru eşi acum în Convorbiri. Proba din Her-

mann şi Dorothea ce mi-ai trimisu, a fostu cetită în Junimea şi a plăcutu [35]. Te îndemn dar să faci toată traducerea. Pentru ce n'ai păstratu ânsĕ forma esametrului, ci ai preferitu iambele de 6 picioare ? Esametrul este propriu poesiei epice, (afară de idilă); iambele sunt propriul poesiei dramatice. Cu atâta mai mult, că în românesce esametrul este foarte uşoru, mai uşoru poate decât în limba germană. Ar fi trebuitu păstrata chiar pentru fidelitatea traducerei : fă o încercare de esametre. Ear dacă ai mersu departe cu traducerea în iambe, urmeaz'o aşa.

Fiindcă am vorbitu acum despre esametru românu, amu întreruptu unu momentu scrisoarea şi am deschisu Hermann şi Dorothea, după întâmplare, şi am încercatu a-ţi da unu esemplu de esametru, traducĕndu câteva versuri; sunt începutul cântului Melpomena (s'inţelege traducerea este cum mi-a eşitu din condeiu, prin urmare necioplită, nelustruită, numai pentru esemplul esametrelor, acestei aşa frumoase şi serioase forme de versuri).

Melpomena [36]

Hermann şi Dorothea

Astfeliu păşiau amundoi către soarele care în nouri
Se coboria adănc spre apusu, menințăndu o furtună,
Ici şi colo aruncându dintr'unu vĕlu, priviri lucitoare,
Prevestitoare lumină, peste întinsa câmpie
Numai de cerul ne-ar aduce, Hermann êi zise,
Vĕnturi şi ploi şiroiu, căci mult frumosu este grâul
Se bucurar'amundoi de blând (lin) leganatele spicuri
Ce erau nalte ca dĕnşii, cari treceau printre lanuri.
Dar călăuzului ei, îi zise fata atuncia :
Tu cui datorescu mai ăntei o ursită plăcută
Casa şi masa, pe cănd pe atăţi amenință afară
Neagra furtună, spune-mi acum înainte de toate
Cum sunt părinţii pe cari eu vreau să slujescu de acuma
Din totu sufletul meu, etc., etc.

Acum sfirşescu căci am trebi la tribunalu. — Mi-a plăcutu părerea ta despre ideile şi maximele mele [37]. Istoria fotografiei în

adevĕru e faul [38]. Dar am făcutu şi eu unu hatir după obiceiul ţărei unei fete din Focşani, în a cărei album am improvisatu acele versuri.

Salutări şi îmbrăţoşări

Al teu amicu

I. C. NEGRUZZI

P. S. In acestu momentu primescu o scrisoare din Berlin dela tine şi alta din Viena. Spune lui Gheorghiţă să scrie adresa ornicarului din Viena [la] cari a datu ciasorniculu Elisei la dresu; elu nu mai spune adresa aceasta. Nu cumva dresul ciasornicului...

VI

Iaşii, în 21 Martie 1869

IUBITE XENOPOL,

Am primitu de la tine trei scrisori şi o depeşă, la cari încă n'am respunsu păn acum. In scrisoarea din 5 Februarie, pe lângă cari mi-ai anexatu unu articulu din Neue Freie Presse [39] eşti furiosu şi îndignatu. Nu ţi-am respunsu înadins pentru a lăsa sa-ţi treacă furia. Acum când vei fi de mult liniscitu, îţi respundu că articolul e în adevĕru plin de o mulţime de infamii, că Neue Freie Presse a făcutu rĕu să-lu publice, dar că-i publicatu şi că n'am ce-i face. Şi eu m'am cam superatu cetindu-lu, dar cinci minute mai târziu m'am liniscitu, căci calomniile chiar personale asupra mea îmi facu puţin efectu, dar încă cele generale asupra naţiunei! Nu-ţi spunu în teorie generală că îmi facu puţin efectu calomniile personale, dar în practică, căci în zilele din urmă doue specii de calomnii m'au neliniştitu, unu avea de obiectu o afacere cam gingaşă, prin urmare nu ţi voiu spune-o; alta ear o afacere gingaşă, dar publică, prin urmare îţi voiu spune-o. Costică Cerchez [40] înfuriându-se într'o întrunire electorală cu Gheorghiu [41], s'a simţitu vătămatu şi s'a provocatu la duelu; cu toate protestările mele, m'a alesu pe mine secundantu şi pe Burghelea. Amu căutatu a-i împăca, dar neisbu-

tindu, a venitu la luptă. Cu toate precauţiunile luate de secundanţi, plumbul lui Gheorghiu dusu nu de ochiul seu, căci după măsurele luate n'a avutu timpul să chitiască, dar de fatalitate, a lovitu pe Costica, străpungându-i braţul şi peptul. Costică a căzutu pe locu şi acum zace greu bolnavu, dându o parte din doctori multă, altă parte puţină speranţă de îndreptare. Costică, tată de patru copii, candidatu a guvernului; insulta la intruniri electorale, poţi să-ţi închipuesci ce vuetu a făcutu acestu duelu. Limbele rele şi mulţimea trebue să dee vina asupra cuiva şi m'au alesu pe mine. Eu sunt unu bătăuşu cunoscutu, eu am vrutu numai decât ca duelu să fie; mai mult, eu sunt duşmanul lui Costică şi am doritu moartea sa, eu prin urmare sunt ucigaşul! Plăcutu lucru îţi pare a auzi că eşti vinovatu de o moarte ? Cu toate aceste, nepăsarea mea filosofico-orientală îmi priesce de minune. Găndiască ce le-o placè, numai nu îndrăzniască nime a-mi spune ce găndesce, căci atunci... Aceste le datorescu biuroului de veşti adică Madamei Leon şi Comp.

Eu ănse unul : je m'en... moque. A doa scrisoare din 20 Martie 69, mi-a făcutu mare plăcere. Imi place să discutăm între noi scrieri literare ce aparu la noi în ţară. Mi se pare că ai fostu pre blându pentru ultimele Pasteluri ale lui Alecsandri. Sunt aceste poesii ? (afară poate de Fantâna), cel puţin în comparaţiune cu cele ăntei Pasteluri ale sale ? O ! De n'ar fi scris versuri calului D-şoarei Drean! Dar ştii că şi Homer doarme căte odată. Articolul meu «Poeticale» etc. critici mi se pare prè aspru. Nu-ţi voiu respunde că a făcutu furori în Junimea, căci în Junimea mult atirnă de la dispoziţiunea momentului şi totu lucrul comicu place mai mult, decât ce e serios. Nu amu scrisu o critică, ci o satiră şi în satiră intră şi persoana autorului, dacă şi-o pune cu ghibăcie. Cum dracul să ridu obiectiv? măni îmi vei cere să plângu obiectiv, sau să me doară inima obiectiv. N'am cruţatu pe Bolintineanu; me faci să me caescu; ai trebui, să-lu cunosci personal, cum îlu cunoscu eu, pentru a vedè ce omu este. Credu dar că n'ai avut cuvĕntu a fi nemulţămitu de Poeticale, pe cât ai avutu mare cuvĕntu a fi nemulţămitu de poesia mea: «Pe unu albumu», care-i foarte faul şi n'aşu fi publicat'o, dacă n'aşu fi voitu, după obiceiul pamĕntului, să facu unu hatiru unei duduci din Focşani în a cărei albumu am scris acele versuri şi care s'a simţitu foarte măgulită prin această publicare. «Homo sum et nil humani etc.» [49].

Despre Decebal împărtășesc în totul părerea ta ; sunt entusiasmatu de această scriere [43].

In scrisoarea din 25 Martie care începe prin cuvintele «Alte păcate», n'am pututu a nu zimbi și a esclama ca Metastasio (fiindcă m'am pusu pe citatu în această scrisoare) : O gioventa primavera del amo ! O tinerețe care îndată se bucură și îndată se îngrijesce ! Te temi să nu fii tractatu ca desertoru, dacă nu te-oi înfețoșa la comandantul dorobanților [44] ! Dar în ce țară trăimu și în ce timpuri ? Iți închipuesci că aici suntem în Prusia unde legea se aplică ad litteram ? Nu iubite, suntem în țara provoslavnică a Moldovei, unde nu se pre ține samă de cele ce sunt scrise în Codicele lui Boerescu cu toate apendicele sale. Liniscesce-te și cată-ți de treabă. A noastră să fie grija dacă ți-oru face ceva. Așa am spusu și bětrânului [45], care era cam îngrijitu. Lasă că doar prefectul și comandantul și tutti quanti sunt buni Români, cari ascultă când stărui să uite unu nume din listă. Cată-ți treaba și nu-ți bate capul de toți dorobanții ambelor principate.

In fine în depeșa ce am primitu astăzi, am înțelesu din sensul obscuru al cuvintelor, că Gheorghiță nu poate scăpa din otelu până ce nu va plăti vo 50 g. datorii, sumă ce-mi cei prin telegrafu. Dar de unde dracul să trimitu 50 g. ? Parcă am unu sacu fără fundu, unde nu trebue decât să punu mâna, ca să scotu bani ? Chiar de i-așu ave, nu sciu, zeu, de i-așu trimite, căci mi-am zisu ca zeul preputernicu : «Va je te livre à ta propre misère // Indigne de mon amour, indigne de ma colère». Dar nu-i am; prin urmare facă ce va sci. — Pe lângă 15 g. dați lui Mandrea, mai trebue să plătescu vo 8 lui Burghelea, de la care s'a împrumutatu la Berlin. Unde mergem ? Apoi crezi că schimbându localul, își va schimba și cugetul O ! Amagire : eaca ce ne zice bětrânul Horațiul (Fleacus) :

Coelum non animum mutant qui tenos mare currant.

Cu toate aceste, dacă voiu ave vre unu norocu neasceptatu în aceste zile să prindu bani, voiu trimite cât voiu puté, căci (pentru a sfirși citate și scrisoarea) «principiis obsta».

Asceptu cu cea mai mare nerabdare critica lui Buckle [46].

Al teu amicu sinceru

I. C. NEGRUZZI

VII

Iaşii, 8/20 Mai 1869

IUBITE XENOPOL,

Dacă vei dislega cu greu ieroglifele acestei epistole, nu trebue să te miri, căci pana îmi cam tremură în mână. Trebue să scii că de 1 Mai, adică cu vo sĕptĕmână în urmă, ne-am dusu vo căţiva baeţi călări la noi la ţară. Acolo ce-au făcut ceilalţi, nu sciu, eu unul sciu că m'am îmbolnăvitu de o gestridă, şi ne mai putendu-me ţine în picioare, cu cât mai puţin călare, am fostu adusu într'o căruţă fără rezoare şi transportatu în patu. De şi îmi merge mai bine, dar până astăzi n'am mâncătu ăncă nimica, decât limonadă. Nu sciu cât me va duce această hrănitoare substanţă, căci nici astăzi nu simtu dorinţă de a gusta altă ceva. Păn ce va sosi astă scrisoare la Berlin, sperezu că me voiu îndrepta şi nici se poate altfeliu, fiindcă am mai multe termene de procesuri unde trebue neapărat să mă înfăţoşezu.

Chestiunea financiară nu-ţi voiu puté-o dislegà astăzi, căci sunt cam ameţitu de slăbiciune şi-mi vine să cântu precum cântam cu câţi-va ani înainte, când eram earăşi ameţitu, deşi din alte cause :

Inima mi se sdrobesce
Capu-mi este greu
Mintea mea se rătăcesce
Ah ! nu sciu ce vreu !

Destul că trebue să fi primitu cei 20 g. ce ţi-am trimisu nu de mult.

Acum subvenţiunea ta se urcă la 50 şi mai bine de galb. pe trimestru. Papa Xenopol, pe care l'am văzutu mai dăunăzi, mi-a spusu earăşi că a isbutitu pe lângă Primărie, ca să-ţi acordeze subvenţiunea promisă, care de nu me înşălu e de 60 g., încât ai fi acum în putinţă de a vieţui forte îndămânatic, când şi deacasă ar fi în posiţiunea de a te ajuta cu câte ceva, — pentru care bursă a primăriei nu puţin s'a bucuratu inima mea.

Dar toate aceste nu sunt principalul scopu al scrisorei mele. Acesta este : «Nu mĕ lăsa» ! Am ajunsu ear afif de materie pentru Convorbiri. Critica lui Buckle sau moartea ! [47] Auzi ! Cel puţin începutul, căci sunt prăpăditu. Toţi m'au uitatu. Din Junimea, precum vezi, numai Alecsandri şi cu mine am susţinutu foaea în al III anu [48]. Acum Alecsandri s'a dusu la Bucuresci în Adunare, ş'apoi vra să meargă, precum spune, în Egipet să se prăjească la soare. Elu ănsă lucrează numai la Mirceşti. Eu — ce dracu să mai scriu ? Adică aşu sci eu ce să scriu, dar când pentru Dumnezeu ! Advocatu, advocatu. Profesoru, mai mult decât odinioară, de vreme ce mi-au datu belferii şi procedura civilă pe lângă dreptul comercialu; care-mi dă nu puţină osteneală. Ş'apoi secretaru a Junimei : scrie în dreapta, scrie în stinga, fă pe Casierul (O ! Doamne !); stăruie toată ziulica pe la D-nii autori, la tipografie şi fă-ţi sânge rĕu cu zeţarii cari după 3 corecturi tot facu aceleaşi greşăli de tiparu. Pentru ce ? Pentru ce să negligu advocatura, izvoru de câştigu materialu, de bani, şi prin urmare, la noi mai mult decât ori unde, de neatĕrnare şi însemnătate şi linisce ? Pentru ce ? Pentru că nu me lasă inima şi adese ori îmi vine să dau pe umeri afară câte unu jidanu care vine cu treabă. Căte odată o chiar facu, când me supĕru cu desavirşire pe advocatură, pentru ca pe urmă să-mi pară rĕu că am lasatu să treacă bani pe dinaintea mea fără ca să-i culegu. Dar basta despre aceste. Revenons à nos moutons. Nu lasu pe nime să se lege de părintele Gavriil [49]. 1) Elu e complectu, ca portretu şi 2) încât privesce esagerările; ele sunt ertate în satiră, păn la oare care punctu. Aceasta este partea închipuirei autorului, partea ideală, pentru a zice aşa. Cetesce în Molière : Portretele lui Mascarille [50] etc., etc. din Les Précieuses ridicules, nu sunt oare esagerate ?, ale lui Vadius şi Comp. din Les femmes savantes ? [51], cu toate aceste—sublim. Vezi satirele lui Boileau d. e. : Sat. 3. «Quel sujet inconnu» etc. [52].. Asem. satir. lui Horaţ. d. e. a 9-a Ibam forte via sacra etc. [53]... Esagerări, peste esagerări, numai potrivite cu sujetul şi împrejurările. Intr'unu cuvĕntu genul satiricu, fie prosă, fie versuri, in ori ce formă, admite esagerări. Aceste ănsă departe de a displacè, dau întregului mult mai multu haut goût (sic).

Ce zici despre ultimele pasteluri ale lui Alecsandri ? Am făcutu bĕtrânului bardu, o dedicaţiune care trebue să-ţi placă, căci şi eu o găsescu bună. Se va publica în Nr. viitor [54].

Vărgolici. Studii spaniole ? [55]

Al tĕu

I. C. NEGRUZZI

VIII

Iaşii, 31 Mai/12 Junie 1869

IUBITE XENOPOL,

De şi te plângi de laconismul scrisorei mele precedente, nu credu că aceasta va putĕ fi mult mai lungă. Sunt impovaratu de trebi şi-ţi scriu în intervalul a câteva minute libere. Maică-mea purcede Marţi, adică în 3/15 Junie dimineaţa, la Berlin. Din Cernăuţi va depeşa lui Gheorghiţă (păn la Cernăuţi o întovărăşesce Leon) s'o aşcepte sau să-i vie înainte, nu sciu. Cu o zi înainte, adică luni în 2, pornescu eu la Bucuresci, pentru a pledà unu procesu la Curtea de Casaţiune, pe care l'am căştigatu în 2 instanţe, ear la înalta Curte me temu că m'oiu rade, de oare ce am de adversaru pe groaznicul *Veisa* (! !). Dacă perdu, stau rĕu, căci toate cheltuelele sunt pe socoteala mea ; de căştigu, punu măna, după vĕnzarea unui imobilu, pe câteva sute de galbeni. Mai trebue să stăruescu la Bucuresci pentru pensiunea maică-mea, pe care o tot regulează şi n'o mai regulează. Pornindu ănse, am atâtea de regulat ca advocatu, profesoru, redactoru şi administratoru averei părintesci, încât, cum îţi spunu, am puţine momente libere. De aceste puţine profitezu pentru a-ţi face complimentul meu sinceru asupra disertaţiunei ce ai începutu a-mi trimite [56]. Eu unul am fostu foarte mulţămitu şi cu mine şi Junimea. Publicu *mare* n'o să fie tocmai de părerea noastră, mai cu samă că te cam misci mult în abstracţiuni, dar, cum singuru îmi spui, pentru publicul mare nici nu e scrisu articulul. O parte mică are să-lu cetiască cu luare aminte şi aceasta e destul. Acum Convorbirile au devenitu cam de modă în Bucu-

resci; mai multe jurnale se ocupă regulat de fie care numĕru. Traian, foaie a lui Hăjdeu şi Misail [57] (acestu Misail scrie împreună cu Bolintineanu, după jurnalele Transilvănene, cea mai rea prosă românească), me critică regulat. Adă-ţi aminte de critica lui Rasvan-Vodă [58] şi de Poeticale [59] ş vei înţelege causa. Alte jurnale, din contra, ne laudă regulat, ănse fără a ne înţelege. Poate să ai dreptate cu cele ce spui despre o copie de pe natură «Ştefan şi Mihai» [60], cu toate aceste am făcut'o în formă de foiletonu şi o publicu în numĕrul de măne. De şi nu me atingu de memoria acestor domni, totuşi articolul e rĕu. Simţescu eu singur că e inferioru cu mult tuturor celorlalte. Me vei întrebà atunci pentru ce ĭlu publicu. Acesta me intrebu şi eu şi nu găsescu respunsu. Treabă moldovenească!

Bodnărescu lucrează mai departe la Ghika-Vodă [61], tragedie istorică; singuru nu scie când va sfirşi-o, afară de aceasta la Ahasverus [62], şi la legende. Mi-a trimisu mai dăunăzi una, după mine, plină de poesie, scii că am o slăbiciune pentru Bodnărescu. Şi Junimea a fostu de părerea mea, cu toate atacurile ce face Traian bietului Bodnărescu [63]. Pop Florentin îmi trimite articule «Tragedii din Viaţă» [64] cu desăvârşire smintite, ănsĕ scrise în limba şi modul seu originalu.

Alecsandri preşede Adunarea deputaţilor; Junimea nu mai lucrează, şi eu am scosu din nou la iveală, pentru a şeptea oară de cinci ani, Don Carlos, pe care ĭlu traduc. Acum voiu trebui să-lu măntuiu mortu, coptu, căci publicu într'unu volumu toate traducerile mele din Schiller «Die Räuber, Fiesco, Cabale und Liebe, Don Carlos» [65]. Nuvelele lui Leon au reposatu, idem a lui Nicu Ganea, care s'a însuratu de vo lună cu Sofia Stoianovici şi-şi cată de treabă : elu e procuroru Generalu la Iaşi. Grabiţi-ve, feţii mei, de faceţi esamenele de doctor. Acum aceste sunt *indispensabile*, după nouele legi, la ori ce funcţiune, precum şi la esercitarea profesiunei de advocatu. S'a sfîrşitu, de nu eşti doctoru, nu-ţi remăne altă carieră, decât scriitoru, păpuşoiu şi zestre mare. Triste cariere!

Cum ţi-a plăcutu dedicaţiunea ce am compusu lui Alecsandri ? [66]. Credu că bine, căci după mine, e una din cele mai bune poesii ce am scrisu. Junimea n'a pronunţatu unu singuru faul la

cetirea ei, ci, ce nu mi se întâmplase ăncă unu *bunu* generalulu, de şi lui Pogor nu-i plăcea *portiţa* [67] din strofa ănteia.

Ce să-ţi mai scriu ? Fiindcă n'am idei, şi nici am gustu să găndescu, adaogu câteva mici poesii, din multe compuse la Iaşi şi la ţară, primblându-me prin grădină [68].

S'aşa o mulţime altele.

P. S. I. Cornea s'a insuratu, fără voia tatălui seu cu D-şoara Strat. (20,000 galbeni). Avis junie !

P. S. II. Pentru ce dracu nu te mai înveţi a scrie după ortografia noastră şi nu te laşi de vechele viciuri d. e. : ◡ semnul de scurtare pe fie care *u* şi *i* de la sfirşitu ? !

In vacanţe trecu prin Berlin, de-oiu avè parale, şi oiu căuta să-ţi aducu de la Bucuresci cărţile ce-mi cei.

Asceptu respunsu grabnicu şi lungu.

Al teu

I. C. NEGRUZZI

IX

Iaşii, 19 Sept./1 Oct. 1869

IUBITE AMICE,

Pe lângă scrisoarea aceasta alăturez 52 galbeni (cinci zeci şi doi) şi anume 12 g. căţi am pututu stringe în grabă pentru subvenţiunea ta, atât din remăşiţe, cât şi pentru trimestrul III, ear 40 g. pentru plata a parte din sinetul lui Gheorghiţă. Cât privesce subvenţiunea ta, îţi voiu trimite restul (afară de contrib. celor absenţi) pân cel mult în optu zile. Cât privesce sinetul lui Gheorghiţă, te rogu să vorbesci cu creditorul să prelungească plata restului până peste doue luni, când voiu plăti, fiindcă păn atunci sperezu a mai incasa bani de la câţiva clienţi şi a fi în posiţiune de a plăti. Timpul nu me iartă să scriu doue scrisori; aceasta va fi dar pentru voi amundoi.

Gheorghiţă m'a întristatu din ce în ce mai mult şi simţescu pentru dênsul o discuragiare, cum nu am mai avut'o păn acuma.

M'am convinsu c'a dus'o într'o minciună. M'a înşelatu pe mine, pe maică-mea şi pe tine; adică pe cei la care trebue să ţie mai mult — nevorbindu de creditori etc. Să recapitulăm : 1) Imi spune mie la Berlin că are unu sinetu de 1000 g. pe când sinetul erà de 240 g. — minciună. 2) Eu êi respundu că nu plătescu nici unu banu categoric, — elu ănsă îţi spune că am datu lui Byck ordinu de plată — minciună. 3) Se adresează la maică-mea spuindu-i că datoria este de 250 g. — minciună. 4) Inaintea zilei plecărei l'am întrebatu de mai are vo datorie (căci în zioa plecărei a venitu cu mărturisirea) la care mi-a respunsu că nu mai are nici una — minciună. 5) Maică-mea ajunge a casă şi departe de a găsi toate cum sperează, vede că Prutul a ruinatu pe posesorul nostru care nu numai nu este în stare să ne plătească rămăşiţele datorite, dar nici macar câştigurile viitoare. Slăbită, nervoasă, neputându scoate nici pensiunea, s'imbolnăvesce. Drept remediu, Gheorghiţă o bombardează pe fie care zi cu o depeşă în care o ameninţă că se va sinucide — inimă de fiu !...

Ne mai pomenindu de cele ce-mi scrie în scrisori, pe cari nu le potu controla păn întru cât sunt adevĕrate, eată ce resultă din aceste : sau e adevĕrat că a întreţinutu o actriţă, precum îmi spune, ş'atunci, e foarte tristu, căci dacă cineva la 19 ani va plăti o maetressă, ce va face la 60 ? Eu sciam că la 19 ani când nu eşti unu monstru, metresele le ai fără plată — aşa cel puţin era pe vremile mele. Drept scusă îmi spune că a fostu înamoratu. Aceasta sau e o minciună —ş'atunci... — căci eu nu pre credu în amoruri la 19 ani; sau nu e o minciună, ş'atunci e trist de tot. In găndul meu v'am comparatu pe amundoi. Nici tu n'ai căzutu bine cu amorul teu, căci persoana în chestiune — dar vei cunoasce-o mai bine în viitoru. Anse, ori cum ar fi ea, totul este că ea erà aşa cum ţi-o închipuiai : erà în acestu amoru *poesie, visuri*, ceva care înobilează sufletul [69]; pe când fratemio ţintea la... [70] : aşa se manifestează amorul lui la 19 ani, fără nici o umbră de poesie, de unu realismu disgustătoru, cum iubescu les lions (?) din Paris a cărora idealu de amoru este o curvă ce ridică poalele şi cu care bea champanie prin crâşme. Vai ! de tenerul la care în aceste se resumă plăcerile amorului ! Vai ! De starea prosaică şi seacă a sufletului seu ! Aceste sunt visurile sale de fericire a vieţei ! Eu unul aceasta n'o

potu pricepe şi nici se potrivesce cu simţirile ce au fostu în familia noastră, tata şi copii ! — Aşa înţelege amorul D. Sachelari, amicul lui Gheorghiţă şi D. Pavlof şi moşul seu D. Cigara şi D. Con. Casimir, dar unu baietu de 19 ani ! !, fiul tatălui seu şi frate cu Leon şi cu mine ! Pentru Dumnezeu ! Şi noi amu avutu ani de uşurinţă, da noi luamu sabia în mână şi ne băteamu şi curgea sânge. Elu ănsĕ întreţine actriţe şi face amoru prin Weinkeller [71] cu amici ca Sachelari şi drept calităţi de curagiu şi bărbăţie nu ie sabia, ci se laudă cu multele dueluri ce ar fi avutu şi petrece pe socoteala mamei şi a fratelui. Wo bleibt da der gesunde Kern ? [72].

Acum şi tu şi elu îmi spuneţi că s'a schimbatu. Dar te'ntrebu pentru ce minţindu, a spusu că sinetul erà de o valoare împătrită ? Pentru ce voià să iee aceste sute mai mult ? Pentru studiu ? Sancta simplicitas !

Tu îmi spui să-i scriu despre starea casei noastre, căci elu îşi face ilusiuni despre posiţiune şi avere. Aceasta nu intră în mintea mea. Este ăncă unu copilu ? — sau orbesce departarea desăvirşit ? Iţi dau *parola* mea (şi eu unul nu o dau în deşertu), că *singuru* susţinu pe Gheorghiţă în străinătate dându-i 24 g. pe lună, sau 300 g. pe anu, afară de sumele estraordinare; că eu *singuru* susţinu acasă casa, fiindcă concursul nenorocirilor a voitu să nu avemu nici unu venitu. Pentru această din urmă, îmi facu numai datoria de fiu, dar pentru Gheorghiţă ce datorie morală m'ar obliga să-mi sfarmu restul ochilor pentru a-i întreţine curvele cu care face *amoru*. Dacă ar fi acasă, bine, ar trăi pe socoteala mea, dar să bată lela pe uliţele Berlinului pe conta mea, nu pricepu. Aşu înţelege ăncă dacă ar fi fiul meu, aşa voesce natura, părinţii să sufere pentru a compensà mulţămirea ce au de ave unu copilu, dar ca, unu frate ? In sfirşitu să lăsămu : fă unu bine, dă-lu în baltă. Numai dacă nu facu unu rĕu, prin ceea ce facu ; asta nu o sciu. Acum învaţă sau nu învaţă şi face noue datorii ? Dacă nu învăţă bine, scrie-mi şi tu şi elu. Am găndítu că ar fi unu profitu pentru dĕnsul să vie a casă pe vo unu anu. Antei ca să se mai linistească, apoi să ne coste mai puţin şi în fine să vadă lucrurile de aproape cum sunt, căci de departe nu ne crede şi pace. Toţi esagerămu, toţi îlu înşălămu ! Te întrebu în cea mai profundă consciinţă, iubite

Xenopol, ai încredere că Gheorghiță va sfirși studiile într'o jumătate de anu, sau nu ? Asceptu sa-mi respunzi cu mâna pe inimă, fără amicie pentru dĕnsul.

Vezi, nu cerca sĕ garantezi, cum îmi spui, căci nemo alienum factum promittendo obligatur [78], dar să-mi spui convingerea ce ai, vezĕndu lucrurile de aproape. Asceptu respunsu.

Gheorghiță în scrisorile către maică-mea êi spune, lingușind'o ca să-i trimită bani, că ea este singura pe lume ce-lu iubesce, ca ea *singură* simte pentru dĕnsul, dar nu raționează cu argumente schoppenhauriane ca unu *oare cine*. Acesta oare cine sunt *eu* care raționezu și nu-lu iubescu, și-i voescu rĕul, înegrindu-lu în inima maicei sale. Cunosci ce facu pentru dĕnsul, compară cu ceea ce găndesce, simte și scrie despre mine !

Mai invoacă umbra tatălui meu, care desigur nu l'ar fi lăsatu în părăsire. Tată-mio ănse, ca unu părinte cu minte, cănd m'am adresatu cătră dĕnsul la nevoie, rugându-lu să-mi plătească datoriile, nu mi-a datu *nici unu banu;* a zisu că n'are și că dacă m'am viritu în chĭchionu, să esu cum voiu puté și cu toate rugămintele mele, m'a părăsitu și a făcutu bine, căci nevoia m'a strinsu cu clonții sei și mi-am plătitu *singuru* datoriile fără nici o augmentare de bani și am devenitu barbatu. Eu ănsĕ, îi trimetu bani și me plecu cererilor sale — fiindcă sunt unu *oare cine* care raționezu ca Schoppenhauer și nu-lu iubescu.

Scrisoarea asta ți-am scris'o cam turburatu, căci scirea ce mi-ai dato că sinetul este numai de 240 g. și nu de o mie, cum mi-a spusu Gheorgh. m'a buleversatu cu totul. Gândindu la adâncimea rolului ce l'a împinsu la această minciună, mi-am perdutu cu desăverșire șirul logicu a ideilor despre frate-mio. Me simțescu cuprinsu de unu disgustu nemărginitu și nici mai potu combina în mintea mea consequențele. Așu vra să fi remasu elu la țară fără nici o învățatură, căci acolo poate cineva remăne onestu, cel puțin îi lipsescu mijloacele, nefiindu onestu, de a face reu la alții. Dar, mai adăugindu învățătura, adică chipul de a găsi mijloace la realizarea tendențelor celor rele, ce poate eși de acolo ? — Astăzi viră pe mama în boli, înșeală frate, amici și creditori pentru a putè petrece așa cum o înțelege : ce va fi măni, cănd timpul va fi desvelitu caracterul; cănd în lumea cea mare te isbesci în fiecare mo-

mentu de alţii nepăsători şi chiar reuvoitori ? Ori cum va fi, îţi spunu că vestea ta m'a ameţitu şi de alaltăieri, când am primitu scrisoarea păn acuma n'am ajunsu ăncă a avè o idee lămurită. — Ce dracu ? Tu doar nu me'nşeli spuindu-mi că sinetul e de o valoare mai mică, şi este pre drept, că Gheorghe a spusu că valoarea ar fi de 1000 g. adică de patru ori atâta, pentru a ghibui 760 g. mai mult în mână. Aceste ce scopu aveau ? şi a plănsu, l'am vĕzutu eu plăngĕndu, Doamne, Dumnezeule ! Spune-i să scrie maicămea cum i-a făgăduitu o dată pe sĕptĕmână să o linişteascâ, căci îşi închipuesce că Gheorgh. a versatu lacrimi de crocodilu şi e nemăngăietă. Asemene să-mi scrie şi mie — odată în viaţa lui adevĕrul, o dată — pentru Dumnezeu ! Dela tine asceptu unu grabnicu respunsu. N'am mintea să-ţi vorbescu de literatură. Peste câteva zile, voiu fi mai liniscitu şi-ţi voiu scrie.

Al tĕu
I. C. NEGRUZZI

X

Iaşi, 28 Sept. 1869 st. v.

DRAGĂ XENOPOL,

In momentul de a plecà la Bacău pe câteva zile, îţi scriu doue rânduri pentru a nu te face să ascepţi mai mult cu banii. Pe lângă cei 12 galb. ce ţi-am trimesu mai dăunăzi, îţi trimetu ăncă 22 g. astăzi, cât am pututu strînge. Restul după întoarcerea mea. Am primitu o scrisoare de la advocatul D-lui Hoth (tot Hoth îlu însărcinase şi nu Braun), nu m'am înşălatu — eşti ăncă unu copilu încât privesce afacerile şi oamenii. N'am pututu ceti numele advocatului. Scrisoarea către dĕnsul am să ţi-o trimitu ţie ca să i-o trimiţi la rândul teu. Primitu-ai cei 52 g. = 40 pentru Gheorgh. şi 12 pentru tine ? Astăzi chiar, în acestu momentu, a sositu manuscriptul teu [74]. Pentru ce aşa întărziere ? Foaiea are să apară câteva zile mai târziu din această causă. După ce m'oiu întoarce, ţi-oiu scrie mai lămurit. Spune frate-meu să scrie a casă şi tu respunde-mi.

Al teu
I. C. NEGRUZZI

XI

Iașii, în 15/27 Oct. 1869

IUBITE AMICE,

In timpul din urmă am fostu atât de impovaratu de lucru, încât n'am avutu timpul a-ți scrie. Scii pre bine că aceasta la mine nu este o scusă din cele admise, ci unu adevěru. Advocatura me împovărase : am pledatu : am pledatu până la patru procesuri într'o singură zi. Pe de altă parte această abondență de lucru a fostu priincioasă și necesară căci dacă trebile nu mi-aru fi venitu, nu sciu cu ce chipu așu fi dusu greaua mea sarcină de părinte de familie. Pater familias ! — Leon nu se ocupă de nimicu, decât de nunta lui și cine i-ar putè bănui pentru aceasta ? Ieri s'a pornitu în Basarabia ; la 9 Noemv. st. v. este nunta. Maică-mea, soră-mea și eu vomu merge câteva zile înainte de 9 Noemvrie. Călătoria asta me camu vâră în griji. Drumurile sunt rele de tot și maică-mea e tot bolnavă. Apoi eu voiu trebui să-mi intrerupu advocatura pe vo 10 zile, lucru ce mi-a aduce o perdere însemnată. Grijile cele multe se mai înmulțescu prin veștile ce aflămu de la Gheorghiță. Uitându că toată leafa ce am de la Sf. Spiridon, i-o trimitu lui pe lună, în scrisori cătră maică-mea vorbesci de Leon și mine cu ironie, aratându că nu suntemu frați recunoscětori cătră densul; poți să-ți închipuesci cât de bunu efectu facu aceste asupra maică-mea. Mie s'înțelege nici îmi mai scrie, căci nu me crede demnu de această favoare. Anse pe věru-mi, pe Ștefan Ganea, l'a pusu să scrie o scrisoare cătră tată-so prin care cere 65 galbeni ca să dea croitorului, căci dacă moșul meu nu-i va trimite această sumă, viitorul seu s'ar periclità. Poți să găndesci cu ce ochi a cetitu moșul meu aceasta scrisoare ! Elu mi-a trimes'o mie și eu âncă nu am cutezatu a-i respunde. Ce dracu să-i respundu ? Asceptu scrisoarea ta viitoare cu nerăbdare de la care va atârna dacă Gheorghiță va mai sta în străinătate. Căci dacă tot este să nu easă nimicu, cel puțin să nu ne coste atâția bani și maică-mea atâta îngrijire. De mine nu vorbescu, căci m'am liniscitu și ca în toate împrejurările me

voiu supune fără bănuială la cea ce este inevitabil. Imi pare numai reu că are să vie o vreme, unde se va judecà elu singuru în gândul seu şi l'a durè de a recunoasce cât bine i-au făcutu şi voitu alţii, cum n'a profitatu elu de acelu bine şi'n ce chipu s'a purtatu cătră dênşii. Aceste momente, o sciu din esperienţa, sunt foarte dureroase; dar cine scie, Gh. care e mai mult omu al momentului, din a cărui închipuire trecutul se şterge grabnic, poate va scăpà de ele! Cu atâta mai bine! Nu mi-ai scrisu în ultima scrisoare despre respunsul ce i-a datu creditorul lui Gheorgh. dacă a primitu acei 40 galbeni şi până când a prelungitu plata restului de 35. Aşu dori să ascepte încă câteva luni; căci sunt cam strimtoritu prin toată cheltueala casei. Spune creditorului acesta, tărguesce-te pentru termenu şi însciinţează-me despre resultatu. Asemine te rogu să-mi scrii cum se numesce advocatul ce mi-a scrisu, căci nu i-am pututu ceti numele şi cum se chiamă repetitorul vostru şi unde şede şi unul şi altul, căci am uitatu.

Iţi trimetu 13 galb. adică 11, căci doi reţinu pentru abonamentele din Berlin, a căror preţu ai pastratu. Mai sunt încă puţine remăşiţe de la persoane ce se înscrisese între contribuabili şi cari apoi au părăsitu Iaşii. Dacă le voiu încasa, ţi le voiu trimete. Te rogu să-mi faci o chitanţă generală despre toţi banii ce i-ai primitu, de când m'am însărcinatu eu cu stringerea şi trimeterea şi a nume cât până la 1 Ian. 69 şi cât de atunci încoace, pentru regularea mea.

Să ne'ntoarcem la literatură. Articulul teu [75] îmi face mare plăcere şi atât Junimea, cât şi Maiorescu îlu găsesce bunu. Asta trebue să-ţi facă plăcere. Am gănditu că mai târziu, când te vei fi întorsu în ţară şi vei fi scrisu şi alte articole istorico-critice, mai cu samă în ce privesce istoria naţională, aceste toate aru face unu frumosu şi interesantu volumu, de la care tinerimea ar putè profità mult. Am auzitu chiar din belferi lăudându articolul teu, căci totu ce este efectul unui studiu seriosu şi îndelungatu trebue să impue la toţi şi mai alesu la acele geniuri universale ce scriu totu fără a învăţà nimic. Cei ce au spiritu vêdu distanţa ce-i separă pe dênşii de cei care învaţă şi cugetă. Imi pare reu ânsĕ că ceea ce ai trimesu acum nu va putè eşi totu într'un numĕru şi că va trebui să

formeze materia a doue numere. Nu potu scoate la 2 sĕptĕmâni câte 3 coli. Nici vremea, nici cheltueală nu-mi permitu acestu lucru, pentru unu preţu de abonamentu atât de micu, mai cu samă în comparaţiune cu nensemnatul numĕru de abonaţi ce avemu. Numĕrul acestora ce-i drept a crescutu mult, ănsă cât de puţin este acestu mult în comparaţiune cu ţerele culte ! Câţi sunt la noi care se interesează pentru literatură în afară de ori ce interesu actualu? Convorbirile este foaea viitorului, generaţiunile posterioare vor găsi mai multă plăcere şi cei care me voru urmà în sarcina grea ce mi-am impusu, voru dobandi mai multă recunoascere. Dar mulţi puţini, câţi sunt, trebue mersu înainte. De când apare jurnalul, s'a trezitu interesu în generaţiunea june. Toţi studenţii sunt poeţi şi me înundă cu versuri. Toate rele s'înţelege; dar cine scie de nu va apare măne, poimâne unul bun ? Destul că se interesează, cetescu şi se simtu împinşi spre a imità.

Mi-ai spus într'o scrisoare anterioară că voesci să traduci câte-va disertaţiuni din foaea periodică a istoricilor Lazarus şi Steinthal [76]. Nu voiu fi eu acela care te-oiu disconsilia de la asemine lucrare, ănse nu-mi pare potrivit de a publica traduceri şi lucrări originale în acelaşu volumu. — Sfirşindu critica istoriilor civilisaţiunei, ce mai ai în gându ?

Bodnărescu a scrisu o tragedie nouă «Grigorie-Vodă» [77], ănsĕ, voesce a o preface după oareşi care consiliuri ce i-a datu Junimea şi în special Carp, cu care s'a unitu şi elu în totul. Acum a scrisu câteva epigrame frumuşele ce se voru publicà în numerul de azi (care va eşi poimăne, din causà că articolul teu a sositu pre târziu) [78]. S'a încercatu în critică. Ai cetitu de sigur ce a scris despre traducerea Clopotului de Ştern [79]. Junimea a fostu foarte mulţămită, ce zici tu despre aceasta ? Acum voesce a da o aspră samă despre «Cursul de poesie Generală» a D-lui I. Heliade Rădulescu — carte proastă, cum n'a mai fostu alta [80].

Vărgolici mi-a trimesu din Parisu unu studiu despre «Calderon» [81]. Tot în soiul celorlalte, după cum vĕdu după începutu, căci nu l'am cetitu ăncă. Geaba ! — Ai voitu să-mi scrii părerea ta despre mai multe scrieri apărute în Convorbiri şi tot n'ai mai făcut-o. Eu ănsĕ asceptu aceasta de la tine, căci îmi face mare pla-

cere. Ce gândesci despre observaţiunile polemice ale lui Maiorescu ? [82] despre Lei-Paralei ? [83] despre poesiile apărute ? despre comedia lui Alecsandri ? [84] dicţionarul grotescu ? [85].

O seară a Junimei a fostu judecata mea. Scrisesem o comedie în 3 acte în versuri. Toţi la cari o citisem o ridicase în nouri ; Junimea a condamnat'o. Afară de versuri şi limbă care aru fi frumoase, ea n'ar îndeplini condiţiunile unei comedii etc. (In multe puncte au dreptate). De la aceasta s'a luatu vorba despre producerile mele şi Maiorescu, în opunere cu cele susţinute înainte, mi-a contestat ori ce talent pentru alte, decât pentru produceri comice care după dênsul au tot atâta valoare cât şi celelalte (Boileau, Molière etc.). Mi-a contestatu talentu pentru poesia lirică, căci a mea n'ar fi frumoasă decât în formă. Carp susţinea că am talentu pentru poesie, ănse că nu trebue să me lasu primei inspiraţiuni, ci să lucrezu la celu mai micu lucru timp indelungatu. Pogor nu era de faţă. Alţii au susţinutu că şi Heine împreuna melancolicul cu comicul şi A. de Musset, că prin urmare nu ar fi o imposibilitate pshychică ca aceste doue să se uniască. Alţii că sentimentalul a fostu unu ce trecĕtoru, produsu de unu amoru violentu ; Maiorescu me indemnă să scriu comedii bascomique. Dacă ai fi adunatu toate părerile, nu ai fi înţelesu nimica. Deşi m'a cam discuragiatu momentan părerea lui Maiorescu, mi-am zisu că la sfirşitul sfirşitelor nu poate să scie care este adeveratu meu tărâmu şi că viitorul îlu va hotări. — Pentru Maiorescu «Copiile de pe natură» sunt nu numai ceeace am scrisu mai bine, ci lucruri vitale, care voru remâne; din contra poesiile etc. sunt lucruri trecĕtoare. Gândindu la atâtea poesii ce am *simţitu* în adâncul sufletului, cănd le-am scrisu, nu potu crede că elu să aibă dreptate. Anse aşa este acum atmosfera Junimei. Totu ce-i comicu şi realu trece; totu ce-i sentimentalu, nu trece. Toţi membrii cei marcanţi au trecut de mult peste perioada amorului şi al sentimentalismului şi judecă lucrurile din punctul lor rece de privire, fără a-şi aminti că asemine produceri nici se adresează cătră denşii. In fine vomu vedè. Eu unul credu că de ar veni Goethe azi cu cea mai frumoasă poesie lirică în Junimea, ar lasà pe toţi reci.

Comedia mea se va publica, și vei judeca-o [87]. Din acea sară, totu ce am scrisu a fostu o copie de pe natură: Vespasian și Papinian [88] în forma de dialogu și în versuri rimate. A făcut furori în Junimea, dar e și bine scrisu. Elu descrie sau mai bine dă pe față pe representanții Românismului, acestui curentu nou stirnitu, care își află patria în toată Transilvania, afară de Brașov (orașu ce se deosebesce prin bunatatea școalelor sale) apoi mai alesu în Bucuresci, representatu în politică și literatură prin foile Românul [89] (politica), Adunarea Națională [90] și Traian [91] (mai ales literatură pe lângă ceva politică pamfletistă). Elu tinde a deveni foarte periculosu nu numai prin șarlatanismul ce representă, ci și prin modul declamatoru cu care se esprimă (corumpĕndu astfeliu ușor Junimea) și găsindu acum o rădăcină nenorocită în Academia Română. Din aceasta Maiorescu s'a demisionatu, Alecsandri cu desavirșire disgustatu de literatura Transilvano-Bucureșteană își dă acum o demisiune motivată; așa încât nu mai remăne nici unu omu de litere în Academie, afară de câțiva filologi înțepeniți și care nici au sensu pentru altă-ceva decât pentru lucre*diu* sau lucre*zu*. Codița lor este ânsĕ în bugetul statului și în capitalul Academiei, de care se folosescu și mai alesu D. Eliad Rădulescu — horribile dictu! De departe nu-ți poți face o justă idee despre meschenería lor, de aproape se inspăiminte unu omu de treabă de șarlatania și ghibăcia cu care ascundu scopurile cele mai meschine sub vĕlul naționalității și a patriotismului. Și în fine n'aru fi periculoși, dacă nu aru corumpe tineritul — aici e buba socială, pe care trebue s'o îndreptămu pe cât stă în puterile noastre.

Combaterea serioasă a acestui partid politico-literar voru luà-o Maiorescu și Carp; eu am luatu partea comică, socotindu că aceasta armă îi lovesce și mai bine (on a les... pour soi) și am debutatu cu Vespasian și Papinian. Să nu-mi vorbesci de esagerări. Cetesce Adunarea Națională și vei încremeni. Despre aceasta vomu avè ocasiune a vorbi multe impreună.

Alecsandri a fostu mai daunăzi la Iași și a făcutu cunoscința cu cei mai tineri din Junimea.

Amu petrecutu cu dĕnsul o sară aşa de plăcută, cum se petrece rare ori în oraşul nostru.

Asceptăndu respunsul teu, te sărut

Al teu

I. C. NEGRUZZI

P. S. Am primitu acum o scrisoare de la Gheorghiţă, în care îmi cere iertare. La Romani erà obiceiul ca pe celu ce intrà în triumfu, sclavii şi toţi rĕii să lu poată batjocori şi scuipà, pentru a-i aduce a minte că şi elu este omu şi nimic mai mult. Dacă a vra destinul lui Gheorghiţă ca să aibă în viitoru vro zi de succesu, am să-i punu tocmai atunci pachetul seu de scrisori înainte numerotate şi şnuruite ca să-şi aducă aminte.

Bietul Cornea a păţit-o rĕu. A fost pălmuitu în publicu şi n'a vrutu să se bată, n'a avutu curagiu. Vezĕndu-se părăsitu de toţi, s'a desfăcutu de toate şi se espatriază poate pentru totdeauna. Am luatu samă că inteligenţa nu însemnează nimicu la omu, precum nici la poporu, dacă lipsesce inima : caracterul ; acesta îmi pare a fi momentul principalu şi fondamentalu în toate. Avis !

Acum am făcutu o corectură a ta şi me necăjescu cu ortografia pe care nici decum nu vrei s'o înveţi :

Regule :

Am *făcutu* în locu de am *făcut* etc...
Tardiu, dicu, Dumnedeu—în l. d. tărziu, zicu, dumnezeu
binefacĕtoru *nu* binefacătoru
pĕtrunde *nu* pătrunde
vĕzĕndu *nu* văzindu.
niciodată *nu* nici o dată
prin *nu* pr'in
din *nu* d'in
sau (oder) *nu* s'au
crescu, cresci *nu* *crescŭ, creşti* (!)
unu omu *nu* un om

casa e *a* mea	*nu*	casa *a* mea
locul *al meu*	„	locul *a* meu
caii *ai* mei	„	caii *al* mei
eu însu-mi	*nu*	eu în*suşi*
tu însu-ţi	„	voi în*suşi*
elu însu-şi	„	noi în*suşi* etc...
ea însă-şi		
noi înşi-ne		
voi înşi-ve		
ii înşi-i		
ele înşe-le etc.		
sau recomendare, sau recomendaţie, sau recomendaţiune	*nu*	şi recomendaţie şi recomendaţiune.

Nu mai am locu. Ce însemnează nepăsarea ta pentru gramatică şi ortografie ? Despre germanismele tale nici vorbescu.

Altă dată

I. C. NEGRUZZI

XII

Iaşii, în 28 Dec./9 Ian. 1869

IUBITE XENOPOL,

Tare mi-e ciudă, când ve vědu în străinătate creându-ve temeri chimerice şi îngrijiri imaginate pentru viitorul nostru când sciţi pre bine că sunteţi baeţi cu minte. Acum ţi-a venitu în gându că ţara noastră te-a respinge ca străinu ! [92]. Fă-mi hatirul şi uită asemene temeri închipuite. N'aibi nici o îngrijire ! Te încredinţezu pe respunderea mea, că nime nu-ţi va pune piedici în cale. Şi dacă vodinioară s'ar găsi vre unu belferu, helbet ! Nu-mi vorbi de texturi positive, dar chiar vorbindu, crezi tu că art. 8 din Cod. Civil prin cuvintele «Orice individu etc. va putè reclama calitatea de Românu în cursul unui anu după majorităţi», esclude pe acei care nu au reclamatu în cursul acelui anu de la acestu beneficiu

şi-l trimite la lunga procedură a naturalizărei ? Ar fi caraghiozu. o prescripţiune de unu anu pentru calitatea de Românu. Reu interpretezi tu acelu articolu. Dar ţi repeţescu, n'aibi cea mai mică grijă. Pe respunderea mea şi îngrijesce-te de studii. Să lăsămu acéasta, care ţie din depărtare poate să-ţi pară serios, dar mie din centrul lucrurilor îmi face efectul unei simple glume [93].

Despre celelalte proiecte ale tale în privinţa doctoratului în filosofie, consultă-te cu Maiorescu. Elu îţi va da consiliuri mai bune decât mine. Primit'ai de la dênsul 24 galbeni din subvenţiunea ce ţi-am trimesu ? Restul îlu culegu şi ţi-lu voiu trimete cât voiu putè mai grabnic.

Articolul teu despre «starea actuală a ţerei noastre» [94] a ridicatu o adevĕrată furtună în Junimea. Ai fostu combătutu cu cea mai mare violenţă. Tu îlu împarţi oare cum în trei părţi. 1) Demonstri analogia între redesceptarea noastră prin contactul cu civilisaţiunea occidentală, cu renascerea occidentului prin dismormentarea antichităţii. 2) Disfavoarea posiţiunei noastre în comp[araţie] cu posiţiunea Europei occidentale. 3) Indicaţiuni de modul cum trebue îndreptatu rĕul. Partea a doua a fostu admisă ca justă, a treia a fostu combătută întru câtva dar cea ântei a fostu declarată falşă şi anti-istorică. S'a susţinutu următoarele : aşa numita renascere a Europei este unu cuvêntu istoricesce greşitu : n'a fostu nici o renascere, ci o perpetuă continuitate de desvălire.

Studiul antichităţii a urmatu în Europa neîntrerupt.

Reluarea studiului antichităţii cu mai mare energie n'a făcutu nici unu serviciu Europei, ci i-a făcutu unu rĕu. Căci de unde se desvelia civilisaţiunea în modu liberu, ea şi-a pusu o barieră prin imitaţiunea antică. Deaceea, câtă vreme Europa nu şi-a prebătut capul de antichitate, a propăşitu mai grabnic şi mai temeinic decât în urmă. In statu — prin ideea egalităţii, abolirea sclaviei, recunoascerea individualităţii în faţă cu statul, în arte, prin întrecerea antichităţii cu lucrările sale neatêrnate : (stilul gotic în architectură, pictura Italiană, drama lui Shakespeare, musica, afară de pictură care a dispărutu). In sciinţă, nu mai remâne îndoială. Din contra studiul antichităţii a împiedecatu liberul sboru, scoţêndu numai imitatori, mai rei s'înţelege decât vechii producători. In architectură (St. Pietro dela Roma ; în poesie : Corneille, Ra-

cine etc.; în sculptură nu mai remâne îndoeală). Nici studiul antichităţii n'a făcutu vre unu bine ca *studiu*, ca ocupaţiune intelectuală, căci acei de ne-au datu tonul în toate nici nu au cunoscutu antichitatea: ziditorul catedralei din Strassbourg, Shakespeare, pictorii italieni etc., etc.

Toată espunerea părţei ântei a articulului teu, ar fi în faţă cu sciinţa de astăzi «ein ueberstandener Standpunct» [95] şi tu te-ai afla încă în faşe din cauza necunoscinţei celor mai de pe urmă scrieri literare, critici, mai cu samă Engleze. Carp, Pogor chiar şi Burghelea te-au combătut. Cu toate aceste pe propria mea respundere, articulul va apărè în Convorbiri. Iţi dau numai consiliul să cugeţi bine în viitoru la ori ce scriere critică vei trimete, căci ai în Junimea judecători cu multe cunoscinţe şi cu multă subtilitate. Este drept că posiţiunea ta ca absentu era desavantagioasă, neputêndu respunde la argumentele celor ce te atacau, decât prin mine şi Ganea, care amundoi nu suntem oameni critici. Asceptu respunsul teu şi te rogu încă odată să-ţi scoţi din capu griji de naturalizare etc.

Al teu amicu
I. C. NEGRUZZI

Spune lui Bodnărescu că am primitu scrisoarea lui cu urmarea «Escursiunilor». — Gheorghiţă învaţă carte?

XIII

Iaşii, în 30 Ian./11 Fev. 1870

Iubiţi amici, căci scrisoarea aceasta se adresează atât cătră tine cât şi cătră Bodnărescu, nu v'am mai respunsu la mai multe scrisori, căci îngheţasem cu desăvirşire: Amu avutu pe aici nisce geruri grozave în şiru de 16 zile, în care termometrul arată între 21 şi 25° R. Această temperatură însă nu convine nici de cum naturei mele, care pare a fi făcută mai de grabă pentru Italia, decât pentru Sibiria. Abie de ieri, de când s'a mai muietu, începu şi eu a-mi redobândi întru câtva facultăţile îngheţate. Iţi trimetu zece

galbeni din subvenţiune, cât am mai pututu adunà. Mai stringĕndu remăşiţe, ţi-oiu mai trimite, scăzĕndu ănse unu galb. pentru unu abonamentu din Berlin. In ultima scrisoare me îndemni să nu dispreţuescu apelul trimesu mie de Comitetul din Viena [96], ci să-lu împărtăşescu studenţilor Ieşani. Erà de prisosu să-mi aduci aminte, căci urmasem de mult invitaţiunei ce mi se adresase, şi nu numai din causa că am obiceiul de a îndeplini comisiunile ce mi se trimitu, dar cu speranţa că va eşi ceva din aceasta, de şi nu mult. O împărtăşisemu studenţilor înainte chiar de a vorbi de ea Junimei, ba am făcutu mai mult; am însciinţatu pe Comitetul din Viena despre o Soc. de lectură Română din Zürich, despre care ei nu aveau cunoştinţă. Comitetul din Viena a avutu imprudenţa de a se adresà la Bucuresci la Hăjdeu, care precum presupusesem a şi publicatu apelul prin Traian [97]. Nenorociţii işti de partisani ai Românismului [98] strică mai mult causei naţionale, decât cei mai indiferenţi [99]. Nu numai că reaua credinţă a lor disgustă pe oamenii oneşti, dar modul lor de procedere atât de copilărescu, face celu mai mare rĕu. Acum guvernul Austriacu însciinţatu, va avè de siguru cea mai de aproape privighere asupra acestei întruniri şi va căuta să o împedice, de nu direct, cel puţin indirect; poate că însemnându-şi numele celor ce au luatu iniţiativa, dacă nu va pune alte piedici, cel puţin êi va împiedeca de la înaintările la care cariera lor le-ar da dreptul. In Iaşi, pe cât audu, căci s'înţelege n'am pututu luà nici o parte activă la urmările studenţilor, băeţii nu sciu ce să facă şi nici nu pre simtu însemnătatea unei întruniri de cetăţeni academici. Ai noştri, cei mai mulţi scriitori, pedagogi etc. studiază pentru a putè dobândi titlul necesar la numiri în funcţiuni. Sunt blasaţi, interesaţi — în sfîrşit, te disgustă. Cu toate aceste vomu vedè.

Apararea ce ai făcutu teoriei tale despre influenţa antichităţii [100] necombătută în privinţa faptelor, e respinsă în privinţa deducerilor. Dar să lăsăm aceste, care potu fi în viitoru teme interesante de discuţiuni; articolul teu se va publica în unul din cele ăntei numere ale anului IV a Convorbirilor care începe la 1 Mart 1870 [101]. Asceptu urmarea şirului. Carp neputĕndu-se hotărì a lua la derapamatu pe Şincai, Maiorescu s'a însarcinatu cu aceasta [102]. Carp ănsĕ dismorţitu din ameţeala sa, cel puţin provisor, mi-a datu

o frumoasă critică asupra unei cărţi a lui Gh. Sion apărută de curêndu. Aceasta este : 101 fabule, cu portretul autorului ; o prefaţă şi o dedicaţiune cătră Doamna Românilor [103]. Musa lor nu putea să tacă în faţă cu venirea unei doamne în România (precum singuri spunu) şi în faţă cu speranţa unei remunerări bănesci sau unei cavalerii (precum nu spun). Din critica ce va apare în numerul viitor, îţi vei putè face o idee despre talentul poeticu al lui Sion, dacă nu lu cunosci âncă.

Nu publicu ăncă poesiile lui Bodnărescu, fiindcă trebuea să fiu drept în privinţa lui Şerbănescu şi altora care îmi dăduse poesii de multă vreme şi tot zăceau la mine în saltaru [104].

Asceptu cu nerabdare pe Grigorie-Vodă [105] pentru Nr. 1 al An. IV. Imi băteam capul şi nu mai sciam cu ce să începu anul. Bodnărescu me scapă, dar să nu întârzie, căci atunci me încurcu în socoteli. Micile escursiuni stau la mine şi asceaptă urmarea care nici ea n'ar trebui să se amâne la nesfirşitu [106].

Gazetele care începuse a ne combate, de câtăva vreme tacu; nici mai pomenescu de noi, din simplul cuvêntu că nu se simtu la înălţimea ce ar trebui să ocupe, pentru a intra cu noi în luptă, ei preferu a ne ucide cu tăcere : tactică vechie ! E drept că politica ocupă iarăşi toate spiritele Bucurescene. Ministeriul a căzutu [107], ăntei în parte apoi peste doue zile primindu unu votu de blamu din partea adunării în întregu. Toate partidele bâzie, nesciindu cine va ajunge la putere — ţinta esclusivă a partidelor noastre. Apoi veştile turburatoare din Paris au inferbintatu capetele Bucurescene, care aru voi şi ele să facă republică, baricade, etc. etc. —ia nişte momiţe! Cuza a fostu alesu la Turnul Severinului deputatu în unanimitatea voturilor [108]. Carol [109] s'a spărietu... Roşii [110] băzie, toţi mărie şi afară-i geru. Eată starea politicei noastre, din care deficitul financiaru îmi pare lucrul celu mai seriosu. Sunt bucurosu că nu me ocupu de politică, şi că mi-a fostu datu să găsescu linisce în lucrări literare — ca probă că aceasta e principalul ce me ocupă, ve comunicu Căntul ănteiu a unei idile ce m'am apucatu să scriu: Miron şi Florica [111]. De mult îmi băzia aceasta prin capu şi nu-mi da pace. Lucram la altele, inverteam, dregeam şi ear mi se înfăţaşà cu putere ideea acestei idile, la formarea cărei idei a contribuitu în parte pastelurile lui Alecsandri. E cea ăntei

în literatura Română. Nu sciu cum veți judeca-o după acestu început. In Junimea a produsu impresiunile cele mai diverse. Carp și Maiorescu s'au declaratu *pentru*. Acestu din urmă declarându că nu iubesce idilele, a spusu că aceasta e frumoasă. Pogor o combate cu teorii generale (unu poporu care nu are istorie, nu poate avè poesii și multe alte blagomanii de aceste care facu de-lu luăm nesfirșitu în risu); hotăritor *contra* s'a declarat Burghelea sub cuvêntu că materia nu ar fi poetică. Toate aceste nu me împiedică de a lucrà aceea la care inima me împinge. Am convingerea că idila va trece neluată în samă de publicu. Căci pentru a te simți atrasu de așa natură de poesie, trebue să simți și atragere spre o viață —simplă și primitivă, precum o simtu eu în visurile mele și mai alesu când semicivilisațiunea noastră me umple de un nemărginitu disgustu. Anse publicul mare nu simte aceasta. Cu toate aceste cine scie care va fi soarta presentă și viitoare ? Căntul ănteiu l'am scrisu mai dintr'unu condeiu cu atâta ușurință și plăcere, încât acum am statu deodată. Asceptu momentul inspirațiunei pentru a urmà. Asceptu și părerile voastre.

In genere nu mi-ai mai comunicatu ideile tale despre cele apărute în Convorbiri. Gheorghiță îmi scrie că Amoru și Vicleníe [112] êi place foarte mult. In Junimea n'a remasu din toată comedia decât versurile și limba declarate frumoase, restul respinsu.

Intru câtva au dreptate, este inconsequență în caracteru, dar sunt eu unu Shakespeare ? Apoi discuțiunea din Junimea mi-a fi de mare folosu în viitoru. După cetirea numerului viitor (Actul III), spune-mi despre impresiunea ce ți-a făcutu ție [113].

Tabloul se va publica ănsĕ mai târziu. Iubescu peste măsură descripțiunea în prosă ca în versuri fiindcă contemplațiunea a avutu pururea o mare atragere pentru mine. Aceasta vei putè-o vedè nu numai din baladele și multe poesii ale mele, dar chiar din descrierile de călătorii și din Copiile de pe Natură: Părintele Gavriil; Lei Paralei etc...; mai clar ăncă din Miron și Florica. Nu sciu pentru ce Maiorescu me desconsiliază de a descrie în poesie ? Acum vĕdu că începe a reveni de la exclusivismul ideilor sale, după care voià să mi restringă câmpul activității literare numai asupra satirei și lucrurilor comice. Cum dracu așu face aceasta, când e unu altu elementu contraru, tot așa de puter-

nicu, care, me impinge spre contemplaţiune, melancolie şi simplicitate ? — Ori şi cum ar fi, cu poesiile de dorere am încheiat-o odată pentru totdeauna, căci m'am convinsu că acum repetam numai cele zise mai înainte şi că nu mai aveam ca odinioară unu impulsu sufletescu platonicu ce me îndemnă spre aceasta. La aceasta ar face şi Bodnărescu bine să se gândească, căci după matură cugetare am făcutu esperienţa că adeseori ideea poesiei ne face de ne înşelemu singuri asupra simţirei noastre. Cu alte cuvinte: nu simţim azi de consequenţă facerea poesiei, ci ideia poesiei ne face s'avemu o simţire, care nu este decât trecătoare, mediată, prin urmare neadĕvĕrată. Nimic nu e mai uşor decât a se înşelă singuru în această privinţă. Probă că mai toţi poeţii au căzutu în această greşală. Musset adese ori, chiar Petrarca; Alecsandri de sigur (vezi multe din lăcrimioarele şi mai toate mărgăritarele); mai mult decât toţi ănsĕ Heine; de Lamartine nici vorbescu şi nici de producerile ultimului deceniu al lui Victor Hugo. Schiller poate nu, căci naivitatea simţirei lui era aşa de mare, că lucrul celu mai micu êi înferbinta închipuirea. Goethe de sigur nu ; dar elu e unu geniu aşa de mare, încât nu intră în chestiune, când vorbimu numai de oameni.

Destul pentru astăzi ! Socotu că veţi [fi] mulţămiţi de mine. Scrieţi-mi. Bodnărescu ar face bine să-mi scrie mai multe, să mai schimbe idei şi impresiuni şi tu, pentru ce nu-mi mai spui nimic despre cele ale Convorbirilor ? Amoru şi Viclenie, Inainte, Broasca lui Pogor, totalul articulului lui Vĕrgolici, etc., etc. [114] te-au lasatu rece. In numerele viitoare, critica lui Carp [115]; partea finală a Observaţiunilor polemice de Maiorescu [116] n'ar trebui să le treci sub tăcere; cât despre gramaticalele [117] ce am să publicu, sciu dinainte că ai să me desaprobi. Dar ce facu : sunt lucruri care trebuescu ridicate şi în forma înţeleasă de publicu. Trebui să facemu concesiuni şi platitudini. Gheorghiţă îmi scrie că e neliniscitu. Te rogu scrie-mi despre dênsul numai decât. Asceptu aceasta dela tine neaparat.

Al vostru amicu

I. C. NEGRUZZI

Inmănă, te rogu alăturata scrisoare lui Gheorghiţă.

XIV

Iaşii, în 28 Febr./12 Martie 1870

IUBIŢI AMICI XENOPOL ŞI BODNĂRESCU,

Ve respundu la amundoi impreună şi socotescu că nu ve superaţi de aceasta. Am primitu depeşa ta, Xenopol, astăzi dimineaţă, ănse fiind Sâmbăta, prin urmare zi de serbătoare, depeşa bancherului va porni măne pentru împlinirea sumei pănă la 300 g.

Că această veste nu mi-a fostu plăcută, nu mai remăne îndoială, dacă te vei găndi ca eu singuru trebui să imprumutu banii şi că sunt cam strimtoritu de câteva luni, de cănd pentru toată familia noastră afacerile, *toate,* mergu reu. Dar de una este bine cum zice Florentin [118], că roata norocului se învĕrte. Să lăsămu aceasta.

Scrisoarea ta din urmă Bodnărescu, n'am înţeles-o bine. Alusiunea fumului nu mi-a plăcutu şi nu potu admite asemănarea activităţii noastre cu fumul ce se perde fară urmă. Dacă acesta ar fi resultatul ce ne asceaptă, dacă lucrămu cu convingerea *acestui* scopu, toată munca noastră a fi numai cum zice Xenopol o oarbă zădărnicie. Imi pare ânsă că alte speranţe ne susţinu şi alte scopuri ne îndeamnă. De privimu în jurul nostru, o spaimă ne surprinde la vederea atâtor nulităţi care conducu soartea patriei. Puţinele inteligenţe câte sunt, nu au sprijinul instrucţiunei, sau avĕndu-lu sunt orbiţi de pasiunile care înaduşă adevĕrata simţire. De simţimu că *aceasta* ne-a fostu dată noue, impreună cu darul de-a o putè comunicà şi prin urmare conlucrà la înţelegerea valoarei ei, de nu de contimpurani, cel puţin de generaţiunea sau generaţiunele viitoare, activitatea noastră ar fi numai unu fumu care s'ar perde fără urmă ? Sigur este, că noi singuri nu ne putemu face nici o idee despre valoarea scrierilor noastre, nici despre efectele ce potu produce, nici despre vitalitatea ce potu avè; dar intrebarea este, de *simţimu* în noi vre o puternică dorinţă de a face aceea ce facemu şi simţindu aceasta, nu sperămu a produce foloase ? Căci dacă aceasta speranţă nu amu avè-o, de ce amu alege acea mai in-

grată din toate ocupaţiunile şi am dispreţui lucraria pentru profitul actualu, de vreme ce această actualitate, dacă ar fi unu fumu, ar fi celu puţin bine priitoru sensurilor noastre? Aceste zise, me intorcu la tine şi te îndemnu la ocupaţiuni mai constante; nu credu că-i bine de a începe multe lucrări deodată; şirul găndirei nu trebue întreruptu nici macar în timpu de luni întregi, căci întreruperea totdeauna îşi pune sigilul seu pe scriere. In locul teu, nu m'aşu apuca de altele până ce nu aşu sfirşi «Micele Escursiuni» [119] căci trebue să putemu domina multele idei ce ne vinu şi chiar e mai bine să ne hotărimu a le lăsa la o parte cu posibilitatea de a nu le mai aflà, decât de a face să îngălbenească acele ce avemu prin aşezarea altora naintea lor. Deaceea îmi pare că ideea florilor în muguri etc. [120] âncă nu a fostu destul de plămădită în minte. Inainte de a ceti acele versuri în Junimea, le-am cetitu adese ori singur şi cu multă luare a minte şi, afară de forma frumoasă, n'am putut ajunge la o bună înţelegere a lor. Obscuritatea lor m'a întunecatu şi pe mine şi de ce receteam mai mult, de ce înţelegeam mai puţin. Aceeaşi impresiune a făcutu şi Junimei; aşa încât nime nu a făcutu macar o observaţiune chiar critică (dreaptă sau nedreaptă ori cum) după usul societăţii. Gândesce-te mult la această obscuritate, căci dacă ea e părerea sinceră a celor deprinşi cu forma antică, ce va fi ea pentru cei nefamiliarisaţi cu acea literatură? — Lessing şi Goethe vorbesc cu multă laudă de unu poetu Hamann[121] (de nu me'nşălu), pe care ânse ilu facu cam obscuru. Astăzi acelu poetu e uitatu şi nime nu-lu cunoasce. Eu n'am citit niciodată ceva de dênsul şi abia îmi aducu aminte de numele seu, din Lessing şi Goethe şi chiar mi-ar fi greu de a spune în ce scriere anume.

Precum autorul unei tragedii se adresează la publicul celu mare, aşa şi ori care poetu în ori ce poesie, nu coborîndu-se elu până la publicu ci ridicându-se publicul până la poetu. Anse pentru a-lu ridica trebue să fie înţelesu de dênsul, să-i vorbească prin urmare în limba lui. Aşa vorbesce învăţătorul către şcolari, aşa poetul către cetitori.

Dragă Xenopol, am începutu Nr. 1 din anul IV al Convorbirilor (Anul IV ! !) cu articolul teu despre starea actuală a noastră [122], în ciuda criticilor Junimei. Fiecare din Junimea e cu minte când ilu iei la o parte; — cum i-ai pusu la unu locu, s'au schimbatu.

Junimea îmi face efectul adunărei deputaţilor Români! Admiţêndu că teoria efectelor ce a produsu studiul antichităţii ar fi greşită, este ea atât copilărească încât un autoru să nu o poate susţine? Mai cu samă când argumentele sunt clare şi atât de bine şi logic espuse, precum o faci tu? Aceasta trebui să te îndemne a-mi trimite celelalte lucrări ce pregătesci şi care au acelaşi obiectu. Cât despre traducerea lui Hermann şi Dorothea [123], am pre multe de spus pentru a putè începe macar intr'o scrisoare. Junimea a desaprobat'o, ceea ce nu insemnează nimica. Dar forma, forma trebue numai decât păzită cu scrupulositate. Hexametrele nu trebuescu impestriţate cu pentametre cum o faci tu [124]; trebue păzită (cele doue specii); apoi nu poţi rupe cuvêntul în doue sfirşindu unu versu cu o jumătate şi începăndu altul cu cealaltă. Toate aceste şi multe altele le vomu vorbi pre largu la intoarcerea ta. Grabă nu este, prin urmare sfirşesce şi apoi vomu face o revisiune amânunţită. Căci ar fi ridicul cea ce spune Pogor: Unu poporu care nu are istorie, nu poate traduce o poesie etc. Cu acestu argumentu mi-a respinsu idila, din care îţi trimitu cântul II. Minoritatea s'a s'a declaratu contra ei, în Junimea. Carp o declară frumoasă, Maiorescu rea (nu-i place, cântul II mai puţin âncă decât celu I). Pogor n'o admite (placêndu-i Cântul II mai mult decât celu I, id. Burghelea şi Leon), spuindu că nu-i istorie şi că persoanele sunt numai închipuite. Burghelea găsesce că persoanele sunt pre comune; nu au nimicu particular al lor ca Gavriil sau Cocovei, sau ca persoanele din Hermann şi Dorothea (te 'ntrebu!). Leon zice: tout genre est permis, hors le genre ennuyeux, la care se asociază şi Maiorescu, mai cu samă pentru istorisirea betrânului din cântul I. — Ceilalţi din Junimea s'au declarat pentru. Eu ânsă am lucratu la aceasta cu atâta plăcere şi iubire şi cu atâta inspiraţiune, încât nu me lasu împiedecatu de părerile lor. Când sunt atât de urmăritu de această idee, ar fi unu pěcatu de a-mi sacrifica simţirea capriciului unei jumatăţi de oară. Mi-au mai spusu cu «Kaher» [125] tout genre est permis, ş'apoi au fostu toţi de părere contrară. Ori cum ar fi, dau ceva şi pe propria mea simţire. Şi eu găsescu căntul II mai bunu. Din căntul I am să schimbu cele de pe urmă versuri, simţindu că sunt pre lirice. Totu poemul va fi în patru cânturi. I Sf. Gheorghe; II Părinţii; II Copiii; IV Ursita. Sunt curiosu să cunoscu părerea voastră asupra acestui căntu.

Cine scie când voiu putè începe pe al 3-le impovaratu de trebi cum sunt.

Aceste me împiedică să potu respunde lui Diamandi. In traducerea lui voru trebui făcute foarte multe schimbări, foarte multe: Roagă-lu să me ierte, dacă nu potu intra cu dênsul în lungi esplicări : n'am timpul materialu. Sfirşească, ş'apoi se va procede la revisiune. Numai una spune-i : să caute espresiuni *românesci* şi să se ostenească de a reproduce abstracţiunile germane prin frase ce ar fi înţelese de Români.

Socotescu că «Gramaticalele» [126] nu ţi-ar pre plăcè : găsindu şi eu singuru că este cea mai slabă din Copiile de pe natură şi pe care am scris'o numai simţindu nevoea de a ridica odată şi acestu defectu al generaţiunei presente. O casă neagră a lui Florentin [127] nu e pre bună. Numai limba lui me face să o publicu. Apoi nevoea unui redactoru. Ce să facu ?

In aceste momente primesc scrisoarea lui Bodnărescu cu urmarea Micelor Escursiuni. Publicarea lor se va începe cu Nr. 2 [128]. Aşu dori să am sfirşitul cât mai curêndu.

Al vostru amicu

I. C. NEGRUZZI

Ceea ce spui despre «voi» din Amor şi Viclenie. — «Grădina ca a voastră...» nu-mi pare justu. Franc : Une jardin comme la vôtre — (a uneia sau a mai multoru) — Ein garten wie der Eure (plur. sau sing. ?). Un giardino come il vostro (id.). A garden how your (id.) etc. etc. — Şi în toate limbile [129].

P. S. Am primit amundoue depeşele lui Xenopol relative la banii lui Gheorghiţă. Măni dimineaţă se voru trimite depeşele la Berlin pentru suma de 94 g., restul pân la trei sute. Numai te rogu, du te direct la D-r Apitz, Luisenstr. 9, şi plătesce-i trei Fridrich-d'or (17 g.) deindată; căci a scrisu o scrisoare maicâ-mea cu ameninţare de a pune în gazete numele lui Gheorghiţă, care şi-a datu car parola de onoare pentru plata sumei şi nu a ţinut'o. Pentru numele lui Dumnezeu, când se voru sfirşi aceste ? Eu unul n'aşu putè dormi noaptea dacă mi s'ar intâmpla vodată aşa bazaconie.

I. C. NEGRUZZI

Cum să inţelegu contrazicerile din ambele depeşe ?

XV

Iaşii, 13/25 Mart [*18*]*70*

DRAGĂ XENOPOL,

Aveam o presimţire că trebue să m'ascepte încă vo bombă de la Berlin, ănse nu sciam de ce natură va fi. La vestea logodnei lui Gheorghiţă, nu me asceptam. Barozzoaea [130] îmi spusese cu mai multe luni în urmă, că mai de mult i-ar fi spus-o, ansĕ nu am crezutu nici unu momentu. Scrisoarea ta a confirmatu ănse spusele acelei dame. Poţi să-ţi închipuesci ce lovire a fostu aceasta pentru mine şi în ce emoţiune am fostu în aceste 24 oare ce s'au trecutu dela cetirea scrisorei păn la scrierea respunsului. Mi-am frămăntatu mintea incoace şi incolo prin tot feliul de combinări posibile şi imposibile; mi-am repetatu de o mie de ori, că aşa sunt făcutu eu ca să am de tinĕru încă toate emoţiunile unui părinte şi că trebue să me expunu inevitabilului şi că trebue să ii adunatu destulă înţelepciune pentru a sci să renunţi la planuri şi proecte clădite in timpu de ani, căci în viaţa aceasta se întâmplă de mai multe ori şi omul trebue să înveţe a se resigna. Resultatul acestor reflecţiuni de o zi şi o noapte a fostu următorul : Dacă scrisoarea ta cuprinde totu adeverul, fără a opri nimicu ce nu trebue să aflu, me înţelegi, dacă pintre linii nu trebue să cetesci mai mult de ceea ce coprindu liniile, urmarea lui Gheorghiţă este numai o nenorocire, ear dacă este ceva ascunsu ce se sfiesce chiar de mine, atunci e o calamitate ireparabilă. Dacă m'ai inţelesu, voiu se me punu în ipotesa scrisorei tale.

De ar fi fostu numai unu amoriu, ar fi fostu o nenorocire mai mică, căci simţirile se prefacu in oamenii cei mai statornici, dar este o promisiune de căsătorie. In faţă cu aceasta resultatul cugetărilor mele a fostu că o promisiune de căsătorie este o promisiune de căsătorie şi unu cuvĕntu datu, este unu cuvĕntu datu. N'ar fi trebuitu s'o facă Gheorghiţă, căci scie pre bine că e minoru şi că consimţemĕntul mamei e necesaru şi că făr de elu nimicu nu se poate face, — dar cu uşurinţa sa, a făcut'o. Caute dar să-şi ţie cuvĕntul. Ajunsu la acestu punctu mi-am zisu aşa. Aici nu-lu

potu ajuta pe Gheorghiţă. Am pututu să-i plătescu datorii, să-i dau sfaturi etc., dar aici e o obligaţiune ce n'o poate împlini decât elu personal; eu nu me potu insura în locul lui, prin urmare pregătească-şi mijloacele pentru implinirea cuvêntului sěu. Ca să se însoare êi trebue 1) să fie majoru; 2) să aibă consimţimêntul mamei; 3) să aibă o posiţiune pentru a susţine nevasta şi eventual copii. Din toate aceste nimica nu-i pot procura eu. N'am îndrăznitu şi nu voiu îndrăzni a spune ceva maică-mea, căci ea la virsta şi în posiţiunea ei judecă lucrurile cu totul altfeliu decât noi şi ar fi fostu această veste pentru dênsa grozavă. Iee Gheorghiţă aceasta asupra sa. Căci ce are să se întâmple ? Maică-mea are să plângă, să strige, să geamă, să se îmbolnăvească, dar ne avêndu încotro, va trebui să consimtă şi la urmă se va plecà inaintea unui lucru inevitabilu. Asemene până astăzi încă nu am spus nimic lui Leon, căci e cam bolnav şi mai impresionabilu. In această stare are să spuie femeei lui, care poate s'o spuie Elisei, care s'o spuie mamei. Cu toate aceste, lui Leon voiu spune-o mai târziu. Judecându dar cu sângele celu mai rece ce-mi a fostu cu putinţă a-mi face, treaba stă aşa: Gheorghiţă şi-a datu cuvêntul (puindu-mě in ipotesa scrisorei tale, necitindu printre rânduri, căci ca să nu cetescu mai mult, n'am avutu curagiul să cetescu scrisoarea a doa oară). Pentru a lu implini, trebue să plece *imediat* şi fără nici o întârziere în ţară unde numai poate să-şi pregătească terinul. Trebue să plece *imediat*, ca maică-mea să nu afle cumva această veste de pe la alţii şi să fie nenorocită cu desăvirşire; *imediat*, din consciinţă cătră mireasă şi *imediat* din delicateţa cătră mine, căci elu scie pre bine că eu singuru îlu susţinu în străinătate şi acum de la 1870, datu afară de la Sf. Spiridon, neprimindu nici unu banu leafă şi neavêndu întrări ca advocatu, êlu susţinu împrumutându-me cu 10%. Socotu că nu se poate folosi de mine mai mult, căci acum când datoria nu numai nu-lu opresce, ci din contra îlu silesce să se întoarcă pentru a-şi putè pregăti mijloacele cât mai curêndu de a-şi ţinè cuvêntul, ar fi a abuza de mine, fară nici o consideraţiune. Aşa dar, din ori ce parte amu privi, trebue să purceadă imediat. Acolo nu înaintează în treaba lui cu nici unu pasu; aici numai poate face ceva. Aşa a făcutu şi Maiorescu; s'a intorsu îndata şi şi a lucratu până ce posiţiunea i-a permisu de a-şi aduce mireasa.

Fă-lu să înțeleagă aceasta pentru Dumnezeu, ca să nu me constringă să-lu facu a înțelege eu. Dacă ar precepe că, în câtă vreme este numai amoru, este poesie, dar în momentul în care a intervenitu chestiunea nunței, cea mai teribilă prosă a ocupat locul visurilor poetice ! ! Vie ca să pregătească grabnic viitorul spre care destinul seu l'a impinsu și nenorocirea l-a adusu. Cuvêntul de nenorocire tu nu-lu admiți și poate îmi vei cere argumente. Increde-te în experiența ce am de oameni și de lume. Păn acum totu ce a făcutu Gheorghiță, afară de durerea mai mult sau mai puțin mare causată noue, ilu priveau pe dênsul singuru, dar deacum inainte totu privesce pe o a doa persoană, mai nenorocită de mii de ori decât toți și care, ori care va fi sfirșitul, admițăndu acelu speratu de dênsa în timpul celu mai scurtu, tot nenorocită se va simți. Ah ! Cei douzeci de ani ai lui Gheorghiță !! Dacă ați sci ce perioadă este aceea între 20 și 30 ! Dar ori cum, s'a sfirșitu, trebue făcută treaba, vie Gheorghiță. — Spune-i aceasta din partea mea :

1) Să nu scrie nimicu maică-mea, ci să'i spuie din gură ;

2) să gândească la *p r o s a* căsătoriei ce trebue pregătită;

3) că-lu voiu primi cu aceeași dragoste, poate cu *mai mare*, ăncă din prevederea multor imagini negre ce-și face gândul meu ;

4) că-lu voiu ajuta ca și păn acum; poate mai mult, cât voiu putè, numai dispărțească-se de îndată și vie, căci acum de la Berlin la Iași și viceversa e aproape. Te sui lângă casa noastră din Iași, în vagon și te cobori în Berlin. Să nu ne mai scrie nimica, să nu mai scuseze nimica, căci l'am scusatu eu însu-mi cu totul, numai vie îndată !

Al têu amicu

I. C. NEGRUZZI

XVI

Iașii, in 18/30 Apr. [18]70

IUBITE AMICE,

Iți scriu câteva rănduri în grabă pentru a nu te face să ascepți mai mult. Am primitu scrisoarea ta, împreună cu articolul trimesu. Elu este bine scrisu. Junimea a contestatu oare care teorii

puse de tine înainte. Ca *orice* idee nouă apare ântei esagerată şi *trebue* să apară astfelu pentru a fi folositoare. Unii au mersu până a zice că ai creatu o teorie adhoc — pentru — cele ce erau să urmeze. Alţii că dai lui Petru Maior o însemnătate sciinţifică ce nu are, de vreme ce totu s'a făcutu seriosu în literatura noastră (Alecsandri etc.) a fostu departe de a împărtăşi părerile lui Maiorescu. Adevĕrul este că tu vezi de departe lucrurile cam altfeliu decât cum sunt, şi multe nimicuri îţi paru importante, vezute prin ochiana care de aproape apare cu totul altmintrele, căci ochiana măresce. Intregul Românismu [131] ânse este numai unu mijlocu de exploatare a banilor publici şi ar merità pedeapsa satirei, mai mult decât a criticei serioase, sciinţifice. Ori cum articolul teu respiră seriositate şi convingere şi se va publica într'unu singuru numĕru, după cum doresci şi cât mai curĕndu [132].

Banii, câţi voiu mai stringe, ţi-i voiu trimete neîntarzietu. Socotu că îndată după Sf. Gheorghie. Am regulatu să se trimită Convorbirile lui Sachelari şi Bănescu pe adresa ta [133] până ce îmi vei spune care sunt ale lor. Idila mea e gata: S'au făcutu cinci cânturi în locu de patru precum gândeam. I Sf. Gheorghe; II Părinţii; III Copii; IV Sfătuitorii; V Ursita. Dobândindu aprobaţiunea deplină şi cu laude a Junimei, voiu începe publicaţiunea la 1 Mai, în trei numere. Nu sciu ânse dacă voiu scoate-o şi în broşure [134], me voiu mai gândi. N'am avutu vreme s'o copiezu ca să ţi-o trimitu. Poate cu scrisoarea viitoare.

Cât despre Gheorghiţă, ce să-ţi spun? A venitu recitu, prapaditu, cu tusă şi cu friguri. Maică-mea vezendu-lu s'a mai liniscitu, de şi atacuri de nerve grozave, provenite din dracul scie ce cause, tot au mai necajit'o cât-va timpu. Cât despre afacerea lui, me miru că te adresezi la mine şi nu la dĕnsul direct. Ce potu eu face, decât a căuta să-i uşurezu formarea unei posiţiuni, cât se poate mai grabnice? Nemo alienum factum obligavi potest [135]. Păn acum ăncă nu este nimicu, şi asceptămu formarea unui ministeriu pentru a-lu recomenda la o funcţiune publică [136]. Tinereţa ta te-a făcutu să joci unu rolu straniu în toată istoria asta. Dacă ai avè ceva mai multă esperienţă de viaţă, vei sci că unu al treilea ce se amestecă în afaceri private şi mai cu samă în cele delicate, nu poate dobăndi în celu mai bun casu decât nemulţumiri. Toată corespondenţa ta prin scrisori şi depeşa lasă să intrevadă că porţi

la istoria asta unu interesu foarte mare. La o depeşă a lui Leon: «Ma mère malade» respunzi : şi ta mère malade *sur honneur*. Leon era furios pe tine şi zadarnic te scuzam cu tinereţa, elu nici nu mi-a mai pronunţatu numele teu. Deşi sfaturile nu placu decât celor ce le dau, aşu dori să-ţi spunu şi să te convingu că intervenienţii au partea cea mai rea şi că cel mai nimerit este, în momentul când vedemu o treabă încurcându-se a ne retrage, căci altfeliu de şi nevinovaţi, ne încurcăm singuri. Du reste, ai s'o vezi singuru odată şi chiar de multe ori în viaţă. Ori cum : eu unul nu me potu amesteca în nimicu din toată istoria lui Gheorghiţă : nici un sfatu, nici o vorbă ! Cautu să-i lesnescu posibilitatea realizărei promisiunei lui şi atâta. Cum aşu lua asupra mea o parte din responsabilitatea grea ce ar cadè, *ori care ar fi resultatul, chiar celu mai favorabilu !* Dacă ai fi sciutu şi tu să faci ca mine ! ! Dacă ai sci câte suferim pentru noi înşine în viaţă, pentru a ne apăra de suferiuţe pentru ceilalţi chiar pentru cei mai intimi ! ! De aceea, dacă ai de datu, consiliuri, dări de samă, mustrări etc., adresează-te cătră Gheorghiţă, care singuru poate resolva angajamentele luate *de dênsul*, ear nu către mine. Atâta pentru ultima dată despre afacerea aceasta.

Al têu amicu

I. C. NEGRUZII

XVII

Iaşii, în 30 Apr. [*18*]*70*

DRAGĂ XENOPOL !

Iţi trimetu cu scrisoarea asta doisprezece galbeni : şese din remăşiţele trimestrului I şi şese din acele a trim. II.

Nici tu, nici Bodnărescu nu mi-aţi mai scris de mult. Asceptu de la Bodnărescu urmarea Micelor Escursiuni ca să nu me'ncurcu la publicarea lor [137].

Junimea a intratu în boclucu. Carp e ministru de externe [138] Pogor de instr. publică [139], ănsĕ nu va putè funcţiona din causa de

boala (serioasă), Nicu Ganea şi Leon au fostu constrinşi de Vodă a primi în Iaşi prefecturele de ţinutu şi oraşu. Sperămu că Gheorghiţă va fi numitu Procuroru la Tribunalul de Iaşi, fiindu unu postu vacantu prin înaintarea unuia din cei ce sunt astăzi.

Aşa politica ne cam sparge cercul literaru. Pĕcatu de Dumnezeu ! Iţi poţi închipui cu ce melancolie privescu eu mersul lucrurilor acestora, cu atâtu mai mult că are să fie unu lucru provisoriu pe doue sau trei luni cel mult. N'am avutu vreme să-ţi copiezu idila [140], vei ceti-o în Convorbiri. Imi pare reu ănsĕ că se tiparesce rănduri, rănduri, perzindu astfeliu interesul ; das Spannende [141] se duce. Credu că voiu tipări-o şi în broşure [142].

Am dori să ve întoarceţi mai de grabă ca elemente tinere să întocmească pe cele ce se ducu cu timpul : bietul Nicu Schellitti e într'o stare mentală deplorabilă şi este puţină speranţă de scapare: de nu se duce viaţa, poate se va duce raţiunea; Capşa a muritu [143] şi bietul Cornea — scii ce a păţitu. Pe Carp (pĕcatu !) îlu ie politica pe dinainte, deşi elu era celu mai aspru criticu şi celu cu cunoscinţele mai intinse din cercul nostru. Pogor sufere de anemie şi a căzutu în spleen, încât ţi-e milă de dĕnsul. Chiar eu, la primăvară, dau în melancolie şi ideile, de nu mi fug, cel puţin îmi lipsescu puterele spre a le executa şi par că mĕ îndeamnă nu sciu ce să ieu fuga peste dealuri şi văi. Alecsandri e la Nizza de unde-mi scrie scrisori frumoase, dar altă nimicu. Oare din toţi băeţii din Berlin, nu este de speratu că va fi vo unul mai seriosu şi cu alte plecări decât restul oamenilor, urmându esemplul teu şi al lui Bodnărescu ?

Mai scrie-mi despre acele apărute şi să nu ne amărimu şi nimicimu corespondenţa cu mizerabila realitate în focul celor ce singure susţinu spiritul şi măngăie sufletul.

Al tĕu amicu

I. C. NEGRUZZI

Care sunt adresele lui Sachelari şi a lui Bănescu ? [144].

XVIII

Iaşii, 22 Mai/2 Iunie 1870

IUBITE XENOPOL!

Astăzi am primitu scrisoarea lui Bodnărescu[144a], la care ai mai adaosu câteva rănduri. Imi pare rĕu că Bodnărescu a trecutu prin momente displăcute din causa lipselor băneşti. Eu nu sciam nimicu despre aceasta, căci aşu fi căutatu să grabescu trimiterea subvenţiunei sale. Asemene vĕdu cu părere de reu că nu-mi trimite sfirşitul «Micilor Escursiuni» [145] şi că voiu fi silitu să întrerupu şirul. Aceasta îmi este totdeauna foarte displăcutu, nu numai din causa cetitorilor care de câtva timpu au manifestat oareşicare nemulţumire asupra Convorbirilor, ci şi pentru mine însu-mi care urescu tot ce este pe jumĕtate şi-mi placu numai lucrurile cu începutu şi sfirşitu. Despre micele escursiuni ale amicului nostru, e greu de a se pronunţa păn a nu vedé sfirşitul. Cu toate aceste păn acuma, găsescu o deosebire foarte mare în partea 1 şi 2. Anteiu e de o natură diferită, unu feliu de jurnalu a unui teneru ideologu, destul de bine, deşi nu pre viu întreţinutu. Partea a doua cuprinde puţine întămplari presente (Begebenheiten) care să-ţi prindă interesul; totul tratează despre lucruri trecute, în aparenţă fără multă legătură. Apoi ce-mi displace, este descripţiunea cea mai mult decât amănuntă a fie cărui gestu, a fie cărei persoane şi explicaţiunea fie cărei vorbe. Pentru ce să presupue că lectorul e atât de neinteligentu, încât să nu-şi găndească elu singuru aceea ce se descrie şi se esplică. Aceste opprescu pe lectoru de a urma cu interesu firul naraţiunei şi obosindu-te, te face să nu găsesci gust în lectură. Cu toate aceste să vedemu sfirşitul. Bodnărescu însuşi îmi face o curioasă impresiune. Din scrisorile sale resultă unu feliu de stare bolnăvicioasă în care s'ar afla sufletul seu. Elu îmi pare a trece prin o perioadă de «Sturm und Drang» [146] puţin folositoare: O atmosferă cam infectată. Ar trebui să se cam scuture de aceasta şi cea mai bună doftorie îmi pare a fi lectura moraliştilor vechi şi a celor franceji. Ei te conducu în realitatea lumei pe o cale — ce-i dreptu — puţin inflorită, ânse îţi arată măngăierea minunată ce afli

în supunerea inevitabilului. Este unu momentu bunu acelu în care te-ai convinsu de miseria realităţii, care ănse perde totodată caracterul seu de miserie prn aceea că este inevitabilă şi că prin ea au trecutu toţi şi au trebuitu să treacă. Atunci privesci momentul cu ochi mai favorabili şi dăndu-i însemnătatea ce are în adevăru, micşurezi chinurile ce visurile viitorului îţi producu. Eu trecu acum prin unu procesu purificătoru şi simţescu mulţămire că me recescu din ce în ce mai tare. Spaima ce m'apucă câte odată de această înmărmurire, o înlăturezu grabnic şi me măngăiu cu ideea că acesta este portul celu mai fericitu în care poţi ajunge. Căci spiritele cele mai eminente s'au întorsu toate cu timpul spre realitate (dacă aceasta nu a fostu de la începutu atmosfera lor), chiar celu mai idealistu din poeţi Schiller, revine la natură în ultimele sale produceri. Am mai observatu pe omul simplu, pe care aspiraţiunile şi visurile nu lu cutremură, în ce bună armonie trăesce elu cu realitatea, fără ca prin aceasta celu bunu să peardă unu atomu din volumul seu de bunătate. Cu toate aceste, juneţa remăne juneţă şi timpul trebue să treacă !

M'am hotăritu cam cu nemulţumire a publica Miron şi Florica [147] în broşure. Broşura va apare tot odată cu sfirşitul idilei în Convorbiri [148]. In numěrul de 1/13 Iunie se voru publica Cănturile IV şi V împreună. Nime n'a pomenitu păn acum despre această idilă. Toţi lectorii, afară de Junimea şi de tine, o privescu cu aceeaşi ochi ca şi toate cele ce am publicatu păn acuma, poate chiar că părěndu-se pre lungă, mulţi n'o cetescu. Nici unu jurnalu aci sau transcarpatinu n'a pomenitu de děnsa şi nici va pomeni : le pare unu lucru pre neînsemnatu à la Traianida lui Bolintineanu [149]. Belferii socotu că voiu să me laudu cu versuri mai multe ca s'ajungu deputatu şi cautu să cântu ţěranii ca să linguşescu pe alegetori — căci, după părerea lor eu sunt Român degeneratu ce-am datu mâna cu străinii pentru peirea ţerei. La Bucureşti le este foarte indiferentu, de vreme ce nu se ocupă de politica actuală. Cu ce ajută pe roşi sau albi că Maria lui Săncu [150] nu vra să dee pe Florica după Miron ? Ear în Transilvania ce le pasă lor de Trochin [151] ? A ! Dacă aru fi fostu Unguri şi s'ar cântà laudele Românului Munteanu care ca jurnalistu a fostu închişi de dënşii — altă ceva. Chiar în societate, ar fi avutu mai mult hazu să se cânte

unu amoru de oameni îmbracaţi în frace, dar nu cu opinci, căci de unde am scosu ţerani care să vorbească cuvinte aşa de înţelepte şi coifura Floricăi cu cosiţe şi fără chignon nu poate inspira pe nime !

Deci m'am aruncatu earăşi în Copii de pe natură [152]. După o pausă de vo lună în care procesurile me cam grămădiseră şi simţeam o oboseală fisică grozavă, am scosu mai dăunăzi la lumină pe «Cristachi Văicărescu» malade imaginaire *R o m ă n u*. Cetindu-lu, vei înţelege care este deosebire între bolnavul închipuit al nostru şi celu universalu. Mai am unu şiru de asemene compuneri în gându, care cocĕndu-se, voru eşi din tingire ca cozonacii greşiţi sau nimeriţi. Alta nu pre am pentru Convorbiri. Cercul colaboratorilor se restringe şi earăşi me cuprinde grijile.

A propos, cum ţi-a plăcut poesia «Venera şi Madona» ?[153]. In Junimea a fostu peste mĕsură înalţată. Nime din noi ănse nu cunoasce pe D. Eminescu. Cugetările tale [154] sunt cam greu de înţelesu. Te cam perzi în abstracţiuni, după obiceiul teu. Doresci să se publice ? Eu credu că sunt pre mici şi fără legătură cu altă ceva pentru a puté figura cu avantagiu pentru unu autoru care păn acum a venitu numai cu studiuri istorice etc. Respunde-mi, şi dacă are o urmă, trimite-mi-o.

Articole filosofice asupra dreptului ?? Sciu şi eu ? Atĕrnă de articole. Eu socotu că oarecare studiuri asupra legislaţiunei (filosofico-istorice) n'aru strica. Dar în sfirşitu, fă cum scii. Totul atĕrnă de la esecuţiune. Imi vorbeai odată despre unu studiu asupra lui Papinian [155] — ar fi bunu. Lui Vărgolici i-am datu ideea să scrie asupra lui Ovid [156] — *Ovid in Exilu*. Vĕrgolici a[re] să vie la toamnă la Berlin, ca să şadă unu anu pentru studiul limbei şi literaturei Germane. De te vei găsi ăncă acolo la venirea lui, vezi de-i înlesnesce începutul.

Mai dăunăzi se adunase la mine G. Sion, N. Schellitti, T. Şerbănescu şi D. Petrino (din Bucovina; flori pe morméntu), lipseau numai Alecsandri şi Bodnărescu, ca să fimu toţi buluc. Ei observam pe toţi presenţii şi în minte pe cei absenţi (căci afară de Mat.[ilda] Cugler care-i o copilă, pe Bolintineanu, Alecsandrescu, Mihai Cornea, etc. etc. êi consideramu ca resuflaţi), şi făceamu cugetările mele. Dintre presenţi Şerbănescu pare că me atrăgea mai

tare. Anse cei doi absenţi par că aveau mai mult âncă simpatiile mele. Sion îmi părea unu los (?) mofturos optimă formă. Elu căută la mine manuscripte de a bĕtrânului Beldiman (jalnica tragodie) pentru soc. Academică, călătorind pe socoteala ei. Sermană poesie. Drumul de feru Iaşi-Paşcani-Suceava-Cernăuţi s'a deschis, cu multă solemnitate. Eu, impinsu de guvernu a nu-i părăsi la nevoie, ămblu să m'alegu deputatu în Iaşi Colegiul II, unde voiu face fiasco, bătutu de belferi. Anse cu toată simpatia guvernului pentru mine, toţi s'au numitu în funcţiuni din junii veniţi, afară de Gheorghiţă [157] fiindcă aşa ne susţinemu noi unii pe alţii.

Te salutu. Scrie-mi grabnic.

Al teu

I. C. NEGRUZZI

XIX

Iaşi, în 10/22 Iunie 1870

IUBITE XENOPOL,

Pe lângă aceasta îţi alăturez o scrisoare ce am primitu de la D. Clausen von Fink [158] ca să iei cunoscinţă despre meritul şi caracterul acestui domn, cu familia căruia erà să se încurce fratemio Gheorghie. De la începutu păn la sfirşitu nu cuprinde decât cele mai infame injurii, nu numai contra lui Gheorghie, dar şi contra mea, a lui Leon, maică-mea şi întregei familii din neam în neamu. Poţi să-ţi închipuesci în ce furie m'a viritu [159] acea scrisoare. Leon erà de părere, plăngând de ciudă, ca unul din noi doi să pornească îndată la Berlin să lu provoace pe viaţă şi moarte [160]. Eu ănse care nu sunt aşa de iute, dar la care durerea ţine mai mult, am respinsu o asemene idee ca copilărească şi am hotăritu să nu-i respundu, căci la asemene epistole oameni ce se respectă, nu potu respunde. Me adresezu dar la tine cerĕndu unu serviciu de amicu, te rogu să-lu implinesci aşa precum îţi voiu scrie, căci sunt în dreptu a cere unu serviciu de la tine care ţi-ar costa chiar vreunu momentu neplăcutu, unde ai trebui să învingi delicateţa naturală

şi obicinuita. In scrisoarea sa, Klausen [161] face pe maică-mea şi pe noi toţi complici de urmările lui Gheorghiţă, spune că noi nu damu cele necesare pentru subsistenţă şi că-lu îndemnamu să promită fetei lui ca va lua-o [162] pentru a înşela familia şi a trăi pe conta ei. Tu ănse scii cum sunt toate împrejurările, cum n'amu datu lui Gh. [163] nimicu din cele necesare, cum maică-mea ăncă până astăzi nu are nici o idee despre relaţiunile adĕvĕrate, căci totu ce scie este numai ceva vagu după insinuările Mad. Barozzi. Ori cum va fi, astăzi acea scrisoare a venitu să dee lui Gh. pentru totdeauna cuvĕntul seu înapoi, căci singuru Klausen n'ar vrè să aibă de ginere pe unu omu pe care-lu tratează de *Schurke* [164] de la începutu pân la sfirşitu. Cetesce scrisoarea! După îndemnarea mea Gh., căruia de mult totu ce se petrecuse în ultimele luni din Berlin, i se păreau unu visu fără a-şi putè da samă despre firul şi causa tuturor acestor întâmplari, a trimesu D-şoarei Klausen o copie de pe scrisoarea tatălui ei arătându-i că în asemene stare de lucruri, cuvĕntul este retrasu însuşi de Klausen. Numai eu ştiu ce însemnează aceasta pentru biata fată, care-i nevinovată la toate aceste întămplări. Anse Gh. mi-a juratu pe totu ce are mai sfântu, pe memoria tatălui nostru, că nimicu impor[tant] nu s'a petrecutu între dĕnşii şi că relaţiunile lor s'au mănţinutu totdeauna în stare de platonismu. Aşa fiindu împrejurările, lucrul, cât de nenorocit să fie, ie totuşi o figură mai puţin urîtă. Unu băietu de 19 ani se crede inamoratu, poate chiar este, cât se poate fi la ceea virstă; fata-i zice că-lu iubesce; părinţi ei se grăbescu a-i uni prin unu cuvĕntu de promisiune, sciindu pre bine că elu nu atĕrnă de la dĕnsul, că maică-sa nu va consimţi niciodată, dar sperăndu că elu fiindu bogatu, va sili-o, sau că maică-mea va găsi faptul implinitu, că fata lor face o bună partidă, la care nu au nevoie să cheltuească nici unu banu. Elu pleacă şi o întârziere în respunsuri ĕi pune în furie, se credu înşelaţi şi insultă pe toată familia tĕnĕrului care în toată istoria aceasta sunt tot atât de nevinovaţi ca şi fata lor, cu care aveau să facă o trebuşoară (de nu mama ei, cel puţin tatăl). Nu crede că mărirea me face să ajungu la acestu prepusu, nu, o cunoscinţă de oameni, dobândită din realitatea lumei, pe care tu nici o intrevezi ăncă, ci, ca unu idealistu ce eşti ăncă, judeci din sufletul teu subiectiv oamenii şi împrejurările. Au suferitu nevi-

nevinovaţi, noi fraţii lui Gh. şi fata şi aceasta mai mult, mult mai mult decât mine, dar şi ei i s'a întâmplatu numai aceea ce se întâmplă odată cel puţin în viaţa fie căruia : nălucirile ei şi visurile de fericire s'au sdrobitu de stinca realităţii ! Vinovaţi sunt Gh. pe care desigur pedeapsa ce-i va da destinul ilu păndesce ş'o va primi la momentul hotăritu, deşi responsabilitatea scade cu virsta sa, şi cu împrejurările în care trăea. Mai vinovatu ănsĕ este bĕtrănul Klausen, care scie ce-i lumea şi viaţa şi a voitu să profite *materialicește* din frumuseţa fetei lui, precum voise să mai profite odată când la 16 ani voea să o mărite cu sila cu unu bĕtrănu bogatu. Adă-ţi aminte de acestu actu pentru a judeca pe omu. Ori cum va fi, eată ce ceru de la tine : Să te duci la dĕnsul cu socoteala ce alăturezu pe lăngă scrisoare, să-i plătesci banii cât, după socoteala lui Gh. êi mai datoresce şi să ceri chitanţă că a primitu ce avea de luatu, pe care chitanţă apoi ai să-mi-o înapoiesci. Ear dacă nu ar vré să-ţi dee o chitanţă *să nu-i dai banii*, ci să mi-i trimiţi înapoi. Asemene să-mi trimiţi înapoi în tot casul scrisoarea lui ce-ţi alăturezu, pe care o conservu pentru timpuri posterioare. Adă-şi aminte D. Klausen că Gh. era minoru, că totu ce a făcutu a fostu fără consimţimĕntul familiei, că noi nu sciamu nimicu despre cele întâmplate, că maică-mea astăzi ăncă nu scie totul. Cât despre copilă, sermana, ea are toate simpatiile şi părerile mele de reu. Dar vorbindu serios, odată ce amorul se născuse, odată ce acestu rĕu era împlinitu, cum crezi ca sfirşitul ar fi fostu mai puţin rĕu pentru dĕnsa ? Eu am convingerea că astfeliu e rĕul mai micu căci

> Ce-i o vreme scurtă de plănsu şi de jălire
> In cumpĕna cu'ntreaga a vieţei fericire ?

Dacă s'ar fi luatu, de sigur că Gh. pe care eu ilu petrundu mai bine decât tine, s'ar fi disgustatu în timpul celu mai scurtu. Elu şi-ar fi vezutu viitorul sĕu de tĕneru sdrobitu prin această legătură; din causa miseriei materiale în care ar fi trăitu, şi din causa eşirei din cercul socialu la care căsătoria lui l'ar fi condemnatu, îndată după venirea lor în ţară amarul vieţei s'ar fi pre-

sentatu în toată puterea sa. Ea ar fi plânsu zi şi noapte şi peste puţin ar fi urmatu o dispărţenie, a cărei consequenţă ar fi fostu eterna nenorocire a ei şi poate şi a unor prunci, pe căndu astfeliu timpul îndreaptă toate. Nu crede în eterne disperări, câtă vreme realitatea nu s'a amestecatu, ci numai visuri şi năluciri, dar fii convinsu de ele odată ce realitatea cu neîndurarea ei îşi pune grozavul un sigilu pe pergamentul vieţei, cum ar fi fostu când căsătoria ar fi urmatu şi venirea lor în ţară, s'ar fi împlinitu. Tu te înşali asupra consequenţelor durerei sufletesci, cum me înşălam şi eu odată, deşi rar vei găsi unu sufletu în care gândul şi amintirea să fie mai îndăratnice decât la mine. Destul ănsĕ despre această dramă. Să trecem la altele, căci mai multe zile de cugetare m'au făcutu să redobândescu sângele meu rece.

Eu me pornescu la Bucuresci ca deputatu peste vo doue zile, cu asceptarea tuturor deplăcerilor şi ştergerea restului de ilusiuni ce-mi facu din când în când. Dar impreјurările me silescu. Deacolo dacă voiu avè mijloace gândescu să mergu la Ems să me cautu de astmul care începe a me supera serios. In toată primavara nici n'am fostu omu, o oboseală fizică şi morală me apăsa de-mi facu efectul unui moşneagu căzutu. Nici a lucrà n'am mai pututu căci earăşi se grămădise pe lângă miserii fisice, grije sufletesci câte vrei.

Banii tei îţi voru fi trimişi de Maiorescu peste câteva zile. Convorbirile nu sciu cum voru merge, ănse am speranţă în ceru. Alta n'am. Ce face studiul teu asupra lui Papinian [165] ? O dare de samă asupra «La création» [166] ar fi interesantă; ânse să nu fie prea lungă, 1 singuru numeru.

Scrie-mi la Bucuresci, I. N. deputatu. (căci nu sciu unde voiu şedè).

Ţara noastră merge rĕu de totu şi prevedu cele mai mari calamităţi viitoare. Aşu vra să me blasezu în calea cu totul şi să privescu aceste cu indiferenţă. Câte-va versuri ale lui Voltaire traduse din Lucretius [167] nu-mi mai esu din minte de câtva timpu în coace. Am făcutu şi eu o parafrasă după Voltaire şi Lucretius, pe care o alăturezu. Lucretius începe cu «sed nil dulcius est», etc. C. H.

De rerum natura. Voltaire ănsĕ zice traducĕndu-lu într'o epistolă cătră Mad. du Châtelet : [168]

Heureux qui retéré dans le temps des sages
Voit en paix sous ses pieds se former les orages,
Qui contemple de loin les mortels
De leur joug volontaire esclaves
Inquiets, incertain du chemin qu'il faut suivre
Sans penser, sans jouir, ignorant l'art de vivre,
Dans l'agitation consumant leur beaux jours,
Poursuivant la fortune et rampant dans les cours,
O ! vanité des hommes, O ! faiblesse, o misère ! !

Din causa banilor trimişi pentru Gh. pe care singur i-am luatu cu împrumutu mi-a fostu peste putinţă să ajutu pe Bodnărescu [169] şi nici voiu puté pănă la toamnă, sau ar trebui să renunţu la cura mea dela Ems. Dacă sunteţi in corespondenţă, scrie-i să nu despereze aşa îndată de toate cele ; toţi câţi au fostu în străinatate s'au intorsu cu câteva sute taleri datorii, unde-i marea nenorocire ?

XX

Bucuresci, 18/30 Nov. [*18*]*70*

IUBITE XENOPOL,

Iţi scriu din Adunare, unde m'au împinsu pĕcatele mele. Carp mi-a spusu că cele 600 franci pentru care ai petiţionatu, s'au trimesu de câteva sĕptemâni la Iaşi, la prefectu. Am scrisu ieri lui Leon, indicăndu-i şi adresa ta. Mai bine este ănsĕ să-i scrii şi tu şi să-lu întrebi, dacă a primitu suma şi dac'a expediat-o. Socotu că nu voru fi întărzieri ori împiedecări; şi eu asceptu respunsul lui. Bodnărescu a fostu numitu bibliotecaru la Iaşi în postul remasu vacantu. Elu e foarte mulţămitu cu aceasta de o camdată şi sperezu că va avè mai multă linisce, dacă este posibilu să fie liniscitu vre o dată. Eu îlu tot îndemnu să se puie pe lucru; n'ar

strica să te pui şi tu în corespondenţă cu dênsul şi să lu îndemni la activitate şi la studiul limbei franceze, studiu pentru dênsul neaparat necesaru din causa purităţii, simplicităţii şi clarităţii limbei, frumuseţei stilului, eleganţei formei în genere şi plăcutei înlănţuiri a ideilor : aceasta i-ar arăta cum trebue scrisu în prosă şi avantajiele unei espuneri de idei clare, cât de simple să fie aceste asupra unora încurcate, cât de adânci. Fotografia am dat'o D-şoarei Cugler care asceptă şi o scrisoare — fă-i hatirul [170].

Politica merge rĕu şi trebue să vie cineva în Adunare, pentru ca să simtă unu profundu disgustu. Qu'allais-je faire dans cette galère ? Nu scii cât me simtu de nenorocitu în Bucuresci şi în cameră în faţă cu milioanele de intrigi personale care hotărescu de soartea acestei biete ţeri nevinovate de aceste câteva sute de ambiţioşi, porci de căni şi nebuni care o sfâşie şi împiedică programul seu regulatu. Caeterum censeo constitutionem esse delendam ! [171] Cântecul meu etern ! Păn acum am intorsu pe toţi contrazicĕtorii mei care au gustatu puterea şi s'au convinsu de imposibilitatea unui progresu cu aceste forme esistente. Oare trebue să intraţi şi voi în practica lucrurilor pentru a dobândi această convingere ?

Nu sciu dacă ai espeduitu cărţile mele, în totu casul am datu ordinul, ca să primească în absenţa mea. Din broşurele ce mi-ai trimesu, Bodnărescu perduse una şi mi-a adusu numai una a lui Du Bois-Reymond, care nu numai nu m'a încântatu, dar ăncă mi s'a părutu nedemnă de unu rectoru a celei ănteiu universităţi din lume (poate) [172]. Dar altă dată vomu avè ocasiune să mai vorbimu, acum îţi scriu numai în grabă în mijlocu de vuetu şi ţipete.

Nu uita critica cărţei lui Papiu Ilarian [173]. Darea de samă a cărţei lui Strat [174] a plăcutu la toată lumea (Maiorescu, Kogălniceanu, etc.).

Atât pentru astăzi.

Al teu

I. NEGRUZZI

Respunde-mi aici, ănsĕ îndată, căci s'ar putè urmà o disolvare, ori o cădere ministerială [175].

XXI

Iașii, în 13/25 Jan. 1871

IUBITE XENOPOL,

Am primitu doue scrisori de la tine fără a respunde, din causă că voeam odată cu respunsul meu să-ți trimitu și subvențiunea pe trimestrul I—1871. Anse am avut o așa mare greutate în stringerea banilor, încăt cu greu am adunatu abie suma de trei zeci galb. (în acestu momentu îmi remite și Melii contrib.[uția] sa, pe care ți-o și trimitu odată cu această scrisoare. Ce voiu mai stringe de acum înainte din remășițe, ți le voiu espedui deindată. Cărțile ce mi-ai trimesu, le-am primitu. Iți mulțămescu pentru serviciul ce mi-ai făcutu. M'am acufundatu de îndată în cetirea autorilor Romani. Analele lui Tacitus, pe care nu le citisem niciodată în întregu, câteva scrieri ale lui Ciceron și poemele lui Ovid îți mărturisescu că am fostu surprinsu de finețea spiritului seu, ce se manifestează mai cu samă în «Ars Amandi» și despre frumuseța poetică a elegiilor sale. Adeseori comparăndu aceste poesii cu elegiile lui Goethe [176], vrĕndu, nevrĕndu am fostu silitu se dau bĕtrănului Ovid preferința. Ideea de a compune și eu poesii în această formă me urmăresce neincetatu și poate că mai târziu vodată — voiu scoate și eu unu șiru de elegii, dacă nu în sensul ideilor lui Ovid (și Goethe), cel puțin asemĕnate în formă. Pentru această ănsĕ îmi trebue liniscea și singurătatea moșiei sau străinătății unde totdeauna ideile mele ieu o plecare serioasă și adesa melancolică și tristă, pe când viața orașelor ne îndeamnă mai mult la scrieri satirice și umoristice. Că m'am ocupatu cu elegiile celor vechi, ai putut'o constata din chiar *mottul* ce am datu lui «Don Juan de la Archivă» [177], schimbăndu pe celu luatu din o poesie populară, la care găndisem ăntei. A propos de motto, am să te rogu earăși să iei

unu Shakespeare *Englezescu* în mână (căci aici numai Carp ilu are şi biblioteca lui e încuetă) şi să cauţi în Julius Caesar Actul III, scena II pe la sfirşit versurile următoare:

Antonius

Nun hört mich, meine Bürger, hört mich an !

Bürger

Still da ! Hört Mark Anton ! den edlen Mark Anton.

şi în viitorul respuns să mi le scrii *legibil*, căci versul al doilea voiu să-lu întrebuinţezu ca motto la o nouă copie de pe natură în versuri ce am scrisu [178].

Viaţa din Bucureşti me buimăcise cu totul. Serele me măngăiau numai în parte de toată amărăciunea şi disgustul ce adunam în sufletu pe toată zioa, buimăceală ce am transportat'o îndărăt în Iaşi. Aici dăndu peste noue necasuri neasceptate, eram aşa de confusu, încât în zadar me incercam să lucrezu la câteva idei ce concepusem de mult. Ancă de astă vară începusem o copie de pe natură în versuri «Electorale» [179], unu tablou fidelu despre o intrunire cetăţenească intr'unu oraşu din ţară de al doilea ordinu, scrisu cu totu umorul şi puterea satirică de care dispunu. In zadar me încercasem în mai multe rănduri; când schimbam ideea, când schimbam metrul versurilor şi tot nu inaintam. In sfirşitu în zilele din urmă, m'am simţitu aşa de bine dispusu, încât am scrisu totul mai fără oprire. Am cetitu îndată versurile în familie, apoi lui Alecsandri, care din întâmplare în Iaşi, venise să me vadă, şi care nu mai putea de risu. Ear Vineri am să cetescu în Junimea, unde nu me indoescu că voru plăcè, deşi, după obiceiu, se voru propune modificări. Dacă voiu găsi timpu ţi-o voiu trimete, căci socotescu să nu le publicu decât în Anul V al Convorbirilor [180]. Pentru aceasta îmi trebue ca motto versul din Caesar :

Stille da ! Hört Mark Anton ! den edlen M. Anton !

în englizesce, fiindcă sunt de părere că ideile ce se ieu de motto trebue lăsate neschimbate şi netraduse.

Convorbirile esu neregulatu, e dreptu, din negligența lui Bernhard [181], care avěndu a lua bani de la societate, e mai puțin consciințiosu cu mine decât cu alții. Ți-am vorbitu de necasuri ce am întâmpinatu la intoarcerea mea în Iași. Intre aceste este și că trebue să plătescu vo 150 galb. deficitul Convorbirilor pe doi ani. Societatea a declaratu, după propunerea lui Maiorescu că eu suntu de vină și că trebue să respundu din pungă. Deficitul provine din diferența costului hărtiei satinate ce am întrebuințatu în acești doi ani (după propunerea lui Bernhard). De aceea în anul al cincelea am se me întorc earăși la hărtia anului al doile, cu care sperezu a echilibra veniturile cu cheltuelele. De la al șesele anu încolo, când vei fi intorsu în țară, am socotitu că trebue modificatu totul. Trebue să ne punemu amundoi pe astă treabă. Luăndu forma de broșură mare (forma de revistă) trebue s'o scoatemu odată pe lună în câtime de patru, cinci sau chiar șese coale. In fiecare broșură ar fi partea istorică, cea literară, poesie, critică, dări de samă despre ori ce activitate literară în țară etc... pe ici pe colo filosofie, sciință (dreptu, medicină, sciințe naturale), poate chiar o revistă politică, dacă vomu găsi pe unu omu competentu să ne ajute și o revistă teatrală artistică. Ideea este destul de mare și de grea, ca să fie demnă de noi amundoi, ănse nu vomu puté-o realiză decât cu ajutorul și a altora pe care morți-copți trebue să-i scoatemu din paměntu. După întoarcerea ta vomu avè ocasiune îndestulă de a plănui totul în lungu și largu și cine scie dacă Vărgolici și Bodnărescu nu se voru simți și ei atrași de ideea noastră, pe care sunt dinainte siguru că tu o adoptezi. Ce me cam intristează este că nu vědu pe nici unul nou rěsarindu care impărtășesce dorințele și plecările noastre literare. In Bucuresci n'am datu *nici de unul,* dar *nici de unul.* Atmosfera deacolo e ucigătoare pentru orice inspirațiune; interesul politicu al zilei atrage pe toți. Ca insula de magnetu ce atrăgeà corăbiile și le scoteà cuiele de feru, lasăndu lemnele în prada valurilor, așa atrage politica ori ce este mai bun în spiritul lor și acesta remăne nesăcată pradă miseriilor vieței. Vezi pe toți acei ce s'au ocupatu cu literatura. Bolliac e din capu în picioare omu politicu pasionatu. *Gr. Alecsandrescu* a nebunitu ; *Eliad Radulescu* a nebunitu; *Bolintineanu* a căzutu în imbecilitate ; *Crețeanu* n'ai decât să te uiți la děnsul, ca să te convingi că crierii

sei începu a se muiè. *Neculeanu* [182] e cu desavirşire idiotu, sermanul, şi aşa toţii. Oare nu va fi causa acestei curioase apariţiuni că aceşti oameni, făcuţi pentru literatură, şi-au viritu mintea cu sila într'o sferă de idei străină lor ? Sau poate, orbiţi de numele ce au dobănditu pre grabnic şi de efectul ce au produsu, şi-au închipuitu geniul lor pre vastu şi şi-au intinsu coardele inteligenţei mult pre tare ?

Dislegi-mi cine poate această tristă enigmă ? Din Bucuresci dar, nu este nimicu de asceptatu. Din Basarabia nimicu : din Bucovina mai nimicu — cel puţin 1 scriere istorică ce mi-a trimesu *laureată* şi *laudată*, societatea literară de acolo, erà aşa de proastă, încât n'am putut să me oprescu de a le respunde intr'unu modu *grozav de sincer*. Nu sciu de va fi ceva de făcutu cu Transilvănenii, dar me temu că se perdu toţi în calea rătăcită aşa numită a Romanismului, adică a şarlatanismului politicu şi literaru, pe care au apucat'o toţi tinerii. Ce-mi pare mai rĕu, este că chiar Eminescu a amuţitu. De patru luni nu mi-a rĕspunsu la o scrisoare a mea. Ne lăsându-mĕ eghemonicomul să reincepu firul corespondenţei, te rogu sà-i scrii tu şi să vezi ce este cu dĕnsul. Adresa lui: M. Em Universität. Wien.

Junimea e tot cum o ştii. Numai că a hotaritu să ţie în acestu anu cursuri publice, la care voru luà parte afară de Maiorescu, şi Pogor şi P. Florentin, poate Caragiani şi poate şi eu dacă me voiu întoarce mai curĕndu din Bucuresci, unde găndescu a me duce la începutul lui Fevruarie al nostru. Altfeliu ocupaţiunea principală este citirea lui Schopenhauer [183] care ne ocupă pe toţi cu acelaşi mare interesu ca mai nainte. Eu unul am multe idei care se formează incet în capul meu, fără ca vre una să iee forme mai plastice. Romanul la care am tot gănditu, dorescu a-lu începe într'o perioadă de singurătate şi poate într'unu anu sau unul şi jumĕtate l'aşu sfirşi [184].

Păn atunci voiu lucra câteva copii de pe natură, care toate împreună au să formeze unu volumu odinioară.

Cât despre traducerea lui Schiller, ea va remăne pentru timpuri posterioare când, dacă a fi cumva să me'nsoru vodată şi să-mi camu ucidă ideile originale, voiu avè timpu a traduce [185].

Gheorghiţă mi-au causatu multe neplăceri în timpul din urmă cu uşurinţa sa : elu cheltuesce pe unu capu, se îngloadă în datorii

şi într'o bună dimineaţă o să se trezească ruinatu, fără o urmă din puţina avere părintească ce i-a remasu. Meargă unde-lu duce fatalitatea. *Vollentem fata ducunt.* Mai dăunăzi a avutu unu duelu foarte seriosu, cu săbiile : am avutu curagiul să stau faţă. Deşi a fostu rănitu la capu, a arĕtatu multu curagiu — lucru ce mi-a făcutu plăcere a vedè, căci me temeam ca să nu fie din cei cu gura inainte şi cu faptele înapoi ca Mih. Cornea. Anse nu, a fostu cu inimă şi cu focu. După obiceiu a scăpatu uşor : în optu zile se însănătoşise şi începuse vechea sa viaţă de petreceri. Elu e ca Ghiţă Titirez [186]. Işi face datoria la cancelarie, lucru ce i se recunoasce de toţi, fiindcă e inteligentu, dar odată eşitu, elu nu are decât o singură *idee :* petrecerea sau mai bine petrecerile, care ţinu cumpĕna amorurilor lui Titirez.

Sfirşescu această lungă scrisoare deşi aşu fi voitu să-ţi respundu mai mult la ideile ce mi-ai comunicatu. Spaciul ănsĕ îmi lipsesce şi timpul car. Spune complimente lui Vărgolici şi că-i voiu scrie încurĕndu. Nu-lu lăsà să se lenească. Respunde-mi mai curĕndu ca să me găsească scrisoarea ta în Iaşi.

Al teu

I. C. NEGRUZZI

A propos. Ce face articolul : Resboiul? [187]. Poesia *Ucigaşul* [188] a D-şoarei Cugler mie mi-a displăcutu, fiindcă, poate fără voie, a imitatu pe *Ucigaşul* lui Gr. Alexandrescu, baladă eminentă, unde earăşi ucigaşul vorbesce singuru.

XXII

Iaşii, în 13/25 Fevr. 1871

IUBITE XENOPOL,

Am căutatu la toate librăriile cartea ce mi-ai scrisu să-ţi trimetu şi negăsind'o, mi-am adusu a minte că exemplarul meu trebue să fie la Mandrea [189]. Deşi în proastă stare, ţi-lu trimetu aşa pre-

cum este. Totodată îţi mai trimetu noue galbeni, cât am mai strinsu. Grăbesce cu examenul şi nu uita că societatea te subvenţionează ăncă pe unu trimestru (Apr., Mai, Junie). Aşa dar fă toate chipurile că să fi sfirşitu păn atunci. Eu me pornescu la Bucuresci peste vo doue zile, unde me chiamă amicii mei politici, bombardându-me cu câte 2, 3 depeşe pe zi. Păn acum nu m'am putut duce. ănse lucrurile ce se petrecu sunt aşa de serioase şi momentele aşa de grave, încât îmi lasu toate interesele aici baltă şi me ducu. Numai decât trimete articolul introductivu de care mi-ai scrisu, căci altfeliu nu am cu ce începe anul V al Convorbirilor [190]. Adresează-lu sau la Bernard [191] sau la Bodnărescu. Pe acesta l'am rugatu să reguleze mersul jurnalului în lipsa mea. Imi pare reu că aceasta mi se'ntâmplă tocmai la cele ăntei numere ale anului, dar n'am ce face. Vărgolici pentru ce tace şi nu mai scrie nimica ? Poţi să-mi respunzi la Bucuresci. Eminescu mi-a scrisu, arătându-mi motivele tăcerei sale, prin urmare nu-i mai scrie.

Al teu

I. C. NEGRUZZI

XXIII

Iaşii, în 31 Martie/12 Apr. [18]71

IUBITE XENOPOL,

Nu sciu de ţi-am mai remasu datoru cu vre unu respunsu sau nu, îmi pare că nu. Atât sciu ca in totu timpul absenţei mele din Iaşi, n'am mai primitu nici o scrisoare de la tine. In Bucuresci am trecutu prin zile foarte mişcate, aşa încât nu am avutu liniscea necesară să scriu nici o scrisoare. Pentru unu omu care ar fi avutu o deplină nepărtinire de spiritu, ultima lună a sesiunei Adunărei ar fi infaţoşatu o materie foarte bogată de studiu. Ănsĕ aceasta n'o am eu. Cel puţin pentru momentu caracterul meu viu şi impresionabilu me face de me pasionezu grozav; ce-i dreptu, intorsu la linisce, reflecţiunea îşi ie ear predomnirea vechie. Poporul nostru

au ajunsu la culmea rătăcirei : o particică mică de oameni crescuți la o școală proastă a incarcatu pe ceilalți mulți așa de grozav în idei, încât nime nu scie ce vra și unde e scaparea. Pe de altă parte, alții foarte puțini la numeru, care au găsitu în teorie rĕul și mijlocul îndreptărei, sunt parte pre neputincioși în practică, parte nu au energia cerută. In această stare ne aflămu. Adauge pe lângă aceasta, că noue singuri nu ne este iertatu de a face toate esperiențele ce au făcutu alte popoare în timpu de secole, din causa slăbiciunei noastre și puterei pre însemnate a vecinilor și vĕzi cum vei puté eși din chaosu. De-amu avè marea imprejuru ca Englejii, sau puterea Franciei cănd a bătutu întreaga lume, nu m'așu opune la aceste esperimente și așu zice să suferim noui pentru posteritate, dar de unde dracul ? Zece regimente de Nemți sau Ruși ne facu de rușine pentru totdeauna ! Amu fostu pela sfirșitul sesiunei cu doue degete aproape de abdicarea domnească, adică de perderea stabilității tronului și de sigur și a unirei, căci acesta e principiul ce ne ține ăncă uniți de vreme ce s'a pusu în lucrare ideea cu atâta pripire. Prin urmare perdemu chiar forma ce ne poate scăpa viitorul. Apoi totodată erà să avemu și ocupațiunea străină — o fantomă înfricoșătoare. Și ce ar fi urmatu după aceasta? Cine mi-o disleagă ? Ănsĕ în zadar le-ai spune-o, pasiunile momentului sunt mai puternice decât ori ce raționamentu, chiar la oameni cu minte ! Închipuesce-ți că totul atĕrnă de la viitoarele alegeri, de la unu meschinu mecanismu, și de la o mai mare abilitate a cător-va capi pasionați atĕrnă liniscea tuturor milioanelor. Ce tristă stare de lucruri ! Dar cu totu disgustul ce simțu, cu toată sacrificarea capitolului meu moralu și în parte materialu, n'am încotro, trebue să m'aruncu în acestu danțu disgustătoru și să luptu în lupta astă grețoasă cu toate puterile. Simțescu că imaginațiunea mea se perde, că firul ideilor mi se rupe, că me depărtezu cu totul de la chemarea mea și cu toate aceste n'am ce face; a fi pasivu acum însemnează a fi indiferentu patriei și viitorului. In asemene stare de lucruri cum așu mai pute lucra ceva pentru literatură ? Mi-a fostu cu neputință de a-mi lămuri macar o idee din multele ce-mi venise și au remasu obscure în găndu. Cu toate aceste sunt departe acum

de centrul intrigelor politice şi pentru momentu am cel puţin cabinetul meu liniscitu. Să ne întoarcemu dar la ale noastre. Articolul teu trimisu pentru Nr. 1 cu introducere, a ajunsu după pornirea mea. Deşi cu totul în armonie cu ideile noastre şi mai cu samă cu discursul ţinutu de Maiorescu despre formă şi fondu, totuşi Junimea a găsitu cu cale a nu-lu tipări, de părere fiindu pe de o parte că nu e bine a pune puncturile pe *i*, că publicul trebue să priceapă singuru, pe de alta [192]

XXIV

Bucuresci, 31 Mai [1]902

IUBITE AMICE,

Scrisoarea ta m'a lăsat foarte nedumerit ce hotărire trebue luată. Oare e bine, ca să se publice corespondenţa cuiva cât timp este încă în viaţă ? Obicinuit, dacă presentă un interes oare care, ea se publică după moartea scriitorilor şi cred din următoarele motive : 1) Cât timp trăeşti încă, nu se ştie ce importanţă ai avut, numai despre cei morţi se judecă cu nepărtinire (şi ăncă nu totdeauna). 2) numai după moartea scriitorilor, urmaşii judecă despre meritul *corespondenţei*, ear nu persoanele ce au întreţinut corespondenţa; 3) în scrisori pot fi părţi intime care nu e plăcut a se da pe faţă cât timp trăeşti, în sfirşit 4) cine respunde că scriitorii nu au modificat textul corespondenţei lor mai târziu, în interesul de-a se presenta într'o lumină mai bună ?

Meditează ceva toate aceste consideraţii până a nu te hotări să publici corespondenţa ce am întreţinut timp de câţiva ani. Eu posedu de sigur scrisorile ce-mi trimiteai din Berlin pe la anii 1868—1870, dacă nu toate cel puţin în mare parte şi pentru noi doi publicarea acelor scrisori va fi de sigur interesantă, dar pentru publicul cel mare ? ?...

Sânt silit să plec astăzi seară la Galați și Tulcea pe vre-o patru zile; de aceea nu am timp să cotrobăesc vechile mele hărtii ca să-ți caut scrisorile: voiu face aceasta la întoarcere. Dar revin la vorba mea de mai sus:

Lucru nefiind usitat, bine e să facem astă treabă?

Amic vechiu

I. C. NEGRUZZI

Isvoare: Autografe A. D. Xenopol.
Arhiva Familiei.

N O T E

I

[1] Scrisoarea lui *A. D. Xenopol* către *I. C. Negruzzi* din 7 Martie 1868 nu se găsește între autografele dela Academia Română; între scrisorile lui A. D. X. publicate în St. D. L. II cea mai veche este din 1 April 1868.

[1 a] *Gazeta de Iassi*. Ziar politic, literar și comercial. Iași 5 Martie — 10 Dec. 1867. Tip. Societății «Junimea».

[2] *Pressa*, ziar politic, literar și comercial, București, 18 Febr. 1868 — 28 Apr. 1876 și 23 Ian. 1877 — 14 Mai 1881. Comitetul de direcție (dela 23 Ian. 1877): D. P. Vioreanu, C. Esarcu și G. G. Meitani. Dela 7 Oct. 1879 editor: N. Miulescu.

[3] *A. D. Xenopol* figurează printre membrii Junimii abia din 1871 (Cfr. Albumul Junimii, în Muzeul Folticenilor).

II

[4] Studiul lui A. D. Xenopol *Cultura Națională* începe a se publica în n-rul 10 al anului II al Conv. Lit. (15 Iulie 1868) și a fost trimis lui Iacob C. Negruzzi cu scrisoarea din 3 Mai 1868; cfr. St. D. L. II, 9.

[5] Cfr. nota 1 a.

[6] In aceeași zi (3 Mai 1868) Xenopol îi scrie lui Negruzzi din Berlin; cfr. St. D. L. II 11.

[7] Despre Buckle cfr. St. D. L. II, Indice.

[8] Mai puțin Buckle decât Steinthal și Lazarus, cfr. St. D. L. II: Buckle, Steinthal, Lazarus, Völkerpsychologie, Indice.

[9] Titu Maiorescu, *Contra Şcoalei Bărnuţiu*, Iaşi 1868; în *Conv. Lit.*: *Dreptul public al Românilor şi Şcoala lui Bărnuţiu*, 1868/I 273, 286, 317, 333.

[10] Leon Negruzzi, *Vântul Soartei*, nuvelă, în *Conv. Lit.* 1867 I 149, 165, 181, 201, 218.

[11] Iacob Negruzzi, *O poveste*, proverb (teatru), în *Conv. Lit.* I 249 şi urm.

[12] P. P. Carp, *Răsvan Vodă de Hasdeu* (critică), în *Conv. Lit.* I 245 şi urm.

[13] I. Meşotă, *Ochire asupra literaturii franceze*, în *Conv. Lit.* I 248.

[14] Nicu Ganea, *Peatra lui Osman*, nuvelă, în *Conv. Lit.* I 257 şi urm.

[15] T. Maiorescu, *Despre poesiile populare adunate de V. Alecsandri*, în *Conv. Lit.* I 301 şi urm.

[15 a] Iacob Negruzzi, *Din Carpaţi*, în *Conv. Lit.* I 308, 324, 343 şi urm.

[16] Iacob Negruzzi, *Primblări*, în *Conv. Lit.* II 49, 65, 84, 105, 119, 129, 169 şi urm.

[17] N. Schelitti, din Heine: *Belsaţar*, I 243; *Loreley*, II 297; *Lacrimă tristă; Spre maluri mână luntrea, Tu ai un mare nume*, 298; *Dragă, astăzi*, 299, în *Conv. Lit.*

[18] Matilda Cugler, în *Conv. Lit.* I: *Unei tinere fete* (143); *Un vis; O dorinţă*, (211); *Blond şi negru; Necrezare*, (254), *O rază lină* (255); *Eşti tu sigur; Nu vreau să ştii; Tu te plângi*, (II, 46). *Mi-ai zis ziua bună; Tu mă întrebi*, (47); *Când îmi jurai iubire* (148); *Prin pădurea* (296); *O roză veştezită; Steaua, Ca marea*, (297); *Pe o creangă slabă; Atât foc*, (355).

III

[19] Cfr. nota 4.

IV

[20] Replica lui A. D. Xenopol se cuprinde în scrisoarea sa din 17 Ian. 1869 către I. C. N.; cfr. St. D. L. II 18—19. Articolul dealtcum nu s'a publicat în Conv. Lit.; cfr. nota 21.

[21] «*D-lui X*[*enopol*], *in B*[*erlin*]. Ne pare rău: s'a respins. Cât mai curând vă voiu scrie cauzele», în Conv. Lit. 15 Dec. 1868 II 332.

[22] St. Vărgolici, *Studii asupra literaturei Spaniole — Miguel Cervantes, autorul lui Don Quijote*, în *Conv. Lit.* 1868 II 292 şi 234. Chestiunile din scrisoarea aceasta se referă la scrisoarea lui A. D. X. către I. C. N. din 4 Dec. 1868, cfr. St. D. L. II 16—18.

[23] «Adevărata prietenie se resemnează» — «La timp potrivit».

[24] Dela 16 Noemvrie 1868 — 2 Febr. 1870 guvernul de subt preşidenţia prinţului Dimitrie Ghika.

[25] Leon Negruzzi, *Evreica*, nuvelă, în *Conv. Lit.* 1868 II 285, 307, 318, 341 şi 349.

[26] T. Maiorescu, *In contra direcţiunii de azi a culturii române*, în Conv. Lit. II, 301 şi urm.

V

[27] Nicolae Mandrea, * 22 Mai 1842 Focșani, membru în Junimea din 1864.

[28] «Es bildet ein Talent sich in der Stille «Talentul se desvoltă în singurătate,
«Sich ein Charakter in dem Strom der Welt. caracterul în vâltoarea lumii».

Goethe, *Torquato Tasso* I, 2.

[29] I. Pop Florentin, *Decebal*, în *Conv. Lit.* 1869 III 1—9 și 21—32.

[29] a *Iacob C. Negruzzi, Copii de pe natură. Poeticale*, în *Conv. Lit.* 1869 III 13 și urm.

[30], [31] V. Alecsandri, *Pasteluri: Buchetu, Fântâna, Mărgărinta din Muncel, Puntea, Stelele, Legenda de la munte, Doue suflete*, în *Conv. Lit.* 1 Martie 1869 III 10—12. Celelalte pasteluri de care amintește I. C. Negruzzi sunt publicate în Conv. Lit. dela 1 Febr. 1869: II: *Concertul, Vântul, Miezul ernei, Flori de nufăr, Portret*, Scrisoarea lui Iacob Negruzzi este răspuns la scrisoarea lui A. D. Xenopol din 17 Febr. 1869; cfr. St. D. L. II 30—35.

[32] N. Schelitti, traduceri din Goethe : *Pescarul;* Schiller : *Dorul, Copilul la izvor;* Georg Herwegh : *Aș vrea să per din lume*, în *Conv. Lit.* 1 Martie 1869 III 18—20.

[33] Cfr. St. D. L. II, Indice.

[34] Weltschmerz — pesimism.

[35] In scrisorile sale către Iacob C. Negruzzi, A. D. Xenopol revine adesea asupra traducerii sale din Goethe, poema Hermann și Dorothea, care însă nu s'a publicat în *Conv. Lit.* Amănunte în St. D. L. II 34, 54, 66, 113, 117, 127. După indicațiunile din scrisorile lui A. D Xenopol, urmărind soarta manuscriptului care cuprindea traducerea celebrei opere a lui Goethe, am căutat zadarnic printre hârtiile lui Iacob C. Negruzzi. Pașii ni s'au îndreptat apoi în altă direcție și nu fără surprindere, într'o bună zi Doamna Riria, cunoscuta scriitoare, soția celui care a fost A. D. Xenopol, îmi predă un caet albastru cu etichetă albă și cu indicația scrisă de mâna «maestrului» — cum îl numește Doamna Xenopol : *Hermann și Dorothea de Goethe. Traducere de A. D. Xenopol.* Desigur că oricine își poate închipui cât de mare ne-a fost bucuria și cât de multă recunoștință îi datorăm doamnei Riria-Xenopol, pentru că a păstrat și păstrează cu atâta grijă și sfințenie hârtiile rămase de pe urma marelui nostru istoric. Studiile noastre de germanistică se vor ocupa de tălmăcirea lui A. D. Xenopol și o vor analisa, arătându-i valoarea, fără să piardă un moment din vedere timpul în care s'a realisat încercarea și lexicul nostru, de care cel mai vechiu traducător al epopeei Hermann și Dorothea putea dispune în anul 1869.

[36] Versurile traduse de Iacob Negruzzi sunt primele 13 din cântul al VIII-lea.

[37] Vezi scrisoarea lui A. D. X. din 17 Febr. 1869, St. D. L. II 30—35.

[38] ...«faul» = lânced. Vezi răspunsul și argumentele lui A. D. Xenopol pentru articolul «Portret și Fotografie» respins de Junimea, în St. D. L. II 18, 19 etc.

VI

[39] Vezi scrisoarea lui A. D. Xenopol din 5 Febr. 1869 în St. D. L. II 28 şi urm. şi adnotările dela pg. 128, 123.

[40] şi [41] (?).

[42] «Homo sum et humani nihil (nil) a me alienum puto» — «Sunt om şi nimic din ce-i omenesc nu mi-e străin». — *Terenţiu.*

[43] Cfr. nota 29.

[44] «Iubite Iacob! Alte pacate! Închipueşte-ţi că în momentul când eram mai acufundat în Buckle, asupra căruia voiesc să-ţi trimit o critică, primesc de acasă o scrisoare, prin care îmi anunţă că m'au căutat pe acasă cu o listă de dorobanţi şi că mă cere la serviciu» etc. Din scrisoarea lui A. D. Xenopol din Berlin, 25 Martie 1869, în St. D. L. II 35—37.

[45] Tatăl lui A. D. Xenopol. Cfr. scrisoarea lui A. D. X. din Berlin, 25 Martie 1869, în St. D. L. II 35—37.

[46] A fost trimisă din Berlin de A. D. X. cu scrisoarea din 27 Mai 1869; cfr. şi St. D. L. II. Indice: Buckle.

VII

[47] Cfr. nota 46.

[48] I. C. Negruzzi exagerează. Alecsandri publică *Pastelurile* şi comedia *Drumul de fer, Un epizod din 1848* şi *Dicţionar grotesc*, I. C. Negruzzi, *versuri, traduceri din piesele lui Schiller*, Copii de pe natură, iar A. D. Xenopol întinsul studiu istoric Istoriile Civilisaţiunii, apoi I. Pop-Florentin, S. Bodnărescu, T. Maiorescu, P. P. Carp, Matilda Cugler, V. Pogor etc., etc., în cât *Tabla de materii* nu e mai săracă decât în anii precedenţi şi nu e întrecută în bogăţie de cei următori.

[49]—[50] I. C. Negruzzi, *Copii de pe Natură: Părintele Gavriil*, în Conv. Lit. 1869 III 41 şi urm. I. C. N. răspunde la critica ce i-o face A. D. Xenopol prin scrisoarea din 26 Apr. 1869; cfr. St. D. L. II 37—42.

[51] Scene din «Les femmes savantes» de Molière trad. de *Const. Negruzzi* au fost publicate în *Conv. Lit.* 1869 III 46 şi urm.

[52] ...Ce subiect necunoscut etc.

[53] ...Mergeam din întâmplare pe via sacra...

[54] Iacob Negruzzi, *Lui Alexandri*, o poezie de 14 strofe, în *Conv. Lit.* 15 Mai 1869 III 88—89.

[55] S. Vârgolici, *Studii asupra literaturii spaniole: Lope de Vega şi teatrul lui*, în *Conv. Lit.* 15 Mai 1869 III 89—96.

VIII

[56] A. D. Xenopol, *Istoriile Civilisaţiunei*, studiu istoric, în *Conv. Lit.* 1 Iunie 1869 III 105 şi urm. Cfr. şi St. D. L. II. Indice: Xenopol, Ist. Civ.

[57] *George Missail*, recte *Avram* sin *Moise Leiba Roşu* sin *Dreicop Burăh*, fost membru în comisia de judecată a lui Titu Maiorescu din 1877, pentrucă între altele

acesta ar fi risipit banii statului — prin ajutoarele ce le-a dat lui I. Slavici și M. Eminescu, aflători la studii în străinătate. Ceilalți membrii: Andrei Vizanți (fugit în America, pentru a scăpa de parchet, care-l urmărea din cauza unor fraude), Nicolae Fleva, Emil Costinescu (miniștri). — In ms. lui Eminescu, nr. 2256, f. 50 v. se găsesc versurile:

> Numai pre el, doritul de liniște, va să-l rețină
> Zeul cel minunat *Misail,* să-l pue la dubă'n
> Pestera cea boltită la izvoarele feruginoase,
> Misailă Kyklopoil cel crunt din neamul lui Nuhăm,
> Peștera cea boltită din Văcărești pregătindu-i.
>
> In rotitoare plinire de vremi trei ani se trecură,
> Totuși el de mânia Kyklopului pace nu are.
> Două popoare întregi, arieni cu semitice nasuri,
> Bucureștenii compuși din Bulgari cu mintea isteață
> Il urmăresc pe-Odiseu pe omul de-o samă cu zeii.

Dar Eminescu «nu-și vărsă focul numai în citații hexametri... ci în anul 1878 publică în *Timpul,* n-rul 267, biografia lui George Missail» —, scrisă de un «*I. Sodescu* din Roman». Redacția Timpului arată mai târziu (5 Dec. 1878) că «la prețioasa notiță biografică» asupra lui G. M. nu s'a primit «până astăzi nici o desmințire sau întâmpinare». Intreaga notă se bazează pe articolul lui G. Bogdan-Duică, *Burăh și Eminescu,* în rev. Mihai Eminescu, fasc. 9, an. III pg. 65—68, Cernăuți 1932.

[58] Cfr. nota 12.

[59] Iacob Negruzzi, *Copii de pe natură: Poeticale,* în *Conv. Lit.* 1869 III 41 și urm.

[60] Idem ibid. pg. 110 și urm.

[61 — 63] *Lăpușneanu-Vodă,* tragedie istorică de *S. Bodnărescu* publicată în Conv. Lit. abia după 10 ani (1878/9). S. B. intenționa să dramatizeze viața și moartea lui Grigore Ghica-Vodă; ascultând de sugestiile lui P. P. Carp, S. B. a prefăcut piesa (cfr. scris. XI Negruzzi—Xenopol. din 15/27 Oct. 1869 în acest vol.). «Lucrez nainte de toate cu o plăcere deosebită în *Ghica*» scrie S. B. lui I. C. N. la 13/1 Febr. 1869, din Viena, in St. D. L. II 151—2. Pentru lămurirea acestui pasagiu, trebue cetită și scrisoarea lui S. B. către I. C. N. din 3 Iulie 1869 (Viena), în St. D. L. II 154—155.

[64] Nepublicate în Conv. Lit.

[65] Tipărite în *Scrieri Complete* (6 vol. Buc. 1894).

[66] Cfr. nota 54.

[67]
> Grădina cea umbrită acuma părăsisem
> De care e copilul întâi înconjurat
> Și deschizând portița, în câmp acum eșisem
> Ce vesel înainte-mi era desfășurat.

[68] Publicate prin *Convorbiri Literare.*

IX

[69] *Matilda Poni*: cfr. St. D. L. Indice: Xenopol.

[70] Urmează o trivialitate.

[71] Boltă, apoi: birt, cârciumă.

[72] Unde mai găseşti aci miez sănătos?

[73] Nimeni nu este obligat să promită ceva ce nu-i convine.

X

[74] Urmarea la studiul istoric *Istoriile Civilisaţiunei*; cfr. nota 56.

XI

[75] Cfr. nota 74.

[76] Cfr. Indice St. D. L. II.

[77] Cfr. nota 61.

[78] Publicate în Conv. Lit. 1869/70 pg. 288, 380 şi urm.

[79] S. Bodnărescu, *Clopotul de Schiller* tradus de *L. Ştern*, critică, în *Conv. Lit.* III 265 şi urm.

[80] Ion Heliade-Rădulescu, *Curs întreg de poezie generală*, 3 vol. Buc. 1868—1870 şi câteva fascicole publicate după moartea lui I. H.-R.

[81] Din *Studii asupra literaturii spaniole* de S. Vârgolici: *Pedro Calderon de la Barca* în *Conv. Lit.* 1869/70 III 325, 347, 375, 389.

[82] T. Maiorescu, *Observaţiuni polemice*, I (194), II (209), III (417), în *Conv. Lit.* 1869/70 III.

[83] Iacob Negruzzi, *Copii de pe natură: Lei-Paralei*, în Conv. Lit. 1869 III 229.

[84—85] V. Alecsandri, *Dicţionar grotesc*, în *Conv. Lit.* 1869/70 III 173, 305.

[87] Iacob Negruzzi, *Amor şi viclenie*, comedie în trei acte în versuri, în Conv. Lit. 1 Ianuarie 1870 III 357 şi urm.

[88] Publicat în *Conv. Lit.* 1 Noemvrie 1869 III 289 şi urm.

[89] *Românul*, ziar politic, comercial, literar, Bucureşti 9 August 1857—9 Iulie 1864; 25 Martie 1865, 13 Febr. 1866—Aprilie 1905. Director *C. A. Rosetti* şi alţii; cfr. St. D. L. II, Indice.

[90] *Adunarea Naţională*, Bucureşti, 11 Mai 1862—27 Ian. 1870. Directori *V. A. Urechia* şi *T. Pascal*.

[91] *Traian*, ziar politic, literar, ştiinţific şi industrial. Bucureşti 16 April 1869—14 Febr. 1870. Direcţiunea *B. P. Hasdeu*.

XII

[92—93] I. Negruzzi răspunde aci la îngrijorările lui A. D. Xenopol în legătură cu dobândirea cetăţeniei române exprimate în scrisoarea din Ian. 1870; cfr. St. D. L. II 58—63.

[94—95] A. D. Xenopol, *Studii asupra stărei noastre actuale*, în Conv. Lit. 1870 IV 1; cfr. St. D. L. II pg. 145 notă 259.

XIII

[96] Pentru pregătirea *Serbării dela Putna*, care s'a înfăptuit abia în 1871. Această mare și frumoasă manifestare cu semnificație istorică a fost studiată recent de către profesorul dela Universitatea din Cernăuți *Teodor Balan*, în scrierea sa (cu numeroase documente) «*Serbarea dela Putna* 1871» apărută în volumul «Șaptezeci de ani dela înființarea Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina 1862—1932)», și ca extras separat, Cernăuți 1932. Toată floarea Românismului din Regatul liber, Bucovina, Transilvania și-a dat concursul pentru izbândirea sărbătorii, care nu era de fapt decât prologul cruciadei românești din 1916/18 pentru ca să se împlinească destinul istoric... Teodor Balan publică în anexă acte și corespondență semnată de I. Slavici, A. D. Xenopol, M. Eminescu, Bucovineni și numeroși alți Transilvăneni și astfel ni se luminează una dintre cele mai superbe feerii din trecutul nostru. Atunci la 1871 s'a făcut în jurul mormântului lui Ștefan cel Mare cea dintâiu unire sufletească. Păcat că cercurile științifice și literare bucureștene n'au reținut și subliniat apariția acestei lucrări a lui Teodor Balan, pe care cu justificată mâhnire o semnalăm măcar în acest colțișor de mărunte caractere tipografice.

[97] — [99] Iacob C. Negruzzi reproșează pe nedrept lui B. P. Hasdeu indiscreție, deoarece înșiși inițiatorii și apoi organizatorii serbării au lansat apeluri în întreaga presă contemporană românească, cu scopul pe deoparte de a aduce la cunoștința publicului, pelerinajul dela Mecca Românismului, pe dealta pentru strângerea de ajutoare. Astfel la 1 Ian. 1869 studenții bucovineni aflători la Viena Petru Pitey, Gabriel Băleanu și Emil Cozub, lansează un apel, care se publică în ziarul «*Traian*» II, 1870, 10 Ianuarie; în ziarul «*Traian*» București 10 Ianuarie 1870; în ziarul «*Federațiunea*» din Budapesta, 22 Mai 1870, apel semnat de Nic. Teclu, Petru Pitei, M. Eminescu. Apoi alte apeluri în «*Românul*» din București (9 Mai 1870), «*Albina*» din Budapesta (29 Mai 1870); «*Telegraful Român*», Sibii 1870, 9 Iunie; și chiar «*Curierul de Iassi*», 24 Mai 1870; apel semnat *Elena Istrati* tot în *Curierul de Iassi*, din 18 Iunie 1870, ș. a. (Cfr. Teodor Balan, op. cit. Anexe pg. 56—97).

[100] Pentru lămurirea acestui pasagiu, trebue cetită scrisoarea lui A. D. Xenopol către I. C. Negruzzi din Berlin, 19 Ian. 1870, în St. D. L. II 60—66.

[101] A. D. Xenopol, *Studii asupra stărei noastre actuale*, în *Conv. Lit.* 1 Martie 1870 IV. Partea I-a, 1—9; partea a II-a: Raportul nostru cu Romanii, 121—131.

[102] Probabil nexul cauzal era *A. P. Ilarian*, care și-a ținut discursul de recepție la Academie tratând despre *Viața, operele și ideile lui George Șincai* (București 1869), cu răspunsul lui G. Barițiu.

[103] P. P. Carp, *Cele una sută și una fabule ale D-lui Sion*, în *Conv. Lit.* 1 Febr. 1870 III 401—405; amănunte în St. D. L. II, Indice: Carp, Sion. *A. D. Xenopol*, în scr. din 23 Febr. 1870 (Berlin), își dă părerea asupra criticii lui Carp: «Critica lui Carp e foarte bună. Alta nu e de spus: numai limba lui e uneori grozavă». Adevărat: limba lui Carp ieșia din spiritul timpului și se situa cu 60 ani mai târziu: ea a devenit abia acum actuală. A. D. Xenopol care n'a fost nici odată stilist, nu se împăca ușor cu anticiparea lui P. P. Carp.

[104] I se publică în Conv. Lit. IV (1870/1) zece poezii, cfr. şi St. D. L. I, II, Indice: Şerbănescu.

[105] şi [106] Pentru nota 105 cfr. nota 61, pentru 106: *Mici Escursiuni* de S. Bodnărescu s'au publicat în *Conv. Lit.* 1870 IV, 17, 40, 60, 73, 90 şi 213. Cfr. şi St. D. L. I şi II, Indice.

[107] Cfr. nota 24.

[108] «La 22 Februarie [1888], după 15 zile de desbateri furtunoase, Camera nu terminase încă verificarea alegerilor.

Din aceste desbateri reţinem un incident, căruia împrejurările de atunci îi dăduseră o importanţă nemeritată. Era poate explozia unui sentiment de pietate; momentul, ca şi actul în sine erau însă rău alese.

Alexandru Cuza, fiul lui Cuza-Vodă, ales deputat al colegiului III de Mehedinţi, n'a aşteptat verificarea şi a refuzat mandatul prin următoarea scrisoare publicată de mai toate gazetele:

«Alegători ai col. III de Mehedinţi ,voi mai cu seamă săteni, alegîndu-mă arătaţi că vă aduceţi aminte de bine-făcătorul vostru, reposatul Cuza-Vodă.

«N'aţi uitat voi că, pe când mărinimosul Împărat Alexandru II scotea din robie două-zeci de milioane de creştini, tatăl meu, nevoind ca pata sclaviei să rămînă pe singurul nume românesc, v'a desrobit munca şi v'a dat pământ.

«N'aţi uitat cît de mîndru ştia cel din urmă Domn pămîntean să vorbească străinilor cînd cutezau să se amestece în trebile ţărei.

«Iată ce însemnează voturile ce în două rînduri, la 1869 şi 1870 s'au întrunit în persoana tatălui meu adoua-zi după căderea sa; iată ce dovedeşte încă odată alegerea mea de astă-zi.

«Ca fiu şi ca romîn vă mulţumesc.

«Aşi primi cu bucurie onoarea de a representa în Parlament interesele sătenilor. Nu-mi este însă permis să fac parte dintr'o Adunare, care de sigur va fi presidată de acel nelegiuit, care a trădat pe Domnitorul încredinţat pazei sale.

«Alegătorilor, încrederea voastră-mi impune o datorie sfîntă, aceea de a munci din ce în ce mai mult pentru a cunoaşte trebuinţele voastre şi de a mă ţine gata să răspund cînd va veni ziua la o nouă a voastră chemare: această datorie, alesul vostru o va împlini.

«Trăiască Romînia!

«Trăiască ţăranul romîn!» (G. D. Nicolescu, *Parlamentul Romîn*, Socec 1903. pg. 493—494.

[109] Domnitorul Carol.

[110] «Numai doi eram curaţi liberali, roşii cum îi numiţi d-v.» [conservatorii]... *I. C. Brătianu* la 1879, în *N. Georgescu-Tistu*, Ion C. Brătianu, acte şi cuvântări, vol IV. Bucureşti 1932.

[111] Cfr. St. D. L. II pg. XXIII, 69, 70, 81, 83, 99, 113, 137, 184.

[112] Cfr. nota 87.

[113] Actul III din comedia *Amor şi Viclenie*, în *Conv. Lit.* 1 Febr. 1870 III 405—414.

[114] V. Pogor poate fi considerat precursorul poezii moderniste la noi. Citâm după cartea lui Const. I Emilian, *Anarhismul Poetic*, Buc. 1932, pg. 78/9: «E extrem de interesant că în 1870, V. Pogor traduce în Convorbiri Literare două poezii de-ale «poetului blestemat» : *Bohémiens en voyage* și *Don Juan aux enfers*. Să se observe atent anul, numele revistei și al traducătorului! Fiecare din ele e semnificativ. Desigur că versuri ca :

A țâței spânzurânde fără sfârșit comoară...

(Țiganii călători)

Cu sânul gol și vested, cu rochii despicate,
Femei își frângeau mânele sub cerul neguros...

(Don Juan in Infern)

deși vor fi rămas izolate și neobservate în paginele *Convorbirilor*, precisează o dată prețioasă pentru studiul inițierilor moderniste, la noi. (V. Conv. Lit. 1, IV, 1 mart 1870, p. 51)».

[115] Cfr. nota 103.

[116] Cfr. nota 82.

[117] Iacob C. Negruzzi, *Copii de pe natură : Gramaticale*, în *Conv. Lit.* 15 Febr. 1870 III 420—427.

XIV

[118] *I. Pop-Florentin.*

[119] Cfr. nota 106.

[120] Cfr. scrisoarea lui *S. Bodnărescu* către *Iacob C. Negruzzi* din Berlin 13/1 Febr. 1870, în St. D. L. II 156.

[121] *Johann Georg Hamann*, * 27 Aug. 1730 Königsberg din Prusia — † 21 Iunie 1788. Filosof și linquist, a exercitat o puternică influență asupra marilor săi contemporani Herder, Goethe, Iacobi și a. «Rațiunea este cel mai înalt principiu» — spunea H. combătând diferite curente încătușate de principiile școlilor literare. «Poezia este limba maternă a geniului uman» — Limba este un perpetuum mobile, un fluid căruia nu i se pot pune stavile și zăgazuri. Ele devin artificiale și sunt sfărâmate de forța cugetării, care impune o îndrăzneață expresivitate. Asupra lui Hamann s'au scris numeroase monografii și studii. Lessing și Goethe nu l-au lăudat pe Hamann ca poet. Istoria literaturii recunoaște și astăzi meritele lui Hamann de a fi influențat puternic cugetările contemporanilor săi, prin axiomele și aforismele lui cari produceau multă vâlvă și discuție în contradictoriu. Și astăzi mai mult ca oricând în biografia goetheană nu lipsește pagina Hamann.

[122] Cfr. nota 101.

[123] Cfr. nota 35.

[124] Tradusă întâiu în alexandrini, A. D. Xenopol a prelucrat idila în hexametri, pentru ca la urmă tot să nu se publice. Nici Xenopol n'a mai revenit asupra acestei încercări din tinerețe. Cfr. și nota...

[125] Iacob C. Negruzzi, *Kaher*, poezie publicată în *Conv. Lit.* 1868 II 15 ; pentru amănunte cfr. nota 11 pg. 120 în St. D. L. II. A. D. Xenopol în scr. din Berlin 3 Mai 1868 către I. C. N. zice : «Ce mi-a plăcut prea mult este poesia Kaher și una din acele a D-șoarei Cugler» (cfr. St. D. L. II, 12).

[126] Cfr. nota 117.

[127] I. P(op) Florentin, *O casă neagră*, în *Conv. Lit.* IV 9 și 20. Xenopol găsește că nuvela lui «Florentin are momente de o rară frumusețǎ, însă earăși exagerări care trec peste sfera frumosului cum e scena când pune «făina cea albă» în păhar, ca să otrăvească pe bătrân» (cfr. St. D. L. II 75).

[128] Cfr. nota 106.

[129] «Nimerită am găsit încercarea ta de a întroduce *voi* în limba de salon, în loc de prea pocitul mata sau Domnia-Voastră. Uneori însă îmi vine rău d. e. când zice *Conrad* [personagiu din *Amor și Viclenie*] către *cele două* dame : «grădină ca a *voastră* în flori așa bogate...» (Scrisoarea lui A. D. X. din Berlin 23 Febr. 1870 în St. D. L. II 69). Ba astăzi și în limba de salon nu se mai întâlnește pluralul de politețe și credem că de altfel nici nu s'a folosit vr'odată decât artificial în scris. De aceea a fost surghiunit și din limba germană.

XV

[130] Barozzi.

XVI

[131] *Foaea Societății «Românismul»*, notă critică extrem de defavorabilă, în *Conv. Lit.* 1 Iunie 1870 IV 117/8. Numele lui B. P. Hasdeu în redacția Românismului este suficient, ca să ne explice animositatea din critica, în care se spicuesc totuși argumente drastice împotriva versificatorilor revistei.

[132] Poate că e vorba de critica amintită în nota 131.

[133] Sachelari și Bănescu se găseau la studii în Berlin, dimpreună cu Xenopol, care scrie la 18 Apr. 1870 lui I. C. N. să le trimită revista (cfr. St. D. L. II 74).

[134] *Conv. Lit.* dela 1 Oct. 1870 pg. 252 se anunță: «*Miron și Florica*» Idilă în cinci cânturi de *Iacob Negruzzi*, apărând în broșure, se găsește de vânzare în Iași la librăria «*Junimea*», precum și la celelalte librării din țară. Prețul 67 bani».

[135] Nimeni nu poate fi constrâns la ceva ce nu-i convine.

[136] Dela 2 Febr. 1870—20 April guvernul *Alexandru G. Golescu* ministru președinte; dela 20 April guvernul *Manolache Costache*. Se vede că între 18—20 April era vacanța între guvernul care pleca și cel care avea să primească succesiunea.

XVII

[137] Cfr. nota 106.

[138—139] In guvernul *Manolache Costache* dela 20 April — 23 Mai 1870.

[140] *Miron și Florica*.

[141] Elementul pasionant.

[142] Cfr. nota 134.

[143] «Telegraful ne-a adus dureroasa știre că la 14/26 Martie *Scarlat Capșa*, în orașul Pisa... la vârsta de 32». Necrologul (din *Conv. Lit.* 1 April 1870 IV 52) ne spune că Sc. C. a scris pe lângă prosa și versurile tipărite în Conv. Lit. și o tragedie istorică în 5 acte *Alexandru Lăpușneanu*, și altele, care însă n'au fost publicate.

[144] Cfr. nota 133.

[144] a Scrisoarea lui S. Bodnărescu adresată lui Iacob C. Negruzzi nu se găsește între autografele dela Academia Română. Probabil s'a pierdut sau se va afla printre hârtiile postume ale lui I. C. N. In vol. II din St. D. L. II scrisoarea a VI a lui Samson Bodnărescu este din 13/1 Febr. 1870, iar a VII-a din 12/11 1884.

[145] Cfr. nota 106.

[146] Perioada literară germană din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, numită astfel după drama lui Maximilian Klinger «*Sturm und Drang*», apărută în 1778. Ea se încadrează în a II-a perioadă de înflorire a literaturii germane, cuprinzând clasicismul dela Klopstock până la Goethe și Schiller (1748—1832).

[147] Cfr. nota 111.

[148] Ultimele cânturi (IV și V) din Miron și Florica se publică la 1 Iunie 1870 IV 101—6 Conv. Lit., iar apariția idilei în ediție separată se anunță în numărul din 15 Sept. 1870 Conv. Lit., pg. 236.

[149] Dimitrie Bolintineanu, *Traianida*, poemă epică, în «Albina Pindului» 1868 nr. dela 15 Noemvrie. In ediție separată: partea I-a 1869, a II-a 1870, București.

[150] și [151] Personagii din idila lui I. C. Negruzzi *Miron și Florica*.

[152] In anul al IV-lea al Conv. Lit. 1870/71 se publică din *Copii de pe natură:* Christachi Văicărescu (137), Don Juan de la Archivă (341), Electorale (389).

[153] M. Eminescu, *Venere* și *Madonă*, în *Conv. Lit.* 1870 IV 66.

[154] In scris. din 5 Iunie 1870 Xenopol cere «judecata» lui I. C. Negruzzi asupra cugetărilor trimise (cfr. St. D. L. II 81).

[155] Nu s'a publicat în Conv. Lit.

[156] S. G. Vârgolici a tradus și publicat în Conv. Lit. din *Ovidiu*, Plecarea în surgun (IX 254), Tristium (III. 3; X. 358), ca și din alți autori latini, greci, francezi, germani; n'a scris însă despre Ovidiu.

[157] Fratele lui Iacob Negruzzi.

XIX

[158] Altădată îl scrie Klausen. Despre el e vorba și în vol II St. D. L. pg. 84.

[159] ...vârît.

[160] Lichidarea diferendelor prin duel era pe atunci la ordinea zilei. Aproape toți, cari se înapoiază dela studii din Germania, aduc cu dânșii acest obiceiu de a-și face dreptate prin tăetura de sabie sau printr'un glonț de armă.

[161] Cfr. nota 158.

[162] ...în căsătorie.

[163] Gheorghiță.

[164] ...mișel.

[165] In Conv. Lit. nu s'a publicat un studiu cu acest titlu.

[166] «Cetesc acuma un op interesant de Edgard Quinet *La Création*. Iţi voiu voiu trimite una din zilele acestea o mică dare de seamă» (Scris. lui A. D. Xen. din Berlin 5 Iuni 1870, în St. D. L. II 79—82). Darea de seamă: A. D. Xenopol, *Opul lui Edgard Quinet, La Création*, s'a publicat în *Conv. Lit.* 1870 IV 177, 195, 206 şi 223.

[167] *Titus Lucius Carus Lucretius*, poet latin, * c. 99—† 55 a. Chr.

[168] «*De natura rerum*» poemă didactică a lui Lucreţiu, editată după moartea poetului; poema a fost descoperită de Cicero şi are un cuprins filosofic.

[169] Dela S. Bodnărescu s'a găsit între autografele dela Acad. Rom. o singură scrisoare adresată lui Iacob C. Negruzzi din Berlin (13/1 Febr. 1870). S. B. însă nu aminteşte nicăirurea de bani. Fiind de-o rară delicateţe sufletească, mai totdeauna au intervenit prietenii să-l ajute direct sau solicitând pentru dânsul ajutor dela alţii.

XX

[170] «Fotografia alăturată te rog să o dai Domnişoarei Cugler, făcându-i tot odată din parte-mi respectuoasele mele salutări» (Scris. lui A. D. Xen. din 10 Noem. 1870, în St. D. L. II 86—91). Intre Xenopol şi Matilda Cugler fusese un început de dragoste; Xenopol avea pentru poesiile d-rei Matilda aprecieri totdeauna foarte elogioase; în scrisorile sale, (din vol. II cfr. indice) A. D. Xenopol nu uită să o menţioneze printre cei mai de seamă colaboratori ai C. L.

[171] După dictonul lui Caton Censorul (Ceterum censeo Carthaginem esse delendum) — cred că constituţia trebue modificată.

[172] Maiorescu avea altă părere despre *Du Bois-Reymond*, căci i-a şi tradus discursul inaugural ca rector al Univ. din Berlin: «Ueber die Grenzen des Naturerkennens» («Despre limitele cunoaşterii naturei») şi l-a publicat mai târziu în *Conv. Lit.* (1891); Cfr. St. D. L. I 148, 155.

[173] Nu s'a publicat în *Conv. Lit.*

[174] A. D. Xenopol, *Tractatul de economie politică al D-lui Ioan Strat*, în *Conv. Lit.* 1 Noem. 1870 IV 273—277.

[175] Căderea guvernului *Manolache Costache* s'a întâmplat pe la mijlocul lui Dec., deoarece la 18 Dec. 1870 avem noul guvern prezidat de *Ion Ghica*.

XXI

[176] Elegiile Romane.

[177] «Denique quas tota quisquam probat urbe puellas,
«Noster in has omnes ambitiosus amor.

Ovidius

Motto la: *Copii de pe natura, Don Juan de la Archiva*, în *Conv. Lit.* 1 Ian. 1871 IV 341 etc.

[178] Cfr. St. D. L. II 102 şi nota 233 a.

[179] I. C. N.: *Copii de pe natură, Electorale* în Conv. Lit. 1871 IV 389, etc.

[180] Cfr. nota 179. Pentru corespondentul versului englezesc cfr. nota 178.

[181] *A. Bern(h)ard,* editor Iaşi. Cfr. St. D. L. II 298 nota 65.

[182] *Niculae Nicoleanu* născut în Craiova, membru în Junimea din 1864. In n-rul dela 1 Mai 1871 Iacob C. Negruzzi anunţă moartea lui N. N., făcând şi o incursiune în paginile nefericitului poet.

[183] Cfr. St. D. L. I şi II Indice.

[184] *Mihaiu Vereanu,* cfr. St. D. L. II Indice.

[185] Cfr. St. D. L. I şi II Indice; Schiller.

[186] Personagiu din «*Don Juan dela Archivă*» a lui Iacob C. Negruzzi.

[187] Nu l-a scris.

[188] «Poesia Matildei e frumusică» — zice A. D. Xenopol (St. D. L. II 99); e publ. în C. L. 1870 IV 340.

XXII

[189] E vorba de cartea lui Şaguna *Compendiu de drept canonic,* pe care A. D. Xenopol i-o cere de repetate ori prin scrisorile sale. Cfr. St. D. L. II.

[190] *A. D. Xenopol* îşi continuă colaborarea la C. L. V abia dela 15 Iunie 1871 cu capitolul III, *Reforma aşezămintelor noastre,* din *Studii asupra stării noastre actuale,* începute în anul IV nr. 1 şi 8. Între timp X. trimise un articol, care însă nu s'a publicat (cfr. ultimele rânduri din scr. XXIII.).

[191] Cfr. nota 181.

XXIII.

[192] Lipseşte sfârşitul scrisorii.

Vicenţiu Babeş cătră Ioan Slavici

Scrisoare din anul 1888.

Viena, 8 Sept. 1888

DOMNUL MEU,

Peste toata véra n'am petrecut de cât prè puţine zile în B.-Pesta. Acum de 3 septemâni me aflu în călĕtorie p'aici, pĕtrecĕnd cu medici, căutând pe fiul meu Sever carele în consecinţa ambiţiunei şi esageratului seu zel de servit, s'a ruinat total şi zace atacat la plamâni, desperat — în Görbersdorf, Silezia prusacă. Dar cu tòte grijele şi necasurile familiari — am aflat de cuviinţă, chiar cu aprobarea amicilor a me angagia, ca să te caut — de se va puté, îndată după returnarea mea acasă la B.-Pesta ceea ce cred că va urma în 2—3 zile. Nu sciu însă calea şi resp. modalitatea cerută, pentru de a pĕtrunde la D-ta. Deci rugarea mea este : Să-mi aduci acestea la cunoscinţă, adresându-mi câteva şiruri la Budapesta Lipotutiza 31. Eu aşi folosi trenul accelerat de la 8.20 de dimineaţă ca să stau, décă permis ar fi mai multe ore la D-ta. De altcum salutându-te amical

Al D-Tale

V. BABEŞIU

An Herrn Johann Slavici. Director der rom. «Tribuna» in Hermannstadt, derzeit wegen Pressvergehen detentirt im Staatsgefängnisse in Waizen=Vácz.

Ungarn, vor Budapest.

Isvoare: Autografe Ioan Slavici
Arhiva Familiei.

INDICE

INDICE

A

B

D

E

F

G

H

I

J

K

M

N

Q

R

S

T

U

V

X

Z

CUPRINSUL

DE ACELAŞ

Maria Magdalena, tragedie în 3 acte de **Friedrich Hebbel**, traducere, Cluj 1909.
Apologia lui Socrates, de **Platon**, traducere, Cluj 1910.
Românii şi clasa dirigentă din Bucovina, studiu statistic economic, Cernăuţi 1911.
Românii şi clasa de mijloc din Bucovina, I: Meseriaşii, Cernăuţi 1912.
Românii şi clasa de mijloc din Bucovina, II: Negustorii, Cernăuţi 1912.
A fost odată... Cântece şi poveşti poporale din Bucovina, Cluj 1912.
Chipuri, încercări literare, Cluj 1912.
Deutsch-Rumänisches Taschenwörterbuch, Leipzig 1912.
Rumänisch-Deutsches Taschenwörterbuch, Leipzig 1912.
Mihail Sadoveanu, studiu literar de **M. Friedwagner**, traducere, Cluj 1913.
Vitania, scriere religioasă de **I. R. Macduff**, traducere, Solca 1913.
Străbuna, tragedie în 5 acte şi în versuri de **Fr. Grillparzer**, traducere, Solca 1914.
Sufletul tău, scriere religioasă de **I. C. Ryle**, traducere, Solca 1914.
Fă ce poţi, scriere religioasă de **I. C. Ryle**, traducere, Solca 1914.
Oameni şi cărţi, pagini de istorie literară, Solca 1914.
Frunză verde... Cântece poporale din Bucovina, Solca 1914.
Călătoria Creştinului, scriere relig. de **John Bunyan**, tr., ed. I-a B. 1914, ed. II-a, B. 1923.
Limbă veche şi limbă nouă, scriere religioasă de **N. Funcke**, traducere, Bucureşti 1915.
N'am vreme, scriere religioasă de **A. W.**, traducere, Bucureşti 1915.
Porunca a patra, dramă în 3 acte de **L. Anzengruber**, trad. în colab. cu **M. Baciu**, B. 1915.
Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deşert, scriere relig. de **X**, tr., Buc. 1915.
Unde sunt păcatele tale? scriere religioase de **I. C. Ryle**, traducere, Bucureşti 1915.
Cât costă a fi creştin adevărat? scriere religioasă de **I. C. Ryle**, traducere, Bucureşti 1915.
Nevoiţi-vă a intra prin poarta cea strâmtă, scriere relig. de **I. C. Ryle**, trad., Buc. 1915.
Eu voiu fi cu tine, scriere religioasă de **I. C. Ryle**, traducere, Bucureşti 1915.
Îndestulaţi-vă cu cele ce aveţi, scriere religioasă de **I. C. Ryle**, traducere, Bucureşti 1915.
De însetează cineva, să vie la Mine, scriere religioasă de **I. C. Ryle**, trad., Buc. 1915.
Ce ne învaţă pământul? scriere religioasă de **I. C. Ryle**, Bucureşti 1915.
Un cuvânt cătră femei, scriere religioasă de **I. C. Ryle**, traducere, Bucureşti 1915.
Poporaţia şi clasele sociale din Bucovina, studiu eoconomic statistic, Bucureşti 1915.
Un iscusit traducător în evreeşte, cercetări literare, Cernăuţi 1920.

Carmen Sylva în literatura română, cercetări, Cernăuţi 1924.

Immanuel Kant în filosofia şi literatura română, Bucureşti 1925.

Modernismul, simbolism, impresionism, expresionism, Bucureşti 1927.

Hermann Sudermann în literatura românească, Bucureşti 1930.

Heinrich Heine şi Heinismul în literatura românească, Bucureşti 1930.

Heinrich Heine şi Heinismul, aprecieri şi controverse, Bucureşti 1931.

Loreley, literatură comparată, Bucureşti 1931.

Hermann şi Dorothea — Ienăchiţă Văcărescu — Pagini din monogr. Goethe, Buc. 1931.

Studii şi Documente Literare: „Junimea", volumul I-iu (în colaborare cu G. Cardaş numai vol I), Bucureşti 1931.

Studii şi Documente Literare: „Junimea", volumul al II-lea, Bucureşti 1932.

Studii şi Documente Literare: „Junimea", volumul al III-lea, Bucureşti 1932.

